

คำไทเมืองเด็ก

นวรรณ พันธเมธา
หว่าง เหลือง
เทพี จรัสจรวงเกียรติ

คำไทเมืองเต็ก

นวรรณ พันธเมธา

หวาง เหลือง

เทพี จรัสรุ่งเกียรติ

คำนำ

หนังสือคำไทเมืองเด็กนี้เป็นหนังสือที่รวบรวมคำและสำนวนที่ชาวไทเมืองเด็กใช้พูดกัน เมืองเด็กตั้งอยู่ริมแม่น้ำเด็ก ซึ่งอยู่ระหว่างแม่น้ำตากับแม่น้ำดำ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าแม่น้ำเต้ และอยู่ในจังหวัดเขินลาซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศเวียดนาม

คนไทเมืองเด็กถือว่าตนเองเป็นชาวไทขาวและกล่าวว่ารานอกจากเมืองเด็ก ยังมีคนไทขาว อยู่ในเมืองอื่น ๆ ในประเทศเวียดนามอีกหลายเมือง เช่น เมืองสาง เมืองมุน เมืองเจียน เมืองโล เมืองสอ และเมืองถาน อย่างไรก็ตาม Jean Donaldson และ Jerold A. Edmondson ได้เขียนไว้ในบทความชื่อ A Preliminary Examination of White Tay (Muong Tac) ว่าภาษาไทเด็กมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภาษาไทแดงและภาษาไทคำยิ่งกว่าภาษาไทขาวที่พูดกันที่จังหวัดไลเจา

คำและสำนวนที่ปรากฏในหนังสือไทเมืองเด็กมีจำนวนจำกัดเพราะรวบรวมจากวงศ์พท์ ของคนคนเดียว คือ หวางเหลื่อง ท่านผู้นี้เกิดในตระกูลของหมอ ซึ่งเป็นผู้รู้พิธีกรรมต่าง ๆ ของเมืองเด็ก อาศัยอยู่ที่เมืองเด็กจนถึงอายุ 14 ปี จึงได้ไปเรียนต่อที่เขินลาเป็นเวลา 4 ปี แล้วกลับมาทำนาที่บ้านเกิดจนถึงเวลาต้องไปเป็นทหาร จากนั้นได้เรียนต่อถึงระดับปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยซานออย มีความรู้ความเชี่ยวชาญเรื่องหลายผ้าเป็นพิเศษ ปัจจุบันอายุ 51 ปี เป็นอาจารย์สอนวิชาภาษาและวัฒนธรรมไทขาวที่มหาวิทยาลัยซานออย และเป็นเลขานุการสถาบันไทศึกษา มหาวิทยาลัยซานออย

คำจำนวนมากที่รวบรวมไว้สะท้อนภูมิหลังและประสบการณ์ของผู้บอกคำภาษาไทเด็ก และสะท้อนความสนใจของผู้รวบรวมซึ่งจะเลือกถามคำที่ตนเองต้องการทราบ แต่ก็มีคำและสำนวนจำนวนหนึ่งที่เจ้าของภาษาบอกให้เอง ด้วยเหตุที่ถามด้วยความสนใจ คำส่วนใหญ่ในหนังสือเล่มนี้จึงเป็นคำที่เทียบได้กับคำไทยกรุงเทพฯ คำที่ตรงกันทั้งเสียงและความหมายมีอยู่มาก ส่วนที่ผิดเพี้ยนกันไปบ้างแต่พอจะเห็นได้ว่าเดิมน่าจะเป็นคำเดียวกันก็มีอีกไม่น้อย คำหลายคำในภาษาไทยกรุงเทพฯ สูญความหมายไปแล้ว แต่ก็ยังมีใช้อยู่ในภาษาไทเด็ก ที่น่าสังเกตก็คือในกรณีที่ภาษาไทเมืองเด็กใช้คำ 2 คำเรียกสิ่งเดียวกัน คำที่ผู้สูงอายุใช้ซึ่งในหนังสือวงเล็บท้ายคำไว้ว่า โบ หมายถึง โบราณนั้น มักจะตรงกับคำไทยกรุงเทพฯ

คำศัพท์ที่รวบรวมนี้ ถ้าเป็นคำยืมมักจะบอกไว้ด้วยว่าเป็นคำที่ยืมจากภาษาเวียดนาม (ย่อว่าเวียดนาม) ภาษามอญ หรือภาษาลาว คำยืมเหล่านี้มีอยู่ในหนังสือบ้างเล็กน้อยพอให้เห็นความเกี่ยวข้องของคนไทยเมืองเด็กกับคนชาติอื่น

การเรียงคำมิได้เรียงตามลำดับอักษร แต่เรียงตามความหมาย การเรียงตามความหมายนี้แม้จะยุ่งยากและอาจจะก่อให้เกิดข้อถกเถียงโต้แย้งนานาประการ แต่ก็น่าจะได้ประโยชน์ตรงที่สามารถเก็บคำที่ความหมายคล้ายกันได้ ใกล้เคียง ๆ กัน พอจะเปรียบเทียบความหมายกันได้ ช่วยให้เห็นว่าคนไทยเมืองเด็กแยกความหมายของคำที่คล้าย ๆ กันออกจากกันอย่างไร นอกจากนี้ยังสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ โลกทัศน์ และวัฒนธรรมของชาวไทยเมืองเด็กได้พอสมควร ชื่อน่าสังเกตประการหนึ่งคือ ชาวไทยเมืองเด็กไม่ได้นับถือพุทธศาสนา แต่ก็มีคำ บุญ บาป และพุทธใช้ในภาษา เพียงแต่ว่าเสียงและความหมายผิดเพี้ยนไปบ้างเล็กน้อย

ในการบันทึกเสียงคำไทยเมืองเด็กนี้ เดิมผู้รวบรวมพยายามจะใช้อักษรไทยแต่มีปัญหาที่อักษรสูงและอักษรต่ำของไทยจำนวนหนึ่งใช้ถ่ายเสียงพยัญชนะเดียวกัน จะต้องตัดสินใจว่าจะใช้อักษรสูงหรืออักษรต่ำอย่างไรอย่างหนึ่งถ่ายเสียงพยัญชนะนั้น ๆ ถ้าเลือกอักษรต่ำถ่ายเสียงก็ต้องเขียน โฮ¹ แปลว่าหัว ซอง¹ แปลว่า สอง ถ้าเลือกอักษรสูงถ่ายเสียงก็ต้องเขียน สาย⁴ แปลว่าทราย ผัน¹ แปลว่า พัน ขัดกับความรู้สึกของคนไทยทั่วไป ในที่สุดจึงจำต้องใช้สัทอักษรดังนี้

พยัญชนะ	ได้แก่			
p	t	c	k	?
	th			
b	d			
f	s		x	h
m	n	ɲ	ŋ	
	l			
w	r	y		

พยัญชนะทั้งหมดปรากฏต้นพยางค์ได้ แต่มีเพียง p t k w y m n และ ŋ เท่านั้นที่ปรากฏท้ายพยางค์

w ที่ปรากฏต้นพยางค์มักออกเสียงอย่างเสียง v และ y ที่ปรากฏต้นพยางค์ บางครั้งจะออกเสียงอย่าง z

พยัญชนะ k x และ ŋ ใช้ควบกับ w ได้เป็น kw xw และ ŋw

อนึ่ง ในภาษาไทยเมืองเด็กมีคำบางคำที่พยัญชนะต้นเป็น r เช่น meŋ² ci⁶ rit⁶ แปลว่า จิ้งหรีด และมีคำจำนวนหนึ่งที่มี 2 พยางค์ พยางค์หน้าเป็น ka หรือ ko ca หรือ co หรือ po sa หรือ so พยางค์หลังพยัญชนะต้นเป็น l เมื่อพูดเร็ว ๆ เสียงพยัญชนะพยางค์ต้นและพยางค์หลังจะควบกันไปกลายเป็นพยัญชนะควบ kl cl pl sl ตามลำดับ เช่น

kɛ ⁵	ka ⁴	lot ⁴	หรือ	kɛ ⁵	klot ⁴	แปลว่า	แก้มกด
ca ⁴	leŋ ⁴		หรือ	cleŋ ⁴		"	ทุก ๆ
po ⁴	lat ³		หรือ	plat ³		"	พลาด
so ⁴	lo ²		หรือ	slo ²		"	ขอ

นอกจากนั้นยังมีคำที่พยัญชนะต้นเป็น pr เช่น prot⁴ pret⁴ แปลว่า เสียงปลาดิ้นในที่มีน้ำน้อย prim⁶ pri⁴ แปลว่า ลักษณะปากยื่น

สระ	ได้แก่	สระเดี่ยว
	i	i u
	e	o
	ɛ	aa: ɔ

และสระประสม ได้แก่ ia ia ua

อันที่จริงในการออกเสียงคำต่าง ๆ นั้น ผู้บอกคำจะออกเสียงเป็นเสียงสั้นหรือเสียงยาวอย่างชัดเจน แต่ได้พบคู่เทียบเสียงเฉพาะคำที่สระเป็น a หรือ a: จึงได้แยกความสั้นยาวเฉพาะสระคู่นี้ นอกจาก a: เสียงจะยาวกว่า a แล้ว เมื่อออกเสียง a: ดิ้นยังลดต่ำกว่าเมื่อออกเสียง a อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่ได้แยกเสียงสั้นยาวของสระไว้ชัดเจน ก็อาจตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับความสั้นยาวของสระได้ดังนี้

1. สระในพยางค์เปิดจะออกเสียงยาว เช่น pi² แปลว่า ปี่ ta:¹ แปลว่า ตา du:¹ แปลว่า ดู

2. สระในพยางค์ปิด ถ้าพยัญชนะท้ายเป็นพยัญชนะกัก และวรรณยุกต์เป็นเสียง 6 หรือ

เสียง 4 สระจะเป็นเสียงสั้น เช่น lak⁶ แปลว่า ลัก mot⁴ แปลว่า มด ถ้าวรรณยุกต์เป็นเสียง 3 สระจะเป็นเสียงยาว เช่น pik³ แปลว่า ปีก ʔok³ แปลว่า ออก

3. สระในพยางค์ปิด ถ้าพยัญชนะท้ายเป็นพยัญชนะนาสิกหรืออัมสระ สระจะยาวบ้าง

สั้นบ้าง แต่มักเป็นไปตามหลักดังนี้

ก. ถ้าสระเป็น e หรือ o เสียงจะสั้น เช่น hen¹ แปลว่า เห็น ɲon² แปลว่า เงิน

ข. ถ้าเป็นสระ ε หรือ ɔ เสียงจะยาว เช่น xen¹ แปลว่า แขน hom¹ แปลว่า หอม

ค. ถ้าเป็นสระอื่น ๆ เสียงจะสั้นบ้างยาวบ้าง และความสั้นยาวนี้มักจะตรงกับเสียงใน

ภาษาไทยกรุงเทพฯ เช่น

	คำเสียงสั้น		คำเสียงยาว
din ¹	แปลว่า ดิน	tin ¹	แปลว่า ติน
xin ⁵	" ขึ้น	xin ²	" คิ่น
mun ⁶	" มุง	cun ²	" จุง
lom ⁶	" ลม		

วรรณยุกต์ได้จำแนกไว้ 6 เสียง ดังนี้

1 หมายถึงเสียงอย่างวรรณยุกต์จัตวา เช่น ho¹ แปลว่า หัว tha:m¹ แปลว่า ถาม

2 " สามัญท้ายตรี เช่น kon² แปลว่า คน
ma:² แปลว่า มา

3 " เอก เช่น kay³ แปลว่า ไก่ ha:p³ แปลว่า หาบ

4 " สามัญ เช่น nan⁴ แปลว่า นั่ง mot⁴ แปลว่า มด

5 " โท เช่น pa:⁵ แปลว่า ป้า hay⁵ แปลว่า ให้

6 " ตรี เช่น ma:⁶ แปลว่า ม้า ʔok⁶ แปลว่า ออก

เมื่อออกเสียงคำติดต่อกันไปหลายพยางค์ เสียงสูงต่ำจะเปลี่ยน ในหนังสือเล่มนี้เก็บคำหลายพยางค์ วลี และสำนวนไว้ด้วย ได้ให้เสียงวรรณยุกต์อย่างที่ออกเสียงแต่ละพยางค์ ทั้งนี้เพราะต้องการให้เห็นส่วนประกอบของคำว่าประกอบจากคำเดิมว่าอะไร เช่น มีวลีว่า bon⁵ pay¹ แปลว่า เงินกัม ๆ คำว่า pay¹ ให้เสียงวรรณยุกต์เป็นเสียง 1 ทั้ง ๆ ที่คำว่า pay¹ ในวลีนี้มักจะเปลี่ยนเสียง กลายเป็นเสียงอย่างเสียงสามัญ

หากเปรียบเทียบคำไทเมืองเด็กกับคำไทยกรุงเทพฯ จะพบว่าภาษาของคนไทกลุ่มนี้ใกล้เคียงกับภาษาไทยกรุงเทพฯ มาก ในด้านเสียง สระที่น่าสังเกตคือ o ในพยางค์เปิดซึ่งตรงกับเสียงโอะในภาษาไทยกรุงเทพฯ เช่น bo¹ แปลว่า ไบ no³ แปลว่า ใหญ่ พยัญชนะที่น่าสังเกตคือ x และ s ซึ่งตรงกับเสียง ข ค (และ ช ค) ในภาษาไทยกรุงเทพฯ เช่น xo² แปลว่า คอ xen¹ แปลว่า แขน say³ แปลว่า ไซ say⁵ แปลว่า ไซ

ในด้านการสร้างคำ ภาษาไทเมืองเด็กมีคำประสม คำซ้อน และคำซ้ำ ซึ่งตรงกับคำประสม คำซ้อนและคำซ้ำในภาษาไทยกรุงเทพฯ ตัวอย่างเช่น

คำประสม

di¹ co¹ แปลว่า ดีใจ

คำซ้อน 4 พยางค์

lia¹ ba:³ kwa:³ heŋ² แปลว่า เหลือมากกว่าแรง

คำซ้ำ

deŋ¹ deŋ¹ แปลว่า แดง ๆ

ทั้งยังมีคำขยายที่ช่วยเน้นความหมาย เช่น deŋ¹ แปลว่า แดง

deŋ¹ cit⁶ cit⁶, deŋ¹ coy³ coy³ แปลว่า แดงมาก

คำที่ใช้ในไวยากรณ์มีคำลักษณนาม คำบุพบท คำสันธาน และคำลงท้ายประโยคบอกเจตนาของผู้พูดเช่นเดียวกับภาษาไทยกรุงเทพฯ นอกจากนี้การเรียงคำเข้าประโยคก็ตรงกับภาษาไทยกรุงเทพฯ เกือบทั้งหมด ดังจะเห็นได้จากประโยคต่าง ๆ ที่ให้ไว้เป็นตัวอย่างการใช้คำ

ในการรวบรวมคำไทเมืองเดี๊กนี้ สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ให้การสนับสนุน โดยเฉพาะรองศาสตราจารย์ ดร.ประคอง นิมมานเหมินท์ ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันไทยศึกษาได้ดูแลจัดการให้การรวบรวมคำดำเนินไปได้จนสำเร็จ จึงใคร่ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

Note:
 1-11 : White T
 12-20 : Black T

u u u x i n i n

ε	u...	e	u...	ta	u...
a	g...	ay	f...	o	f...
a:	...i	ua	...f	an	...t
aW	u...i	i	...	ay	...
i	...	ia	...	am	...
a	...	u	...	uy	...t
ew	u...o	a:w	...o	wa:	...o
oy	...t	law	...o	iw	...o

สารบัญ

หน้า

คำนำ	
แผนที่	
ตัวอักษร	
1. คน	1
1.1 บุคคลต่าง ๆ	1
1.1.1 บุคคลวัยต่าง ๆ	1
1.1.2 บุคคลที่มีสถานภาพสมรสต่าง ๆ กัน	1
1.1.3 บุคคลชาติต่าง ๆ	2
1.1.4 บุคคลที่ทำหน้าที่หรือมีบทบาทต่าง ๆ	3
1.1.5 บุคคลสถานภาพต่าง ๆ	4
1.1.6 บุคคลฐานะต่าง ๆ	5
1.1.7 บุคคลนิสัยต่าง ๆ	6
1.1.8 บุคคลสภาพต่าง ๆ	6
1.2 บุคคลที่สัมพันธ์กัน	7
1.2.1 บุคคลที่สัมพันธ์กันทางเชื้อสาย	7
1.2.2 บุคคลที่สัมพันธ์กันทางการสมรส	10
1.2.3 บุคคลที่สัมพันธ์กันในฐานะคู่รัก เพื่อน คนรู้จัก ฯลฯ	12
1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	13
2. ร่างกายส่วนต่าง ๆ และลักษณะ	14
2.1 ร่างกาย	14
2.2 ส่วนของร่างกายจากศีรษะถึงเท้า	14
2.3 ส่วนของร่างกายจากภายนอกและภายใน	19
2.4 รอยบนร่างกาย	21
2.5 น้ำและสิ่งสกปรกในร่างกาย	21
2.6 ลักษณะและสภาพของร่างกาย	22
2.7 ลักษณะส่วนของร่างกาย	23
3. นิสัย ความสามารถ ความรู้สึกและความคิด	32
3.1 นิสัย ความสามารถ ความรู้สึกและความคิด	32
3.1.1 นิสัยในการประพฤติปฏิบัติ	32
3.1.2 นิสัยในการเกี่ยวข้องกับผู้อื่น	33
3.1.3 นิสัยในการคิด การรู้สึก	35

3.2 ความสามารถ	37
3.3 ความรู้สึก	38
3.3.1 ความดีใจ สบายใจ	38
3.3.2 ความทุกข์ ความเศร้า เสียใจ อ่อนใจ	39
3.3.3 ความโกรธและคลายโกรธ	40
3.3.4 ความกลัวและตกใจ	41
3.3.5 ความรักและความซึ้ง	42
3.3.6 ความอาย สงสารและดูถูก	43
3.3.7 ความอยาก ความเบื่อและความเหงา	44
3.3.8 ความอึด ความหิว ฯลฯ	46
3.3.9 ความรู้สึกขณะกระทำ	46
3.4 ความคิด ความจำและความรู้	47
4. ความเป็นไปในชีวิตและการดำเนินชีวิต	49
4.1 ความเป็นไปในชีวิต	49
4.1.1 ชีวิตและสภาพชีวิต	49
4.1.2 การเกิด เติบโต มีคู่รักและมีบุตร	50
4.1.3 การเจ็บป่วย หายป่วยและการรักษา	51
4.1.3.1 การเจ็บป่วย	51
4.1.3.2 การหายป่วย	55
4.1.3.3 การรักษา	55
4.1.4 การสลับ ตายและฟื้น	55
4.2 การดำเนินชีวิต	57
4.2.1 การกิน เสพและขับถ่าย	57
4.2.2 การทำความสะอาดร่างกาย	61
4.2.3 การแต่งตัว	61
4.2.4 การเล่นและการบันเทิง	62
4.2.5 การทำให้รู้สึกชดชะตา	63
4.2.6 การทำงาน	64
4.2.6.1 การงาน	64
4.2.6.2 ลักษณะของงาน	64
4.2.7 การกระทำและการทำงาน	65
5. กิริยา อากาโรและประสบการณ์	67
5.1 กิริยาที่ใช้ช่วยวัยต่างๆ	67

5.1.1	ใช้ศีรษะ หน้า คอ และไหล่	67
5.1.2	ใช้ตา หูและจมูก	68
5.1.3	ใช้ปาก ลิ้นและฟัน	70
5.1.4	ใช้แขน มือและนิ้ว	70
5.1.5	ใช้ขาและเท้า	72
5.2	กิริยาที่เกี่ยวกับลมในร่างกาย	73
5.3	กิริยาที่แสดงอารมณ์	74
5.4	อาการของอวัยวะ	75
5.5	การเห็นและการได้ยิน	76
5.6	การหลับ ผื่นและตื่น	76
6.	อิริยาบถ การเคลื่อนไหว การเคลื่อนที่และอยู่กับที่	78
6.1	อิริยาบถต่าง ๆ	78
6.2	การเคลื่อนไหว	80
6.3	การเคลื่อนที่	81
6.4	การอยู่กับที่	85
6.5	การเคลื่อนที่และอยู่กับที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้อื่น	86
7.	กิริยาที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น	87
7.1	การติดต่อเกี่ยวข้องกัน	87
7.2	การไม่เกี่ยวข้องกัน	87
7.3	การสื่อสารความคิดความรู้สึก	88
7.3.1	การส่งเสียง	88
7.3.2	การพูดลักษณะต่าง ๆ	89
7.3.3	การพูดเรื่องต่าง ๆ	91
7.3.4	การพูดด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ	93
7.3.5	การพูดกัน การท้าทายและการถามตอบ	94
7.3.6	การไม่พูด	95
7.4	การแสดงความรักความเคารพ	96
7.5	การช่วยเหลือพึ่งพาและเอาเปรียบ	96
7.6	การแข่งขันต่อสู้และทำร้าย	98
7.7	การทำให้กระทำกิจต่าง ๆ และห้ามกระทำ	100
7.8	การทำให้ทำอาการต่าง ๆ	100
7.9	การรู้ใจและทำให้รู้ใจอีกฝ่ายหนึ่ง	101
7.10	การทำให้เกิดอารมณ์	101

7.11 การให้และการเอาจากผู้อื่น	102
7.11.1 การให้และการคืน	102
7.11.2 การเอา	103
8. กิริยาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น	104
8.1 การเกี่ยวข้องกับสัตว์	104
8.2 การเกี่ยวข้องกับพืช	106
8.2.1 การเพาะปลูก	106
8.2.2 การเก็บเกี่ยวพืชผล	107
8.2.3 การตัดไม้ ฯลฯ	107
8.3 การเกี่ยวข้องกับดิน	109
8.4 การเกี่ยวข้องกับน้ำ	109
8.5 การเกี่ยวข้องกับไฟและแสงสว่าง	110
8.6 การเกี่ยวข้องกับสิ่งของ	111
8.6.1 การสัมผัส	111
8.6.2 การทำให้มีขึ้น การเอาไว้ การใช้และการทำลาย	112
8.6.3 การทำให้เปลี่ยนรูปร่าง	114
8.6.4 การทำให้เปลี่ยนสภาพและจำนวน	116
8.6.5 การทำให้เคลื่อนไหว เคลื่อนที่และอยู่กับที่	119
8.6.5.1 การทำให้เคลื่อนไหว	119
8.6.5.2 การทำให้เคลื่อนจากที่เดิม	120
8.6.5.3 การทำให้เคลื่อนห่างออกตจากตน	121
8.6.5.4 การทำให้เคลื่อนไปกับตน	122
8.6.5.5 การทำให้อยู่ ณ ที่หนึ่ง	123
8.6.5.6 การทำให้ภาชนะเคลื่อนที่หรืออยู่กับที่	124
8.6.6 การทำให้รู้และไม่รู้เกี่ยวกับบางสิ่ง	124
8.6.7 การทำให้สองสิ่งสัมพันธ์กัน	125
8.6.7.1 การทำให้รวมกันและแทนกัน	125
8.6.7.2 การทำให้ติดและแยกออก	125
8.6.7.3 การทำให้สิ่งหนึ่งปิดคลุมอีกสิ่งหนึ่ง	126
8.6.7.4 การทำให้สิ่งหนึ่งอยู่ข้างในอีกสิ่งหนึ่ง	127
8.6.7.5 การทำให้สิ่งหนึ่งอยู่รอบอีกสิ่งหนึ่ง	128
8.6.7.6 การทำให้สิ่งหนึ่งอยู่ข้างได้อีกสิ่งหนึ่ง	128
9. ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม	129

9.1 ความเชื่อเกี่ยวกับแกนและผี	129
9.2 ความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่ของมนุษย์ แกน ผี ฯลฯ	133
9.3 ความเชื่อเรื่องหมิง แนนและขวัญ	134
9.4 ความเชื่อเรื่องเส้นห้าและเรื่องคงกระพันชาตรี	135
9.5 ประเพณีและพิธีกรรม	135
10. ถ้อยคำ	141
10.1 คำพูดและความหมาย	141
10.2 สำนวนพูดจา	141
10.3 คำแทนนาม	142
10.3.1 คำใช้แทนชื่อผู้พูดและผู้ฟังที่ไม่ใช่ญาติ	142
10.3.1.1 คำใช้แทนชื่อผู้พูด	142
10.3.1.2 คำใช้แทนชื่อผู้ฟัง	143
10.3.1.3 คำใช้แทนชื่อผู้ฟังที่มีอายุมากกว่าผู้พูดอย่างญาติ	143
10.3.1.4 คำใช้แทนชื่อผู้ฟังที่มีอายุน้อยกว่าผู้พูดอย่างญาติ	143
10.3.2 คำใช้แทนชื่อผู้พูดและผู้ฟังที่เป็นญาติ	143
10.3.2.1 คำที่ผู้พูดยังไม่มีลูกใช้แทนชื่อพ่อแม่ของตนและของสามีหรือภรรยา และพ่อแม่ใช้แทนชื่อของตน	143
10.3.2.2 คำที่ผู้มิ่ลูกแล้วใช้แทนชื่อพ่อแม่ หลานใช้แทนชื่อปู่ย่าตายาย และปู่ย่าตายายใช้แทนชื่อตน	144
10.3.2.3 คำที่ใช้แทนชื่อลูก ลูกเขย ลูกสะใภ้ หลาน หลานเขย หลานสะใภ้	145
10.3.2.4 คำที่ใช้แทนชื่อพี่น้อง	146
10.3.2.5 คำที่หลานใช้แทนชื่อลุงป้า น้าอา ลุงป้า น้าอาใช้แทนชื่อตนเอง และเขยสะใภ้ใช้แทนชื่อพี่น้องของภรรยาหรือสามี	146
10.3.3 คำใช้แทนชื่อผู้กล่าวถึง	149
10.4 คำขยายกิริยา	150
10.5 คำบอกคำถาม	153
10.6 คำชี้เฉพาะ	155
10.7 ลักษณะนาม	155
10.8 คำบอกจำนวน ปริมาณ คำขยายคำบอกจำนวนและคำบอกลำดับ	160
10.9 คำเชื่อม	165
10.10 คำเกี่ยวกับสถานที่	166
10.11 คำลงท้ายและคำตอบรับตอบปฏิเสธ	168
10.12 มาตรา	169

	หน้า	
10.12.1	มาตราวัดความยาว ความกว้าง	169
10.12.2	มาตราวัดน้ำหนัก	170
10.13	คำอุทาน	170
10.14	คำที่ใช้ร้องเรียกสัตว์	170
11.	สัตว์	172
11.1	สัตว์ต่าง ๆ	172
11.1.1	สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม	172
11.1.2	สัตว์เลื้อยคลาน	175
11.1.3	สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก	175
11.1.4	สัตว์มีกระดูกสันหลัง เลือดเย็น	176
11.1.5	สัตว์ปีก	176
11.1.6	สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง แมลง แมง	178
11.1.7	สัตว์ในนิยาย	181
11.2	ส่วนต่าง ๆ ของสัตว์	181
11.3	สิ่งที่ได้จากสัตว์และที่อยู่	182
11.4	ลักษณะสภาพและนิสัย	183
11.5	อาการของสัตว์	184
11.5.1	การกิน	184
11.5.2	การส่งเสียง	184
11.5.3	การสืบพันธุ์	185
11.5.4	การเคลื่อนที่และเคลื่อนไหว	185
11.5.5	การทำร้ายและเอาใจ	187
11.5.6	อาการอื่น ๆ	188
12.	พืช	189
12.1	ต้นไม้ กอไม้ เถาไม้ ฯลฯ	189
12.2	ต้นไม้ต่าง ๆ	189
12.2.1	ไม้ดอก	189
12.2.2	ไม้ผล	190
12.2.3	พืชผัก พืชกินหัว ฯลฯ	191
12.2.4	ข้าว	193
12.2.5	ต้นไม้ทั่วไป	194
12.2.6	ไม้น้ำ	196
12.3	ส่วนของต้น ดอกและผล	196

12.3.1	ส่วนของต้น	196
12.3.2	ส่วนของดอก	198
12.3.3	ส่วนของผล	198
12.4	สิ่งที่ได้จากต้นไม้ ดอกไม้	198
12.5	สภาพต้นไม้ ใบไม้ ผลไม้	199
12.6	ระยะต่าง ๆ ของต้นข้าว	199
12.7	อาการต้นไม้ ใบไม้ ดอกไม้	200
13.	โลก	201
13.1	โลกและส่วนประกอบของโลก	201
13.1.1	โลก ดิน หิน และอาการของดิน หิน	201
13.1.2	น้ำและอาการของน้ำ	202
13.2	สิ่งที่อยู่บนผิวโลก	205
13.2.1	พื้นดินและลักษณะพื้นดิน	205
13.2.2	พื้นที่อยู่อาศัยและทำกิจกรรมต่าง ๆ	206
13.2.3	เขา ถ้ำและพื้นที่บริเวณเขา	207
13.2.4	ป่า	207
13.2.5	นา ไร่ สวน	208
13.2.6	ทาง	209
13.2.7	แหล่งน้ำและท่าเรือ	210
13.3	สิ่งที่เห็นในท้องฟ้า มาจากท้องฟ้าและอาการของสิ่งนั้น ๆ	211
13.4	ฟ้าแลบ ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า	213
13.5	ลมและอาการของลม	213
13.6	ไฟและอาการของไฟ	214
13.7	ความสว่างและความมืด	215
14.	เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ อาหาร สิ่งปลูกสร้างและพาหนะ	217
14.1	เครื่องแต่งกาย	217
14.2	เครื่องประดับ	217
14.3	อาหารและสิ่งให้นำมาทำเป็นอาหาร	218
14.3.1	อาหาร ยาและสิ่งเสพติด	218
14.3.2	อาหารที่ทำจากข้าว	219
14.3.3	สิ่งให้นำมาทำเป็นอาหาร	220
14.3.4	ข้าวที่นำมาทำอาหาร	221
14.3.5	สิ่งที่เกิดจากการทำอาหาร	222

14.4	สิ่งปลูกสร้างและวัสดุต่าง ๆ	222
14.4.1	สิ่งปลูกสร้าง	222
14.5	พาหนะ	226
15.	สิ่งของ เครื่องใช้	228
15.1	สิ่งของ	228
15.2	สิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ	228
15.3	สิ่งที่มีลักษณะต่าง ๆ	229
15.4	ส่วนของสิ่งต่าง ๆ	230
15.5	สิ่งที่ใช้ในการทำอาหาร เก็บอาหารและกินอาหาร	231
15.5.1	สิ่งที่ใช้ในการทำอาหาร	231
15.5.2	สิ่งที่ใช้ในการกินและเสพ	233
15.6	สิ่งที่ใช้ในการทำความสะอาดร่างกายและทำเครื่องแต่งกาย	234
15.6.1	สิ่งที่ใช้ทำความสะอาดและตกแต่งร่างกาย	234
15.6.2	สิ่งที่ใช้ในการทอผ้าและย้อมผ้า	235
15.6.3	ผ้า ด้าย เข็ม	236
15.7	เครื่องนอน เครื่องเรือน ของใช้อื่น ๆ	237
15.7.1	เครื่องนอน	237
15.7.2	เครื่องเรือนและของใช้ในบ้าน	237
15.7.3	ของใช้สำหรับให้แสงสว่าง ทำให้ลมพัด และกันฝนกันแดด	238
15.8	สิ่ง que ให้ความเพลิดเพลิน	238
15.8.1	เครื่องดนตรี	238
15.8.2	ของเล่น	240
15.9	สิ่งที่ใช้ในสังคมมนุษย์	240
15.9.1	สิ่งที่ใช้ในการสื่อสาร	240
15.9.2	สิ่งที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมและของศักดิ์สิทธิ์	241
15.9.3	สิ่งที่ใช้ทำร้ายหรือลงโทษ	242
15.10	สิ่งที่ใช้ในการเลี้ยงสัตว์และจับสัตว์	243
15.10.1	สิ่งที่ใช้ในการเลี้ยงสัตว์	243
15.10.2	สิ่งที่ใช้ในการจับสัตว์	244
15.11	สิ่งที่ใช้ในการเพาะปลูก	244
15.12	เครื่องใช้ใส่สิ่งต่าง ๆ	245
15.13	เครื่องใช้ในการทำงานต่าง ๆ	248
16.	ลักษณะ สภาพ ความสัมพันธ์และอาการของสิ่งต่าง ๆ	249

16.1 รูปร่างลักษณะ	249
16.2 ขนาด น้ำหนัก ฯลฯ	249
16.3 สี แสง	252
16.4 เสียง	254
16.5 กลิ่น	255
16.6 รส	256
16.7 สัมผัส	257
16.8 สภาพที่มีสิ่งอื่นปนหรือปิด	258
16.9 สภาพสุกดิบและไหม้	259
16.10 สภาพเปียกและแห้ง	259
16.11 สภาพที่ประหม่น	260
16.12 สภาพที่เปลี่ยนแปลงหรือผิดจากปกติ	260
16.13 ปริมาณที่มี	263
16.14 ความสัมพันธ์ของ 2 สิ่งหรือหลายสิ่ง	265
16.15 การเคลื่อนไหว การเคลื่อนที่และการอยู่กับที่	268
17. เวลา	271
17.1 ระยะเวลา	271
17.2 เวลาใน 1 วัน	272
17.3 วัน	275
17.3.1 คำเรียกวันแบบหนึ่ง	275
17.3.2 คำเรียกวันอีกแบบหนึ่ง	276
17.3.3 วันลักษณะต่าง ๆ	277
17.4 เดือนต่าง ๆ	277
17.4.1 คำเรียกเดือน	277
17.4.2 เดือนลักษณะต่าง ๆ	278
17.5 ปี	278
17.6 ฤดู	279
17.7 คำเรียกเวลา วัน เดือน และปีในปัจจุบัน อดีตและอนาคต	279
17.7.1 คำเรียกเวลาในปัจจุบัน อดีตและอนาคต	279
17.7.2 คำเรียกวันในปัจจุบัน อดีตและอนาคต	280
17.7.3 คำเรียกเดือนในปัจจุบัน อดีตและอนาคต	280
17.7.4 คำเรียกปีในปัจจุบัน อดีตและอนาคต	280

1. คน

1.1 บุคคลต่าง ๆ

1.1.1 บุคคลวัยต่าง ๆ

niŋ² nɔy⁶

tha:w³

ba:w³ nɔy⁶

sa:w¹ nɔy⁶

ba:w³ yɔ², ba:w¹ ha:m²

sa:w¹ yɔ², sa:w¹ ha:m²

pɔ⁴ hian²

kən² num³ kən² ʔon³,

kən² num³ kən² nom³

kən² heŋ²

kən² yu³ thaw⁵,

kən² yu³ thaw⁵ yu³ ke³

ke³

cia⁶ nɔy²

cia⁶ sɔy¹ nɔy² cia⁶

kən² dam¹ si²

fɯ⁵ barw³

fɯ⁵ sarw¹

เด็กตั้งแต่เกิดจนอายุประมาณ 10 ขวบ

เด็กชายหรือหญิงอายุประมาณ 11 - 13 ขวบ

เด็กชายอายุประมาณ 11 - 13 ขวบ

เด็กหญิงอายุประมาณ 11 - 13 ขวบ

เด็กหนุ่มอายุประมาณ 13 - 16 ปี

เด็กสาวอายุประมาณ 13 - 16 ปี

ผู้ชายอายุประมาณ 30 ปี

คนหนุ่มสาว

1. คนเป็น

2. คนยังหนุ่มสาวมีเรี่ยวแรง

คนที่อยู่จนแก่

คนแก่ เช่น ke³ nan⁶ (คนแก่คนนั้น)

คนแก่ที่มีลูกหลานมาก

ผู้สูงอายุของตระกูลหนึ่ง ๆ

หญิงชายวัยฉกรรจ์อายุประมาณ 25 - 50 ปี

ชายหนุ่มอายุประมาณ 17 - 25 ปี

หญิงสาวอายุประมาณ 15 - 25 ปี

1.1.2 บุคคลที่มีสถานภาพสมรสต่าง ๆ กัน

kən² kik⁴, kən² kua⁵

kən² siaŋ³

pɔ⁴ haŋ⁶

mɛ⁴ haŋ⁶

pɔ⁴ ma:y⁵

คนอยู่คนเดียวไม่มีคู่

คนที่อายุมากแล้วยังเป็นโสด

พอร้าง

แม่ว่าง

พอม่าย

mɛ⁴ ma:y⁵
ma:y⁵ num³ ma:y⁵ ?on³
kən² ha:ŋ³ ka:ŋ¹

แม่มาย
พ่อมายแม่มายที่อายุน้อย
คนที่ห่มนุ่งแล้วไม่ได้แต่งงาน

1.1.3 บุคคลชาติต่าง ๆ

tay²
fu⁵ tay²
kən² tay² dam¹
kən² tay² don³

kən² tay² xa:w¹

kən² tay² yɔ⁵
kən² li⁶
fu⁵ xek³
kən² kew¹, fu⁵ kew¹
kən² la:w²
kən² fɔ⁴ ma:⁵, fu⁵ ha:n³
fu⁵ ho⁶, kən² ho⁶, kən² ha:n³
fu⁵ mo:y⁶
tay² xa⁴ me⁴, kən² xa⁴ me⁴,
kən² kaw⁴ men¹, tay² kaw⁴ men¹
sa:⁵ toŋ¹ liaŋ¹
fu⁵ tay¹
kən² ?eŋ⁴
kən² mi³

คน เช่น tay² mian² nan⁶ (คนเมืองนั้น)
คนไทย
คนไทดำ
คนไทขาว (เมืองไล เมืองสอ เมืองเจียน เมือง
ถาน)
คนไทขาว (เมืองเด็ก เมืองสาง เมืองมุน เมือง
คอง)
คนไทญ้อ
คนลื้อ
คนที่มาจากที่อื่น
คนเวียดนาม
คนลาว
คนพม่า
คนจีน
คนมอญ
คนเขมร

ผิดของเหลือ
ชาวตะวันตก เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส
คนอังกฤษ
คนอเมริกัน

1.1.4 บุคคลที่ทำหน้าที่หรือมีบทบาทต่าง ๆ

kən ² het ⁴ si ¹ sam ¹ lam ² cia ⁵	คนที่ทำงานเกี่ยวกับหนังสือ
ba:w ³ hay ⁴ ba:w ³ na: ²	หนุ่มชาวนา
sa:w ¹ hay ⁴ sa:w ¹ na: ²	สาวชาวนา
ʔa:y ⁵ xu ¹	ครู
luk ⁴ hian ²	นักเรียน
kən ² ka: ⁶	คนขายของ, คนค้าขาย
kən ² xay ¹ mo ⁴ , kən ² xay ¹ mo ⁴ xay ¹ sen ¹	โสเภณี
kən ² pay ² tik ⁶ sək ⁶ , ta ⁴ ham ¹	ทหาร
kən ² cam ⁵	คนรับจ้าง เช่น รับจ้างทำนา
kən ² xoy ⁵	คนที่ถูกขายมารับใช้ ทาส
tin ¹ sa:y ¹ na:y ² cə ⁶	ข้ารับใช้ของเจ้าเมือง
kən ² cə ⁶	คนใช้
kən ² sik ⁴ soy ⁶ , kən ² lak ⁴	ขโมย โจร
kən ² tam ³ huk ³	คนทอผ้า
lam ⁴ , si ³ , si ³ lam ⁴ , kən ² het ⁴ si ³ het ⁴ lam ⁴ , pə ⁴ si ³ me ⁴ lam ⁴	เถาเถาที่ไปขอผู้หญิง เป็นหญิงหรือชายก็ได้
pə ⁴ lam ⁴	ผู้ชายที่ทำหน้าที่เถาเถา
me ⁴ lam ⁴	ผู้หญิงที่ทำหน้าที่เถาเถา
ba:w ³ si ³ , luk ⁴ si ³	ผู้ชายที่ไปช่วยงานแต่งงาน เช่น หม่า ไก่ หมู ทำอาหารบ้านผู้หญิง ขน, แแบก ของผู้ หญิงมาบ้านผู้ชาย
pə ⁴ si ³	ผู้ทำพิธีแต่งงาน
xey ¹ xa: ¹ , xey ¹ ta:ŋ ¹	ผู้เข้าพิธีแทนเขยเพราะเขยไม่อยู่
xey ¹ ta:ŋ ¹ , xey ¹ ton ⁵	เขยที่ทำอาหารเช่นศพพ่อดา แม่ยายขณะที่ เอาศพไว้ที่บ้าน

na:ŋ² cəw²

ลูกสะใภ้ หลานสะใภ้ที่ทำอาหารร่วมกับเขยต้น
เช่นศพคนตาย

fɛ¹

ผู้ชายที่ไปช่วยงานบ้านที่มีคนตาย

sa:w¹ cə⁶

ผู้หญิงที่ไปช่วยงานบ้านคนอื่น เช่น งานแต่ง
งาน สร้างเรือน

po⁴ miən²

พ่อเมือง หมายถึง คนเก่าแก่ของเมือง ภูชนบ
ธรรมเนียมดี เป็นผู้เช่นผีเมือง

po⁴ ba:n⁵

พ่อบ้าน หมายถึง คนเก่าแก่ของหมู่บ้าน ภู
ชนบธรรมเนียมดี เป็นผู้เช่นผีบ้าน

mo¹, ?oŋ¹ mo¹, po⁴ mo¹

ผู้ไล่ผีและเรียกขวัญคนเจ็บไข้ (หมอลี้ผี หรือ
หมอทำขวัญ)

mo¹ fɛ¹, mo¹ luan¹, pu³ mo¹

ผู้ทำพิธีศพและเรียกขวัญคนเจ็บไข้

mɛ⁴ mot⁴

ผู้หญิงที่เช่นขวัญ เรียกขวัญ รับขวัญคนเจ็บไข้

mot⁴ pi³

ผู้ช่วยแม่มด เป็นผู้ชายเป่าปี่ไปกับแม่มด

ba:w³ si⁶

ผู้เป็นเชื้อสายของผู้สร้างเมือง มีหน้าที่ฆ่า
ควาย ทำอาหารเช่นผีเมือง ขณะทำอาหาร
จะสวมเสื้อผ้าและหมวกแดง พร้อมทั้งแขวน
ดาบที่เอว

luk⁴ xwan¹

ลูกขวัญ ทุกคนที่เกิดมาเป็นลูกขวัญของแถน
แม่เฒ่า นอกจากนั้นผู้ที่แม่มดทำพิธีเรียกขวัญ
ให้ก็กลายเป็นลูกขวัญของแม่มด

luk⁴ lian⁶, luk⁴ xwan¹

ลูกเลี้ยง ผู้ที่แม่มดทำพิธีเรียกขวัญให้

1.1.5 บุคคลสถานภาพต่าง ๆ

pua¹, caw⁵ fɛn¹ din¹

เจ้าแผ่นดิน

?an¹ na:¹

เจ้าเมืองหลวง

fia²

เจ้าเมืองเล็กมีอำนาจรองจากเจ้าเมืองหลวง

?em³ ba:²

ภรรยาของเจ้าเมืองหลวง

ta:w⁶ xey¹, xey¹ na:ŋ²

ลูกเขยเจ้าเมือง

ta:w⁶ loŋ¹

ta:w⁶ ŋoŋ⁶

ta:w⁶ ba:w³

ba:² fia²

ta:w⁶

na:ŋ²

sa:w¹ na:ŋ²

caw⁵ ba:n⁵ caw⁵ mi:ŋ²,

caw⁵ mi:ŋ²

caw⁵ na:y²

xwan¹

pua¹ xwan¹

ken² het⁴ kok⁶, ken² het⁴

kok⁶ het⁴ saw¹

caw⁵ ba:n⁵, ta:w⁶ ba:n⁵

pay⁴

1.1.6 บุคคลฐานะต่าง ๆ

ken² haŋ⁴ mi², ken² haŋ⁴

ken² mi², ken² mi² di¹ day⁵

ken² hua¹ lon⁵, ken² mi²

paw³

ken² so¹, ken² kin¹ so¹

ken² xo³

ken² xo³ ken² kuŋ²,

ket⁴ xo³

ท้าวที่อยู่เมืองใหญ่

ท้าวที่อยู่เมืองเล็ก เมืองชายแดน

ท้าวที่ยังไม่ได้แต่งงาน

ภรรยาของเจ้าเมืองเล็ก

ท้าว หมายถึง ลูก หลาน เหลน ฯลฯ ชายของ
เจ้าเมือง

นาง หมายถึง ลูก หลาน เหลน ฯลฯ หญิง
ของเจ้าเมือง

นางที่ยังสาวอายุน้อย

ผู้ครองเมือง

เจ้านาย เช่น ผู้ครองเมือง

ผู้ทำงานปกครอง มักเป็นทหารของฝ่ายที่มา
ยึดครอง ยศต่ำสุดคือกวานหนึ่ง สูงสุดคือ
กวานห้า

หมูผู้ปกครองประเทศ

หัวหน้า ประมุข คือเจ้าบ้านเจ้าเมือง

หัวหน้าหมู่บ้าน

ไพร่

คนรวย

คนไม่มีของ

ขอทาน

คนจน

คนจนมาก ๆ

1.1.7 บุคคลนิสัยต่าง ๆ

kən² baw¹ di¹

kən² ?a:k³

kən² but³ men¹

kən² kən¹

kən² ca⁴ lo⁴,

kən² ca⁴ lo⁴ ca⁴ le⁴

kən² lo² le²

kən² ha:n¹ kən² ɲa:n²

kən² ka:⁵, kən² ha:n¹ ka:⁵

kən² heŋ⁴

kən² hu⁶ put³

kən² c+t³ kən² ca:ŋ³

kən² ka⁴ dak⁶ ka⁴ di⁵

kən² sek⁶

kən² si³ ta:¹, kən²

lem¹ tin¹ lem¹ mi²

1.1.8 บุคคลสภาพต่าง ๆ

kən² ha:w⁵, kən² han¹,

kən² ha:w⁵ kən² han¹

kən² coŋ⁶

kən² ma:k⁴ min⁶

kən² dup³ xɛŋ¹ ka⁴ doŋ³

kən² pia⁵, kən² pia⁵ kən²

piak³, kən² cɛm⁵

คนไม่ดี

คนไม่ดีอย่างยิ่ง ชอบว่าร้ายหรือทำร้ายผู้อื่น

1. คนตัวเหม็น

2. คนชอบคิดร้ายต่อผู้อื่น

คนซื่อจฉา

คนที่ชอบพูดเรื่องที่ไม่ใช่เรื่องที่เร่ืองของตัวหรือพูดโดยที่เขาไม่ได้ถาม

1. คนที่ไม่รู้จักอาย คอยเฝ้ากินของเพื่อน

2. คนพูดไม่จริง

คนกล้า

คนกล้ามาก ไม่กลัวตาย

คนดูไม่กลัวใคร

คนโง่ธง่าย

1. คนที่รักใคร่รักไม่มาก

2. คนพูดมาก แต่ไม่ค่อยทำงาน

คนเจ้าชู้

เด็กที่ไม่เชื่อฟังพ่อแม่, เด็กซ้รังแก

คนที่ชอบลักของคนอื่น

คนแข็งแรง สุขภาพดี

คนมีแรงมาก

ผู้หญิงที่มีแรงมาก

คนมีแรงทำงานหนัก

คนที่ทำซ้ำ ๆ

kən² niaŋ⁵
 kən² ta:¹ cəŋ⁵, kən² ta:¹
 'sian⁵, kən² ta:¹ sə¹
 kən² pot³
 kən² mi² xoŋ²
 kən² mi² xwa:m²
 kən² tiaŋ³, kən² mi² tiaŋ³
 kən² caw⁵ xoŋ¹
 kən² caw⁵ hian²
 kən² caw⁵ hian²
 kən² caw⁵ na:²
 kən² caw⁵ hay⁴
 kən² man¹
 kən² tok⁴ kən² xo³
 kən² kən⁶
 kən² kən⁶ xwa:m²
 kən² ha:ŋ³
 kən² lən⁴ sək⁶, kən²
 pa:y⁴ sək⁶
 kən² lia¹ kən² sia²
 kən² soŋ¹ ta:¹,
 kən² si⁶ ta:¹

คนที่ชนะตลอด

คนตาใส เชื่อกันว่า ฉลาด

คนที่ผีไม่อาจเข้าสิง

คนที่มีอาคมกล้า ยิ่งฟันไม่เข้า ไฟไม่ไหม้

คนที่สามารถทำให้ผู้อื่นตายหรือเจ็บไข้หรือ

หลงรัก

คนที่มีชื่อเสียง

เจ้าของ

เจ้าของบ้าน

เจ้าของนา

เจ้าของไร่

คนไม่มีลูก

คนที่ทุกข์โศกเพราะพ่อแม่ตาย เป็นต้น

คนที่กินข้าวไม่ลง

คนพูดไม่ออก เพราะคนอื่นจับได้ว่าพูดไม่จริง

คนอยู่ไกลจากที่อยู่เดิม

คนย้ายจากที่อยู่เพราะมีศึก

ผู้หญิงที่ทิ้งสามีไปอยู่กับชายอื่น, โสเภณี

คน 2 ตา, คน 4 ตา หมายถึง คนที่สวมแว่นตา

1.2 บุคคลที่สัมพันธ์กัน

1.2.1 บุคคลที่สัมพันธ์กันทางเชื้อสาย

cia⁶, sa:y¹, new², siŋ³

dam⁵

cua²

เชื้อสายสืบแต่บรรพบุรุษถึงลูกหลาน

ผู้ที่สืบมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน

ครอบครัวซึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก หลาน

ปู่ ย่า ป้า ลุง

hian² ya:w⁵

ครอบครัวซึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก หลาน
(ผู้สืบสกุลสายตรง) คนมีเรือนเหยาแล้ว คือ
แต่งงานแล้ว

fan²

ผู้สืบสกุล เช่น luk⁴ ca:y² pen¹ fan² xon¹

po⁴ me⁴ (ลูกชายเป็นผู้สืบสกุลของพ่อแม่)

mu¹ fan² ni⁶ (หมูปันธุ์นี้)

xaw⁵ fan² (ข้าวสำหรับทำพันธุ์)

?em², me⁴

แม่

?a:y⁵ po⁴

พ่อ

po⁴ ?ok³

พ่อแท้ ๆ

me⁴ ?ok³

แม่แท้ ๆ

?a:y⁵ lian⁶

พอบุญธรรม

?em² lian⁶

แม่บุญธรรม

?a:y⁵ na:⁶

พ่อเลี้ยง (ผู้ชายที่แต่งงานกับแม่ เพราะพ่อตัว
เองตายหรือเลิกกับแม่)

?em² na:⁶, me⁴ na:⁶

แม่เลี้ยง (ผู้หญิงที่แต่งงานกับพ่อหลังจากที่พ่อ
เลิกกับแม่ หรือแม่ตาย)

?em² ?on³

ภรรยาของพ่อ

pu³

ปู่

pu³ ?a:w¹

น้องชายของปู่

pu³ lun²

พี่ชายของปู่

cia⁶

พ่อหรือแม่ของปู่

paw⁵

พ่อหรือแม่ของเจี๊

pen³

พ่อหรือแม่ของเป้า

ña:⁴

ย่า

ña:⁴ pa:⁵

พี่สาวของปู่

ña:⁴ ?a:¹

น้องสาวของปู่

ta:¹

ตา

na:y²

ยาย

luk ⁴	ลูก
luk ⁴ ca:y ²	ลูกชาย
luk ⁴ niŋ ²	ลูกสาว
luk ⁴ sa:w ¹	ลูกสาว (เรียกลูกคนอื่น)
luk ⁴ kok ⁶ , luk ⁴ ton ⁵	ลูกคนแรก
luk ⁴ ta:m ¹	ลูกคนที่ 2
luk ⁴ (thi)sa:m ¹	ลูกคนที่ 3
luk ⁴ (thi)si ¹	ลูกคนที่ 4
luk ⁴ ?ut ⁶ (เวียด), luk ⁴ sut ⁶ , luk ⁴ ?ot ⁴ , luk ⁴ la: ⁵	ลูกคนสุดท้าย
luk ⁴ toŋ ⁴ peŋ ²	ลูกที่รักมาก
luk ⁴ yot ³	1. ลูกสุดท้าย 2. ลูกที่ตัวเล็ก
luk ⁴ doy ¹ , luk ⁴ ku ⁴ , luk ⁴ son ⁶	ลูกแฝด
luk ⁴ lian ⁶	1. ลูกเลี้ยง เามาเลี้ยงเพราะตัวเองไม่มีลูก 2. เด็กที่เจ็บไข้เป็นลูกเลี้ยงของหมอที่รักษา หาย
luk ⁴ lian ⁶ xa: ¹ ci ⁴	1. ลูกคนอื่นเามาเป็นลูกตนเพราะตนเอง แต่งงานแล้วยังไม่มีลูก จะได้เรียกชื่อตามเด็ก คนนี้ 2. ลูกคนอื่นเามาเป็นลูกตน เพราะพ่อแม่ เด็กยกให้ด้วยเป็นเด็กเลี้ยงยาก
luk ⁴ hu ⁶ ?ew ³	ลูกที่ชอบตามพ่อแม่ไป
luk ⁴ toy ⁶	ลูกที่เามาเลี้ยงเพราะพ่อแม่ตายหรือยากจน
luk ⁴ lon ⁶	เด็กที่ตายแล้วไปเกิดเป็นลูกอีกคนหนึ่ง มักมี ปานเป็นต้น เป็นเครื่องสังเกต
luk ⁴ ya: ⁴ , la:n ¹ ya: ⁴	ลูกของลูกชาย
luk ⁴ na:y ² , la:n ¹ na:y ²	ลูกของลูกสาว

la:n ¹	หลาน
len ¹	เหลน
lon ¹	ลูกของเหลน
lon ⁵	ลูกของหลอน
lok ³	ลูกของหล่อน
len ⁵	ลูกของหลอก
lun ⁵	ลูกของแล่น
lin ⁵	ลูกของลุ่น
la:n ¹ ca:y ²	หลานชาย
la:n ¹ niŋ ²	หลานสาว
pi ⁴ ca:y ²	พี่ชาย
pi ⁴ niŋ ² , pi ⁴ ?iay ⁵	พี่สาว
pi ⁴ pa: ⁵	พี่สาวที่มีลูกแล้ว พี่สาวของสามี พี่สาวของภรรยา
noŋ ⁶ ca:y ²	น้องชาย
noŋ ⁶ niŋ ²	น้องสาว
po ⁴ luŋ ² , ?a:y ⁵ luŋ ²	ลุง (พี่ชายของพ่อแม่)
?em ² pa: ⁵ , me ⁴ pa: ⁵	ป้า (พี่สาวของพ่อแม่)
po ⁴ ?a:w ¹	อา (น้องชายของพ่อ)
me ⁴ ?a: ¹	อา (น้องสาวของพ่อ)
po ⁴ na: ⁶	น้า (น้องชายของแม่)
me ⁴ na: ⁶	น้า (น้องสาวของแม่)

1.2.2 บุคคลที่สัมพันธ์กันทางการสมรส

fua ¹	สามี
mia ²	ภรรยา
mia ² kaw ³	ภรรยาเก่า
mia ² me ³	ภรรยาใหม่
me ⁴ luaŋ ¹	ภรรยาหลวง

mɛ⁴ nɔy⁶
mɛ⁴ sa:m¹
mɛ⁴ si³
xəy¹
pi⁴ xəy¹
nɔŋ⁶ xəy¹
luŋ² xəy¹
ʔa:w¹ xəy¹
na:⁶ xəy¹
luk⁴ xəy¹
la:n¹ xəy¹
pə⁶
pi⁴ pə⁶
nɔŋ⁶ pə⁶
na:⁶ pə⁶
mɛ⁴ lua² ʔem² lua²
pa:⁵ pə⁶
luk⁴ pə⁶
la:n¹ pə⁶
pɔ⁴ pu³ ʔa:y³ pu³
mɛ⁴ na⁴ ʔem² na:⁴
ʔa:y⁵ pɔ⁴
ʔa:y⁵ ta:¹
ʔem² mɛ⁴
ʔem² na:y²
luŋ² pi⁴ luŋ²
pa:⁵ pi⁴ pa:⁵
ʔa:w¹
ʔa:¹ sa:w¹

ภรรยาคนเดียวคนที่ 2
ภรรยาคนเดียวคนที่ 3
ภรรยาคนเดียวคนที่ 4
เขย
พี่เขย
น้องเขย
ลุงเขย
อาเขย
น้าเขย
ลูกเขย
หลานเขย
สะใภ้
พี่สะใภ้
น้องสะใภ้
น้าสะใภ้
อาสะใภ้
ป้าสะใภ้
ลูกสะใภ้
หลานสะใภ้
พ่อของสามี
แม่ของสามี
พ่อของภรรยา (ตนมีลูกแล้ว)
พ่อของภรรยา (ตนยังไม่มีลูก)
แม่ของภรรยา (ตนมีลูกแล้ว)
แม่ของภรรยา (ตนยังไม่มีลูก)
พี่ชายของสามีหรือภรรยา
พี่สาวของสามีหรือภรรยา
น้องชายของสามี
น้องสาวสามีที่ยังไม่แต่งงาน

ʔa:¹ ʔom⁶

น้องสาวสามที่แก่แล้วยังไม่แต่งงาน หรือ
แต่งงานแล้วไม่มีลูก

na:⁶ ,noŋ⁶ na:⁶

น้องสาวของภรรยา

na:⁶ ʔom⁶

น้องสาวภรรยาที่แก่แล้วยังไม่แต่งงาน หรือ
แต่งงานแล้วไม่มีลูก

na:⁶ ba:w³

น้องชายที่ยังไม่แต่งงานของภรรยา

na:⁶ sa:w¹

น้องสาวที่ยังไม่แต่งงานของภรรยา

na:⁶ ʔut⁶

น้องคนเล็กของภรรยา

1.2.3 บุคคลที่สัมพันธ์กันในฐานะคู่รัก เพื่อน คนรู้จัก ฯลฯ

fu⁵ hak⁶ fu⁵ peŋ²

คู่รัก

ken² toŋ⁴ ken² peŋ²

คนรักกันมาก

ken² hak⁶ ken² peŋ²

hua¹ mok⁶ hua¹ cə¹

คนที่เป็นที่รัก เช่น ลูก คนรัก

sa:y¹ cə¹ (sa:y¹ xo²)

1. ชีวิต

luk⁴ ba:n⁵ la:n¹ mi:an²

2. คนที่เป็นที่รัก เช่น ลูก คนรัก

ku⁴

คนที่ไม่ใช่ลูกหลาน แต่ก็รักเหมือนลูกหลาน

คู่ เพื่อน เช่น pen¹ ku⁴ pen¹ doy¹

(เป็นผัวเป็นเมียกัน)

het⁴ ku⁴ kap⁶ xoy⁵ (เป็นเพื่อนกับฉัน)

toŋ²

เพื่อนรัก

fian²

เพื่อนหลาย ๆ คน

ʔa:y⁵ toŋ²

เพื่อนสนิทของพ่อ

ʔem² toŋ²

เพื่อนสนิทของแม่

ken² kwen³

คนรู้จัก

siaw³

คนที่รู้จักกันนิดหน่อย

ken² da:y¹ ken² dak⁶

คนที่ไม่ใช่เพื่อนหรือพี่น้อง

ken² da:y¹ pian⁴ ta:n⁴

ken² la:k³ ken²

คนแปลกหน้า

la:k³ na:⁵ ken² ta:¹

xɛk³

caw⁵ nɛ⁴

luk⁴ nɛ⁴

แขก

เจ้านี่

ลูกนี่

1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

hu⁶ cak⁶

xey² kan¹ (ใบ), kwɛn³ kan¹ (เวียดนาม)

ko⁵

kɛw³ doŋ²

pen¹ pa:n¹ diaw¹ pen¹

lia³ pen¹ pa:n¹ diaw¹

som¹

xat⁶ kan¹

รู้จัก

รู้จักกันนานแล้ว

ร่วมกัน เช่น ko⁵ paw⁵ ko⁵ pu³ kan¹

ko⁵ dam⁵ kan¹ (มีบรรพบุรุษเดียวกัน)

ko⁵ liat⁴ (เลือดเดียวกัน)

เกี่ยวดอง

อายุรุ่นเดียวกัน

สม เช่น ken² ni⁶ som¹ kap⁶ ken² nan⁶

(คนนี้สมกับคนนั้น)

ขัดกัน

2. ร่างกาย ส่วนต่าง ๆ และลักษณะ

2.1 ร่างกาย

to ¹	ตัว
lam ² kən ² , lam ² mo ⁴ , xiŋ ²	ลำตัวของคน ร่างกาย
lam ² xiŋ ²	
sa:k ⁴	ซากศพ ซากสัตว์

2.2 ส่วนของร่างกายจากศีรษะถึงเท้า

hua ¹	ศีรษะ
ɸom ¹ hua ¹	ศีรษะ (พูดในกรณีชี้เฉพาะ เช่น เมื่อกล่าวถึงศีรษะ ของคนคนหนึ่ง หัวสัตว์ตัวหนึ่ง)
ka ⁴ doŋ ¹ hua ¹	กะโหลกศีรษะ
ɸom ¹ xwan ¹	กลางศีรษะตรงที่มีขวัญ เชื่อกันว่าเป็นที่อยู่ของ ขวัญเจ้า
kə ⁵ don ⁵	ท้ายทอย
ka ⁴ mɸm ⁴	กระหม่อม
na: ⁵ den ³	หน้าผาก
fom ¹	ผม
tin ¹ fom ¹ na: ⁵ den ³	ตีนผมตรงหน้าผาก
tin ¹ fom ¹ kə ⁵ don ⁵	ตีนผมตรงท้ายทอย
ta:ŋ ² ka:y ⁵ fom ¹	แสกผม
na: ⁵ ta: ¹	หน้าตา
kem ⁵	แก้ม
ma:k ³ kem ⁵	พวงแก้ม
ka:ŋ ²	คาง
ta: ¹	ตา
ken ³ ta: ¹	1. ดวงตา 2. ตาดำ

yɔŋ ² ta: ¹	ดวงตารวมตาดำและตาขาว ไม่รวมเปลือกตา
ken ³ ta: ¹ dam ¹	ตาดำ
yɔŋ ² ta: ¹ don ³	ตาขาว
him ² ta: ¹	ขอบตา
hua ¹ ta: ¹	หัวตา
ha:ŋ ¹ ta: ¹	หางตา
ka:ŋ ¹ ta: ¹	กลางตา
paw ² ta: ¹	เบ้าตา
dup ³ paw ² ta: ¹	กระดูกตาสวนบน
xum ¹ ta: ¹	กระดูกตาสวนล่าง
seŋ ¹ ta: ¹	ประกายตา เห็นเป็นสีขาว ๆ ที่ตาดำ สัตว์บางชนิด เช่น แมว เสือ ตาจะมีประกายเป็นแสงเรืองในเวลา กลางคืน
hu ¹	หู
bə ¹ hu ¹	ใบหู
tiŋ ¹ hu ¹	ติ่งหู
tin ¹ hu ¹	หูส่วนล่างสุด
kok ^ə hu ¹	กกหู
hu ² hu ¹	รูหู
bɔŋ ^ə hu ¹	บ้องหู (บริเวณรอบรูหู)
daŋ ¹	จมูก
mu ¹ daŋ ¹ , mo ¹ daŋ ¹	สันจมูก
hu ² daŋ ¹	
sop ^ə	รูจมูก
pa:k ³ , sop ^ə pa:k ³	ปาก
him ² sop ^ə	ริมฝีปาก
him ² sop ^ə taŋ ² nia ¹	ริมฝีปากบน

him² sop^๑ taŋ² tə^๕
ce¹ sop^๑, ce¹ pa:k^๓, ce¹
sop^๑ ce¹ pa:k^๓

lin^๑

lin^๑ kay^๓

xεw^๕

xεw^๕ tə^๕

xεw^๕ teŋ²

xεw^๕ xok⁴

xεw^๕ neŋ¹

xεw^๕ ke^๓

xεw^๕ mə^๓

xεw^๕ nom², xεw^๕ nu¹, xεw^๕
non¹

xεw^๕ pok⁴ xam², xεw^๕ pok⁴

xw²

bok^๓ xw²

xw² kay^๓

ba:๓

ŋom² ba:๓

lay^๓

hua¹ lay^๓

pen^๕ lay^๓, dup^๓ lay^๓, pen^๕

kiang^๕

hak^๑ he^๑

ริมฝีปากล่าง

มุมปาก

ลิ้น

ลิ้นไก่

ฟัน

ฟันล่าง

ฟันบน

กราม

เขี้ยว

ฟันแท้

ฟันแท้ของเด็ก

ฟันน้ำนมมีลักษณะเหมือนตัวหนอนและถือว่ายืม
หนุมาเมื่อฟันน้ำนมหัก พ่อแม่เด็กจะเอาไว้ในช่อง
ในรูแล้วบอกหนุให้เอาคืนไป เอาฟันใหม่มา
ฟันปลอม (ทำด้วยทองหรือเงิน)

คอ

ในคอ เป็นทางเดินอาหารและลมหายใจ

ลูกกระเดือก

ส่วนของร่างกายจากคอถึงต้นแขน

ส่วนของร่างกายจากกลางบ่าถึงต้นแขน

บ่าด้านหลัง

ส่วนของบ่าที่อยู่ด้านหลังใต้ท้ายทอย

สะบัก

รักแร้

ʔək^๕, na:⁵ ʔək^๕
ʔว^๔ lok^๓ xwiat^๓
cu^๔
nom^๒
lag^๑
san^๑ lag^๑
h๑ง^๔ lag^๑
ʔεw^๑
t๑ง^๕
pum^๑
say^๕ bi^๑
kon^๕
kon^๕ koy^๑, koy^๑
koy^๑, ma:k^๓ koy^๑
ka:m^๔
ham^๑, ken^๓ ham^๑, xuay^๒
ken^๓ liw^๓
hi^๑
xen^๑
kok^๕ xen^๑
ma:k^๓ xen^๑
w๑ง^๒ xen^๑
xen^๑ sok^๓
top^๔ sok^๓
x๑ว^๒ xen^๑
p๑ง^๕ xen^๑
p๑ง^๕ xen^๑ nu^๑

อก
ส่วนที่บู่มลงไปได้คอกและได้ออก
นม
ถัน
หลัง
สันหลัง
แนวยาวกลางหลัง
เอว
ส่วนในของท้อง
ส่วนนอกของท้อง
สะดือ
ก้น
ก้นกบ
แก้มก้น
สะโพก
อวัยวะเพศชาย
อวัยวะเพศเด็กชาย
อวัยวะเพศหญิง
แขน
ต้นแขน
กล้ามเนื้อที่แขน
วงแขน
ข้อศอก
ข้อพับ
ข้อมือ
แขนจากข้อมือถึงศอก
แขนจากศอกถึงต้นแขน

xa: ¹	ขา
xa: ¹ ʔoy ⁶	โคนขา
na: ⁵ xɛŋ ⁴	หน้าแข้ง
ma:k ³ xɛŋ ⁴	น่อง
ma:k ³ xa: ¹	ขาอ่อน
kw ⁴ nɔŋ ⁴ , nɔŋ ⁴	ขาพับ
pok ⁴	ตัก (จากท้องถึงต้นขา)
hua ¹ xaw ³	หัวเข่า
ma:k ³ le ⁶	กระดูกสะบ้า
sen ¹ ta: ¹ paw ¹ , sen ¹ ta: ¹ pu ¹	ตาตุ่ม
mi ²	มือ
mi ² xwa: ¹ , mi ² taŋ ² xwa: ¹	มือขวา
mi ² sa:y ⁶ , mi ² taŋ ² sa:y ⁶	มือซ้าย
kop ³ mi ² , kuap ³ mi ²	ฝ่ามือและหลังมือของมือที่คว่ำ
fa: ³ mi ²	ฝ่ามือและหลังมือของมือที่หงาย
san ¹ laŋ ¹ mi ² , laŋ ¹ mi ²	หลังมือ
ʔɔŋ ⁵ mi ²	อุ้งมือ
la:y ² mi ²	ลายมือ (รอยเส้นบนฝ่ามือและลักษณะตัวหนังสือ ของแต่ละบุคคล)
kam ¹ mi ²	กำมือ
kam ¹ pan ⁵	กำปั้น
kok ³ mi ²	ข้อนิ้ว 1 นิ้วชี้เคาะ
paw ¹ mi ²	มะเขงก
tin ¹ , kop ³ tin ¹ , kuap ³ tin ¹	เท้า (รวมทั้งฝ่าเท้าและหลังเท้า)

fa: ³ tin ¹	ฝ่าเท้า
son ⁵ tin ¹	สันเท้า
xɔ ² xɛŋ ⁴ , xɔ ² tin ¹	ข้อเท้า
laŋ ¹ tin ¹ , san ¹ laŋ ¹	หลังเท้า
ʔɔŋ ⁵ tin ¹	อุ้งเท้า
niw ⁶	นิ้ว
niw ⁶ mɛ ⁴	นิ้วแม่มือ
niw ⁶ ci ⁶	นิ้วชี้
niw ⁶ ka:ŋ ¹	นิ้วกลาง
niw ⁶ kak ⁶ , niw ⁶ ti ²	นิ้วนาง
wɛn ¹ mi ²	
niw ⁶ kɔy ⁵	นิ้วก้อย
xɔ ⁵ mi ²	ข้อนิ้วมือ
xɔ ⁵ tin ¹	ข้อนิ้วเท้า
ŋa:m ⁴ mi ² , ŋa:m ⁴ niw ⁶ ,	ง่ามนิ้วมือ
ŋa:m ⁴ niw ⁶ mi ²	
lep ⁴	เล็บ
lep ⁴ mi ²	เล็บมือ
lep ⁴ tin ¹	เล็บเท้า

2.3 ส่วนของร่างกายภายนอกและภายใน

naŋ ¹	ผิวหนัง
kok ⁶ xon ¹	กระดูกขม
xon ¹	ขม
xon ¹ ta: ¹	ขมตาและคิ้ว
xon ¹ ta: ¹ nam ⁶	ขมตา
xon ¹ ta: ¹ cəw ² , xon ¹ ta: ¹	คิ้ว
caw ² , xon ¹ xiw ⁶ (โขน)	

xon¹ mu¹ dag¹, xon¹ hu²

dag¹

nuat³

nuat³ ka:ŋ²

dup³ sa:k⁴

dup³ ka:ŋ²

dup³ ŋom² ba:³

dup³ ka:n² ha:p³

dup³ lag¹, dup³ san¹ lag¹

xw⁵ dup³ lag¹

dup³ sa:ŋ⁵

kim⁵ dup³ sa:ŋ⁵

dup³ ka:m⁴

dup³ koy¹

dup³ xeg⁴

dup³ xa:¹

poj⁵ dup³

xw⁵ dup³

?en¹

ek³, ek³ hua¹

ek³ dup³

ma:k³ hua¹ cə¹

tap^a

pot³

ma:m^a

tay⁴, pum¹ xi⁵

ขนจมูก

หนวด

เครา

โครงกระดูกคนหรือสัตว์ที่ตาย

ขากรรไกร

กระดูกหัวไหล่

กระดูกไหปลาร้า

กระดูกสันหลัง

กระดูกสันหลังแต่ละซี่

กระดูกซี่โครง

กระดูกซี่โครงแต่ละซี่

กระดูกตะโพก

กระดูกกัน

กระดูกแข็ง (อยู่ใต้เข่า)

กระดูกขา (อยู่เหนือเข่า)

ท่อนกระดูก เช่น กระดูกท่อนแขน กระดูกท่อนขา

ข้อต่อ

เอ็น

สมอง

ไขในกระดูก

หัวใจ

ตับ

ปอด

ม้าม

กระเพาะ

pum ¹ boŋ ⁵	กระเพาะปัสสาวะ
say ⁵	ไส้
say ⁵ ʔon ³	ลำไส้เล็ก
say ⁵ ke ³	ลำไส้ใหญ่
say ⁵ lia ¹ , say ⁵ sia ²	ไส้ติ่ง
ma:k ³ san ¹ laŋ ¹	ไต
bi ¹	ดี
hian ² luk ⁴	มดลูก
ce ⁶	รังไข่
hok ⁴	รก

2.4 รอยบนร่างกาย

ma:y ¹	ปาน
ma:y ¹ me ⁴ baw ⁵	ปานที่ก้นเด็ก เชื่อกันว่าแทนแม่เข้าทำเป็น เครื่องหมายไว้
la:y ² cam ⁵	รอยสัก
tum ³ meŋ ² ŋwɔn ²	ไผ่ ขี้แมลงวัน
ha:ŋ ¹ ta: ¹ hew ³	ตีนกา

2.5 น้ำและสิ่งสกปรกในร่างกาย

nam ⁶ la:y ²	น้ำลาย
nam ⁶ muk ⁴ , nam ⁶ muk ⁴	น้ำมูก
nam ⁶ daŋ ¹ , muk ⁴ daŋ ¹	
nam ⁶ dəm ⁶ , dəm ⁶	เสมหะ
nam ⁶ nom ² , nam ⁶ cu ⁶ (โพบ)	น้ำนม
nam ⁶ ta: ¹	น้ำตา
hia ³	เหงื่อ
nam ⁶ new ⁴	ปัสสาวะ

nam ^๕ ya:๕	น้ำอสุจิ
liat ^๔	เลือด
liat ^๔ dan ^๑	เลือดกำเดา
nam ^๕ ya:๗ ^๑ lian ^๑	น้ำที่ไหลออกมาเมื่อถูกแมลงกัดต่อย
nam ^๕ no๗ ^๑	หนอง
nam ^๕ fak ^๕ ฟ้า:๕	น้ำคร่ำ
xi ^๕	อุจจาระ
xi ^๕ taw ^๒	ขี้เทา (อุจจาระเด็กที่เพิ่งกินนมได้ 2 - 3 วัน)
xi ^๕ dip ^๕	อุจจาระเด็กสีเขียว ๆ ไม่เหม็น
xi ^๕ suk ^๕	อุจจาระเด็กสีเหลืองและเหม็น
xi ^๕ ta:๑	ขี้ตา
xi ^๕ dan ^๑	ขี้มูก
xi ^๕ hu ^๑	ขี้หู
xi ^๕ xεw ^๕	ขี้ฟัน
xi ^๕ lep ^๔	ขี้เล็บ
xi ^๕ taw ^๓	ขี้เต่า
xay ^๒ hua ^๑	ขี้รังแค
xay ^๒ , xi ^๕ xay ^๒	ขี้โคล
xay ^๒ hu ^๑	ขี้โคลบริเวณหู

2.6 ลักษณะและสภาพของร่างกาย

can ^๔ , ๗a:m ^๒	สวย [ใช้กับของและคน] เช่น
	kən ^๒ can ^๔ (คนสวย)
	ba:n ^๕ can ^๔ (บ้านสวย)
can ^๔ sut ^๕ ัก๓ ^๔	สวยเลิศ
can ^๔ pa:n ^๑ tian ^๑	สวยเหมือนเทพธิดา
xi ^๒	สวย [ใช้กับของและคน]
xan ^๕	สวยมาก [ใช้กับคน] เช่น

	xan ^o sa:w ¹ (ผู้หญิงสวยมาก)
	xan ^o ba:w ³ (ผู้ชายหล่อมาก)
som ¹ to ¹ som ¹ nia ^o	สมส่วน
ha:y ^o	ไม่สวย ไม่ดี เช่น
	kən ² ha:y ^o 1. คนไม่สวย
	2. คนร้าย

sug ¹ ka:w ² la:w ² , sug ¹ hew ²	สูงผอม ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย
sug ¹ ya:w ²	สูงเพรียว ดูสวย
tam ³ tam ²	เตี้ยล่ำ
tam ³ pɔŋ ^o dɔŋ ^o ʔɔŋ ^o	เตี้ยเล็ก เช่น เด็กเตี้ย คนเตี้ย
tam ³ tu ⁵ tam ³ tek ⁴	เตี้ยและอ้วน
tam ³ ca ⁴ det ⁴ ʔet ⁴	เตี้ยมาก
ʔɔt ³ cu ^o	ตัวเล็กเพราะกินนมไม่ดี [ใช้กับเด็ก]
fɔm ¹	ผอม
ʔiaw ³	ผอม ไม่มีแรง
sə ⁴ lem ⁵	ผอมดำ
pi ²	อ้วน
mi ² heŋ ²	แข็งแรง
ha:w ⁵	มีแรงมาก
heŋ ² ʔɔn ³ , ʔɔn ³ heŋ ² ,	ไม่มีแรง
ʔɔn ³ ʔu ⁵ ʔɔn ³ ʔiak ³	

2.7 ลักษณะส่วนของร่างกาย

hua ¹ paw ¹	1. ศีรษะใหญ่
	2. ตื้อ ไม่ฟังคนอื่น
hua ¹ len ^o	ศีรษะล้าน หน้าผากเถิก
hua ¹ lon ⁵	1. ศีรษะล้าน ไม่มีผมเลย
	2. คนจน ไม่มีข้าวของ

hua¹ mo²
 hua¹ la:y²
 hua¹ don³
 lon⁵ kə⁴ lok⁴
 mo² kə⁴ lok⁴
 fom¹ hək³
 hua¹ hək³
 hək³ da:w³ də¹
 hək³ pom^ə pom^ə
 fom¹ fia¹
 xət³ fom¹ ?iam⁵ lay³
 fom¹ kaw⁵
 fom¹ cəŋ^ə
 ka:n⁵ cəŋ^ə
 nuat³ ัก๓¹ ัก๓¹, nuat³
 sə⁴ lom² sə⁴ lem²,
 nuat³ heŋ³ ha:ŋ³
 na:⁵ noy^ə
 na:⁵ ัก๓³
 na:⁵ pom⁵
 na:⁵ mon²
 na:⁵ tɔp³
 na:⁵ lem¹
 na:⁵ suay⁵ piak³ say³
 na:⁵ suay⁵ bə¹ pu²
 na:⁵ ŋwa:⁴
 na:⁵ ัก๓³

ศีรษะโล้น
 ศีรษะบางแห่งมีผม บางแห่งไม่มีเพราะตัดผมไม่ดี
 กลางศีรษะไม่มีผม
 ผมร่วงหมด เช่น คนแก่ คนตาย
 โคนผมเกลี้ยง
 ผมหงอก
 หัวหงอก
 หงอกประปราย
 หงอกขาวโพลน
 ผมเปีย
 มวยผมที่อยู่ได้ทำยทอย
 ผมที่เกล้าไว้
 ซ่องซึ่งเอาผมผู้อื่นมาช่วยเสริมผมของตน
 ซ่องซึ่งทำจากผมผู้อื่น
 หนวดหยอมแหยม

 หน้าเล็ก
 หน้าใหญ่
 หน้ากลมเล็ก
 หน้ากลมใหญ่
 หน้าตอบ
 หน้าแหลม คางแหลม
 หน้ารูปไข่
 หน้าทีหน้าผากกว้างและคางเรียว
 หน้ากลมและคางเรียว
 หน้าคนอ้วน แก้มเป็นพวงย่อย

na: 5 ma: 6	หน้ายาวเหมือนม้า
na: 5 tum 3	หน้าที่มีตุ่มขึ้นมาก ๆ
na: 5 xom 2	หน้าที่กระดุกหน้าขึ้นสูง
na: 5 hak 6, na: 5 gam 6	หน้าหัก คือ หน้าผากยื่น คางยื่น
na: 5 hew 3 xew 5 mom 5	หน้าเหี่ยว ไม่มีฟัน
na: 5 ga: m 2	หน้าสวย
na: 5 lo 4	หน้าซุบ
na: 5 lo 4 na: 5 men 2	1. หน้าซุบมาก 2. ดื้อ ไม่ฟังใคร
na: 5 don 3	หน้าซีดขาวอย่างคนตาย
na: 5 xew 1	1. หน้าเซียวเพราะป่วย 2. คิดร้ายผู้อื่น
na: 5 lian 1 (7et 6 tet 6)	หน้าเหลืองเพราะป่วย
na: 5 liat 4	หน้าแดงกำเพราะกินเหล้ามากหรือโกรธมาก
na: 5 si 4 na: 5 di 1	หน้าคนใจซื่อ
na: 5 na: 1	หน้าหนา อาจจะเป็นคนโง่ คนไม่อายุ หรือ คนดื้อ
na: 5 ba: y 1	หน้าบาง อาจจะเป็นคนฉลาด หรือ คนพูดมาก ไม่กลัวใคร
na: 5 na: 1 ta: 1 paw 1	หน้าตาที่บ่งบอกว่าเป็นคนดื้อมาก ไม่ฟังผู้อื่น (ใช้กับผู้ชาย)
na: 5 noy 6 na: 5 nuan 2	หน้านวล มักเป็นคนที่อยู่สบาย ๆ ไม่ต้องทำงาน
na: 5 dam 1, na: 5 mit 4 na: 5	หน้าที่แสดงว่าโกรธ
dam 1, na: 5 kam 3, na: 5	
kam 3 na: 5 kay 1, na: 5 mit 4,	
na: 5 dey 1 cit 6 cit 6	
na: 5 but 3, na: 5 ?in 1, na: 5	หน้าบูด แสดงว่าโกรธ ไม่สบายใจ
but 3 na: 5 ?in 1, na: 5	
but 3 na: 5 xiw 1, na: 5	

ŋay¹, na:⁵ but³ na:⁵

ŋay¹, na:⁵ ŋw² ŋew⁶,

na:⁵ ʔin⁵ siŋ⁶ sin⁵

sak⁴

na:⁵ may⁵ na:⁵ xem⁵

na:⁵ ʔin¹ bit⁴ yit⁴ siŋ⁶

sin⁵ sak⁴

na:⁵ tum³ na:⁵ saw⁵

na:⁵ sia¹

na:⁵ pət³

na:⁵ ma:n⁴ na:⁵ .met³

deŋ¹ na:⁵

na:⁵ deŋ¹ xin⁵

na:⁵ mem²

na:⁵ moŋ¹

na:⁵ ŋeŋ³ moŋ⁵ mem⁵

na:⁵ den³ to²

na:⁵ den³ pian²

na:⁵ den³ lian⁵ fa:n⁴

fa:n⁴

na:⁵ den³ suŋ¹

na:⁵ den³ kwa:ŋ⁵

na:⁵ den³ xep⁴

na:⁵ den³ tam³

na:⁵ den³ ten⁵

1.หน้าคนกำลังโกรธ

2.หน้าดำเกรียม เพราะทำงานมาก ตากแดดตากลม

หน้าที่แสดงว่าโกรธมาก

หน้าเศร้า

หน้าคนกำลังไม่สบายใจ เพราะคิดไม่ออก ปวดท้อง
ของนาย ฯลฯ

หน้าขาวซีดเพราะกลัว หน้าขาวซีดอย่างคนตาย

หน้าเผือดคล้ำ เพราะเจ็บหนักหรือกลัว

หน้าคนรู้สึกอาย หน้าแดง

หน้าแดงขึ้นแสดงว่าอาย

1.หน้ามอมแมม

2.หน้าคนที่อาย

หน้าคนที่อาย

หน้าคนที่อายเพราะตอบไม่ได้

หน้าผากงอก

หน้าผากเรียบเสมอ เชื่อกันว่าเป็นคนใจดี

หน้าผากเป็นเงา เชื่อกันว่าเป็นคนฉลาด

หน้าผากสูง เชื่อกันว่าเป็นคนฉลาด

หน้าผากกว้าง เชื่อกันว่าเป็นคนฉลาด

หน้าผากแคบ เชื่อกันว่าเป็นคนไม่ฉลาด

หน้าผากต่ำ เชื่อกันว่าเป็นคนไม่ฉลาด

หน้าผากสั้น เชื่อกันว่าเป็นคนไม่ฉลาด

na:⁵ den³ suat³

หน้าผากงอกเป็นปมออก เชื่อกันว่าเป็นคนไม่ฉลาด
ชอบด่าคนอื่น

keɱ⁵ yot⁴

แก้มห้อย

keɱ⁵ tɔp³

แก้มตอ

keɱ⁵ hɛw³

แก้มเหี่ยว

ka:ŋ² lem¹

คางแหลม เชื่อกันว่าหญิงที่คางแหลมมักด่าลูก
ด่าผี

ka:ŋ² mum²

คาง 2 ชั้น

ka:ŋ² pɔm⁵

คางป้อม ไม่แหลม

ka:ŋ² wam⁶

คางยื่น

ka:ŋ² lem²

คางแหลม

ta:¹ suay⁵ bə¹ pu²

ตาเรียว

ta:¹ him² diaw¹

ตาชั้นเดียว

ta:¹ sɔŋ¹ him²

ตาสองชั้น

ta:¹ mon²

ตากลม

ta:¹ man²

ตาขนาดใหญ่ไม่ใหญ่ไม่เล็ก กำลังสวย เชื่อกันว่าเป็นคน
ใจดี รักลูกรักผี

ta:¹ tip³

ตาตี

ta:¹ hian³

ตาเข

ta:¹ bot³

ตาบอด

ta:¹ tɔk⁴

ตาเดียว

ta:¹ kian⁵, ta:¹ h̃ap⁶ h̃i¹

ตาแฉะ มีน้ำตาและขี้ตามาก

ta:¹ liw³

ตาข้างหนึ่งใหญ่ ข้างหนึ่งเล็ก

ta:¹ tɔ⁵

ตาดำมีฝ้าขุ่น

ta:¹ son³

ตาดำมีฝ้าขาว ๆ ขุ่น ๆ ถือได้ว่าร้ายแรงกว่าตาต้อ

ta:¹ loy²

ตาดำถลนออก

ta:¹ lə²

ตาเหล่

xi⁵ ta:¹ xa:n⁴
 xi⁵ ta:¹ sam⁵ nam⁶ ta:¹
 ?ia¹
 ta:¹ moŋ¹
 ta:¹ fa:ŋ²
 ta:¹ fa:ŋ² kay³
 ta:¹ huŋ⁴, ta:¹ sə¹, ta:¹
 siaŋ⁵
 ta:¹ xew¹, ta:¹ xw¹ ta:¹
 xew¹
 ta:¹ xw¹
 sa:y¹ ta:¹ san⁵
 sa:y¹ ta:¹ ya:w²
 sa:y¹ ta:¹ di¹
 xiw⁶ koŋ³
 xiw⁶ fe³
 xiw⁶ hak⁶
 mu¹ daŋ¹ suŋ¹
 mu¹ daŋ¹ tam³
 mu¹ daŋ¹ xom²
 mu¹ daŋ¹ fe³
 mu¹ daŋ¹ luaŋ¹
 mu¹ daŋ¹ mo¹
 mu¹ daŋ¹ suat³

 mu¹ daŋ¹ xwam⁵
 hu¹ mi² no²

ขี้ตากุ้ง มองอะไรไม่ถนัด
 1. ตาแฉะ
 2. ตาคนที่ป่วยไข้ ไม่มีแรง
 ตาน้ำข้าวอย่างตาคนแก่ ตาฝรั่ง
 ตาฟาง
 ตาฟางเวลากลางคืน
 ตาใสสวย

 ตาเขียวเพราะโกรธ

 ตาคนที่มักคิดร้ายต่อผู้อื่น
 สายตาสั้น
 สายตาวาว
 สายตาดี
 คิ้วโก่ง
 คิ้วแผ่กว้าง
 คิ้วหัก
 จมูกโด่ง
 จมูกแบน
 จมูกเป็นสัน
 จมูกบาน
 จมูกใหญ่
 จมูกจุ่ม
 จมูกโด่งและใหญ่เหมือนจมูกฝรั่ง
 ถือว่าเป็นคนมีแรงและมีเงิน
 จมูกคว่ำ
 หูมีเนื้องอกยื่นผิดปกติ

hu ¹ cɛŋ ⁵	หู่ดี
hu ¹ siaŋ ⁵	หู่ดีมาก
nak ⁶ hu ¹	หู่ดีง
hu ¹ nuak ³	หู่หนวก
sop ⁶ ba:ŋ ¹	ปากบาง เชื่อกันว่าเป็นคนพูดมาก
(siŋ ⁶ piak ³ say ³)	
sop ⁶ na: ¹	ปากหนา เชื่อกันว่าเป็นคนจิตใจดี
sop ⁶ ye ³	ปากเบะ
sop ⁶ pin ⁶	ปากยื่นอย่างไม่เห็นด้วย
sop ⁶ cum ⁴ siŋ ⁶ bok ³	ปากเล็ก ๆ ดูเหมือนดอกบัว
bua ¹	
lin ⁶ ka: ² pa:k ³	ลิ้นคับปากทำให้พูดไม่เป็นคำ
lin ⁶ ʔoŋ ⁶ , lin ⁶ luaŋ ¹	ลิ้นใหญ่ พูดไม่ชัด
lin ⁶ ŋə ³ , lin ⁶ na: ¹	ลิ้นหนา ถือว่าเป็นคนมีแรง
lin ⁶ hi ² , lin ⁶ ya:w ² ,	ลิ้นยาว ลิ้นเล็ก ลิ้นแหลม ลิ้นบาง
lin ⁶ noy ⁶ , lin ⁶ lem ¹ ,	เชื่อกันว่าเป็นคนพูดมาก ทำให้มีเรื่อง
lin ⁶ ba:ŋ ¹	
lin ⁶ pɔm ⁵ , lin ⁶ san ⁵ ,	ลิ้นป้อม ลิ้นสั้น พูดไม่ชัด
lin ⁶ ten ⁵	
xɛw ⁵ wam ⁶ , xɛw ⁵ yam ⁶	ฟันที่งุ้มเข้า
xɛw ⁵ thi ³	ฟันถี่ เชื่อกันว่าเป็นคนตระหนี่
xɛw ⁵ ha:ŋ ³	ฟันห่าง เชื่อกันว่าเป็นคนใจกว้าง
xɛw ⁵ ŋoŋ ³	ฟันเขยิบ
xɛw ⁵ son ⁶ , xɛw ⁵ sa:m ¹ can ⁶	ฟันซ้อน
xɛw ⁵ hak ⁶	ฟันหัก
xɛw ⁵ xɔm ⁴	ฟันคนแก่ที่เหี้ยนไป
xɛw ⁵ hian ⁵	ฟันเด็กที่ลึกลงไป

xɛw ⁵ mɔm ³	ฟันหักหมดปาก
xɛw ⁵ mɛŋ ²	ฟันที่เหี้ยนไปเพราะแมงกิน มักเป็นฟันน้ำนม
xɔ ² pen ¹ nian ¹	คอเป็นเหนียง
ʔək ⁶ fɛp ⁴	อกแฟบ
ʔək ⁶ na: ¹	อกหนา
lan ¹ xot ⁶	หลังค่อม
lan ¹ kɔm ²	หลังโก่ง
pum ¹ pɔŋ ²	พุงป่อง เพราะกินอิม
pum ¹ ʔe ¹	พุงป่อง เพราะอ้วน
pum ¹ fɛp ⁴	พุงแฟบ
pum ¹ pɔŋ ² kə ⁴ dɔŋ ¹ ʔe ¹	พุงโร เพราะมีพยาธิ
xa: ¹ tam ² tuy ⁶	ขาสั้น
xa: ¹ tam ³ tam ²	ขาใหญ่และสั้น มักเป็นขาผู้ชาย
xa: ¹ hew ²	ขาผอม ๆ
xa: ¹ tam ⁶	ขาใหญ่มีแรง
xa: ¹ pa:w ⁶ ciŋ ⁵ kuŋ ³	ขามีก้ามแข็ง
xa: ¹ kian ²	ขาโค้งเข้าหากัน
xa: ¹ kə ⁴ da:ŋ ⁵	ขาแข็ง เดินไม่ได้
xa: ¹ kwa:y ²	ขาเสีย ต้องเดินกวาดขาไป
xa: ¹ ha:n ⁵	ขาเสีย ต้องเขย่งไปด้วยขาข้างเดียว
xa: ¹ hak ⁶	ขาหัก
xa: ¹ kut ⁶	ขาถูก
mi ² ʔɔn ³ wut ⁶ wut ⁶	มือนิ่ม
mi ² da:m ⁵ siw ³	มือผู้ชาย มีขนาดใหญ่ถือว่าเป็นคนมีแรง
mi ² ka:n ⁵ but ⁶	มือผู้หญิงดูเล็กเรียว ถือว่าเป็นมือคนทำงานเก่ง
mi ² mon ²	มือมน ถือว่าทำงานได้มาก
mi ² ŋɔy ⁴	มือง่อย ไม่มีแรง

kop³ mi² na:¹
kop³ mi² ba:ŋ¹
tin¹ pɛ², tin¹ fɛ³
niw⁶ mi² ten⁵
niw⁶ mi² ya:w²
niw⁶ mi² suay⁵ hom⁵ bua³
niw⁶ mi² suay⁵ bə¹ pu²
lep⁴ mi² ʔon³
lep⁴ siak³
lep⁴ pək³
xem⁵ naŋ¹
han¹

han¹ ʔiŋ³ tiŋ³, han¹
ʔoŋ³ toŋ³
tiŋ³

nia³ han¹, nia³ tiŋ³
nia³ ʔuam³
nia³ ʔuam³ bəm⁵ ba:m⁵

มือหนา ถือว่าเป็นคนมีแรงและรวย

มือบาง ถือว่าเป็นคนไม่มีแรง

เท้าแป

นิ้วมือสั้น ถือว่าทำงานได้ไม่ดี

นิ้วมือยาว ถือว่าทำงานได้ดี

นิ้วเรียวสวยเหมือนต้นหอม

นิ้วเรียวสวย

เล็บเปราะ หักง่าย

เล็บแตก

เล็บหลุด

หนังดำเกรียม

1. เต่ง ดูแข็งแรง เช่น ผิวหนังหญิงรุ่นสาว,

ร่างกายชายที่แข็งแรง

2. แข็ง เช่น ปั้นฝ้ายเป็นเกลียวแข็ง

เต่งดูแข็งแรงมาก

ดูเต่ง เช่น

ma:k³ xen¹ tiŋ³ (กล้ามเนื้อขึ้นเป็นมัด)

ma:k³ kuay⁵ tiŋ³ (กล้ามเนื้อเต่งจะสนุก)

xen¹ tiŋ³ xin⁵ (แขนใหญ่เต่งขึ้น)

เนื้อแข็ง

เนื้อเหลว เช่น เนื้อคนเป็นไข้

เนื้ออ่อนมาก

sə¹, fa:⁶ la:y¹ da:w¹

da:w¹ tem¹ fa:⁶

bian¹ ha:y¹ siag⁵, bian¹ ฟ้าย่างในคืนที่มีดวงจันทร์

siag⁵

bian¹ mit⁴

ฟ้ามืด เพราะไม่มีเดือนหรือดาว

13.8 ลักษณะอากาศ

fa:⁶ hon⁶

อากาศร้อน

fa:⁶ yen¹

อากาศเย็น

fa:⁶ na:w¹

อากาศหนาว

3. นิสัย ความสามารถ ความรู้สึก และความคิด

3.1 นิสัย

3.1.1 นิสัยในการประพฤติปฏิบัติ

mak^๕ kin¹ la:y¹

กินเก่ง กินมาก

hu^๕ kin¹ wat⁴

กินจุบจิบ มักเป็นเด็กหรือผู้หญิง

sop^๕ ?a:^๕ kə⁴ pa:k^๓

ชอบกินของผู้อื่น แต่เมื่อคนอื่นมาเรื้อนตน

huat^๓

ก็ไม่ให้กิน

waw^๕ day^๕ way^๒

ปากเบา พูดได้เร็ว

baw¹ sop^๕ baw¹ pa:k^๓

1.ใจดี ชอบช่วยผู้อื่น

2.ช่างพูด ช่างทักทาย

3.ตอบไว

4.ปากเบา พูดได้เร็ว

nak^๕ sop^๕ nak^๕ pa:k^๓

ไม่ชอบเกี่ยวข้องพูดจากับคนอื่น

ใครทักทายก็ไม่ตอบ

ca:ŋ⁴ waw^๕

พูดดีเป็นที่ชอบใจ

sia¹ pa:k^๓, sia¹ sop^๕

ไม่ชอบพูดกับคนอื่นเลย

sia¹ pa:k^๓

xi^๕ kwa:y^๓

พูดเอาแต่ดีใส่ตัว ไม่ดีให้คนอื่น

sop^๕ la:y¹, la:y¹ sop^๕,

พูดมากและมักไม่จริง

la:y¹ sop^๕ la:y¹ pa:k^๓, sop^๕ lem¹ cet^๕ wet^๕,

sop^๕ lem¹ cit^๕ wit^๕

sop^๕ ?oŋ^๕ pa:k^๓ ก็^๓

ชอบพูดและพูดแล้วคิดว่าตนเองถูกหมด

(ใช้กับผู้ชาย)

ce⁴ le⁴, co⁴ lo⁴

ปากมาก ชอบพูดเรื่องไม่ดีของคนอื่น

pa:k^๓ fa:m^๒

1.ปากไม่ดี ชอบด่า

2.ชอบพูดไม่จริง

hu^๕ ta:m^๒, hu^๕ bon^๓

ขี้ป่น

hu^๕ ta:m^๒

kuk ⁴	พูดเสียงดัง ขวนทะเลาะ (มักเป็นผู้ชาย)
sop ⁶ ba:ŋ ¹ , pa:k ³ kwa:ŋ ⁵	ชอบพูดมาก พูดไม่จริง (มักเป็นผู้หญิง)
kəm ¹	1. พูดไม่ได้ เพราะลื่นสั้น 2. ไม่ชอบพูด เช่น xa:n ¹ lew ^e
na:⁵haŋ ⁴ na:⁵mi ² , na:⁵	kəm ¹ yu ³ (ทานแล้วก็นั่งอยู่)
di ¹ na:⁵day ⁵ , na:⁵	ทำเป็นคนมั่งมีหรือร่ำรวยดี ทั้ง ๆ ที่ไม่มีหรือไม่รู้
day ⁵ na:⁵pen ¹	
hoŋ ¹ heŋ ¹	อวดรู้
hu ⁶ ʔa:ŋ ⁵	ชอบโอ้อวดว่ามั่งมีหรือร่ำรวยดี
kom ⁵ na:⁵ hay ⁴ tay ³	หมั่นทำนาทำไร่
xan ² na:²	
ca:n ⁶	ขี้เกียจ
kam ¹ kat ⁴ , thi ³ , xi ⁵ thi ³ ,	ตระหนี่
kin ¹ thi ³	
xa:ŋ ³ ket ⁶	หายตระหนี่
3.1.2 นิสัยในการเกี่ยวข้องกับผู้อื่น	
cə ¹ di ¹ , wa:n ¹ cə ¹ , cə ¹	ใจดี ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ไม่พูดร้ายคิดร้ายผู้อื่น
wa:n ¹ , can ⁴ cə ¹	
xam ² cə ¹ , xam ² kən ²	ใจดีเหมือนทอง
cə ¹ kwa:ŋ ⁵ cə ¹ ya:w ² ,	ใจกว้าง ชอบช่วยเหลือผู้อื่น มีคนพูดถึงในแง่ไม่ดี
kwa:ŋ ⁵ cə ¹ , haŋ ⁴ cə ²	ก็ไม่ถือโกรธ
cə ¹ hu ⁶ cə ¹ hot ⁴	มีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น
baw ¹ cə ¹	1. มีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น 2. ใจง่าย

say⁵ kap⁴, cə¹ kap⁴, say⁵
ten⁵, cə¹ ten⁵
cə¹ ʔat⁶ ʔɛw⁵

cə¹ ha:y⁶, cə¹ ha:y⁶ cə¹
xa:t³
na:⁵ cit⁴ na:⁵ ca:ŋ³,
cə¹ cit⁴ cə¹ ca:ŋ³
mak⁴ kin¹ yon⁶
hi¹

cə¹ sə¹
cə¹ si⁴
cə¹ xun³, cə¹ ten⁵, cə¹ men¹
cə¹ naw⁴, say⁵ naw⁴, cə¹
mit⁴ cə¹ dam¹, na:⁵
xw¹ na:⁵ xɛw¹, ta:¹
xw¹ ta:¹ xɛw¹
say⁵ xw¹, cə¹ kot⁴

cə¹ baw¹

1. นิ่งเฉย ไม่ช่วยผู้อื่น เช่น
เห็นคนหิวของหนักก็ไม่ช่วย
2. ไม่ร้อนใจ เช่น ลูกเจ็บ แม่บอกให้เอาไป
โรงพยาบาล พ่อบอกให้รอดูอาการก่อน
ใจแคบ เห็นแก่ตัว

1. รักหรือชอบหลายสิ่งแต่ก็ชอบนิด ๆ หน่อย ๆ
ไม่จริงจัง

2. ชอบนิดหน่อย ไม่ชอบมาก

1. ใจง่าย

2. ใจแคบ เห็นแก่ตัว และคิดร้ายต่อผู้อื่น
ใจจืดใจดำ ไม่คิดถึงผู้อื่น

ชอบกินของคนอื่น ตัวเองไม่ทำงาน

1. ชอบลักของคนอื่น

2. มีภรรยาแล้วก็ยังไปหาผู้หญิงอื่น

แจ่มใส ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น

ใจซื่อและปรารถนาดีต่อผู้อื่น

คิดร้ายต่อผู้อื่น

1. ใจคด

2. โกรธง่าย

1. เชื่อฟังผู้อื่น

2. ใจง่าย

hu⁶ mɔp³

ประจบสอพลอ

xɔ² xɛŋ¹

คอแข็ง หมายถึง 1.เป็นคนกล้า

don¹ diaw¹, waw⁶ ya:k⁴

2.พูดยาก ไม่เชื่อฟัง

waw⁶ baw¹ niŋ¹ baw¹

ไม่คล้อยตามผู้อื่นโดยง่าย ไม่ฟังถ้อยคำผู้อื่น

no¹, waw⁶ nam⁶

พูดยาก ไม่ทำตาม

ca:t⁴ hua¹ pet⁶

cə¹ diaw¹

1.รักเดียวใจเดียว ไม่เจ้าชู้

2.เห็นเป็นอย่างเดียวกัน เหมือน(หัว)ใจเดียวกัน

mak⁴ ha:w⁴

เจ้าชู้

fu⁵ di⁵ fu⁵ kiaw², ha:ŋ¹ hi² ชอบเกี้ยวเพศตรงข้าม

ta:¹ lem¹, ha:ŋ¹ ta:¹ lem¹ 1.ชอบเกี้ยวเพศตรงข้าม

2.ชอบลักของคนอื่น

ya:k³ cə¹

ไม่รักผู้อื่น

ŋiŋ³

1.ยอมเปิดเผยตนให้ผู้อื่นรู้จักแต่เพียงเล็กน้อย

2.ใหญ่กว่านิดหน่อย

3.1.3 นิสัยในการคิด การรู้สึก

pian³ cə¹

เปลี่ยนใจง่าย

cə¹ ha:y¹ cə¹ xwam⁵, cə¹

เปลี่ยนใจตามคนอื่นได้ง่าย ๆ ไม่เป็นตัวของตัวเอง

xwam⁵ cə¹ ha:y¹

cə¹ taŋ⁵ cə¹ xwa:ŋ¹

1.เปลี่ยนใจตามคนอื่นได้ง่าย ๆ

2.อยากได้ อยากเป็นเหมือนผู้อื่นแล้วว่าร้ายเขา เพราะอิจฉา

thoŋ³ cə¹, tin¹ kuaŋ¹

3.คิดไปคิดมา ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร

tin¹ nok⁴

คิดว่าดีทั้งทางโน้นทางนี้ เลือกไม่ได้

la:y ¹ cə ¹	ไม่ชอบใจสิ่งที่มี เช่น มีภรรยาแล้วอยากหา ภรรยาใหม่
sɔŋ ¹ cə ¹	ทำงานแล้วไม่ชอบใจ เปลี่ยนเป็นแบบใหม่ วิธีใหม่
cə ¹ wun ⁵ cə ¹ win ⁵	สองใจ
cə ¹ nen ⁵ , cə ¹ yen ¹ , nen ⁵ mok ^ə nen ⁵ cə ¹	คิดเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่เป็นขึ้นเป็นอัน มักเป็น ลักษณะของผู้หญิง
cə ¹ hɔn ^ə	ใจหนักแน่น ใจเย็น ไม่โกรธง่าย
na: ⁵ na: ¹ ta: ¹ paw ¹	โกรธง่าย
kən ² cə ¹ kot ⁴ cə ¹ xɔ ¹ ,	โกรธง่าย ไม่ฟังคำห้ามคำเตือนของคนอื่น
kən ² say ⁵ kot ⁴ say ⁵ xɔ ¹	1. โกรธง่าย
say ⁵ xɔ ¹	2. คิดร้ายต่อผู้อื่น
cə ¹ ?ɔn ³	โกรธง่าย คนอื่นว่านิดหน่อยก็โกรธ
	1. ไม่สู้งาน งานยากก็ไม่ทำ
	2. ใจอ่อน ร้องไห้ง่าย
cə ¹ ?ɔn ³ cə ¹ wa:n ¹	1. ขี้สงสาร ร้องไห้ง่าย
	2. ชอบช่วยเหลือและไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น
nam ^ə ta: ¹ fɔy ³ , hay ⁵ mɔy ⁴	ร้องไห้ง่าย
fɔy ³ cə ¹ , cə ¹ fɔy ³	1. ใจอ่อน
	2. ใจง่าย
ga:y ⁴ cə ¹	ใจง่าย
cə ¹ xɛŋ ¹	ใจแข็ง เช่น พ่อตายก็จะไม่เศร้าโศกร้องไห้คร่ำครวญ แต่จะทำงานศพพ่อไปจนเสร็จ
na: ⁵ pen ¹	หน้าเป็น ถูกด่าก็หัวเราะ
ta: ¹ xa:w ¹	1. ขี้ขลาดตาขาว
	2. โง่

ta:¹ xa:w¹ kə⁴ lət⁶ 1.ฉลาดมาก

2.โง่มาก

na:⁵ ʔa:y¹ ขี้อาย

da:n⁵ na:⁵, na:⁵ da:n⁵, หน้าด้าน

na:⁵ baw¹ hu⁶ ʔa:y¹

3.2 ความสามารถ

ca:ŋ⁴ เก่ง

lak⁶ lem¹ ฉลาด

fəŋ² niŋ⁴ hu⁶ soŋ¹ ฉลาด เข้าใจง่าย

hu⁶ cəŋ⁵ เข้าใจชัดเจน

hu⁶ xwa:m² รู้เรื่อง เข้าใจดี

hen¹ na:⁵ hen¹ laŋ¹, มีความรู้มาก

hu⁶ na:⁵ hu⁶ laŋ¹

ʔo⁵ ʔe⁵ พุดฟังไม่รู้เรื่อง เพราะเป็นคนไม่ฉลาด

ŋaw⁵ โง่

saw⁵ เศร้า

pa:k³ ten⁵ lin⁶ tam³ 1.ไม่ฉลาด

2.ไม่อดตัวว่ารู้

way² tin¹ way² mi² ว่องไว ไม่ซัดซ้า เช่น ครูถามว่าใครรู้ นักเรียนตอบทันทีว่าผมรู้

pia⁵ ซ้ำ เช่น keŋ² pia⁵ (คนที่ทำอะไรซ้ำ)

hu⁶ het⁴, hu⁶ wiak⁴ hu⁶ ka:n¹ ทำงานดี รู้วิธีทำ

na:⁵ kat⁴ na:⁵ keŋ⁴ 1.ทำงานใด ๆ ก็มีอิสระใจ

2.ไม่สบายใจ

lu³ ləŋ⁵ หลง ๆ ลืม ๆ อย่างคนแก่

3.3 ความรู้สึก

3.3.1 ความดีใจ สบายใจ

di ¹ cə ¹	1. ดีใจ
hu ¹ hu ^ə pap ^ə	2. ใจดี
som ¹ cə ¹	หุ่บได้ (ดีใจเมื่อได้รับคำชม)
hən ² xin ⁵	สนใจ เช่น ทำงานได้ดีสนใจ ลูกเรียนดีสนใจ สร้างเรือนได้ดีสนใจ
ʔun ³ cə ¹	ยินดีด้วยคู่ของตน เช่น ความรู้สึกของสามีภรรยาที่ ได้พบกัน ความรู้สึกของคู่รักขณะอยู่ด้วยกัน ความรู้สึกของสัตว์ เช่น หมูหมา เมื่อผสมพันธุ์กัน ความรู้สึกเมื่อมีผู้แสดงความเห็นใจ ยามป่วยไข้หรือ เสียผู้เป็นที่รัก เป็นต้น ชื่นใจว่ายังมีมิตรสหาย
muan ⁴ , muan ⁴ hua ¹	สนุก
muan ⁴ məŋ ²	ดีใจเมื่อได้สมหวัง เช่น ได้เรียนหนังสือตามที่ ต้องการ
muan ⁴ tuay ² tuay ²	สนุกมาก
sa:ŋ ³ ba:ŋ ¹	มีความสุข เช่น ความรู้สึกเมื่อได้อ่านหนังสือหรือ ดูภาพยนตร์สนุก ๆ เห็นดอกไม้สวย ๆ ไปเที่ยวต่าง ประเทศ
sa:ŋ ³ cə ¹	สบายใจเมื่อสภาพชีวิตดีขึ้น เช่น ลูกเรียนสูง ได้งาน ทำหรือพ้นสภาพยากจนกลายเป็นคนรวย
sa:ŋ ³ xom ¹ sa:ŋ ³ xo ³	โล่งใจที่งานเสร็จ ลูกได้แต่งงาน มีงานทำ ฯลฯ
loŋ ⁴ xo ²	รู้สึกดีขึ้นหลังจากที่หายใจไม่ออก รู้สึกดีขึ้นเมื่อมีผู้ ปลอบให้หายโกรธ

3.3.2 ความทุกข์ ความเศร้า เสียใจ อ่อนใจ

xwa:m² xom¹ xwa:m² xo³ ความทุกข์

tok⁴ cə¹, tok⁴ hua¹ cə¹, 1.ทุกข์ใจ เพราะลูกเมียตาย หรือเจ็บไข้ ฯลฯ
tok⁴ xwan¹ 2.เสียใจ เพราะเห็นคนอื่นได้ดี ส่วนตัวเองไม่ได้ดี
อย่างเขา

cep⁶ cə¹

1.เศร้าใจ สลดใจ เช่น รู้ข่าวว่ามีคนตาย เพราะ
ไฟไหม้ น้ำท่วม ถูกฆ่า
2.อกหัก เพราะคนที่รักไม่รักตอบ หรือไปรักคนอื่น
3.ความรู้สึกเมื่ออยากทำงานแต่ทำไม่ได้เพราะไม่มี
เวลา ใจ ไม่มีแรง เป็นต้น

tek³ cə¹ tek³ mok⁶

pen¹ but⁶ pen¹ buy⁵

เศร้ามากเมื่อเสียผู้ที่เป็นที่รัก เช่น ลูก เมีย
ไม่สบายใจ เช่น ความรู้สึกเมื่อถูกด่าว่า
ของหาย ฯลฯ

kin¹ cit³ kin¹ ca:ŋ³,

kin¹ fet⁶ kin¹ xom¹

1.กินเลี้ยงโดยไม่สบายใจ เช่น ถูกด่าว่าขณะที่
กินเลี้ยง
2.ไม่สบายใจด้วยเรื่องที่ยังไม่เกิดขึ้น เช่น เกรงว่าจะ
มีคนมาขโมยของ นักเรียนไม่สบายใจไม่รู้ว่าสอบ
ได้หรือตก

fian² cə¹

เสียใจเมื่อถูกตำหนิว่าทำไม่ดี หรือ เมีย ผัว ลูก ฯลฯ
ประพุดิตนไม่ดี เป็นต้น

ca:ŋ³ cə¹

1.อายุที่ทำได้ ไม่ได้ ตอบไม่ได้
2.เสียใจที่คนที่รักไปแต่งงานกับผู้อื่น หรือสามี
ภรรยาไปรักผู้อื่น

ta:y¹ siat⁴, siat⁴ cə¹

1.เสียใจเพราะอยากได้งานนั้น หึงงั้น แล้วไม่ได้
2.อิจฉาที่ผู้อื่นได้สิ่งดี เป็นต้นว่า ได้งานดี เห็นเพื่อน
ได้งานดี ก็ทนไม่ได้

sia¹ cə¹

เสียใจเมื่อถูกเพื่อนเอาเปรียบ หรือเมื่อมีคนหาว่าทำ
งานไม่ดี ฯลฯ

tun² cə¹

เสียใจ เพราะไม่อาจทำในสิ่งที่อยากทำ หรือถูกไม่
เชื่อฟัง เป็นต้น

tok⁴ cə¹, tok⁴ xwan¹

1. อกหัก

2. เสียใจที่ตนทำไม่สำเร็จ หรือไม่ได้ดีเหมือนผู้อื่น
น้อยใจ

noy⁶ cə¹

ʔon³ cə¹, ʔon³ cə¹ ʔon³

อ่อนใจ หมดกำลังใจ

heŋ², ʔon³ heŋ²

3.3.3 ความโกรธและคลายโกรธ

ŋay¹

โกรธ

ŋay¹ ʔon³

โกรธน้อย ๆ

ŋay¹ ʔok³ ke³

โกรธมาก

put³

โกรธมากและแสดงออกโดยตวาดหรือทำร้ายผู้อื่น
เป็นต้น

tɔŋ⁵ cə¹

ไม่ชอบใจเมื่อได้ยินผู้อื่นว่าลูกตนไม่ดี เป็นต้น

siat⁴ cə¹

ไม่ชอบใจด้วยคำผู้อื่น หรือไม่ชอบใจที่ได้เงินน้อย
กว่าคนที่ทำงานเท่ากัน

fit⁶ cə¹

ผิดใจ เป็นความรู้สึกกระหว่างเพื่อนหรือสามีภรรยา
เช่น

mia² fit⁶ cə¹ fua¹ pia⁵ | baw¹ di¹

(ภรรยาผิดใจกับสามีเพราะสามีพูดไม่ดี)

ken⁶ cə¹

ความรู้สึกเมื่อถูกว่าไม่ดีแล้วไม่สามารถจะพูด
โต้ตอบได้

xɔŋ⁵ cə¹

ขัดใจเพราะคิดเห็นไม่ตรงกัน

lian ⁵	1.ดูไม่ได้ เช่น ไม่อาจดูดวงอาทิตย์ได้
na:y ³ na: ⁵ na:y ³ ta: ¹	2.ผิดใจกันจึงไม่ยากพบกัน เห็นกัน
met ⁶ cə ¹	โกรธกันมากจนไม่ยากเห็นหน้ากันอีก
thiaŋ ¹	ตัดขาดกัน
loŋ ² cə ¹	หึง
	ใจอ่อน เช่น กำลังโกรธมีคนมาพูดดีด้วยก็ใจอ่อน
	หายโกรธ
noy ⁴ loŋ ² , ha: ⁴ loŋ ²	ค่อยคลายโกรธ

3.3.4 ความกลัวและตกใจ

ya:n ⁵	กลัว เช่น
	(ภรรยากลัวว่าจะทำให้สามีเสียใจ)
hot ⁶ ho ³ , ya:n ⁵ hot ⁶ ya:n ⁵	กลัวมาก
ho ³ , xo ¹ di ³ di ³	
me ¹ , mew ³ cə ¹	เสียว เมื่ออยู่บนที่สูง เห็นเด็กปีนต้นไม้ขึ้นไปสูง ๆ
	หรือถูกผู้ร้ายเอาปืนจี้ เป็นต้น
ku ⁴ duŋ ⁵ cə ¹	สะดุ้งใจ เช่น มีผู้พูดเรื่องของหาย ผู้ที่ลักไปก็สะดุ้งใจ
	เกรงเจ้าของจะรู้
tok ⁶ cə ¹	ตกใจ
xon ³ , lo ¹	วิตกกังวลถึงเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้น เช่น กังวลว่า
	วันรุ่งขึ้นจะทำข้อสอบได้หรือไม่ กังวลว่าลูกที่จากไป
	ไกลจะเจ็บไข้หรือไม่
lia ¹ xon ³ lia ¹ lo ¹	วิตกกังวลมาก
san ³ cə ¹	ใจสั่นด้วยความห่วงใย เช่น ความรู้สึกของพ่อแม่เมื่อ
	ลูกจากไปไกล
tok ⁶ cə ¹ hut ⁴	ตกใจวาบ

la:p ³	เข็ดหลาบ เช่น ความรู้สึกของเด็กที่ถูกพ่อแม่ตีแล้ว คิดว่าจะไม่ทำผิดอีก
3.3.5 ความรักและความซึ้ง	
siaŋ ¹	ชอบมาก เป็นความรู้สึกต่อเพื่อน พี่น้อง สามีภรรยา สิ่งของ สัตว์ ฯลฯ
mak ⁴	รัก เป็นความรู้สึกระหว่างคู่รัก ผัวเมีย
cɔp ⁴	ชอบ (คน ของ สัตว์) เช่น xɔy ⁵ cɔp ⁴ kən ² ni ⁵ (ฉันชอบคนนี้)
cɔp ⁴ cə ¹	ชอบใจ (คน ของ สัตว์) เช่น keŋ ¹ cɔp ⁴ cə ¹ xɔy ⁵ (ฉันชอบแก)
hak ⁴	รัก ชอบ เป็นความรู้สึกระหว่างหนุ่มสาว หรือพ่อแม่กับลูก
hak ⁴ siaŋ ¹ hak ⁴ peŋ ²	รักมาก เป็นความรู้สึกระหว่างหนุ่มสาว หรือพ่อแม่กับลูก
peŋ ² , tɔŋ ⁴	รักมาก เป็นความรู้สึกระหว่างเพื่อนรักหรือ ศิษย์กับครู
thik ³ cə ¹ (kan ¹)	ถูกใจ เป็นความรู้สึกต่อมนุษย์ เช่น ba:w ¹ sa:w ¹ thik ³ cə ¹ kan ¹ (ป้าสาวถูกใจกัน)
hen ¹ cə ¹	เข้าใจกัน เห็นอกเห็นใจกัน ไข้กับคนรักกันและมาอยู่ ด้วยกันจะแต่งงานกันแล้วหรือยังไม่แต่งงานก็ได้ เช่น sɔŋ ¹ kən ² nan ⁵ hen ¹ cə ¹ kan ¹ lew ⁵ (สองคนนั้นเห็นใจกันแล้ว คือเป็น สามีภรรยากันแล้ว)
mi ² cə ¹	1.คิดไม่ดี 2.มีใจให้ เช่น fu ⁵ ba:w ³ fu ⁵ sa:w ¹ mi ² cə ¹ kap ⁵ kan ¹

kin¹ ʔon³ kin¹ wa:n¹

(หนุ่มสาวมีใจให้กันต่อไปอาจจะรักกัน)

pan¹ cə¹, beŋ³ cə¹

ทำงานน้อยแต่ได้เงินมากหรือได้งานมาก เช่น

poŋ¹ cə¹ (sə³ kan¹)

งานควรเสร็จสามเดือน เดือนครึ่งก็เสร็จแล้ว

day⁵ cə¹

ชอบ (มักชอบหลายคน)

รักกัน เข้าใจกัน

ได้ความรัก ใช้ระหว่างลูกกับพ่อแม่ เพื่อนกับเพื่อน

ลูกน้องกับเจ้านายไม่ใช้ระหว่างสามีกับภรรยา เช่น

luk⁴ day⁵ cə¹ pə⁴ mɛ⁴ pia⁴ hian² di¹ (ลูกได้รับความรักจากพ่อแม่เพราะเรียนดี)

kin¹ suk⁶ kin¹ dip⁶

1. กินสุกและดิบ

2. รักกัน เข้าใจกัน

kin¹ fua¹ kin¹ mia²

เป็นชู้กับสามีหรือภรรยาผู้อื่น

maw²

หลงใหล เช่น maw² ba:w³ maw² sa:w¹

(หลงหนุ่มหลงสาว)

lap⁴ na:⁵ lap⁴ ta:¹ kan¹

ชังกันจนไม่อยากจะเห็นหน้า

na:y³ na:⁵, na:y³ na:⁵

ชังกันมากจนไม่อยากจะเห็นหน้าเลย

na:y³ ta:¹

caŋ², pen¹ na:⁵ caŋ²

ชัง เช่น kən² nan⁶ pen¹ na:⁵ caŋ² xoy⁵

(คนนั้นชังผม)

xa:ŋ³

เลิกรักกัน

3.3.6 ความอาย สงสาร และดูถูก

na:⁵ ʔa:y¹, na:⁵ ha:y²

อาย เช่น ผู้หญิงอายผู้ชาย ภรรยาอายสามีที่สามีจับ

ได้ว่าภรรยาไม่เชื่อคำห้าม

na:⁵ ʔa:y¹ yu³ ka⁴

อายมากพูดไม่ออก

mɔm⁵ ka⁴ mɛm⁵

noy⁶ na:⁵

อายมาก

na:⁵ ฅเญ³ มวม⁵ เมม⁵ เสียหน้ากับคนที่เคยไม้กับเขา บอกว่าตนรู้แล้ว เขา
 จับได้ว่าไม่รู้
 sian¹ xon¹ สงสาร
 du¹ ญา:y⁴ ดูถูกว่าจนหรือไม่รู้อะไร เป็นต้น

3.3.7 ความอยาก ความเบือ และความเหงา

ya:k³ day⁵ อยากได้
 ya:k³ day⁵ ka⁴ nak⁴ ka⁴ nak⁴ อยากได้อย่างยิ่ง
 ฅnam⁴ ฅเ⁴ อยากได้และพยายามจะเอาให้ได้ เช่น ไปลักไปปล้น
 ในภายหลัง
 kin¹ lak⁴ 1.(ปลา) กินอยู่ตามน้ำลึก
 2.อยากได้อีก เช่น ปีนี้ได้มาเมืองไทย
 ปีหน้าอยากมาอีก
 kin¹ ciag⁴ kin¹ xon¹ 1.คิดค่าตัวลูกสาวแพง
 2.อยากได้ของคนอื่นโดยตนไม่ต้องลงแรง
 3.อยากได้ทั้งหมด ริบเอาหมด
 kin¹ pi⁴ kin¹ non⁶ 1.อยากได้ทั้งหมด ทั้งของพี่ของน้อง เช่น ทำกัน
 หลายคน ตัวเองเอาเงินหมด ไม่แบ่งให้คนอื่น
 2.ช่วยเหลือพี่น้อง แบ่งกันกิน
 kin¹ to¹, kin¹ te³ hua¹ อยากได้ทั้งหมด
 te³ ha:ง¹ te³ ka:ง²
 te³ lin⁶
 kin¹ son¹ kin¹ sa:m¹ อยากได้ให้มาก ๆ ขึ้น เช่น ได้หนึ่งเอาสอง ได้สอง
 เอาสาม
 lia¹ fia³, lia¹ hak⁶ lia¹ อยากได้มากแต่ไม่ได้
 peง²
 mav² ce¹ 1.อยากจะทำให้ได้อย่างผู้อื่น

xan² cə¹

xin⁵ cə¹

lia¹mi², lia¹cə¹, xan²

tin¹xan²mi², xan²cə¹

fia³

ʔon⁵ ʔen⁵

sep³ xaw⁵

sep³ nam⁶

sep³ non²

gian⁵

sem² kin¹

sem² ma:n²

ka⁴ nim²kin¹

huan¹

sia¹ da:y¹

pət³, ɲa:n³

ɲaw⁵ hua¹ cə¹

2.อยากทำงานหลาย ๆ อย่าง ทำงานอย่างหนึ่งยังไม่เสร็จ ก็หันไปทำงานอื่น

อยากทำให้เพราะคิดว่าตนทำได้ดี

อยากทำบ้างและทำให้ดีกว่า

ไม่ชอบที่คนอื่นทำ อยากทำให้ใหม่ให้ดี หรือให้เร็ว

ปรารถนามานาน เช่น

fia³ day⁵ kən² sa:w¹ ʔan⁶ het⁴ mia²

(ปรารถนาจะได้สาวคนนั้นมาเป็นภรรยา)

ไม่อยากทำงาน

อยากกินข้าวมาก

อยากดื่มน้ำมาก

อยากนอนมาก

เสียน คือ อยากเสพเหล้า กาแฟ บุหรี่ ฯลฯ มาก เช่น

gian⁵ law⁵ (อยากกินเหล้า)

gian⁵ xwan² (อยากสูบบุหรี่)

gian⁵ pu² (อยากกินหมาก)

อยากกินมากเมื่อฟื้นไข้หรือตั้งครรรภ์ เป็นต้น

อยากกินมากเมื่อตั้งครรรภ์

อยากกินอาหารอร่อยที่เคยกิน

หวังไม่ให้อีกคนอื่น หวังของไม่ให้อีกคนอื่น

เสียดาย

เปื้อน

เหงา, เหงาใจ

3.3.8 ความอิม ความหิว ฯลฯ

ʔim ¹	อิม
sɛp ³ tɔŋ ^๕ xaw ^๕	หิวข้าวมาก
hot ⁴ hiw ¹	1.หิวมาก
	2.คิดถึงมาก
sep ³ say ^๕	1.หิวมาก, หิวแทบได้
	2.ไม่มีอะไรกิน กินข้าวเปล่า ๆ ไม่อิม
	3.สงสาร เช่น สงสารเด็กที่ไม่มีเสื้อผ้า
som ^๕ sop ^๕ som ^๕ pa:k ^๓	สงสารคนที่ถูกฆ่า
lia ¹ ʔit ^๕	กินไม่ลงเพราะเป็นไข้ เป็นต้น
	เหลืออด โกรธจนเหลืออดต้องพูด ไม่ได้กินหลายวัน
	ก็เหลืออด
lia ¹ ya:k ^๓	ไม่มีเงินไม่มีข้าว อดอยาก
kuay ² non ² , hiw ¹ non ²	ง่วงนอน
ha:w ¹	หนาว
bia ^๓	คลื่นไส้ เบื่อ
nak ^๕ niam ¹	จุกจิก

3.3.9 ความรู้สึกลักษณะกระทำ

xɛŋ ¹ cə ¹	แข็งใจ เช่น แข็งใจทำ แม้คนจะว่างานที่ทำเป็นงาน
kam ^๕ cə ¹ way ^๕ , pəŋ ^๕	ไม่ดี สอบไล่ตกก็แข็งใจ พยายามสอบใหม่ภายหลัง
cə ¹	แข็งใจทำไม่ท้อถอย แม้งานจะยากหรือมีอุปสรรค
	หรือตนเองมีความทุกข์ เช่น สามีตาย ภรรยา ก็แข็ง
	ใจเลี้ยงลูกต่อไป
man ^๕ cə ¹	ตั้งใจมุ่งมั่นจะทำแม้จะมีผู้กล่าวว่าไม่น่าทำ
tɔy ² cə ¹ way ^๕	1.ประท้วงชีวิตไว้ เช่น ให้ยาคนเจ็บหนักเพื่อรอลูก

tat⁴ mok⁶ tat⁴ cə¹ sə³,
 poŋ¹ mok⁶ poŋ¹ cə¹ sə³
 hua¹ cə¹ bau¹ yu³ kap³
 nia⁶ kap³ to¹
 lim² mo⁴

2. แข็งใจไว้โดยหวังว่าต่อไปจะเป็นสุขสมหวัง เช่น
 คนจนตั้งใจทำงานจนกว่าจะมั่งมี
 ทุ่มเทจิตใจให้ ไม่คิดเรื่องอื่น
 ใจไม่อยู่กับตัว
 ลืมตัว เช่น กินเหล้าแล้วลืมตัว

3.4 ความคิด ความจำ และความรู

luan² ɲam³, luan² ɲam³

ความคิด

luan¹ xit⁶

ɲam³, xit⁶ theŋ¹, ɲam³

คิดถึง

theŋ¹, sə⁴ theŋ¹, xit⁶

hot⁴, ɲam³ hot⁴, xit⁶

theŋ¹ hot⁴

hot³ hiw¹

คิดถึงมาก

hɔm³ sə⁴ theŋ¹

หายคิดถึงเพราะได้พบคนที่จากกันนาน

ɲam³ wen⁵ pay¹ ta:ŋ²

ความคิดเบนไปทางอื่น

?in³

bak⁶ xwa:m²

คิดถ้อยคำให้เป็นเรื่องเป็นเพลง ฯลฯ

bəŋ³ du¹

พิจารณา

yeŋ² yeŋ² kon³

คิดดูก่อน

kit⁶ koŋ², koŋ²

คิดปรารถนา

ŋi¹

คิดไปเองว่าเขาเอาไปแต่เขาไม่ได้เอาไป

ɲam³ ɲɔy³

ไม่แน่ใจว่าถูกหรือผิด

mɔŋ¹ .kɔŋ²

hɔy⁵ cə¹

pɛn¹ cə¹, pian³ cə¹

kam² cə¹, xɛŋ¹ cə¹

ci³, cam¹, ci³ cam¹

lim²

loŋ¹

hu⁵

cak⁵

รอกว่าจะได้สิ่งดี ๆ เช่น รอกว่าลูกจะโต ทำงานได้ รอกว่า
จะได้พบคนรัก

ติดตริ่งใจ เช่น รักผู้หญิงไม่รู้ลืม

1. กลับใจ เช่น กลับใจเลิกเจ้าชู้

2. เปลี่ยนใจ

แข็งใจ ไม่ท้อแท้แม้ทุกข์ยาก

จำได้

ลืม

หลง

รู้

รู้แน่ เช่น xɔy⁵ baw¹ hu⁵ cak⁵ ci⁵ pay¹

(ผมไม่รู้แน่ว่าจะไปหรือเปล่า)

4 ความเป็นไปในชีวิตและการดำเนินชีวิต

4.1 ความเป็นไปในชีวิต

4.1.1 ชีวิตและสภาพชีวิต

lam² sen¹ lam² mo⁴ lam² sen¹, lam² sen¹

ชีวิต (ใช้เกี่ยวกับความลำบาก) เช่น

lam² sen¹ lam² mo⁴ xo⁵ pen¹

ken² xo³ ken² ku² xo⁵ la:y¹

(ชีวิตของผมเป็นคนจนลำบากมาก)

ba:p³, ba:p³ mo⁴ ba:p³ sen¹

ลำบาก เช่น ken² ni⁶ ba:p³ la:y¹ (คนนี้ลำบากมาก)

bun¹, bun¹ lok⁴

โชคดี เช่น ken² ni⁶ bun¹ la:y¹ (คนนี้โชคชะตาดีมาก)

pen¹ day⁵ pen¹ di¹ te³ noy⁶

มีฐานะดีมาแต่เดิม

kin¹ di¹ kin¹ day⁵, kin¹ day⁵ kin¹ di¹,

มีฐานะดีขึ้น

pen¹ di¹ pen¹ day⁵

day⁵ mau²

ได้สิ่งดี ๆ เช่น

day⁵ mau² xaw⁵ (ทำนาได้ข้าวมาก)

day² mau² ma:² mi:ag² tay² (ได้มาประเทศไทย)

?it⁶ ya:k³, ?it⁶ ya:k³ pa:k³ heŋ⁵

1. อดอยาก, อดอยากปากแห้ง

2. พุดแล้วไม่มีคนฟัง เพราะเป็นคนจน

ya:k³ xaw⁵

ไม่มีข้าวกิน

ya:k³ nam⁶

ไม่มีน้ำกิน

ya:k³ xoŋ¹

ไม่มีของ

lɛa¹ ya:k³

ไม่มีเงิน ไม่มีข้าว

tu³ da:y¹

ไม่มีอะไรกิน ไม่ทำงาน อยู่เฉย ๆ

ma:n¹

โชคดี ได้ของที่อยากได้ เช่น

ma:n¹ pa:¹ (โชคดีได้ปลา)

duy⁵

โชคไม่ดี เช่น จับปลาไม่ได้ ขายของไม่ได้

cay⁵

1. ชาย เช่น

cay⁵ xov¹ day⁵ la:y¹ ɲen² (วันนี้ผม
ชายของได้เงินมาก)

2. มีเสน่ห์ เช่น ken² sa:w¹ ni⁶ cay⁵ (สาวคน
นี้มีเสน่ห์)

yuam²

ไม่ได้ดังหวัง เช่น รักผู้หญิงแล้วไม่ได้
จะจับปลาแล้วปลาหลุดมือ จะกินน้ำแต่เผอิญ
แก้วตกแตก

mi² na:⁵ mi² ta:¹

มีหน้ามีตา

day⁵ na:⁵ day⁵ ta:¹

ได้น้ำได้ตา เช่น ได้น้ำได้ตาที่มีลูกเรียนสูงๆ

wa:ɲ³

ว่าง

nuɲ⁴

ยุ่ง

ʔan¹ ta:y¹

อันตราย

4.1.2 การเกิด เติบโต มีคู่รักและมีบุตร

ket³, ʔok³

เกิด

top³ xɛn⁵, ne³ xɛn⁶

โตขึ้น (ใช้กับเด็ก) เช่น niɲ² noy⁶ top³ xɛn⁶
(เด็กโตขึ้น)

luay⁸, huay⁶

แก่ลง (ใช้กับคน ผลไม้)

ma:⁵

1. เติบโตขึ้น เช่น la:n¹ ʔi⁶ ma:⁵ xɛn⁶ law⁸
(หลานคนนี้เติบโตขึ้น)

2. ร่ำรวยขึ้น เช่น hɛn² ʔi⁶ ma:⁵ xɛn⁶
(บ้านนี้ร่ำรวยขึ้น)

mɛa⁴ naɲ² noy⁶

เมื่อยงั้นออย (ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุประมาณ
10 ขวบ)

yɔn⁵ ba:w³ yɔn⁵ sa:w¹,

ประมาณอายุ 11 ปี ถึง 16 ปี

tɛn³ ba:w³ tɛn³ sa:w¹

pen¹ ba:w³ pen¹ sa:w¹

ประมาณอายุ 17 ปี ถึง 25 ปี

ya:m² yɛn⁶ hɛn² yɛn⁶ ya:w⁵

ประมาณอายุ 25 ปี ถึง 50 ปี

ya:m² het⁴ pɔ⁴ het⁴ mɛ⁴

ประมาณอายุ 40 ปี เป็นต้นไป

cua⁴ we³ ɣaw²
naŋ² ɲom³, naŋ² num³, naŋ² ʔon³
pit⁶ nom²
pen⁶ ken² nɲ²
pay⁶ ʔin⁶ sa:w¹
pay⁶ ʔin⁵ cu⁶
ʔin⁵ kan¹

pen¹ cua⁶ pen¹ cɔk⁴
yu³ pa:², mi² toŋ⁶
yu³ pa:² ʔon³
yu³ pa:² ke³
tok⁶ luk⁴
teŋ⁶ luk⁴
beŋ³ luk⁴
ket³ luk⁴, ʔok³ luk⁴

4.1.3 การเจ็บป่วย หายป่วย และการรักษา

4.1.3.1 การเจ็บป่วย

toŋ⁶

pet³
baw¹ ha:w⁵
puay², pen¹ cep⁶
cep⁴ ʔet⁴ ɲet⁴ pet⁴ fa:²
pen¹ ʔot⁴ lot⁴ pen¹ ʔet⁴ ɲet⁴,
pen¹ fa³ pl¹ fa:³ mɯa²

อายุ 60 ปีขึ้นไป
ยังหนุ่ม
หย่าหม
มีประจำเดือน
ไปเกี่ยวสาว
ไปคุยกับคนรัก
เป็นคู่รักและอาจจะถึงกับได้เสียกัน เช่น
sɔŋ¹ ken² nan⁶ ʔin⁵ kan¹ lew⁶ (2 คนนั้นเป็น
คู่รักกันแล้ว)

มีครอบครัว
ตั้งท้อง
ท้องอ่อน ๆ
ท้องแก่
ทำแท้งให้ลูกออก
แท้ง (ลูก)
เบ่งลมให้ลูกออก
ออกลูก

เกิดอาการขึ้นมาทันที เช่น
ken² ni⁶ toŋ⁶ ba:⁵ lew⁶ (คนนี้เกิดบ้าขึ้นมา)
toŋ⁶ maw² hua¹ (เกิดเวียนศีรษะ)
ติดโรค
ไม่สบาย
ป่วย
เจ็บถอดแอด คือเจ็บบ่อย ๆ หลาก ๆ วัน
เจ็บเป็นอย่างหนึ่งแล้ว
เป็นอีกอย่างหนึ่งเรื่อยไป

ʔa:w³ ʔɛt³, hɛt⁴ hɔn⁶ hɛt⁴ na:w¹

buat³

cep⁶

sɛp³

xan²

xan² nɛp⁴ nɛp⁴,

xan² na:p⁴ na:p⁴,

xan² na:w² na:w²

mɛay⁴

nɛay³

niay⁵

kuay²

te¹

pen¹ maw²

maw² sa⁴ laɲ⁶ sa⁴ la:ɲ⁶

maw² hua¹

paŋ³ so¹ se¹

pe⁵ toɲ⁶

xi⁵ kat⁶ xi⁵ xɛɲ¹

xi⁵ doɲ⁵

sɔɲ¹ xi⁶

pen¹ ha:⁴, fi¹ ha:⁴ het⁴

tha:w³ toɲ⁶

tha:w³ soɲ¹ hon¹

pen¹ pum¹ dɛan¹

ตะครันตะครอจะเป็นไข้ตะบัดรอนตะบัดหนาว

ปวด

เจ็บ

แสบ

คัน

คันมาก

เมื่อย เช่น เมื่อยแขน ขา มือ เท้า

เหนื่อย ไม่มีแรง

1.เหนื่อยมาก หหมดแรง

2.ไม่คิดจะทำอีกเพราะทำไม่ไหวแล้ว

เป็นเหน็บ ขา (ยังพอรู้สึกบ้าง)

เป็นเหน็บ ขา (ไม่รู้สึกละเลย)

1.เมา

2.เป็นลม

เมามาก เดินชวานจะล้ม

เวียนศีรษะ หูดตาย เมื่อเมารถ เรือ เครื่องบิน

หรือได้ยินเสียงดัง ๆ เป็นต้น

หัวหมุนเพราะเมา

แพ่ทอง

อุจจาระเป็นก้อนแข็ง

อุจจาระเป็นน้ำ

ท้องผูก

ท้องเสีย อาเจียน ถ่ายไม่หยุด

ถ่ายท้อง

ถ่ายสองทาง ทางปากและทางก้น

หมายถึง ท้องเสียและอาเจียน

เป็นพยาธิ

pen¹ ka:k³

เป็นขี้กลาก กลากมี 2 อย่าง คือ

ka:k³ xa:w¹ (กลากสีขาว)

ka:k³ deŋ¹ (กลากสีแดง)

pen¹ kiak³

โรคผิวหนังที่ทำให้เป็นผื่นขาว แต่ไม่คัน

pen¹ hua¹ dʒan¹

นิ้วพองขึ้น ทำให้เจ็บ แต่เล็บไม่หลุด

ma:k³ fi¹

ผี

ma:k³ fi¹ ne³

ผีขนาดใหญ่

ma:k³ fi¹ ci⁴

ผีขนาดเล็ก

ma:k³ xwa:ŋ¹ ma:¹

ผีขนาดใหญ่เท่าไข่มุก ขึ้นที่ขา คอ รักแร้ ฯลฯ

ถ้ารักษาไม่คืออาจตาย

fi¹ faw¹

ผีพอง ขึ้นในที่ต่าง ๆ

ma:k³ ka⁴ dan⁴ , ma:k³ ka⁴ ne:k⁴

ผีขนาดเล็ก เกิดขึ้นหลังจากเป็นแผลอักเสบ

แต่เกิดขึ้นที่อวัยวะส่วนอื่น ไม่ใช่ตรงที่เป็นแผล

ma:k³ siw¹

สิ่ว

ma:k³ fot⁶

ผด

ma:k³ hut⁶

หูด

pa:p³

เป็นไตแข็ง

pa:m¹

เนื้อที่นูนขึ้นเพราะถูกกระทบ เป็นต้น

tum³

ตุ่ม

ba:t³

บาดแผล เช่น (แขนมีบาดแผล)

pok³

แผลเกิดจากไฟ หนึ่งลอกออก

pa:w⁵

แผลเป็น

pen¹ wat⁶

เป็นหวัด

pen¹ ʔay¹

ไอ

pen¹ say⁵

เป็นไซ้

na:w¹ say⁵

เป็นไซ้หนาว ไซ้จับสั้น

pen¹ xi² yi²

เป็นโรคที่คุดหอบ

xa:n⁴ xo²

คอมีเสมหะพุดไม่ค่อยมีเสียง

hep³ xo²

คอแหบ ต้องพยายามเปล่งเสียงให้ดัง

sep³ xo²

เจ็บคอ

pen¹ pa:ŋ⁵

pe⁵ tin¹

kam³ hua¹ xaw³

kam³ lɛat⁴

suat³

ke⁴

suk⁶ su⁵

pen¹ niw⁵

pen¹ cim¹ la:¹

plen⁵ naŋ¹

pet³

pen¹ den²

pen¹ ka:m¹

pen¹ hɔ¹

pen¹ hɛan⁶

pen¹ huy⁵

pen¹ hit⁶

pen¹ pɛay³

pen¹ ma:k³ mua²

pen¹ fam⁵

pen¹ fam⁵ lon³

pen¹ ke⁵

pen¹ mon³ ma:n³

pen¹ pa:m¹

pen¹ thet³

ไม่สบาย ตัวเหลือง ไม่มีแรง

เท้าแพลง

หัวเข่าเป็นรอยขีด

เลือดคั่งดำ ๆ แดง ๆ

โน

บวม

อักเสบ

เป็นนิ้ว

โรคผิวหนัง

หนังถลอกออก

เปื่อยลอกออก เช่น มือเท้าที่แช่น้ำนาน ๆ

เป็นตุ่มตามตัว หรือเป็นไขกินข้าวไม่ได้ มักเป็น

แก่เด็กอายุประมาณ 1 ขวบ

ปากเปื่อย มักเป็นแก่เด็ก

อายุประมาณ 2-3 ขวบ

เป็นโรคมือเท้าเปื่อยเพราะถูกน้ำมาก

เป็นโรคเท้าเปื่อยคัน มักเป็นเพราะย่ำน้ำ

ไม่สะอาด

เป็นโรคที่ทำให้มือเท้ากุด มักเป็นกรรมพันธุ์

เป็นหิด

เป็นตุ่มใหญ่ ๆ ที่ศีรษะ แขน ขา ทำให้คัน

และเจ็บ

ฝีดาษ

บวมที่นิ้วมือ นิ้วเท้า

บวมที่นิ้วมือ นิ้วเท้า เล็บหลุด บางทีหลุดหาย

ถึงข้อ

เป็นตุ่มและคันเพราะแพ้ เช่น กินดักแค้

เป็นผื่นและคัน

เป็นรอยแดง ๆ เหมือนยุงกัด

เป็นรอยแดง ๆ หลายรอย มีลักษณะเป็นผื่น

xɔ² dap⁶
kɛn⁶ xɔ²
xɔ² xo¹ xo¹ xɔ²
pok³ sop⁶
cep⁶ xɛw⁵
cep⁶ pum¹
pen¹ ?em⁵ pen¹ pɔp³
cep⁶ ?ɛw¹ xɛ⁴ de⁶ xɛ⁴ de⁶

ไม่มีเสียง
แคนคอ กินไม่ลง
คอแห้ง อยากรน้ำ
ปากพองเพราะกินของร้อน
เจ็บฟัน, ปวดฟัน
เจ็บท้อง
เจ็บท้องเพราะมีท่า
เจ็บแหว่มากและนาน

4.1.3.2 การหายใจ

sa:ŋ³
ha:⁴
hom³
lan³ pum¹ loŋ²
cep⁴ xaw⁵ cep⁴ nam⁶

สร้าง เช่น สร้างเมา สร้างไซ้
บรรเทา เช่น (ใช้บรรเทาหลง ไซ้เกือบหายแล้ว)
หาย เช่น (เท่าหายแล้ว)
ท้องที่อืดพองยุบลง
ค่อยกินลง มีแรงขึ้น หลังจากหายใจ

4.1.3.3 การรักษา

tha:y³ xi⁵
ha:m⁵ lɛat⁴
pɔk⁴ xɛŋ⁴
thɔt³ xɛw⁵ , lok⁶ xɛw⁵
soŋ¹ ya:¹

ถ่ายยา, ถ่ายท้อง
ห้ามเลือด
ใส่เมือก (ชา)
ถอนฟัน
เอาใบไม้ใส่หม้อต้ม แฉมฝาไว้ให้อ้อออกมาถูก
คนไม่สบาย

4.1.4 การสลบ ตาย และฟื้น

ta:y¹ mɛat³
ta:y¹ soŋ²
ta:y¹ pa:ŋ²

ŋɔp⁴ ŋɔp⁴
xa:t¹ cɛ¹

สลบ, สลบเหมือด เพราะถูกทำร้าย เป็นต้น
สลบ เพราะเสียใจหรือตกใจกลัว
หมดสติ มักเป็นเพราะเสียใจมาก อายมาก
รู้สึกเหมือนกับตายไปแล้ว คนอื่นก็จะรู้สึก
เหมือนกับว่าคนนี้ตายไปแล้ว
ไม่รู้ว่าจะตายหรืออยู่ เช่น เจ็บอาการหนัก
ขาดใจ

ta:y¹
 ha:y¹ ka:ŋ²
 dap⁶
 nɔn² dap⁶
 sia¹
 mɛa² su³ mɛ⁴ baw⁵
 kwa:¹

 lap⁴ pu² lap⁴ xaw¹, mɛa² su³ paw⁵ su³ pu³,
 mɛa² pen¹ dam⁵ pen¹ pa:ŋ¹,
 mɛa² thaw² mɛa² kɛ³,
 liam³ lay¹ say¹ ca:y²
 ta:y¹ met⁴
 ta:y¹ ha:⁴
 ta:y¹ cɛm⁵ miŋ², ta:y¹ hat⁶ xo²
 ta:y¹ wat⁶ nam⁶, ta:y¹ lay¹ nam⁶,
 pen¹ xi⁵ pa:l lɛw⁵
 ta:y¹ tok⁶ may⁶, pen¹ xi⁵ ka:l lɛw⁶
 ta:y¹ thuk⁴ xa:⁵
 ta:y¹ dip⁶
 pen¹ xi⁵ sɛa¹ lɛw⁶
 pen¹ xi⁵ dɛan¹ lɛw⁶
 ta:y¹ to³ kan¹, ta:y¹ cuŋ⁶
 ta:y¹ sa:k⁴
 ta:y¹ dap⁶ na:⁵ dap⁶ sɛŋ¹ dap⁶ nɛw²
 ta:y¹ ya:k³

 ta:y¹ xa:p⁴ mot⁴
 ta:y¹ baw¹ lap⁶ ta:¹ day⁵, ta:y¹ ta:¹ xa:ŋ⁶
 hɛŋ² (ma:²), xɛn⁵ (ma:²)
 lon⁶ ma:²

ตาย (ใช้กับคนที่ไม่ชอบ)
 ตาย
 คับ ตาย
 ตาย (ใช้กับคนที่ไม่ชอบ)
 ตาย (ใช้กับคนที่ชอบ)
 ตาย (ใช้กับเด็ก)
 ตาย (ใช้กับผู้ใหญ่ พ่อแม่ สามี ภรรยา
 เจ้านาย ฯลฯ)
 ตาย (ใช้กับคนแก่)

ตายโหง เช่น ตกน้ำตาย ตกต้นไม้ตาย ถูกฆ่า
 ตายเนื่องจากโรคห่า
 ฆ่าตัวตาย
 ตกน้ำตาย

ตกต้นไม้ตาย
 ถูกฆ่าตาย
 ตายเพราะสงคราม อุบัติเหตุ
 ตายเพราะถูกเลือกกัด
 ตายและฝังนานแล้ว
 ตายตามกัน เช่น พี่ตาย ต่อมาน้องตาย
 ตายไม่เห็นศพ
 ตายหมดทั้งสกุล เป็นคำแข่ง
 1. ตายเพราะไม่มีอะไรกิน
 2. ไม่มีอะไรกิน ตายอดตายอยาก
 ตายคาที่
 ตายตาไม่หลับ
 ฟิ้นขึ้นมาหลังจากสลบ
 ตายแล้วไปเกิดใหม่ (ใช้กับเด็ก)

lot⁴ ma:²

ta:y¹ xɔ̃n²

ta:y¹ pa:y²

ta:y¹ ʔɔn³

รอด

ตายแล้วฟื้น

ออกลูกตายทั้งที่ยังสาว

ตายทั้งที่ยังหนุ่มสาว

4.2 การดำเนินชีวิต

4.2.1 การกิน เสพ และขับถ่าย

kin¹

mam⁴ mam⁴

kin¹ ʔɔn³ kin¹ wa:n¹

kin¹ wa:n¹ kin¹ som⁵

kin¹ fa:w², kin¹ fa:w²

kin¹ fu²

kin¹ way¹, kin¹ wan²

kin¹ baw¹ beŋ³ na:⁵ beŋ³ laŋ¹ saŋ¹

kin¹ ʔaw¹ kin¹ way²

kin¹ lom⁶ kin¹ ta:y¹, kin¹ ʔaw¹ ta:y¹

kin¹ ka⁴ nup⁴ ka⁴ nup⁴

kin¹ sop⁴ sop⁴ sa:p⁴ sa:p⁴, kin¹ cop⁴ kin¹ ca:p⁴,

kin¹ ka⁴ mop⁴ ka⁴ ma:p⁴, kin¹ mop⁴ mop⁴,

kin¹ ma:p⁴ ma:p⁴

son⁵ kin¹

koy⁴ kin¹ koy⁴ kin¹ koy⁴ kin¹ koy⁴ kew⁶

kin¹ ka⁴ mom³ ka⁴ mem³

kin¹ cop⁴ cop⁴

กิน

ห่ม่า, กิน (ใช้กับเด็ก)

1. กินรสหวาน

2. ได้มาง่าย ๆ เช่น ทำงานได้เงินมาง่าย

1. กินรสเปรี้ยวและหวาน

2. กินอร่อย

1. กินเร็ว

2. รีบกิน

กินเร็ว ๆ ทำให้คนอื่นไม่ได้กิน

กินไม่ดูคนอื่น

กินมากและเร็ว

1. กินมากและเร็ว

2. กินหรือใช้มากกว่าที่ตัวเองมี

กินของตัวเองหมดแล้วยังไปเอาของคนอื่น

กินคำโต ๆ

กินมูมมาม

ใส่อาหารเข้าไปในปากเรื่อย ๆ

เหมือนไม่ได้เคี้ยว

ค่อย ๆ กิน

ค่อย ๆ กินเพราะเคี้ยวไม่ออก อย่างเด็กไม่มี

ฟันหรือคนแก่ฟันหัก

กินพอดี

kin¹ tit⁶ kin¹ toy³ , kin¹ toy³ le⁴
kin¹ sa lom⁵ sa lom⁵
kin¹ fa:y⁵ zit⁶
kin¹ tɔ̃⁴ noy⁶
kin¹ yoy⁶
kin¹ cam⁵ kin¹ ci³

soy⁵ kin¹

kin¹ baw¹ loŋ²
som⁵ sop⁶ som⁵ pa:k³
kin¹ sop⁴ kin¹ sa:p⁴
kin¹ sak⁶ kin¹ soy⁵
kin¹ sɔ̃⁶ kin¹ pa:ŋ¹
kin¹ hoy⁵ kin¹ xwɛn¹

kin¹ lak⁴ kin¹ son⁴
kin¹ law⁵ ke² ke² , kin¹ law⁵ kin¹ ke²
kin¹ cay¹

kin¹ fɛak³ kin¹ man²
kin¹ da:y¹

kin¹ la:⁶
bew⁵ sop⁶ bew⁵ pa:k³

กินนิดหน่อยเพราะไม่ยากกิน
ได้กินนิดหน่อย ยังอยากกินอีก
กินน้อย เพราะมีอาหารไม่มาก
กินช้า ๆ ที่ละน้อย ๆ อย่างผู้หญิง คนแก่
กินที่ละน้อย ไม่กินหมดคราวเดียว
1. กินน้อย ๆ เช่น ไม่ค่อยมีเงินจึงต้องกินแบบ
ประหยัด
2. กินของดี ๆ อร่อย ๆ
เอามือค่อย ๆ เลาะเนื้อปลา เป็นต้น ออกกินที่
ละน้อย
กินไม่ลง
กินข้าวไม่ลงเพราะเสียใจ ไม่สบายใจ ฯลฯ
กินง่าย อะไรก็กินได้
ชอบกินของดี ๆ
กินอาหารดี ๆ เหมือนกินเลี้ยงปีใหม่
อาศัยกินด้วยเป็นเวลานาน เช่น ลูกไม่ทำงาน
อาศัยกินกับพ่อแม่, เกาะพ่อแม่กิน
กินไม่ให้ใครเห็น, แอบกิน, ขโมยกิน
กินเหล้าทั้งวัน ๆ
1. กินแต่ผัก ไม่มีเนื้อในวันหมดปี
ก่อนกินจะเช่นผีเรือน
2. กินแต่ผัก ไม่มีเนื้อ วันใดก็ได้
กินเผือกกินมัน เพราะจนไม่มีข้าวกิน
ไม่มีอะไรจะกิน หมายถึง กินข้าวเปล่า,
ไม่มีกับ
2. ทำงานแล้วไม่ได้เงิน
ไม่มีอะไรจะกิน
กับข้าวน้อย ไม่มีอะไรจะกิน

kin¹ xaw⁵ me³

กินข้าวใหม่ คือ ก่อนเวลาเที่ยง
เอาข้าวในนามาทำข้าวเม่า แล้วเช่นผีเรือน
แล้วให้หมากิน หลังจากนั้น เอามาให้คนใน
ครอบครัวกิน

kin¹ (xaw⁵) caw⁶

กินตอนเช้า

kin¹ (xaw⁵) sa:y¹ , kin¹ (xaw⁵) ɲa:y²

กินตอนสาย

kin¹ (xaw⁵) ca:y² , kin¹ (xaw⁵) wen²

กินตอนบ่าย

kin¹ paw² , kin¹ lɛŋ²

กินตอนเย็น

kin¹ bun¹ kin¹ ciaŋ¹

กินตอนปีใหม่

kin¹ bun⁶ kin¹ ciaŋ² , teŋ⁴ mɛ̃⁶ teŋ⁴ wen² ,

กินนานเป็นวัน

kin¹ met⁶ xɛ̃n² met⁶ wen²

kin¹ ka⁴ nɛm²

กินอย่างอื่นเพิ่ม

kin¹ lɛ̃a¹ kin¹ sɛ̃a²

กินเหลือ

kin¹ ta:ŋ²

กินระหว่างทาง

kin¹ tok⁴ kin¹ xo³

กินเลี้ยงที่บ้านงานศพ

kin¹ nok⁴ kin¹ na:²

1. ัว้วควายไปกินนอกบ้านในทุ่งในนา

2. ไปหากินที่เมืองอื่น

3. ไปชอบสาวอื่นหรือหนุ่มอื่นทั้ง ๆ ที่

ตนมีภรรยาหรือสามีแล้ว

กินมากจนคนอื่นไม่ได้กิน

กินน้ำسابาน อาจเอาเลือดจากนิ้วของ

ผู้سابานใส่จอกเหล้า หรือเลือดไก่ใส่จอกเหล้า

หรือถ่มน้ำลายใส่จอก ดื่มแล้วسابานว่า

จะเป็นเพื่อนกันตลอดชีวิต

1. เล็มกินที่ละน้อย

2. ลัก

เสียด

กัดย่ำ ๆ เช่น (กัดย่ำ ๆ เนื้อสัตว์)

ดูดกินหอย

เคี้ยว

ดื่มมาก ๆ รวดเดียว

kin¹ fa:m²

kin¹ se⁶

lem²

lia²

nam⁶

cup³ kin¹

kew³

dɛ̃m³

dup³ ,dup³ kin¹
 sot⁴
 sot⁴ prot⁴ sot⁴ pra:t⁴
 sot⁴ prot⁴ sot⁴ pra:t⁴
 cip²
 cim²
 ?om¹
 kɛn¹
 kɛn¹ ɲu²
 sup³ xwan² ?ut³ ,sup³ xwan² be¹
 sup³ xwan¹ kew¹
 sup³ xwan² ya:ŋ³ ,hait³ xwan² ya:ŋ⁴
 hait³ xwan² prot⁴ prot⁴
 hait³ xwan² ,kin¹ xwan²
 xɛm⁴ kin¹
 ɛt⁶

 xa:y²
 thom³
 pun⁴ ,fun⁴
 xa:k⁴
 ?iak³
 ?ɛak³
 ha:k⁴
 ha:k⁴ lɛŋ⁶
 ha:k⁴ ?ok³ pia⁶ lɛaŋ¹ pia⁶ xew¹

 sa⁴ mak⁶

ดุดน้ำ ดุดน้ำหวานของดอกไม้
 ชด
 ชดเฮือก ๆ
 ชดน้อย ๆ
 จิบ
 ชิม
 อม
 กลืน
 กลืนโดยไม่เคี้ยว
 สูบบุหรี่แบบเก่า เอาใบยามามาวน
 สูบโดยเอาใบยามามาชอยใส่ในกระบอกสูบ
 สูบผืน
 สูบผืนปรอดปรอด
 สูบบุหรี่
 ห้ามกิน เช่น คนมีท้องห้ามกินของเผ็ด
 อด กลืน เช่น ɛt⁶ xaw⁵ (อดข้าว)
 ɛt⁶ cu⁶ (อดนม)
 ɛt⁶ xi⁵ (กลืนขี้)
 ɛt⁶ co¹ (กลืนใจ)
 ɛt⁶ kan¹ (อดใจไม่ด่ากัน)
 คายของแห้ง เช่น เม็ดผลไม้
 ถมของเหลว เช่น น้ำ น้ำลาย
 ฟันน้ำ เช่น ทารกฟันนมออกมา
 ชากน้ำลาย เสมหะ ก้าง
 แหวะ
 อาเจียนโดยออกแต่น้ำ
 อาเจียนออกมาทั้งหมด
 อาเจียนโดยไม่มีจะออก อย่างผู้หญิงแพ่ท้อง
 อาเจียนโดยที่ไม่มีอะไรจะออกอีก
 หลังจากอาเจียนหมดแล้ว
 สำลัก

beŋ³ xi⁵

pay¹ tok⁶ ta:⁴

pay¹ nok⁴ pay¹ na:² pay¹ ta:⁴

4.2.2 การทำความสะอาดร่างกาย

ceŋ¹ na:⁴

ʔa:p³ (nam⁶)

ʔa:p⁶ hua¹

xwot⁴

suay³

kuay⁶ sop⁶

thuk⁶ xew⁵

lup⁴ to¹ lup⁴ xiŋ²

เบ่งอุจจาระ

ไปถ่ายทุกข์ ไปอาบน้ำ ไปซักผ้า

ไปถ่ายทุกข์

เช็ดหน้า

อาบน้ำ

สระผม

แกะ เช่น xwot⁴ xi⁵ hu¹ แกะขี้หู

ล้าง (ใช้กับอวัยวะ เช่น หน้า มือ เท้า)

บ้วนปาก

แปรงฟัน

เขาน้ำลูบตัว (ผู้ลูบตัวมักเป็นหญิงแม่ลูกอ่อน
คนเป็นไข้หรือลูบตัวให้คนตาย)

4.2.3 การแต่งตัว

peŋ¹ to¹ ,peŋ¹ to¹ peŋ¹ xiŋ²

ywot⁶

nuŋ⁴ ya:w³ , ya:w³

ya:y¹ fom¹ ,peŋ³ fom¹

kot¹ hua¹ mo²

kot⁴ nuat⁴

wi¹ fom¹

sa:ŋ¹ fom¹

xot¹ kaw⁵ , pan⁵ kaw⁵

mot³ fom¹

beŋ³ fom¹

ben³ fom¹ klaw⁵ wɛn⁵ teŋ² hua¹

xwɛŋ⁶ fom¹

pɛay¹ fom¹

pok⁶

แต่งตัว เช่น ล้างหน้า หวีผม ฯลฯ

ใส่เสื้อผ้าใหม่ให้ดูงาม

ไว้ทุกข์

สยายผมให้แห้ง

โกนผม

โกนหนวด

หวีผม

สำอาง

เกล้าผม

มุ่นผมไว้ท้ายทอย

แสกผม

เอาผมเปียขึ้นพันบนศีรษะ

ยกผมขึ้นมาพันรอบศีรษะ

ไม่มีอะไรคลุมผม

โพก เช่น

pok⁶ piaw¹ (โพกผ้า)

toy⁶

โปกตามแบบที่นิยม (ผู้ชาย ผู้หญิง คนแก่
คนสาวโปกผ้าไม่เหมือนกัน) สวม เช่น

toy⁶ piaw¹ (โปกผ้า)

toy⁶ mu⁴ (สวมหมวก)

สวม (เสื้อ ชิน กระโปรง กางเกง)

สวมเสื้อกลับหน้าเป็นหลัง หลังเป็นหน้า

สวมเสื้อกลับในเป็นนอก นอกเป็นใน

สวม (กำไล ต่างหู แหวน นาฬิกา)

สวม (สร้อย)

ถอด (เสื้อ กางเกง ฯลฯ)

ไม่นุ่งกางเกงและชิน สวมแต่เสื้อ

ไม่สวมเสื้อ สวมกางเกงและชิน

nuŋ⁴

nuŋ⁴ sɿa⁵ pɛ⁵

nuŋ⁴ sɿa⁵ pin⁵

tɿ²

xwɛn¹

kɛ⁵

kɛ⁵ loŋ⁴ coŋ⁴

kɛ⁵ kə⁴ let⁴ kə⁴ la:t⁴ , kɛ⁵ kə⁴ la:t⁴ ,

kɛ⁵ kə⁴ let⁴ kɛ⁵ kə⁴ lot⁴

thay³

cam⁵ mi:k³ , cam⁵ la:y²

4.2.4 การเล่นและการบันเทิง

ʔin⁵

เปลี่ยน (เสื้อ กางเกง ฯลฯ)

สั้กลาย

เล่น

เล่นกัน

เล่นจ้ำจี้

เล่นโดยนั่งล้อมวงกัน แล้วร้องบทพร้อมกัน

นับไปที่ละคน สุดท้ายใคร คนนั้นจะถูกกินผม

ว่ายนํ้าไล่จับกัน ใครถูกจับได้ก็ถูกกินผม

เล่นลูกข่าง

1.ชนไก่

2.เอาหม้อมาตีกัน

เล่นว่าวโดยใช้ป่านคม

เอาแมงขี้ควายมาสู้กัน

เล่นซ่อนหา

เล่นวิ่งไล่จับกัน

ตีลังกา

ʔin⁵ kap⁶ kan¹

ʔin⁵ cam⁴ ci⁴ cam³ cam³

ʔin⁵ ʔo⁴ lo⁴ ʔok⁶ lok⁶

ʔin⁵ na:k⁴ , loy² na:k⁴

to³ sa:ŋ³

to³ kay³

ʔin⁵ huŋ⁶ cia⁵ , to³ huŋ⁶ cia⁵

to³ xwa:y⁶

pay¹ lap⁴ li⁶

sap⁶ kan¹

taŋ⁵ kuay⁵

kin¹ fom¹

เอามือตบหัวแล้วเอามาใส่ปากเวลาที่เล่นกัน
เช่น เล่นจ้ำจี้ ผู้ชนะจะได้กินนม

ʔin⁵ xik⁶ ʔin⁵ xu³, tik⁶ xik⁶

เล่นหมากเก็บ โดยใช้กิ่งไม้เล็ก ๆ หลายกิ่ง
และก้อนหิน ๑ ลูก

tik⁶ ʔo¹

เล่นโดยเด็ก ๆ ที่เล่นเอาก้อนหินเดินไป
ตามหลุม คนที่ได้ก้อนหินมากที่สุดเป็นผู้ชนะ
เล่นโดยเดินตัวหมากซึ่งอาจเป็นไม้ ก้อนหิน
เมล็ดผลไม้ ฯลฯ ไปตามตา ฝ่ายใดได้ตัว
หมากของอีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายนั้นชนะ

tik⁶ ki²

to² hua¹ kan¹

เล่นเอาหัวชนกัน

bəŋ³ sɿ¹, ʔa:n³ sɿ¹

ดูหนังสือ อ่านหนังสือ

xap⁶ sɿ¹

อ่านหนังสือเป็นทำนอง

xap⁶

ร้องเพลง

sɛ²

รำ

sɛ² ca:y¹

เลี้ยงขวิดบนศีรษะ แล้วรำ

paw³

เป่า เช่น paw³ pi³ (เป่าปี่)

ti¹

ตี เช่น ti¹ koŋ¹ (ตีกลอง)

toy³

ตี ดีด เช่น

toy³ koŋ¹ (ตีกลอง)

toy³ tiŋ³ (ดีดพิณ)

sep³

ตีเรียงกันไป เช่น

sep³ koŋ³ koŋ² (ตีกลองเรียงกันไปหลายใบ)

si¹

สี่ เช่น si¹ sɔ⁴ lo² (สี่ขอ)

si¹ feŋ⁵ (เอาซี่ผึ้งมาหล่อเป็นแท่ง เอาด้ายใส่
ข้างในใช้สองมือคดลงไปมาให้ผิวเรียบ)

tha:y³ hun³

ถ่ายรูป

4.2.5 การทำให้รู้โชคชะตา

bəŋ³ so³

ดูว่าวันใดดีเหมาะจะทำการงาน ล่าสัตว์
ค้าขาย สร้างเรือน เดินทาง
ดูว่าอนาคตเป็นอย่างไร

bəŋ³ cə²

bən³ mɿ⁶ ,bəŋ³ wen²

hap⁴ so³ kan¹

pa:k³ baw¹ yam¹ xwa:m²

xet⁶

mɔ²

mɔ² nu²

mɔ² xo⁵ mɿ²

4.2.6 การทำงาน

4.2.6.1 การงาน

ka:n¹ ŋa:n²

ca:k⁴

4.2.6.2 ลักษณะของงาน

ŋa:y⁴

ya:k⁴

lɿa¹ ba:³ kwa:³ hɛŋ²

ดูเวลาเกิด เป็นต้น เพื่อให้รู้โชคเคราะห์
ดูวันว่าเป็นวันอะไร เหมาะจะทำกิจการ
บางอย่างหรือไม่

ดูว่าดวงสมพงศ์กันหรือไม่

คำพูดเมื่อทำเสน่ห์หรือเสียดายต่าง ๆ

อนาคต ดูของหาย ดูว่าคนที่จะไปหาอยู่
หรือไม่ ของที่หายจะได้คืนหรือไม่ ฯลฯ วิธีทำ
อย่างหนึ่ง คือ พูดว่า “ปากเป๋าย้ำความเค็ด”
แล้วเอานิ้วชี้ได้ปากล่างให้ดังเป๋าะ แล้วจี้ท้อง
ถ้าจี้ถูกเนื้อนึ่ม ๆ แสดงว่าดี ถ้าจี้ถูกกระดูก
แสดงว่าไม่ดี

ดูวันดี หรือดูว่าผีอะไรเข้าทำให้เจ็บไข้ หรือดูว่า
ผู้ใดลักของไป

ดูของหายหรือดูว่าวันใดดี โดยใช้
คือ รวงข้าวที่ไม่มีเมล็ด

ดูของหายหรือดูว่าวันใดดี โดยนับข้อนิ้ว

การงาน

ช่วงหนึ่งของงานที่ทำ ช่วงหนึ่งของการเดินทาง

ง่าย

ยาก

ทำได้ยาก ใช้เวลานานมาก ภาษาไทยใช้เป็น
ปฏิเสธว่า “ไม่เหลือบ่ากว่าแรง”

4.7.2 การกระทำและการทำงาน

tham³

ทำ เช่น

tham³ Ɂaw¹ xɔŋ¹ ma:² way⁶ (เอาของมาไว้)

tham³ hɔ⁵ pen¹ Ɂa:y⁵ xu² (ทำให้ได้เป็นครู)

ทำเป็นแบบเป็นแนวไว้ เช่น สร้างทางก็ปักหลัก

เป็นแนวไว้ก่อน

เป็นเถาแก่

ทำงานรับใช้

สร้างเมือง

het⁴ ki¹

het⁴ sɛ¹ het⁴ la:m⁴

het⁴ xɔy⁵ ,yu³ xɔy⁵

sa:ŋ⁵ ba:n⁵ sa:ŋ⁵ mɛaŋ² ,

teŋ³ ba:n⁵ teŋ³ mɛaŋ² ,

taŋ⁵ teŋ³ ba:n⁵ mɛaŋ²

kin¹ mɛaŋ² ,kin¹ ba:n⁵ kin¹ mɛaŋ²

hiam¹ soy⁶

het⁴ wiak⁵ het⁴ ka:n¹

het⁴ ka:n¹

ครองเมือง

ไม่ทำผิดจะได้ไม่เป็นโทษ

ทำงาน (ไม่ระบุ)

ทำงาน (มักระบุ) เช่น

het⁴ ka:n¹ lɛaŋ⁶ xwa:m² kɔn² tay²

(ทำงานเรื่องคำไทย)

ทำงานมากจนลืมกินลืมนอน

ทำงานได้ดีสุมใจ

ทำงานสำคัญ

ทำเร็ว ๆ ไม่หยุดเพื่อให้งานเสร็จ

ทำเรื่อย ๆ ไม่พัก

ค่อย ๆ ทำอย่างตั้งใจจนเสร็จ ลืมสิ่งอื่นทั้งหมด

het⁴ feŋ²

het⁴ som¹ nam⁶ som¹ nɛa⁵

het⁴ tɔp³

het⁴ se⁴ lam² mo²

het⁴ ka⁴ nok⁴ ka⁴ nok⁴

het⁴ ka⁴ yak⁶ ka⁴ ye⁵ ,

het⁴ ka⁴ nak⁶ ka⁴ ne³

het⁴ ka⁴ cɔn² ka⁴ cɔn²

het⁴ bɛw⁵ het⁴ pa:ŋ²

het⁴ ka⁴ nɔŋ³ ka⁴ nɛŋ³ , het⁴ ka⁴ nok⁴ ka⁴ nek⁴

het⁴ ka⁴ pɔt⁴ ka⁴ pɛt⁴

het⁴ ka⁴ pop⁴ ka⁴ pa:p⁴

het⁴ ka⁴ yop⁴ ka⁴ yop⁴

het⁴ met⁶ mɛ⁶ ,het⁴ lon⁵ mɛ

ทำตลอดคนเดียว ไม่หยุด

ทำนิด ๆ หน่อย ๆ ไม่ตั้งใจทำให้เสร็จ

ทำนิดหน่อยแล้วเลิก

ทำน้อย ๆ หลาย ๆ อย่าง ไม่ทำมาก

ทำไม่เป็น จึงไม่สำเร็จ

หลายคนทำงานอยู่ที่หนึ่ง

ทำทั้งวัน ทำไม่หยุดมือ

het⁴ sut⁶ xin² sut⁶ wen²

pian³ to¹ , pian³ xiη² , pian³ to¹ pian³ xiη²

kin¹ com² kin¹ ca:⁶

kin¹ ka:m²

kin¹ sok⁴ kin¹ sa:w³

ทำทั้งวันทั้งคืน

1.ปรับปรุงการทำงาน คือทำงานได้ไม่ดีจึง
เปลี่ยนใหม่ ทำแบบใหม่ให้ดีขึ้น

2.บำรุงตัวให้สุขภาพดีหลังจากคลอดลูก

1.ทำงานไม่นานแต่บอกยาวนาน

เพื่อเอาเงินมาก ๆ

2.แอบกระทำโดยที่เจ้าของไม่ยินยอม เช่น
แอบไปคุยกับผู้หญิงทั้ง ๆ ที่พ่อแม่เขาห้ามและ
ผู้หญิงไม่รัก

ทำงานได้เงินมาก

ไปเสาะหาที่ทำกินหรือที่ทำงาน

5. กิริยา อากาการและประสมการณ

5.1 กิริยาที่ใช้ช่วยวะต่าง ๆ

5.1.1 ใช้ศิริษะ หน้า คอ และไหล่

san³ hua¹
 ɲuk⁶ ɲak⁶ hua¹, ɲwuk⁶
 ɲwak⁶ hua¹
 luk⁶ lak⁶ hua¹
 ta⁴ ɲak⁴ hua¹
 kom⁵ hua¹
 kom⁵ hua¹ loŋ² lay⁶
 mup⁴ hua¹
 kok³ hua¹, bup³ hua¹
 yin⁴ hua¹
 ɲey¹ na:⁵, ɲen¹ na:⁵
 hian³ na:⁵
 ha:y¹ na:⁵
 lan³ na:⁵
 mup⁴ na:⁵
 yin⁴ na:⁵
 pin³ na:⁵
 ɲwak⁴ na:⁵
 ɲwak⁴ na:⁵ ɲwak⁴ lan¹
 ɲweŋ³ na:⁵
 sa⁴ bat⁶ na:⁵
 niw³ na:⁵
 pe⁵ xo²
 ɲok⁶ xo²
 hen¹ xo², ɲa:k³ xo²
 ta⁴ ɲa:k³ ka:ɲ²
 ɲian³ xo²

สั้นศิริษะเร็ว ๆ
 ส่ายศิริษะไปมา เพราะเมื่อยเป็นต้น
 ส่ายศิริษะเร็ว ๆ เพราะไม่ชอบใจเป็นต้น
 ผงกศิริษะ
 ก้มศิริษะ
 ก้มศิริษะลง มือทั้งสองวางตะพืดขณะอยู่
 ในท่าคุกเข่าเป็นการแสดงคารวะ
 พุบลงเพราะง่วง เมื่อย ฯลฯ
 ศิริษะไขกโดยไม่ตั้งใจ
 ยื่นศิริษะ
 เงยหน้า
 เงยหน้าขึ้นเอียง ๆ
 หงายหน้าขึ้น, แหงนหน้า
 ก้มหน้าลงเพราะอายุที่เขาจับผิดได้
 พุบหน้าลง
 ยื่นหน้า
 ผินหน้าไป
 หันหน้าไปเร็ว ๆ แล้วอาจหันกลับ
 หันหน้าหันหลัง
 เมินหน้า
 สะบัดหน้า
 นิ่งหน้า เพราะไม่ชอบใจหรือเจ็บ
 หันคอไปข้างหลัง
 ยกคอ
 แหงนคอ
 ยกคางขึ้นเร็ว ๆ เมื่อได้ยินเสียงเรียก เป็นต้น
 เอียงคอ

hot⁶ xo²
 yin⁴ xo²
 ηwian³ xo² ma:² taη² laη¹
 nok⁶ ba:³
 soη⁶ ba:³
 way¹ ba:³

หดคอ (เพราะกลัวมาก หนาว ฯลฯ)
 ยืนคอ (เพื่อดู เป็นต้น)
 เอี้ยวคอไปข้างหลัง
 ยกไหล่ข้างหนึ่ง
 ยกไหล่ทั้งสองข้าง
 ไหวไหล่

5.1.2 ไขตา หู และจมูก

lap⁶ ta:¹
 pap⁴ ta:¹
 pap⁴ ta:¹ ka⁴ ña:³
 ka⁴ ña:³, pap⁴ ta:¹ sam⁶
 pap⁴ ta:¹ ka⁴ ñep⁴ ka⁴ ñep⁴
 pap⁴ ta:¹ sə³ kan¹
 xəη² ta:¹
 liw³ ta:¹
 ñiw³ ta:¹

หลับตา
 กระทบตา
 ทำตาปริบ ๆ
 กระทบตาน้อย ๆ
 ขยิบตาเป็นนัย
 มองจ้องไม่กระทบ
 หรีตาข้างหนึ่งเพื่อยิงปืน ถ่ายรูป ฯลฯ
 1. หรีตาทั้งสองข้างเพื่อดูให้ชัด หรือเป็นเพราะ
 แดดแรง

liat³ ta:¹
 liam⁵ ta:¹
 yiam⁵ yiam⁵ beη³
 yeη² yeη² beη³

2. หรีตาข้างหนึ่งเพื่อยิงปืน เป็นต้น
 เหลือบตา
 ขำเล็งตา
 พิศดูว่าจะชอบหรือไม่
 มองสิ่งสวย ๆ นาน ๆ เช่น ดูรูปสวย ๆ
 ดูดอกไม้สวย ๆ
 เยี่ยม เช่น เยี่ยมหน้าต่าง คือ ใล่นหน้าต่างดู

yiam⁵
 yeη² to¹ yeη² xiη²
 yeη² wen⁴, yiam⁵ wen⁴
 ya:m¹ kap⁶ ya:m¹ hew⁶
 yom²
 du¹, beη³, le²
 muη⁴

พิศดูตัวเองว่าสวย
 สองกระจก
 ไปดูกับและแรวที่ดักไว้
 ไปแอบดูผู้หญิงหรือดูสัตว์เพื่อยิง
 ดู
 ดูไปไกล ๆ

muŋ⁴ sut⁶ hɔy²
 moŋ² pay¹ moŋ² ma:²
 muŋ⁴ sa:y⁶ muŋ⁴ xwa:¹ bəŋ³
 lɛ² bəŋ³ fa:⁶
 lɛ² hen¹
 lɛ² du¹ du¹ lɛ² yeŋ² du¹
 bəŋ³ du¹ yiam⁵ du¹
 ŋwak⁴ sa:y⁶ ŋwak⁴ xwa:¹
 ŋwak⁴ na:⁵ ŋwak⁴ lan¹
 xəŋ⁶ ta:¹ bəŋ³
 cəŋ¹ ta:¹ bəŋ³
 pəŋ⁶ cə¹ bəŋ³
 lɛ² cam⁵ cam⁵ bəŋ³ tɛ⁶ bəŋ³ wa:⁴
 bəŋ³ tɛ⁶ bəŋ³ fɛaŋ³
 soŋ³

 yi⁵

 yi⁵ yut⁶ yi⁵ yom²
 lak⁴ lɛ²
 lak⁴ bəŋ³ lak⁴ yom²
 cəŋ¹ ta:¹
 lam⁴ lɛ⁴
 ñam²

 faŋ²
 faŋ² la:ŋ² faŋ² kon³
 sup³ daŋ¹
 sup³ nam⁶ muk⁴

ดูไปไกลมาก
 มองหาไปมา
 เหลียวซ้ายแลขวาเพื่อดู
 ดูขึ้นฟ้า
 แลเห็น
 แลดู

 ดูซ้ายดูขวา (เพื่อหา)
 ดูหน้าดูหลัง (เพราะกลัว)
 จ้องตาเขม็งเพราะเห็นไม่ชัด

 ตั้งใจดู
 จ้องดูตาไม่กระพริบเพราะสนใจ

 มองทะลุ เช่น มองไปไม่ที่นอกหน้าต่าง
 มองซึ้งในแก้วน้ำ
 ยื่นหน้ายัดคอไปดู เช่น มีคนดูหนังสือหลาย ๆ
 คนอยากเห็นจึงยื่นหน้ายัดคอไปดู
 ลับ ๆ ล่อ ๆ เยี่ยม ๆ มอง ๆ จะเข้าก็ไม่กล้าเข้า
 ซ้ำเลื่องบอ่ย ๆ ไม่ให้เจ้าตัวรู้
 แอบมองอยู่นานไม่ให้เห็น
 ตาแข็งนอนไม่หลับ
 มองอยู่นานเพราะอยากได้ แต่เจ้าของไม่ให้
 1. เล็งเพื่อยิงให้ถูก
 2. เอมาคูว่าดีหรือไม่ เช่น เอมาคูมาคูกว่าจะ
 ปลุกเรื่อนที่นั่นดีหรือไม่ ผู้ชายไปดูผู้หญิงว่า
 ควรจะแต่งงานด้วยหรือไม่
 ฟัง เช่น ha:ŋ³ hu¹ faŋ² (เงี้ยวฟัง)
 ฟังให้แน่ใจว่าจริงหรือไม่
 สุดจมูก
 สูดน้ำมูก

dom¹

ดม

5.1.3 ไซ้ปาก ลิ้น และฟัน

?a:⁵ pa:k³, ?a:⁵ sop⁶,

อ้าปาก

?a:⁵ sop⁶ ?a:⁵ pa:k³

hap⁶ sop⁶, hap⁶ sop⁶

ปิดปาก(ไม่พูด)

hap⁶ pa:k³

sop⁶ ka⁴ mop⁴ ka⁴

ทำปากขมขมขม

mep⁴ yu³

ye³ sop⁶ prin⁶ pri⁴

ทำปากแสดงว่าไม่ชอบใจ

?ot⁶ sop⁶, ?ot⁶ pa:k³

ห้ามผู้อื่นพูด

ho³ pa:k³ ho³ xew⁵

ห่อปากน้อย ๆ ยังเห็นฟัน

sop⁶ cuk⁶ sop⁶ ho³

ห่อปาก ไม่เห็นฟัน

thiw¹ lom²

ฉิวปาก

hit⁶ ha:⁴

สุดปากตอกรินเผ็ดมาก ๆ เปี้ยวมาก ๆ หรือ

หนาว เป็นต้น

yin⁴ sop⁶

ทำปากยื่น ยื่นปากไป เช่น yin⁴ sop⁶ pay¹

ma:η¹ ken² ?in³ (ยื่นปากไปดำคนอื่นที่

อยู่ไกล)

ka⁴ mep³ lin⁶

แลบลิ้นหลาย ๆ หน

kak⁶ lin⁶

กระเดาะลิ้น

gam⁶ fan²

เอาฟันบนกัดปาก

kat⁶ xew⁵ ηa:t³ ηa:t³

กัดฟันกรอด ๆ ขณะทีนอนหรือโกรธ เป็นต้น

5.1.4 ไซ้แขน มือ และนิ้ว

xo¹ xen¹

จอบแขนเข้า

top⁴ sok³

พับแขน

yat³ xen¹

เหยียดแขน

kweη³ xen¹

แกว่งแขน

kway² xen¹

ไกวแขน(แกว่งแขนเป็นวง)

yap⁶ xen¹

ขยับแขนขึ้นลง

wat⁶ xen¹ pay¹
ben³ ma:k³ xen¹

kam¹ mi²

kam¹ mi² kat⁴

xo¹ mi²

be¹ mi²

yin⁴ mi²

ño² mi² xin⁵

ñok⁶ mi² xin⁵

pe⁵ mi² pay¹ tan² lan¹

kwak⁶ mi²

fa:y⁶ mi² pay¹ ci⁶

kwɛŋ³ mi²

taw⁶

yiaw¹

ci⁶

cap⁶ caw³ mi²

cap⁶ caw³ mi² tan² na:⁵

cap⁶ caw³ mi² tan² lan¹

kom¹ mi² to¹

top⁶ mi²

si¹ so¹ mi²

mup⁴ ko⁴ mom⁴

วัดแขนไปมา

เบงกลาม

กำมือ

กำมือแน่น

งอมมือเข้า

แบมือ

ยื่นมือ

ยกมือขึ้นสูง ๆ

ยกมือขึ้นไม่สูง

ไพล่มือข้างหนึ่งหรือไพล่สองข้างไปข้างหลัง

กัวกมือ โบกมือ

เหยียดมือไปชี้, เหยียดแขน

แกวมือ

เท้า เช่น

taw⁶ mi² (เท้ามือ)

taw⁶ ka:ŋ² (เท้าคาง)

taw⁶ xen¹ (เท้าแขน)

เอื่อม เช่น yiaw¹ mi² baw¹ hot⁴ (เอื่อม

ไปเอาสิ่งที่อยู่ไกล ๆ หรืออยู่สูง ๆ แล้วเอื่อม

ไม่ถึงมีความหมายโดยนัยว่าไกลเกินเอื่อม เช่น

ไม่อาจเรียนได้สูงดังต้องการ)

ชี้

ประสานมือ พนมมือ

ประสานมือไว้ข้างหน้า

ประสานมือไว้ข้างหลัง, เอามือทั้งสองข้าง

ไพล่หลัง

ประคองฝ่ามือ เช่น จะกินน้ำหรือรับของ

ตบมือ

ถุมือ

1. กุมศิระชะ

2. เป็นห่วงว่าตนหรือผู้อื่นจะได้รับอันตราย

kaw¹

cok⁶

buŋ³ niw⁶ mi²

hak⁶ niw⁶

mi² ñop⁴ ñop⁴ ñep⁴ ñep⁴

mi² tok⁴ tok⁴ tek⁴ tek⁴

tin¹ mi² ñop⁴ ñop⁴ ñep⁴ ñep⁴

pek³ mi²

wit⁶ mi²

cap⁶ mi² (kan¹)

?aw¹ mi² to¹ ka:ŋ²

taw⁶ xweŋ⁶ ka:ŋ²

xweŋ⁶ mi²

ha:y¹ ka:ŋ²

5.1.5 ไข้ขาและเท้า

yiat³ xa:¹

ca:k³ xa:¹ ?ok³

top³ xa:¹

top³ tin¹

tɨp⁴ tin¹

tɨp⁴ tin¹ se⁴ lam² mo²

ŋam⁴

เกา เช่น kaw¹ laŋ¹ (เกาหลังอย่างไม่มีแรงนัก)

เกาแรง ๆ ข่วน ตะปบ เช่น

cok⁶ laŋ¹ (เกาหลังแรง ๆ)

cok⁶ na:⁵ (ข่วนหน้า)

mew² cok⁶ xen¹ (แมวข่วนแขน)

sɨa¹ cok⁶ ŋua² (เสียดตะปบวัว)

ดีดนิ้ว

หักนิ้ว

มือสั่น ๆ อย่างมือคนแก่ คนไม่สบาย

มืออยู่ไม่นิ่ง เคาะโน้มนี่ไปมา

เท้าและมือสั่น ๆ อย่างคนแก่

บัดมือ

สะบัดมือ

สัมผัสมือ, จับมือ

เอามือรองคาง เวลาป้อนข้าวเด็ก เป็นต้น

เท้าคาง

กอดอก

1. หายคาง (หายคางตนเองหรือคนอื่น)

2. ตาย

เหยียดขา

แยกขาออก

หุบขาให้ชิดกันเวลานั่ง

เอาเท้ามาชิดกัน

กระตืบเท้า

กระตืบเท้าเร็ว ๆ หลาย ๆ ครั้ง

ย่ำ

5.2 กิริยาที่เกี่ยวข้องกับลมในร่างกาย

ʔay¹

ʔay¹ cok⁴ xok⁴ cok⁴ xok⁴

thia⁵ xo²

mut⁴

ha:w¹

kon¹

ʔek⁴

sa⁴ ʔek⁶

sa⁴ ʔek⁶ tot⁶ tot⁶

hat⁴ ce¹

hat⁴ ce¹ xaw⁵

hat⁴ ce¹ ʔok³

hat⁴ ce¹ xin⁵

hat⁴ ce¹ ʔok³ hu² hu¹

hat⁴ ce¹ lom²

hat⁴ ce¹ pom² fo³

hat⁴ ce¹

hat⁴ ce¹ lon²

hat⁴ ce¹ lon² fot⁴

hat⁴ ce¹ ho⁴ ho⁴

hat⁴ ce¹ luan¹,

hat⁴ ce¹ noy⁶ ce¹ luan¹

ʔit⁶ ce¹

baw¹ hat⁴ ce¹

tot⁶

ไอ

ไอไม่มีแรง มีเสมหะออกมาด้วย

กระแอม

จาม

หาว

กรน

เรอ

สะอึก

สะอึกมาก

หายใจ

หายใจเข้า

หายใจออก

คนใกล้ตายหายใจ

หายใจหอบอย่างคนที่เหนื่อยมาก

หายใจครอก ๆ ตอนใกล้ตาย

หายใจแฉะมีบ ๆ

หายใจไม่ออก เช่น เข้าไปในที่ไม่มีอากาศ

1.หายใจโล่งเพราะหมดกังวล

2.หายใจได้หลังจากหายใจไม่ออก

หายใจโล่งเพราะหมดกังวลอย่างสิ้นเชิง

หายใจหอบเพราะเหนื่อยมาก

ถอนใจใหญ่

กลั้นหายใจ เช่น ดำน้ำ เหม็น

ไม่หายใจ ตาย

ตด

5.3 กิริยาที่แสดงอารมณ์

hua¹ ñum⁵ ñum⁵ hua¹
 ñum⁵ hua¹ biay³ biay³

hay⁵
 hay⁵ koy² koy²

hay⁵ fi¹ hay⁵ sa:n¹
 hay⁵ sa:n³

hay⁵ si¹

kin¹ nam⁶ ta:1
 sop⁶ ye³

hay⁵ ye³ sop⁶ ye³ pa:k³
 hay⁵ wa:k⁴ wa:k⁴,

hay⁵ wa:y² wa:y²

hay⁵ ka⁴ pep⁴ ka⁴ pa:p⁴
 hay⁵ ye:k³ xin⁵

hay⁵ sa⁴ ?ək⁶ sa⁴ ?on⁵
 hua¹

hua¹ pra:t⁶ pra:t⁶
 hua¹ ka⁴ tum³ ka⁴ tum³

hua¹ xin⁵ tuay² tuay²

ñiŋ³ xew⁵

hua¹ ñiŋ³ xew⁵,

ñiŋ³ xew⁵ hua¹

ñiŋ³ xew⁵ hua¹ xa:k⁴ xa:k⁴

hua¹ ka⁴ duk⁶ ka⁴ dik⁶

ยิ้มน้อย ๆ ไม่เห็นฟัน มักใช้กันคนหนุ่มสาว

ยิ้มมาก ใช้เมื่อหนุ่มสาวหรือเพื่อนยิ้มให้กัน
 ร้องไห้

ร้องไห้มาก ๆ และนาน ๆ เมื่อพ่อแม่ตาย

ร้องไห้คิดถึงพ่อแม่ที่ตายทั้งวันทั้งคืน

ร้องไห้รำพันถึงพ่อแม่ สามีภรรยา หรือลูกที่

ตาย เป็นถ้อยคำไพเราะ มักมีสัมผัส

อ่านตามหนังสือ เมื่อเพื่อนหรือสามีภรรยาที่ยัง

หนุ่มยังสาวตาย รำพันว่าผู้ตายเป็นคนดี

ใจกว้าง ฯลฯ

กินน้ำตา เช่น กินน้ำตาเพราะคิดถึงคู่รัก

ปากเบะร้องไห้

ร้องไห้มาก

ร้องไห้เสียงดังและนาน

ร้องไห้ไม่มีเสียง

ร้องไห้เสียงดัง

ร้องไห้สะอึกสะอื้น

หัวเราะ

หัวเราะดัง ๆ

หัวเราะกันหลายคน เสียงดัง

หัวเราะอย่างสนุกมาก ใช้เฉพาะคนหนุ่มสาว

ที่อยู่ด้วยกันหลายคน

ยิงฟัน แยกเขี้ยว

แยกเขี้ยวหัวเราะ

แยกเขี้ยวหัวเราะก๊าก ๆ

หัวเราะกิ๊ก ๆ แบบผู้หญิงและเด็ก

5.4 อาการของอวัยวะ

ka ⁴ mom ⁴ pom ² fo ³	กระหม่อมเต็นตูป ๆ
fom ¹ lon ³	ผมร่วง
lon ⁵ hua ¹	ผมร่วงจนหัวโล้น
na: ⁵ xaw ⁵ fa: ⁵	หน้าเป็นฝ้าดำ ๆ
si ⁴ min ⁴ ta: ¹	เขม่นตา (แสดงว่าจะมีเหตุไม่ดี เช่น ลูกเจ็บ)
si ⁴ min ⁴ sop ⁶	เขม่นปาก (แสดงว่าจะมีคนเชิญเลี้ยง)
xew ⁵ xet ⁶	เข็ดฟัน
ma:k ³ hua ¹ ce ¹ tap ⁴	หัวใจเต้น
ma:k ³ hua ¹ ce ¹ tam ¹ pek ⁶ pek ⁶	หัวใจเต้นเร็ว เพราะวิ่งมาเหนื่อย เป็นต้น
ma:k ³ hua ¹ ce ¹ tap ⁴ ke ⁴	หัวใจเต้นตูป ๆ
nik ⁴ ke ⁴ nik ⁴ , ma:k ³ hua ¹ ce ¹	
tap ⁴ ke ⁴ tik ⁴ ke ⁴ tik ⁴ ,	
ma:k ³ hua ¹ ce ¹ tap ⁴ ke ⁴ nuk ⁴ ke ⁴ nuk ⁴	
hot ³ pum ¹ xaw ⁵ , hew ³ pum ¹ xaw ⁵	ท้องยุบเข้าเมื่อหายใจเข้า
tek ³ ma:k ³ na:w ¹	ขนลุก เพราะหนาว
xon ¹ non ² x:n ⁵	ขนลุก เพราะหนาวหรือกลัว เป็นต้น
nam ⁶ ta: ¹ lay ¹	น้ำตาไหล
nam ⁶ ta: ¹ yoy ⁶	น้ำตาย้อย
yoy ⁶ liat ⁴ dap ¹ ,	เลือดกำเดาไหล/ออก
?ok ³ liat ⁴ dap ¹	
cum ⁴ hia ³	เหงื่อซึม
?ok ³ hia ³	เหงื่อออก
hia ³ yoy ⁶	เหงื่อไหล
wa:n ³ hia ³ ?ok ³	เหงื่อออกมาก
hia ³ lay ¹ xay ² yoy ⁶	เหงื่อไหลไคลย้อย
cum ⁴ liat ⁴ ?ok ³	เลือดค้อย ๆ ซึมออก
cum ⁴ nam ⁶ ta: ¹ ?ok ³	น้ำตาค้อย ๆ ไหลออก
cum ⁴ nam ⁶ la:y ² ?ok ³	น้ำลายไหล เพราะอยากกินของเปรี้ยว เป็นต้น
yoy ⁶ nam ⁶ la:y ² ?ok ³	น้ำลายไหลย้อยตอนหลับ เป็นต้น
?en ¹ pi ¹ ?ok ³	เส้นเอ็นโปนขึ้น

5.5 การเห็นและได้ยิน

hen ¹	เห็น
hen ¹ cɛŋ ⁵ , hen ¹ huŋ ⁴ hen ¹ siaŋ ⁵ , hen ¹ tɛ ⁶ hen ¹ fiaŋ ³	เห็นชัดเจน
hen ¹ mɛ ² mɛ ² , hen ¹ sa ⁴ mi ² sa ⁴ mi ² , hen ¹ baw ¹ do ⁵ baw ¹ da:ŋ ² , hen ¹ map ⁴ mɛ ² map ⁴ mɛ ²	เห็นตะคุ่ม ๆ
hen ¹ ŋa:w ² ŋa:w ²	เห็นหลายคนหรือหลายสิ่ง และคนหรือสิ่งเหล่านี้ นั้นส่งเสียงดัง
hen ¹ baw ¹ lim ²	เห็นติดตามไม่ลืม
du ¹ da:y ¹	1. ไม่เห็นอะไรเลย 2. อยากได้แต่ไม่ได้
ŋin ²	ได้ยิน
ŋin ² wɔŋ ³ wɔŋ ³	ได้ยินมา ไม่แน่ใจว่าจริงหรือไม่จริง

5.6 การหลับ ผันและตื่น

ta: ¹ xɛŋ ¹	ตาเข็งนอนไม่หลับ
xɛŋ ¹ ta: ¹	รู้สึกวอนนอนไม่พอ
lap ⁶ pet ⁶ lap ⁶ kay ³ pay ¹ , com ² lap ⁶ pay ¹	เคลิ้ม ๆ
ŋet ⁴ non ² pay ¹ , lap ⁶ lim ² pay ¹	มอยหลับ
non ² don ¹ หลับสนิท (อาจไม่นาน)	
non ² xuy ² xuy ²	นอนหลับดี (เป็นเวลานาน)
xuy ² baw ¹ don ¹ , baw ¹ don ¹ non ²	หลับ ๆ ตื่น ๆ
lap ⁶ min ²	หลับโดยตาปิดไม่สนิท
ŋaŋ ² maw ² non ² , ŋaw ¹ non ²	งัวเงีย
sa ⁴ mi ² sa ⁴ mit ⁴	สะลึมสะลือ เช่น คนเพิ่งตื่น หรือเป็นลม
fan ¹	ฝัน

tin³

ดิน เชน

tin³ caw⁶ (ดินเขา)

tin³ sa:y¹ (ดินสาย)

6. อิริยาบถ การเคลื่อนไหว การเคลื่อนที่และอยู่กับที่

6.1 อิริยาบถต่าง ๆ

naŋ ⁴ xwoy ³ hoŋ ⁵	นั่งขัดสมาธิ
naŋ ⁴ xwoy ³ hoŋ ⁵ ?oŋ ⁶ toŋ ⁶	นั่งขัดสมาธิอย่างสบายใจเมื่อเสร็จงานแล้ว
naŋ ⁴ xwoy ² pet ⁶	นั่งพับเพียบ
naŋ ⁴ soŋ ² xaw ³	นั่งชันเข่า
naŋ ⁴ yoŋ ³ yo ⁵	นั่งยอง ๆ
naŋ ⁴ taw ⁶ xaw ³	นั่งคุกเข่า
naŋ ⁴ xwoy ³ xa: ¹	นั่งไขว่ห้าง
naŋ ⁴ xwoy ³ xa: ¹ ?on ⁵ ?en ⁵	นั่งไขว่ห้างหมุนไปหมุนมา
naŋ ⁴ xwoy ³ xa: ¹ way ¹ pay ¹ way ¹ ma: ²	
naŋ ⁴ ?iŋ ¹ taŋ ³	นั่งหลังพิงพนัก
naŋ ⁴ ?iŋ ¹ taŋ ³ ?en ⁴ peŋ ⁴	นั่งอย่างสง่าแบบเจ้านาย
ŋok ⁴ ha:k ⁴ ?ok ³	นั่งอยู่กับที่นานมาก
naŋ ⁴ cop ⁴ pop ⁴	นั่งนิ่งเพราะโกรธ
naŋ ⁴ li ² li ²	นั่งเฉย ๆ ไม่พูดไม่จา
naŋ ⁴ ŋam ³ lim ² mo ⁴	นั่งคิดเรื่องต่าง ๆ จนลืมหืมตา
naŋ ⁴ san ³ xa: ¹ de ⁵ de ⁵	นั่งกระดิกขาอย่างสบายใจ
kuay ⁴ ŋup ⁶ kuay ⁴ ŋaw ⁵	นั่งสัปหงก
naŋ ⁴ si ¹ sa:ŋ ⁵ kan ¹	นั่งติดกัน
naŋ ⁴ ?ip ³ kan ¹	นั่งเบียดกัน
naŋ ⁴ hiaŋ ² sa:ŋ ⁵ kan ¹	นั่งเคียงกัน
naŋ ⁴ lom ⁶	นั่งลอม
naŋ ⁴ sim ² se ⁶	นั่งแทรก
naŋ ⁴ xan ⁵	นั่งคั่น
naŋ ⁴ ta:w ³ na: ⁵ su ³ kan ¹	นั่งหันหน้าเข้าหากัน
naŋ ⁴ to ³ na: ⁵ kan ⁴	นั่งหันหน้าเข้าใกล้กัน
naŋ ⁴ set ⁴ ?ok ³	กระเียบออกห่าง
non ²	นอน
non ² keŋ ²	นอนตะแคง
non ² xwam ⁵	นอนคว่ำ

nɔn ² ha:y ¹	นอนหงาย
nɔn ² fɛ ³	นอนแผ่
nɔn ² sɔŋ ⁶ xa: ¹	นอนหงาย ขันขาขึ้น
nɔn ² xway ³ xa: ¹	นอนไขว่ห้าง
nɔn ² xot ⁶ xɔ ¹ , nɔn ² xut ⁶ xu ⁶ , nɔn ² xot ⁶ xɔŋ ⁶	นอนคุดคุ้ (นอนตะแคงคดขาถึงพุ่ง)
nɔn ² xot ⁶ xɔ ¹ loŋ ⁴ cɔŋ ⁴	นอนคุดคุ้ (นอนตะแคงขดขาถึงอก)
nɔn ² mɔn ¹ xɛn ³	นอนตะแคงหนุนแขน
nɔn ² pa:t ³ mɛ ² xɪn ⁵ na: ⁵ dɛn ³ , nɔn ² pa:t ³ xɛn ¹ na: ⁵ dɛn ³	นอนกายน้าผาก
nɔn ⁵ ?ɛŋ ⁶ leŋ ⁶	นอนเขลง (นอนพักอย่างสบายใจ เมื่องานเสร็จแล้ว เป็นต้น)
nɔn ² kɛ ² kɛ ²	นอนทั้งวัน เช่น คนแก่นอนสูบยาทั้งวัน ไม่ทำงาน
nɔn ² mɔp ³	นอนหมอบ เช่น เด็กนอนหมอบบนหลังแม่ หมานอนหมอบอยู่ที่พื้น
nɔn ² suk ⁴ sɔ ³ hɛ ⁶ mɛ ⁴	นอนซุกรักแร้แม่
nɔn ² fɛŋ ¹ sa:ŋ ⁵	นอนเคียงกัน
nɔn ² hɛm ² sa:ŋ ⁵ mɛ ⁴	นอนชิดแม่
nɔn ² pɛm ³ sɔ ³ mɛ ⁴	นอนอยู่ชิดแม่มาก ๆ
nɔn ² ?ɛm ³ lɛm ³	นอนโดยไม่ต้องคิดถึงงาน เพราะงานเสร็จแล้ว หรือนอนแยกอยู่คนเดียวเพราะโกรธคนอื่น
nɔn ² lap ⁶	นอนหลับและอาจจะฝันบ้าง
nɔn ² don ¹	นอนหลับสนิทไม่ฝันเลย
nɔn ² fan ¹	นอนฝัน
nɔn ² mɛ ¹ , nɔn ² mɛ ¹	นอนละเมอลุกขึ้นไปี่ต่าง ๆ
nɔn ² le ¹	นอนละเมอพูดต่าง ๆ
nɔn ² hom ³ pɔy ³ hua ¹ , nɔn ² hom ³ thuam ⁵ hua ¹	นอนคลุมโปง
nɔn ² ka:ŋ ¹ sa:y ¹ , nɔn ² wen ²	นอนกลางวันหลังกินข้าวตอนสายเสร็จแล้ว จนถึงประมาณบ่ายโมงครึ่ง

non² baw¹ nin¹ baw¹ no¹
 non² coŋ³ xoŋ³
 non² din⁵
 non² baw¹ ?ian¹ moy⁶
 non² pik⁴ pay¹ pik⁴ ma:²
 xwet³ xwet³ xwa:t³ xwa:t³
 fa:t³ tin³ fa:t³ non²

fin⁶

siŋ²
 siŋ² xa:¹ ca:k³, siŋ² ca:k³ xa:¹
 siŋ² piŋ⁶ diŋ⁶

siŋ² sak⁶ tau⁶

siŋ² si¹ sa:ŋ⁵ kan¹
 toŋ³ ?en³

6.2 การเคลื่อนไหว

ŋiaŋ³
 ?ɛw⁵ to¹
 bit⁶ sa:y⁶ bit⁶ xwa:¹
 ŋwɛŋ³ na:⁵ ŋwɛŋ³ laŋ¹
 niŋ¹

nuk⁴ nik⁴

ka⁴ doŋ⁵ ka⁵ deŋ⁵

นอนนิ่งอยู่เพราะเหนื่อย เป็นต้น
 นอนนิ่งอยู่เพราะเหนื่อยมากหรือเจ็บหนัก
 นอนดิน
 นอนแล้วย้ายไปที่ใหม่ 2-3 น
 นอนพลิกไปพลิกมา นอนไม่ได้

นอนไม่หลับ เดี่ยวลุกเดี่ยวนั่ง เดี่ยวนอน
 (ใช้กับคนและสัตว์ เช่น อาการของควาย
 ที่เจ็บท้องจะออกลูก)

พลิก เช่น

fin⁶ xŋ² (พลิกตัวนอนคว่ำแล้วหงาย)

ยืน

ยืนกางขา

ยืนมันไม่เคลื่อนไหว (ใช้กับคนก็ได้ ต้นไม้ใหญ่
 ที่ไม่มีใบก็ได้)

ยืนถือไม้เท้า เช่น คนแก่ที่ใช้ไม้เท้า

ยืนกายหรือลูกชายหลานชายที่ยืนถือไม้เท้า

ยืนคางไว้ในพิธีศพ

ยืนติดกัน

โหนต้องแต่ง

เอียงตัวและศีรษะไปทางซ้ายหรือขวาเพื่อดู
 เอี้ยวตัว

บิดตัว บิดซ้ายบิดขวา

หันหน้า หันหลัง

ดุ๊กดิ๊ก เช่น niŋ² noy⁶ niŋ¹ kə⁴ nuk⁴

kə⁴ nik⁴ (เด็กดุ๊กดิ๊ก)

ยุกยิก ๆ เช่น niŋ⁴ noy⁶ nuk⁴ nik⁴

kon⁵ yu³ (เด็กนั่งยุกยิก ๆ)

ดุ๊กดิ๊กมาก ไม่อยู่นิ่ง

hɔn³ pum¹

luk⁴

fit⁴ tin³

sin² xin⁵, yin¹ xin⁵

taw⁶ mi² xin⁵

tem⁶ tin¹ xin⁵

tin³ xin⁵ naŋ⁴ loŋ²

tin³ xin⁵ naŋ⁴ loŋ² ɲɔy² ɲɔy²

kom⁵ loŋ²

mop³ loŋ²

yɔn³ ko⁴ noŋ⁴ loŋ²

naŋ⁴ taw⁶ xaw³ loŋ²

naŋ⁴ tet⁴ loŋ², naŋ⁴ thet⁴ loŋ²

lom⁶

lom⁶ tin⁴

pə⁴ la:t⁴, pla:t⁴

naŋ⁴ yop⁴ loŋ²

nok⁶ kon⁵

sok³ kon⁵ xin⁵

xi⁵ duŋ⁵

lan¹ pay¹ lan¹ ma:²

6.3 การเคลื่อนที่

pay¹

pay¹ noy⁶ cɔy⁶ niŋ⁴

ka:y¹ cə²

pay¹ ya:y² ya:y²

pay¹ sut⁶ hoy²

pay¹ ?in⁵ (ไป), pay¹ thiaw¹

แขม่วพุงเพื่อให้สวมกางเกงได้

1. ลูก

2. ลูก

ทะเลิ่งลูก

ยื่นขึ้น

ยื่นตัวลุกขึ้น

เขย่งขา

ลูกแล้วนั่ง 1 นน

ผูกลูกผูกนั่ง

กม(ลง)

หมอบ(ลง)

ย่อตัว(ลง)

คุกเข่า(ลง)

ทิ้งตัวลงนั่งแบบคนโกรธหรือเหนื่อย

ล้ม

ล้มตึง, ล้มโดยเร็วและเสียงดัง

พลาดล้ม

ย่อตัวลง มักเพื่อไม่ให้เห็นตัว

ยกกัน

กันกระดก ๆ เช่น เด็กนั่งหลังควาย

กันจะกระดกขึ้นลง

สะดุ้ง

ดิ้นมัด ๆ เช่น เด็กดิ้นมัด ๆ ทำฤทธิ์

ไป

ไปแบบเดียว

ไปไม่ทันเวลา

ไปจำนวนมาก

ไปหลายที่

ไปเที่ยว

pay¹ li⁶
 pay¹ loŋ¹ hoy²
 cay² pay¹, pay¹ hua¹ pak⁶ hua¹ cay²
 pay¹ ʔom⁵
 pay¹ ʔom⁵ ʔεw⁵
 pay¹ wɔŋ²
 ma:²
 ma:² yap⁶ yap⁶
 sa⁴ loŋ¹ sa⁴ la:ŋ³ ma:²
 ma:² cɔp⁴ cə², ma:² cap⁶ cɔp⁴ cə²
 ma:² baw¹ ləp⁴ cə²
 ma:² caw⁶ ka:y¹, ma:² kon³ cə²
 ta:w³, kap⁴, pik⁴ ta:w³

xin⁴ pay¹ xin⁴ ma:²,
 ta:w³ pay¹ ta:w³ ma:²
 ti³ pay¹

na:ŋ⁴
 pay¹ kə⁴ cɔn² kə⁴ cɔn²
 ko¹ yo¹ ko¹ yom⁵ pay¹,
 pay¹ ko⁴ yom⁵, pay¹ kom⁵ yom⁵,
 pay¹ kə⁴ yom⁵ kə⁴ yom⁵
 pay¹ kə⁴ yom⁵ kə⁴ yom⁵
 pay¹ ka⁴ do¹ ka⁴ doy⁵

na:ŋ⁴ kon⁵ yot⁴

pay¹ koy⁵ yoy⁵, pay¹ kə⁴ yoy⁵

ไปซ้อน
 ไปอย่างไรร่องรอย คือ ไม่รู้ว่าอยู่ที่ไหน
 ไปเร็ว ๆ
 ไปเป็นวงกลมมาบรรจบที่จุดเริ่มต้น
 ไปเป็นวงกลมรอบสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
 ไปเป็นวงโค้ง ยังไม่บรรจบที่เริ่มต้น
 มา
 มาจำนวนมาก
 มาโดยไม่ได้นัดก่อน
 มาตรงเวลา
 มาไม่ทันเวลา
 มาก่อนเวลา
 กลับ เช่น ta:w² ma:² ba:n⁵,
 pik⁴ ta:w³ ma:² ba:n⁵ (กลับมาบ้าน)
 kap⁴ ba:n⁵ kap⁵ miəŋ²
 (กลับบ้านกลับเมือง)
 กลับไปกลับมา

ดันตนเองผ่านสิ่งกีดขวาง เช่น
 ผ่านต้นไม้ที่บหรือผ่านกลุ่มคน
 เดิน
 ไปเรื่อย ๆ คนเดียว
 ค่อย ๆ เดินก้มไปอย่างไรจับสัตว์หรือเดิน
 ผ่านผู้ใหญ่ หรือไม่มีแรง

ค่อย ๆ เดินอย่างคนแก่ไม่มีแรง
 ค่อย ๆ ไปอย่างคนผอม ๆ ไม่มีแรง

ค่อย ๆ เดินโดยงอเข่า เดินตัวตรงไม่ได้
 เพราะไม่สบาย เป็นต้น
 วิ่งไปเร็ว ๆ โดยก้มหลังไป (คนหรือสัตว์ก็ได้)

con² pay¹
bon⁵ pay¹
pay¹ ?on⁵ ?en⁵
pay¹ tam³ tu⁵ tam³ tek⁴
pay¹ ?ek⁵ ?a:k⁵
pay¹ kə⁴ nak³ kə⁴ nε⁴
pay¹ kə⁴ tek⁴ kə⁴ ta:k⁴
ɲiaŋ³ sa:ŋ⁵ pay¹
thim⁵ xwen⁴ thim⁵ xwa:ŋ⁴ pay¹
pay¹ sa⁴ lot⁴ sa⁴ let⁴

pay¹ ta:w³ na:⁵ su³ kan¹
pay¹ ka:y¹ na:⁵ xin⁵
xin¹ ka:y¹ na:⁵ pay¹

yon² fən¹
suan⁴ pon² ka⁴ cek⁴ ka⁴ ca:k⁴
pay¹ ka⁴ pom³ ka⁴ pa:m³
loy² nam⁶
loy² nam⁶ kə⁴ pom³ kə⁴ pim³
dam¹ nam⁶
dam¹ nam⁶ kε⁴ pum³ kε⁴ pim³
log⁴ nam⁶

log⁴ fɔŋ²
len⁴
len⁴ ka⁴ yoy⁵ ka⁴ yoy⁵
len⁴ ka⁴ yoy⁵ ka⁴ yoy⁵
ken³
len²

เดินก้ม ๆ ไปเพราะมีกิ้งไม้เกะกะ เป็นต้น
เดินก้มต่ำ ๆ เพราะมีกิ้งไม้เกะกะมาก เป็นต้น
เดินอ่อนแอन्छดข้อยแบบผู้หญิง
เดินอู่ยายเพราะอ้วนเตี้ย
เดินช้าอืดอาดเพราะอ้วนใหญ่
เดินเขยก ๆ ขาข้างเดียว
เดินย่องแย่งอย่างคนเท้าแป
เดินตัวเอียงไป
เดินหัวทิ่มไปทิ่มมาอย่างคนเมาเหล้า
ไปโดยมีเสียงดังอย่างเสียงรอกเท้าลากไป
กับพื้นหรือเสียงหญิงไปในพวงหรีด
เดินสวนกัน
เดินแข่งไป

ผ่าน
เดินในโคลนฟอดแฟด
เดินชวนไปชวนมาในน้ำ
ลอยคอในน้ำ
ลอยคอผลุบโผล่
ดำน้ำ
ดำขึ้นดำลง
1.เดินท่องน้ำ
2.ล่องเรือแพ ฯลฯ
ปล่อยตัวให้ลอยไปตามคลื่น
จิ้ง
จิ้งไปเห็นหลังไว ๆ เพราะอยู่ไกลมาก
จิ้งไปพอเห็นหลังเพราะอยู่ไม่ไกลมาก
จิ้งไปที่อื่นไม่ให้จับได้
1.พื้นป่าหลายเส้นเข้าด้วยกัน
2.เล่นไปทันทีที่รู้ เช่น รู้ว่าพ่อมาก็ไปทันที

bo ²	คลาน ไต่ (ใช้ทั้งมือและเท้าทำให้เคลื่อนไป เช่น เด็กคลาน ลิงไต่ไปตามกิ่งไม้)
sap ⁴ pay ¹	ค่อย ๆ เดินไปไม่ให้ล้ม เช่น เดินบนสะพาน เดินบนหินที่ลื่น
tay ³	ไต่ไปช้า ๆ ตามทาง สะพาน กิ่งไม้ เช่น tay ³ ta:ŋ ² (เดินไปตามทาง) tay ³ xua ¹ (เดินไปตามสะพาน) liŋ ² tay ³ xiŋ ³ may ⁶ (ลิงไต่กิ่งไม้)
sat ⁴ , set ⁴	กระเถิบออกห่าง
that ⁶ le ¹	ถัดไป
le ¹ la ¹	นั่งถัดไปถัดมาอยู่ที่ใดที่หนึ่งเพราะเดินไม่ได้
sak ⁶ taw ⁶	ใช้ไม้ยัน เช่น kən ² thaw ⁵ sak ⁶ taw ⁶ pay ¹ (คนแก่ใช้ไม้ยันไป)
tew ²	กระโดด
dit ³ xin ⁵ , tew ² xin ⁵	กระโดดไปที่ที่อยู่สูงกว่า เช่น กระโดดขึ้นบันได
tew ² kə ⁴ yet ³ kə ⁴ ya:t ³	กระโดดข้าม
tew ³ ka ⁴ yək ⁶ ka ⁶ yək ⁶ ,	กระโดดอย่างเด็กหรืออย่างสัตว์ที่ถูกยิง
tew ² ka ⁴ nɔŋ ³ ka ⁴ nɛŋ ³	บาดเจ็บกระยองกระแยง
kə ⁴ yik ⁶ xin ⁵	กระโดดขึ้นเล็กน้อยเพื่อเอาของจากที่สูง เป็นต้น
duŋ ³ xin ⁵	กระโดดขึ้นสูง ๆ ขึ้นสู่ที่สูง เช่น kən ² duŋ ³ xin ⁵ pu ² (คนขึ้นเขา) pin ² duŋ ³ xin ⁵ fa: ⁶ (ลูกหน้าไม้พุ่งขึ้นฟ้า)
pin ¹	ปีน
dim ³ loŋ ²	ลงลึกและเร็ว เช่น dim ³ loŋ ² waŋ ² kam ³ waŋ ² xew ¹ (ดิ่งลงวังน้ำ)
fa:n ³	ผ่าน เช่น ผ่านไปทางนี้
lot ⁴	ลอด
xuy ³ , xi ³	ขี่ควาย วัว เรือ รถ เรือบิน
xa:m ⁵ hia ¹	นั่งเรือข้าม

xɛ⁴

แวะ เซน xɔy⁵ pɛ⁴ ba:n⁵ kɔn³

(จันแวะบ้านจันก่อน)

yaŋ⁶

หยุด หยุดยั้ง

6.4 การอยู่กับที่

yu³

อยู่

yu³ ruay³

อยู่ไม่เป็นระเบียบ รกเลอะเทอะ

yu³ la:⁶ ,yu³ da:y¹ ,

อยู่เปล่า ๆ อยู่เฉย ๆ ไม่มีงานทำ

yu³ la:⁶ yu³ da:y¹

yu³ han³

อยู่ที่นั่น

yu³ yɪn²

อายุยืน

yu³ hɛŋ¹ .yu³ na:n² ,

อยู่นาน

ya³ hɛŋ¹ yu³ na:n²

yu³ xɔy⁵

อยู่รับใช้

yu³ di¹

อยู่ดี เช่น อยู่เมือง ๆ เป็นต้น

kin¹ di¹ yu³ ŋa:y⁴

อยู่สบาย เช่น

ba:n¹ ni⁶ kin¹ di¹ yu³ ŋa:y⁴

(บ้านนี้อยู่สบาย)

yu³ ya:k⁴

อยู่ไม่สบาย เช่น ba:n¹ ni⁶ yu³ ya:k⁴

(บ้านนี้อยู่ไม่สบายเพราะคับแคบอากาศไม่ดี

เจ้าของบ้านไม่เต็มใจต้อนรับ ฯลฯ)

yu³ yɔn⁶

มาพักเป็นแขก

yu³ dak⁶ yu³ kay¹

อยู่ไกล

yu³ cam¹

อยู่ใกล้

yu³ tɛŋ²

อยู่เหนือ

yu³ tɛ⁵

อยู่ใต้

yu³ sa:y⁶

อยู่ซ้าย

yu³ xwa:¹

อยู่ขวา

yu³ tɛm¹

ขอความช่วยเหลือผู้อื่น เช่น ken² ni⁶ yu³ tɛm¹

(คนนี้ขอความช่วยเหลือผู้อื่น)

yu³ ka:ŋ¹

ไม่ช่วยผู้อื่น

yu³ lap⁴

อยู่ลับตาคน ไม่มีผู้เห็น

yu³ kə⁴ dɔ⁵ kɛ⁴ dɛ⁵

ตัวห่อคู้ เพราะหนาวมาก

yu³ min⁴

อยู่หมิ่น ไกลจะตก

6.5 การเคลื่อนที่และอยู่กับที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้อื่น

pay¹ soŋ³

ไปส่ง

pay¹ tɔn⁵

ไปรับ, ไปต้อนรับ

ʔuan¹ ta:ŋ², pa:² ta:ŋ²

นำทาง

tok⁶ hia⁶, tok⁶ laŋ¹

ล้าหลัง

tha:⁵, fɔ³, xɔy²

รอ, คอย, คอยทำ

lat⁴ na:¹

มาก่อนหน้าโดยเร็ว

lat⁴ laŋ¹

มาก่อนหลังโดยเร็ว

7. กิริยาที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น

7.1 การติดต่อเกี่ยวข้องกัน

?ɔk³ na:⁵

tit⁰ to³

ma:² yiam⁵

ma:² ya:m¹

ma:² ya:m¹ ma:² yiam⁵,

ma:² yiam⁵ ma:² ya:m¹

pay¹ we⁴ ma:² wen²

ma:² com²

fuap³, cuap³

se⁴ log¹ se⁴ la:ŋ³

lam² bew¹ le²

tɔm¹ ma:²

yon² ma:², son⁵ ma:²

hom² kan¹, pak⁴ sum² (ลาว)

fan⁵ fia⁵ ?aw¹ kan¹

7.2 การไม่เกี่ยวข้องกัน

pa:k⁴ kan¹

ha:k³ kin¹ ha:k³ yu³

?uay³

แสดงตน

ติดต่อ

มาเยี่ยม (ใช้ในกรณีที่ดี เช่น คลอดบุตร กลับจากเมืองไกล)

มาเยี่ยม (ใช้ในกรณีที่ไม่ดี เช่น มีคนเจ็บ คนตาย)

มาเยี่ยมเพื่อนฝูงให้รู้ทุกขุสข

มาเยี่ยมเยียนกัน

1. มาพบมาคุยกับคนที่เคยรู้จักกัน เพื่อให้รู้ข่าวหลังจากที่เขาไปทำงานมา ไปเที่ยวมา

2. มาชมสิ่งใหม่ ๆ เช่น มาดูสะไ้ใหม่ เขยใหม่ เด็กที่เพิ่งเกิด เรือนใหม่ ฯลฯ

พบ

คนไม่รู้จักกันมาพบกันโดยไม่ได้นัด

คนรู้จักกันมาพบกันโดยไม่ได้นัด

มารวมกันหลาย ๆ คน เช่น ลูกหลานมาเยี่ยมคนเจ็บ

ทำให้คนหรือสัตว์ที่อยู่ห่าง ๆ มารวมกัน

มารวมกัน ช่วยเหลือกัน

ไม่ยอมพราวจากกัน

แยกกัน เช่น ทำงานเสร็จแล้วก็แยกกันไป

ต่างกินต่างอยู่

ไม่ดูแล ปล่อยให้ไม่มีกิน, ไปลักของคนอื่น ฯลฯ เช่น

tat^๑ ta:ŋ^๒
xa:ŋ^๓ kan^๑
wa:ŋ^๒

ʔuay^๓ luk^๔ ʔuay^๓ mia^๒ (ไม่ดูแลลูกเมีย)
เลิกเที่ยวช้อปปิ้ง (ใช้กับเพื่อน สามมี ภรรยา ฯลฯ)

เลิกกัน ไม่เป็นคู่รัก สามมีภรรยา ฯลฯ ต่อไป

1. ปล่อยหลังจากถือไว้ เช่น วางแก้วน้ำร้อน

2. วางลืมไว้

3. ทิ้งสามมีภรรยาไปหรือทิ้งลูกไว้ที่บ้าน

4. เลิกกับสามมีหรือภรรยา

เปลี่ยนใจไปรักคนใหม่

ชอนตน เช่น เด็กเล่นชอนหา

ไปชอนตน

เข้าชอนตน

wen^๑ sə^๓ kan^๑

lap^๓ li^๑

pay^๑ li^๑

xaw^๕ li^๑

7.3 การสื่อสารความคิดความรู้สึก

7.3.1 การส่งเสียง

hɔŋ^๑

ร้องเรียก

hɛp^๓ (xin^๕)

ร้องเสียงดัง

hɔŋ^๑ ka^๔ yɛk^๓ xin^๕

ร้องเสียงดังเพราะเจ็บหรือตกใจ เป็นต้น

la:^๑ (xin^๕)

ร้องเสียงดัง เช่น นกหลาย ๆ ตัวร้องเมื่อเห็นคนมา

หรือคนร้องไล่คนที่มากินข้าวในนา

hi^๑ (xin^๕)

1. ร้องเสียงดังขึ้นพร้อม ๆ กันหลายคนเพราะสนุก

ตื่นเต้น เช่น ผู้ชมฟุตบอลร้องเมื่อลูกบอลเข้าประตู

2. โกรธมากขึ้น

sap^๑

ตะเพิด

ca:ŋ^๒

ครางเมื่อเจ็บไข้ เหน็ดเหนื่อย หรือคร่ำครวญถึง

ความทุกข์ยาก

ca:ŋ^๒ xə^๔ di^๒ xə^๔ di^๒

ครางเบา ๆ เพราะเจ็บ เป็นต้น

7.3.2 การพูดลักษณะต่าง ๆ

waw ^๑	พูด
waw ^๑ ʔok ^๓ sop ^๑ , waw ^๑ ʔok ^๓ pa:k ^๓ , waw ^๑ ʔok ^๓ sop ^๑ ʔok ^๓ pa:k ^๓	พูดออกมาให้คนอื่นรู้
waw ^๑ ʔoy ^๑ ักoy ^๑	พูดอย่างอ่อนหวาน
pa:k ^๓ wa:n ^๑	พูดหวาน
waw ^๑ cə ^๔ hua ^๑	พูดตลก
waw ^๑ cεη ^๕	พูดชัดเจน
waw ^๑ faη ^๒ ya:k ^๔	พูดฟังยาก
waw ^๑ ya:k ^๔ faη ^๒	1. พูดฟังยาก 2. พูดไม่จริง
waw ^๑ xon ^๒ xwa:², waw ^๑ lon ^๔ la:w ^๔	พูดปนกันหลายเรื่อง
waw ^๑ lo ^๒ le ^๒	พูดฟังไม่ชัด เพราะลิ้นค้ำปาก
waw ^๑ ka ^๔ cə ^๓ ka ^๔ cε ^๓	พูดอ้อแอ้ (ใช้กับเด็กสอนพูด)
waw ^๑ cəp ^๔ cəp ^๔	ไม่พูดมาก พูดพอดี ๆ
waw ^๑ cəp ^๓ cəp ^๓ , waw ^๑ la:y ^๑ , la:y ^๑ sop ^๑ la:y ^๑ pa:k ^๓ , pa:k ^๓ ma:k ^๔ pa:k ^๓ la:y ^๑	พูดมาก
waw ^๑ ka ^๔ ักη ^๕ ka ^๔ ักη ^๕	พูดมากและไม่ถูก
noy ^๑ sop ^๑ noy ^๑ pa:k ^๓ , waw ^๑ noy ^๑	พูดน้อย
waw ^๑ law ^๔	พูดซ้ำ
waw ^๑ sam ^๑	พูดเต็มให้เข้าใจหรือบางทีก็พูดเต็มไม่ให้ใคร
waw ^๑ lap ^๔ na:⁵ lap ^๔ ta:¹, waw ^๑ taη ^๒ laη ^๑	พูดลับหลัง

waw⁶ sip³ pay¹
 waw¹ nam²
 waw⁶ hot⁴
 waw⁶ pin⁵, waw⁶ pe⁵

 waw⁶ fet³, waw⁶ bew⁵,
 pa:k³ bew⁵, waw⁶ bew⁵
 waw⁶ pa:ŋ²
 waw⁶ heŋ², pa:k³ heŋ²
 waw⁶ nan², pa:k³ nan²
 waw⁶ klok⁶ kla:k⁶
 fe⁵, fe⁵ fet³

 waw⁶ fe⁵ fe⁵ fet³ fet³,
 waw⁶ ce¹ le¹ cet³ let³,
 waw⁶ ce¹ ce¹ cet³ cet³,
 waw⁶ pe⁴ le¹ pe⁴ let³
 waw⁶ tam³ waw⁶ suŋ¹

 sap⁴
 koy⁴ kin¹ koy⁴ waw⁶
 xa:n² siaŋ¹
 yon³ siaŋ¹ loŋ²
 put³
 ñen⁵ he⁶ ñen⁵ ha:w⁴,
 waw⁶ he⁶, waw⁶ he⁶
 waw⁶ ha:w⁴

พูดต่อ
 พูดตาม
 พูดถึง
 1. พูดคำผวน
 2. พูดไม่จริง
 พูดไม่จริง

 พูดเสียงดัง เพราะโกรธ
 พูดเสียงดังโดยไม่ได้โกรธ
 พูดเสียงดังและพูดไม่จริง
 ส่งเสียงดัง เช่น
 po⁴ fe⁵ fet³ luk⁴ (พ้อส่งเสียงดังดุ๊ก)
 fa:⁶ fe⁵ (ฟ้าร้อง)
 ส่งเสียงดังแหลม (ใช้กับผู้หญิง)

 พูดเสียงต่ำเสียงสูง เช่น เสียงสูงบ้างต่ำบ้างใน
 การบรรยาย
 กระซิบ
 พูดค่อย ๆ ค่อย ๆ กิน
 พูดไม่มีเสียง เพราะเจ็บคอ ไอ
 พูดเบาเสียง
 พูดดังขึ้นให้คนอื่นกลัว
 ตู เช่น ไม่ใช่ภรรยาที่ตูว่าใช่

ʔa:ŋ⁵

1. ไม้ เช่น บอกคนอื่นว่าตนมีภรรยาสวย มีบ้านใหม่ ฯลฯ แต่ที่จริงตนมีไม่มากอย่างที่บอก

mɛw² xɔy¹ ha:ŋ¹

2. อวด (บอกว่าตนมีของดี ๆ ความจริงก็เป็นเช่นนั้น)

ka⁴ nɛŋ².

แหมยกหางตัวเอง หมายถึง ไม้ว่าตนเก่ง เช่น พุดจีนไม่ได้ก็ไม่ว่าพุดได้

พุดเกินความจริง เช่น เจ็บป่วยก็ว่าเจ็บมากเพื่อให้สังสาร

7.3.3 การพุดเรื่องต่าง ๆ

wa:⁴

1. พุดให้คนอื่นรู้ เช่น เล่าเรื่องไปเที่ยวญี่ปุ่น

2. พุดคนเดียว

waw⁶ hə⁵ kan¹ hu⁶

บอกให้รู้

waw⁶ ʔɔk³

1. พุดให้คนอื่นรู้

2. พุดให้เสียกำลังใจ

3. พุดไม่ดีเกี่ยวกับบางสิ่งเพราะไม่ชอบ เช่น

ไม่อยากทำงานหนึ่งก็พุดว่างงานนั้นไม่ดี

tən¹

เล่าเรื่องเก่าที่ดี ๆ รู้กันทั้งผู้พุดและผู้ฟัง

ka:w³

เล่าเรื่องเก่าที่ผู้ฟังยังไม่เคยรู้

law⁴

เล่าเรื่องที่ไม่ดีของคนอื่น

cian⁶, to⁴ cian⁶, waw⁶

เล่า (ตนเองเล่า)

cian⁶

ko⁶ cian⁶

1. เล่า (ผู้อื่นเล่า)

2. คุยกันเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

xay¹ cə¹

1.บอกให้รู้ว่าใจคิดอย่างไร ชอบอะไร ไม่ชอบอะไร

เช่น fua¹ mia² xay¹ cə¹ kan¹

(ผิวเมียบอกให้รู้จักกัน)

2.ทำให้รู้มากขึ้น เช่น pap^๕ si¹ xay¹ cə¹ xoy^๕

(หนังสือทำให้ฉันรู้มากขึ้น)

pa:w³

พูดดัง ๆ ให้รู้ทั่ว ๆ, ปะทะกศ

nan¹ sen¹

รำพึงถึงความทุกข์ยาก พูดให้คนอื่นรู้ว่าลำบาก

poj¹ cə¹ sə³

เปิดหัวใจให้ ไม่มีความลับต่อกัน

xət^๕

สัญญา เช่น ยืมเงิน แล้วสัญญาว่าวันหลังจะคืน

สัญญากันว่าปีหน้าจะแต่งงาน

se^๕

1.พูดว่าจะไปเพื่อนไปตลอดชีวิต

2.โกรธแล้วไม่มองหน้ากันอีก

se^๕ tap⁴ 'thuay^๕ tap⁴

พูดกันว่าจะไปเพื่อนกันตลอดไป แล้วเอาถ้วย

lɛ⁴

กระแทกลงให้แตก

waw^๕ bak^๕

หาความ เช่น หาว่าเขามีผู้

ke^๕ ka:y^๕, ka:y^๕ ke^๕

แก้ข้อกล่าวหา

ke^๕ so:y^๕

แก้คดี

ke^๕ xwa:m²

1.แปล

2.แก้คนถูกเสน่ห์

ka:y^๕

ทุ่มเถียงเสียงดังว่าอีกฝ่ายหนึ่งไม่ถูก

ce¹

วิจารณ์ เช่น วิจารณ์ว่าผู้หญิงคนนั้นไม่สวย นัก

เรียนวิจารณ์ว่าครูสอนไม่ดี

bək³

ว่ากล่าวที่ทำผิด

law⁴ sə³

ต่อว่า

ta:m²

บ่น

dɛk³

พูดว่าบอกแล้วไม่เชื่อ จึงได้รับผลร้าย

xən ³	แข่ง
xən ³ soy ⁶	แข่งให้ลำบาก เช่น ให้เสียกัณฑ์ให้ตายโหง
da: ³	ดำ
wa: ⁴ hə ⁵ kan ¹ , waw ⁶ hə ⁵ kan ¹ , waw ⁶ kan ¹	ดำกัน
məy ⁴ , ma:ŋ ¹	ดำแรง ๆ เพราะโกรธมาก
tək ³	ดำถึงบรรพบุรุษ
law ² sə ³	ดำเพราะอีกฝ่ายทำไม่ดี
7.3.4 การพูดด้วยจุดประสงค์ต่าง ๆ	
waw ⁶ suk ⁶ waw ⁶ siam ⁵	พูดเยอเหยย
waw ⁶ siat ⁴	พูดให้เจ็บใจ
waw ⁶ ?oy ⁵ soy ⁵ , waw ⁶ xat ⁶ sə ³ kan ¹	ขอเขา ขอเขาให้คนที่รักหาสิ่งที่ต้องการมาให้
waw ⁶ ?oy ⁵ , waw ⁶ to ³ tɛ ³	เหยยเด็กให้ร้องไห้
na:t ⁴	ขู่ให้กลัว ไม่กล้าทำ
la:m ⁶	หลอกให้กลัว เช่น บอกว่าเสียมา ผีมา
kəm ³ , ?i ³	1. ปลอบไม่ให้ร้องไห้ 2. กล่อมให้นอน
bək ³	1. สอน 2. บอกให้ทำ (ผู้ใหญ่บอกผู้น้อย)
səŋ ³	1. สั่งเสีย เมื่อจะไปไกลหรือจะตาย 2. บอกให้ทำ (ผู้น้อยสั่งผู้ใหญ่ก็ได้ เช่น ลูกสั่งให้แม่ ชี้แจงให้)
səŋ ³ son ¹	สั่งสอน
səŋ ³ law ⁴	สั่งไม่ให้ลืม
səŋ ³ xwa:m ²	สั่งความ

gam ³ ha: ¹	บอกคนอื่นให้ช่วย เช่น ช่วยค่ากินอยู่ ช่วยทำงาน
hoŋ ^๑	เรียกผู้น้อยมา
hiak ⁴	1. เรียกเพื่อนหรือผู้น้อยมา
	2. เรียกชื่อ เช่น ʔan ¹ ni ^๑ hiak ⁴ saŋ ¹ หรือ
ʔən ^๕	ʔan ¹ ni ^๑ hoŋ ^๑ saŋ ¹ (อันนี้เรียกว่าอะไร)
tha:m ¹	เรียกผู้อยู่ไกลออกไปซึ่งฐานะเท่ากันหรือต่ำกว่า
toy ²	ทวง เช่น tha:m ¹ no ⁴ (ทวงหนี้)
	บอกให้คืนของที่ยืมไป ต้องคืนทันที ถ้าไม่มีเงินก็
	ต้องให้ของอื่นไปแทน
7.3.5 การพูดกัน การทักทายและการถามตอบ	
waw ^๑ kap ^๑ kan ¹	พูดกัน
waw ^๑ lam ² kan ¹	พูดเข้าใจกัน
nat ⁴	นัด (อีกฝ่ายหนึ่งอาจไม่ตกลงก็ได้)
tok ^๑ luəŋ ² kan ¹ ,	ตกลงกัน
xop ³ xwa:m ² kan ¹	
waw ^๑ su ³ kan ¹	พูดตกลงกัน ปรีชากัน
ya:m ¹ xwa:m ²	ไปตกลงก่อน เช่น พ่อสื่อไปตกลงกับพ่อแม่ผู้หญิง
	ก่อน
ʔo ^๕	คุย เช่น
	pay ¹ ʔo ^๕ pu ² kan ¹ (ไปกินพลูคุยกัน)
	pay ¹ ʔo ^๕ fa:y ^๕ kan ¹ (นั่งปั้นฝ้ายคุยกัน)
	pay ¹ ʔo ^๕ law ^๕ kan ¹ (ไปนั่งกินเหล้าคุยกัน)
ʔin ^๕	เกี่ยว เช่น
	ba:w ³ sa:w ¹ ʔin ^๕ kan ¹ (ป่าวสาวเกี่ยวกัน)
nug ⁴ ko ^๕ soŋ ^๕ kan ¹	(ชาย) เออออห่อหมกกัน
nug ⁴ ko ^๕ sin ^๕ kan ¹	(หญิง) เออออห่อหมกกัน

pe ⁵ xwa:m ²	ไม่ตกลงกัน พุดกันไปคนละทาง
tuang ⁶	ทักทาย
tha:m ¹	ถาม
tha:m ¹ ta ⁴ pet ³ ta ⁴ pa:t ³	ถามสะปะสะปะ
pay ¹ ,tha:m ¹ pet ³ tha:m ¹	
pa:t ³ pay ¹ ,tha:m ¹ pet ³	
pet ³ tha:m ¹ pa:t ³ pa:t ³	
pay ¹ ,tha:m ¹ xa:m ⁵ yok ⁶	
xa:m ⁵ ya:ŋ ³	
tha:m ¹ ha: ¹ tha:m ¹ xa:w ³	ถามทุกข์สุข
top ³ ,top ³ xwa:m ²	1.ตอบ
	2.เถียงคำว่ากล่าว
xa:n ¹	ชาน
xa:n ¹ ŋa:p ³	ตอบอย่างไม่อยากตอบ
7.3.6 การไม่พุด	
ʔam ¹ ʔi ¹	อ้าอึ้ง ไม่พุดไม่ตอบ
yu ³ lu ⁵ li ⁵	ไม่พุดเพราะอาย มักเป็นเพราะไม่รู้
ŋom ⁵ sop ⁶ ŋom ⁵ pa:k ³	ไม่พุดเพราะเป็นคนขี้อาย
hap ⁶ sop ⁶ yu ³ di ¹	ไม่พุดไม่ยิ้ม
hap ⁶ sop ⁶ cop ⁴ pop ⁴ ,sia ¹	ไม่พุดด้วยเพราะโกรธ
pa:k ³	
waw ⁶ ŋam ⁴ ŋi ⁴	ทำปากขมขมขมขมมีเสียงน้อย ๆ อาจเป็นเพราะไม่รู้จริง
sop ⁶ ŋop ⁴ ŋop ⁴ ŋep ⁴	ทำปากขมขมขมขมไม่มีเสียง อาจเป็นเพราะไม่รู้จริง
ŋep ⁴	หรือเป็นเพราะอยากพุด แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ถาม

ya:k⁴ waw⁶

พูดไม่ออก ลำบากใจที่จะพูด เช่น ผู้หญิงถูกพ่อแม่
ถามว่าจะแต่งงานไหม ก็พูดไม่ออก

hiam¹ xwa:m²

1. เก็บความ ไม่บอก

2. ไม่โอ้อวด

yom¹ (xwa:m²)

รู้มาก แต่พูดน้อยไม่ให้คนอื่นรู้

yam¹ (xwa:m²)

รู้แล้วไม่พูด เก็บความไว้ไม่บอกไม่เล่า เช่น

หนุ่มสาวแอบไปพบกัน แล้วไม่บอกพ่อแม่

ñiŋ³ sop⁶

อยากพูดแต่ไม่พูด

7.4 การแสดงความรักความเคารพ

cup³

จูบ

kot³

กอด

ʔop³

โอบไว้แนบตัวขณะที่นั่งหรือนอนก็ได้

ʔum⁵

1. อุ้ม หอบ เช่น

ʔum⁵ la:n¹ (อุ้มหลาน)

ʔum⁵ pap⁶ si¹ (หอบหนังสือ)

2. โอบ เช่น ประธานาธิบดี 2 ประเทศโอบกั้น

ton⁵, hap⁴, ton⁵ hap⁴

ต้อนรับ

wa:y⁶

ไหว้

lay⁶

กราบ (หมอบลง 2 หรือ 3 ครั้ง เพื่อคารวะ)

ถ้ากราบผีกราบ 3 ครั้ง กราบคน เช่น พ่อแม่

กราบ 2 ครั้ง

7.5 การช่วยเหลือพึ่งพาและเอาเปรียบ

kog¹ xun²

บุญคุณ

tɔy⁶

ค่อย ๆ เลี้ยงตั้งแต่เล็กจนโตขึ้น

som⁵

บำรุงให้คนที่รัก เช่น ลูก เมีย ลูกศิษย์ ฯลฯ ดียิ่ง ๆ
ขึ้น เช่น พ่อแม่ให้ลูกกินอาหารดี ๆ ให้มีเสื้อผ้าสวย
งาม ครุสอนสิ่งดี ๆ ให้ลูกศิษย์

xa:t⁴ xian²

1.พาดขวางกันไปมา เช่น cia² thaw¹

ka:t³ xa:t⁴ xian² lian² fa:⁶
(เถาวัลย์พาดขวางกันถึงฟ้า)

2.ช่วยเหลือกัน

tum⁵ pua² ?aw²

โอบอุ้ม อุปการะ

baw¹ lo⁴ le⁴-

ไม่ช่วยผู้อื่น

cuak⁴ ma:², thay³

เอาเงินมาไถ่คนที่เป็นอย่าง

teŋ³ hian² teŋ³ ya:w⁵,

1.แต่งงานให้ลูก

teŋ³ ya:w⁵ teŋ³ hian²

2.มีครอบครัว

tat⁴ teŋ³

1.พ่อแม่บดแต่งให้ลูกมีสามีภรรยา

2.ทำงานใหญ่ เช่น tat⁴ teŋ³ wiak⁴ ba:n⁵

ka:n¹ miaŋ² (ทำงานของบ้านเมือง)

nig⁵

เกียง

peŋ², ?iŋ¹ peŋ²

ฟัง

kin¹ heŋ² luk⁴

ฟังลูกยามชรา

kin¹ hoy⁵ kin¹ xwen¹

อาศัยกินของพ่อแม่ ลูก เพื่อน ๆ ฯลฯ

kin¹ taŋ² po⁴ kin¹

อาศัยกินของพ่อแม่

fa:k³

ฝาก เช่น fa:k³ si¹ (ฝากจดหมาย
คนอื่นไปหรือส่งไปรษณีย์ไป)

kin¹ toy⁴, kin¹ nem²,

1.เอาเปรียบเพื่อนให้ทำคนเดียว

kin¹ ka⁴ nem²

2.อาศัยกินของเพื่อน

kin¹ tap⁶ kin¹ pot³ kan¹

1.กินดับปอดกัน

2.เอาเปรียบ

kin ¹ hua ¹	กินกำไร, เอาเปรียบ เช่น ทำงานเท่ากัน ฝ่ายหนึ่ง
kin ¹ cə ¹	เอาเงินคนเดียวหมด (ไม่ใช่ระหว่างเพื่อน) เอาเปรียบโดยแบ่งให้บ้างแต่ให้น้อยกว่าที่ควร (ใช้ระหว่างเพื่อน)
kin ¹ na: ⁵ kin ¹ lag ¹	1. สัตว์กิน (หญ้า) ไปข้างหน้าข้างหลัง 2. เอาเปรียบ
kin ¹ hua ¹ kin ¹ ha:ŋ ¹ kin ¹ ka:ŋ ¹ kin ¹ lin ⁵	เจ้านายเอาหมด (ให้ของดีของอร่อยแก่เจ้านาย หมด)

7.6 การแข่งขันต่อสู้และทำร้าย

ʔəŋ ³ ʔəŋ ³	แข่ง เช่น เรียนแข่งกัน วิ่งแข่งกัน
tə ³	สู้ เช่น tə ³ sa:ŋ ³ (เล่นลูกข่างสู้กัน)
tik ⁵	สู้กันโดยเดินตัวหมากไปตามตา
han ¹	จะเข้าต่อสู้กัน
hat ⁴ loŋ ³ təŋ ³	กำลังจะเข้าต่อสู้กันอยู่แล้ว
tap ⁴	ต่อสู้กัน ใช้อาวุธต่าง ๆ เช่น ไม้ ดาบ ปืน
tap ⁴ yək ³	ต่อสู้กันเล่น ๆ เช่น ชายหนุ่ม หญิงสาว หรือเด็ก แก๊งต่อสู้กัน
teŋ ⁵	ต่อสู้กันอย่างรุนแรงยิ่งกว่า tap ⁴ อาจจะเป็น คนสู้กัน หรือเมืองต่าง ๆ รบกัน
pəm ⁵	1. โคนต้นไม้ลง 2. ต่อสู้กันให้อีกฝ่ายหนึ่งล้มลง
pam ⁵	ปล้ำ
lag ² sə ³ kan ¹	ทำท่าจะตีกัน
het ⁴ ha:y ⁵ hə ⁵ kən ² ʔin ³	ทำความลำบากให้คนอื่น อาจทำให้ต้องโทษ
xom ³ , het ⁴ ka ⁴ taŋ ⁴ ka ⁴	ข่มเหง
tək ⁴	

ti ¹	ดี (อาจจะเป็นคนหนึ่งดีคนหนึ่ง หรือหลายคนดีกัน)
het ⁴ ñuk ⁴ ñaw ⁴ , het ⁴	ทำร้ายเมื่อโกรธกัน เช่น ทูบตี ดึงผม
ka ⁴ ñuk ⁴ ka ⁴ ñaw ⁴	
liw ⁶ hu ¹	บิดหู
top ⁶	ตบ เช่น ตบหน้า
ta:t ³	เอามือตบหน้าให้ถูกเฉียง ๆ
dəm ³	ทุบด้วยมือ เช่น ทุบโต๊ะ ทุบน้อง
yik ⁶	หยิก
bip ³	บีบ
tiam ⁵	ชก หรือเอามัดแทง
luŋ ⁵	ถอง กระทุ้ง (ใช้ศอกหรือไม้)
ñam ⁴	เหยียบ กระทับ
ñam ⁴ ñep ⁴	กระทับแล้วกดเท้าไปมา
sok ³	เอาหลังเท้าถีบกันขึ้น
thip ³	ใช้เท้าถีบไปข้างหน้า
ta: ⁵	ใช้เท้าเตะไปข้าง ๆ
toy ³	ตีด้วยสิ่งต่าง ๆ เช่น ไม้
fat ⁴	ตีด้วยไม้อันเล็ก
key ⁶	ฟาดด้วยไม้อันใหญ่
wun ⁵	ฟาดโดยแรงด้วยไม้อันใหญ่
thim ⁵	ฟาดด้วยของหนัก เช่น ก้อนหิน ไม้อันใหญ่
fan ²	ฟันด้วยสิ่งใหญ่ยาว เช่น ดาบ
ca:m ² hua ¹	จามหัว ใช้ขวาน พลั่ว
tɛŋ ²	แทง
suak ⁴	แทงแล้วคว้านให้ตายแน่ ๆ
ñiŋ ² , ben ³	ยิง
xa: ⁵	ฆ่า

7.7 การทำให้กระทำกิจต่าง ๆ และห้ามกระทำ

cuan ² , su ³	ชวนเพื่อน พี่น้อง ฯลฯ ไปทำงาน ไปเที่ยว ฯลฯ
sen ² (โพบ), moy ²	ผู้น้อยเชิญผู้ใหญ่กิน
wa:n ²	วาน
ce ⁶	ใช้ เช่น po ⁴ ce ⁶ luk ⁴ (พ่อใช้ลูก)
ca:ŋ ⁵	1. เช้า เช่น ca:ŋ ⁵ hoŋ ⁵ (เช้าห้อง)
	2. จ้าง เช่น ca:ŋ ⁵ na ² (จ้างคนทำนา)
huk ⁶	เร่ง
huk ⁶ han ³	เร่งให้เร็ว ๆ มาก ๆ
ham ⁵	ห้ามทำ
hiam ¹	ห้ามทำเพื่อรักษาไว้ เช่น ไม่ตัดต้นไม้ที่ยังเล็ก ไม่จับปลาที่มีไข่

7.8 การทำให้ทำอาการต่าง ๆ

na:y ⁵	คะยั้นคะยอ เช่น (คะยั้นคะยอให้กิน) na:y ⁵ kin ¹
ʔep ³ kin ¹	คะยั้นคะยอให้กิน (ยิ่งกว่าน่าย)
dɛk ³ sɔ ³	ยัดเยียดให้กิน เช่น แม่ยัดเยียดให้ลูกกิน ยัดอาหารใส่ปากเปิดไก่อเพื่อให้ได้น้ำหนัก
pon ⁵	ป้อน
puk ⁶	ปลุก เช่น puk ⁶ tin ³ (ปลุกให้ตื่น)
sak ⁶ kə ⁴ di ¹	จี้ให้หัวเราะ
cuy ¹	จุง
kiaw ⁶	1. ยกไปโดยให้อยู่บนแขนที่ประสานกัน
	2. ให้นั่งเกี้ยว
ʔum ⁵ luk ⁴	อุ้มลูก
ʔum ⁵ luk ⁴ xuy ³ xa: ¹	อุ้มลูกอยู่บนตัก
ʔum ⁵ luk ⁴ taŋ ² sa:ŋ ⁵	อุ้มลูกเข้าเฝ้า

?um⁵ luk⁴ taŋ² na:⁵
 koŋ⁵ luk⁴ taŋ² laŋ¹
 cia⁵ luk⁴
 cia⁵ luk⁴ taŋ² na:⁵,
 pok⁴ luk⁴ taŋ² na:⁵
 pok⁴ luk⁴
 haŋ⁵
 soŋ³
 son⁵

อุ้มลูกไว้ข้างหน้า
 เอาลูกห้อยไว้ข้างหลัง ไม่มีผ้าห่อ
 เอาผ้าห่อลูกห้อยไว้ข้างหน้าหรือข้างหลัง
 เอาผ้าห่อลูกห้อยไว้ข้างหน้า

เอาลูกนั่งบนตัก
 รังไว้ เช่น เด็กจะไปเล่น พ่อแม่อุ้มไว้
 ส่ง เช่น ส่งแขก

1. ขับไป ไต่ไป เช่น sa:w¹son⁵cu⁵pay¹
 (สาวไล่คนรักไป)

2. ดันเข้าไป เช่น son⁵ fay² (ดันพินเข้าในไฟ)

7.9 การรู้จักและทำให้รู้จักอีกฝ่าย

ciaw²
 kin¹ suk⁵ kin¹ dip⁵
 kap⁵ kan¹
 si⁵ cə¹
 du¹ cə¹, yom² cə¹
 yom²

รู้ใจ
 เข้าใจกัน (มักใช้กับเพื่อน)

ลองใจ เช่น หนุ่มลองใจสาวว่ารักหรือไม่

ดูใจว่าเป็นคนอย่างไร ดีหรือไม่

ไปดูโดยซ่อนตัวไม่ให้อีกฝ่ายหนึ่งเห็น เช่น ไปซุ่มดู
 สัตว์ไปแอบดูสาว

7.10 การทำให้เกิดอารมณ์

het⁴ ?oy⁵ soy⁵
 het⁴ xat⁵, het⁴ xat⁵
 het⁴ xin³

ลูกหลานคนรักเฝ้าวนรอบเร้าคนที่รักจะให้รักให้
 ตามใจ

ลูกหลานเฝ้าวนพ่อแม่ปู่ย่าว่าจะเอาของ

to³ tɛ³, to³ nak⁴ to³
nɛ², to³ ɲɛ²

เหยยให้โกรธ ให้ร้องไห้ ฯลฯ

yok³

หยอก (ใช้กับคนหรือสัตว์)

het⁴ siat⁴

พูดให้คนอื่นโกรธกัน, พูดส่อเสียด

7.11 การให้และการเอาจากผู้อื่น

7.11.1 การให้ และการคืน

hə⁵

ให้ เช่น ?a:y⁵ hə⁵ ɲən² luk⁴, ?a:y⁵ hə⁵
luk⁴ ɲən² (พ่อให้เงินลูก)

ɲiaŋ², ɲiaŋ⁴

ให้ (ใช้ในกรณีที่ผู้ให้น้อยให้ผู้ใหญ่ เช่น ศิษย์ให้ครู

ลูกหลานให้พ่อแม่ปู่ย่า ฯลฯ

ɲiaŋ²

สละให้ เช่น ผู้ชายสละที่นั่งให้ผู้หญิง คนแก่ เด็ก

yin⁴ yoy⁴

ให้ที่ละน้อยหลาย ๆ ครั้ง เช่น พ่อแม่ให้เงินลูก หรือ

ลูกให้เงินพ่อแม่ที่ละเล็กที่ละน้อย

xa:³ luk⁴

ให้ลูกหญิงของตนแก่ผู้อื่น

beŋ³

แบ่งของของตนให้ผู้อื่น

pan¹

แบ่งของส่วนรวมแจกกันในหมู่ผู้เป็นเจ้าของ

xa:w³

ให้นิดหน่อย เดิมหมายถึงแบ่งของกิน เช่น เนื้อ ผัก

ให้ญาติมิตร

ya:y¹

ต่อมาหมายถึงให้ของอื่น ๆ ให้ผู้อื่น

liaŋ⁶ pia⁶

แจกของหลายอย่าง ๆ ให้ผู้อื่น ให้ผู้อื่น

kin¹ ba:y³

เลี้ยงอาหารผู้มาช่วยงาน

kin¹ pay¹ kin¹ ma:²

เลี้ยงอาหารเมื่อทำงานเสร็จเพื่อเป็นการเลี้ยงฉลอง

1.เลี้ยงตอบแทนกันไปมา

su³

2.ัว้วควายกินไปมา

เอาอาหารให้ เช่น

su³ xek³ kin¹ (เอาอาหารให้แขกกิน)

xa:y ¹	su ³ kan ¹ kin ¹ (เอาอาหารให้กันกิน)
paŋ ¹	ขาย
xin ¹	คืนของใหม่ เช่น เงิน
	1.คืนของเดิม เช่น เสื้อ
	2.ทอน
thot ³ na: ²	คินนาให้เจ้าเมือง

7.11.2 การเอา

so ¹	ขอ เช่น so ¹ xwan ² (ขอบุหรี)
kin ¹ so ¹	ขอทานเป็นกิริยาไม่ใช่คนขอทาน
yim ¹	ยืมสิ่งที่จะคืนได้ภายหลัง เช่น ยืมเสื้อ
ku ⁵	กู้ (กู้ข้าวและเงินเท่านั้น ให้ดอกเบี้ยต่ำด้วย)
kem ²	จำนำ เช่น เอาของหรือลูกไปไว้กับเจ้านั้นแล้วเอาเงินมา
si ⁶	ซื้อ
kin ¹ ŋən ²	เอากำไร
lo ⁶	เอาหมด เช่น ลูกเอาทรัพย์พ่อแม่มาหมด เด็กไปเอามะม่วงคนอื่นหมด
ciŋ ²	ชิงกัน แย่งกัน เช่น
	ciŋ ² fua ¹ ciŋ ² miə ² (ชิงสามีภรรยา)
	ciŋ ² ba:n ⁵ ciŋ ² miəŋ ² (ชิงบ้านชิงเมือง)
kiap ³	ชิงเอาด้วยกำลัง เช่น เด็กแย่งขนมกัน โจรปล้นบ้าน
	เจ้าเมืองริบทรัพย์ชาวบ้าน
lak ⁴	ลัก

8. กิริยาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น

8.1 การเกี่ยวข้องกับสัตว์

liɑŋ^๐

เลี้ยง

xun¹

ขุน ให้กินอาหาร

wa:n^๓

หว่าน เช่น wa:n^๓ kay^๓ yay^๓

(หว่านข้าวให้ไถ่ตัวใหญ่)

yap^๐

โปรย เช่น

yap^๐ kay^๓ noy^๐ (โปรยข้าวให้ไถ่ตัวเล็ก ๆ)

ya:y¹

โปรยข้าวให้ไถ่เป็นหย่อม ๆ

ʔoy^๓

ให้อาหารสัตว์เพื่อจะจับ เช่น

ʔoy^๓ kay^๓ (หว่านข้าวให้ไถ่มากินเพื่อจะจับ)

ʔoy^๓ pa:1 (เอาเหยื่อล่อให้ปลามากิน

เพื่อจะจับ, อ้อยเหยื่อ)

ton¹

ตอน

ton^๕

ต้อน

cap⁴

จับ (ใช้มือ)

cap^๐

จับ (ใช้ตั้ง)

to^๓

ต่อ เช่น to^๓ nok⁴ (ต่อนก)

pat^๐ pa:1

จับปลา

xwa:ŋ⁴ he¹

เหยียงแห

tik^๐ bet^๓

ตกเบ็ด

son^๕

ช้อนปลา

si¹

เอาภาชนะจับปลาซึ่งเรียกว่า มอຍไปวางไว้ใกล้

ก้อนหินค่อย ๆ เอาก้อนหินออก แล้วเอามือค่อย ๆ

กวาดปลาเข้ามา

co^๐

ขุดดินริมฝั่งน้ำให้เป็นหลุม เอากิ่งไม้มาใส่ในหลุม

ล่อปลาทิ้งไว้ประมาณ 2-3 เดือน เอาดินปิดปาก

hap^๑ pa:¹, hap^๑
xwe^๒

het^๔ met^๔

ket^๑ cum^๕, fit^๓ cum^๕

saŋ^๑

poy^๓

la:m^๔

fək^๑

xen^๑ xwa:y^๒

wat^๑ xwa:y^๒

pek^๔ hua^๑

tuy^๒ hua^๑

lok^๔ naŋ^๑

lok^๑ xon^๑, yok^๑ xon^๑

fa:¹

fε^๓

fa:³

tay^๕

หลุม แล้วเอาน้ำออกให้หลุมแห้งก็จะจับปลาได้ง่าย

เอาดินถมขวางทางน้ำตรงที่มีปลามาก
ถมทั้ง 2 ข้าง ไม่ให้ปลาหนีไปได้แล้วทำให้น้ำแห้ง
จะจับปลาได้ง่าย

เอาผ้าผืนใหญ่ ๆ วางที่พื้นน้ำ เอาหินวางกลางผ้าได้
ปลาที่หลบอยู่ตามก้อนหินให้หนีมาที่ก้อนหินในผ้า
เอาหินออกแล้วยกผ้าขึ้น ปลาจะค้างอยู่ในผ้า

จับปลาด้วยจุ่ม (มีลักษณะคล้ายยอ แต่ขนาดเล็ก
ประมาณ 1 วา)

ขัง

ปล่อย

ล่อม คือ ผูกเชือกไว้แต่ปล่อยให้เดินได้โดยอิสระ
ฝึก [ใช้กับสัตว์ ไม่ใช่กับคน]

ตั้งเชือกที่ผูกควายให้ไปทางซ้าย

ตั้งเชือกที่ผูกควายให้ไปทางขวา

เอาไม้อันเล็ก ๆ ฟาดหัวสัตว์ตัวเล็ก เช่น นก ไก่
ให้ตาย

เอาไม้อันใหญ่ฟาดหัววัวควายให้ตาย

ถลกหนัง (วัวควาย)

ถอนขน

ตัดหัวและตีนออกจากตัวสัตว์ เช่น หมู วัว ควายที่
ผ่าออกแล้ว ทำให้เป็นท่อนใหญ่ ๆ

ใช้มีดหรือมือทำให้แผ่ออก

ทำให้ขาดเบะออก เช่น ผ่าเนื้อ ไม้ ผลไม้

ทำให้เห็น เช่น

tay^๕ kop^๑ (ทำให้เห็นกบโดยใช้คบ)

8.2 การเกี่ยวข้องกับพืช

8.2.1 การเพาะปลูก

kin¹ hay⁴ kin¹ na:²

pa:n⁵ xan² na:²

bok⁶ xan² na:²

xa:n¹ nam⁶ na:²

puk³

?iam¹

?u³

wa:n³ ka:⁵

dam¹ (na:²)

nam⁴ hay⁴

fok⁶

sam²

tɔn¹

sɔm⁶ xaw⁵

tiay³

มีไร่มีนา

ทำคัมนา

เดิมคัมนาให้สูงขึ้นและไม่มีรูป ไม่มีกอหญ้า

ทำให้นาแห้งลงหลังจากที่ข้าวเป็นสาวแล้ว เพื่อให้หญ้าตาย ข้าวจะได้โตเร็ว ๆ หลังจากนั้นเอาน้ำเข้านาใหม่ เมื่อข้าวสุกแล้วก็ทำให้นาแห้งอีกครั้งหนึ่งเพื่อเก็บเกี่ยว

ปลูก

เพาะ เช่น ?iam¹ ken³ ma:k³

(เพาะโดยใช้เมล็ดแล้วเอาไปปลูกที่อื่น)

ใส่น้ำแชไว้หลายวัน [มักใช้กับของกิน ของที่งอกได้]

เช่น ?u³ xaw⁵ fan² (เพาะข้าวที่ใช้ทำพันธุ์

โดยเอาเมล็ดข้าวใส่กระบุง ฯลฯ เอาน้ำพรม ๆ

ให้รากงอก)

หว่านกล้า

คัมนา

ปลูกข้าวหรือข้าวโพดโดยหยอดเมล็ดใส่รูในไร่

เอาเมล็ดข้าว เป็นต้น ใส่รูเพื่อปลูก

ชำ เช่น

sam² may⁶ (ชำต้นไม้)

sam² ka:⁵ (ชำกล้า)

เอามีดพันยอดต้นไม้เพื่อให้แตกกิ่ง

ดำข้าวเพิ่มแทนต้นที่ตายไป

รดน้ำต้นไม้

8.2.2 การเก็บเกี่ยวพืชผล

kiaw³

เกี่ยว ใช้เคียว

ta:n¹

ตัด ใช้แถบตัดหญ้าหรือรวงข้าวที่ยาว

ban¹

ตัด ใช้แถบตัดรวงข้าวที่สั้น

bit^๑

ดึงผลไม้ที่หลุดจากขั้วได้ยาก

pit^๑

ดึงใบไม้หรือผลไม้ที่หลุดจากขั้วได้ง่าย

(อาจใช้มือหรือไม้สอย)

pot^๑

เก็บผลไม้หมดต้น

kep^๑

ใช้นิ้วมือเก็บ [ใช้กับผัก ดอกไม้ ฯลฯ]

det^๑

ใช้เล็บมือเด็ด [ใช้กับดอกไม้ ฯลฯ]

hut⁴

ใช้ไม้สอยเก็บผลไม้ที่ละหลาย ๆ ลูก

ใช้มือรวบรวงข้าว

บ่ม

8.2.3 การตัดไม้ ฯลฯ

pom^๕

1. โคน เช่น โคนต้นไม้

2. ทำให้ล้ม เช่น ทำให้คนล้ม

ham^๕

ตัดต้นไม้ที่ไม่ใหญ่มากนัก เช่น

ham^๕ ka^๔ bok^๓ ka^๔ ba:k^๓ (ตัดต้นไม้

หลาย ๆ รอย)

ban^๓

ตัดต้นไม้เล็ก ๆ เตี้ย ๆ ทำเป็นท่อนสั้น ๆ ใช้ทำฟืน

เช่น ban^๓ to¹ (ตัดตอ)

hon²

ตัดต้นไม้หรือกิ่งไม้เล็ก ๆ เพื่อทำฟืน

fa:t⁴

ทำให้ปลายหรือยอดขาดออก

fa:t^๓

ทำให้ขาดตั้งแต่โคน

tat^๑

1. ใช้เคียวเกี่ยวหญ้าหรือซังข้าว

2. ตัดคอ ตัดต้นไม้เป็นท่อน ๆ

kut ^๑	ทำให้หลุดออก [ใช้กับต้นกล้วย คอ ฯลฯ]
kon ^๓	ขูดรากขึ้น เช่น kon ^๓ ko ^๑ xin ^๕ (ขูดรากต้นไม้ขึ้น)
tha:ŋ ^๑	ลิดข้อ ตา หนาม กิ่ง
fan ^๒	ฟันสิ่งอ่อน ๆ [ใช้กับต้นกล้วย คอ ฯลฯ]
xit ^๓	กรีด เช่น กรีดต้นยาง กรีดหนัง
lok ^๑	ถอน เช่น ถอนหญ้า ข้าวกล้า
ba:y ^๑ ŋa: ^๕	เอามือรวบหญ้าแล้วดึงเอาที่ละหลาย ๆ ต้น
ʔuan ^๕ may ^๑	ตัดไม้ เช่น ʔuan ^๕ may ^๑ pen ^๑ to ^๑ sat ^๑ to ^๑ siŋ ^๒ (ตัดไม้เป็นตัวสัตว์)
tha:k ^๓	ฟันลงให้เปลือกหลุด เช่น ถากไม้
tha:k ^๓ xan ^๒ na: ^๒	คั่นนามีหนักราก เอามีดฟันเฉียง ๆ ตัดหญ้าออก
xia ^๑ may ^๑	เลื่อยไม้
bak ^๑	ฟันไม้ให้เป็นรอยเข้าไป, บาก
bak ^๑ bom ^๕	ฟันไม้หลาย ๆ รอย เช่น ฟันไม้ที่ทำเป็นสะพาน เพื่อ ไม่ให้ลื่น
ba:k ^๓	เอามีดถากเปลือกไม้หลังจากที่ฟันเป็นรอย
hoy ^๕	ถากไม้ให้เรียบ
liay ^๔	ใช้มีดหรือขว้าถากเปลือกหรือลิดหนามหรือทำให้ ฉีกออกตามยาว
law ^๑	เหลาไม้หรือตอกให้เรียบ
xut ^๓	ขูดผิวของไม้ใฝ่อก
sin ^๑	เชือนไม้หรือกระดาะเป็นต้นออกนิดหน่อย เพื่อแต่งให้เรียบ
xiak ^๓	กรีดก เช่น กรีดกฟัน
cak ^๑	ผ่าออกเป็นชิ้นเล็ก ๆ เช่น จักตอก
ta:m ^๒	ตาม เช่น ta:m ^๒ may ^๑ so ^๓ (ตามไม้ให้ต่อกัน)

bog³

บ่ง เช่น บ่งหนาม

8.3 การเกี่ยวข้องกับดิน

xut⁶

ขุดให้เป็นหลุม

ta:n⁵

ขุดให้ใหญ่กว้างเป็นแอ่ง

sok³

เอาพลั่วตักดินแล้วทิ้งไป

cok⁶ din¹, kuak⁶

ตะกุกดินโดยใช้จอบ พลั่ว มือ ฯลฯ

din¹ (เวียด)

sa:w² din¹ xin⁵

พลิกดินขึ้น โดยเอาเสียมตะกุกดินให้หลุดออก
ที่ละน้อย

bo² hay⁴

เอาจอบพินดิน

thay¹

ไถ (ใช้สิ่วหรือลากไถ)

suy¹ (pay.¹)

เดินไม้ไปให้ดินเรียบก่อนหว่านกล้า

ปัจจุบันนี้ใช้วิธีลากต้นกล้าจะเดินไม้มีรอยเท้า

เอาไม้ที่กระแทกที่หลุมให้ดินแน่น

taŋ⁴

1. ทำให้เนินดินราบลง

xom³

2. ช่มแหง

ta:t³

ใช้พลั่วเกลี่ยหน้าดินให้เรียบ

pun⁴, pun⁴ pay²

พูนดิน เช่น

pun² so³ kok⁶ kw¹ may⁶ (พูนดินที่โคนไม้)

8.4 การเกี่ยวข้องกับน้ำ

bup⁶

ตักน้ำโดยใช้แก้ว ชัน ฯลฯ

yuak⁴

ตักน้ำในบ่อลึกโดยใช้ลำไม้ไผ่

suak⁴

1. ตักแล้วเท เช่น suak⁴ ca:m²

(ตักน้ำที่แช่ครามไว้ แล้วเทลง ทำหลาย ๆ ครั้ง
เพื่อให้เป็นฟอง)

lin² nam⁶

yia⁵

yen⁵

hin²

ca:t⁴

thok³

ha:m⁵ nam⁶

cam⁵

səp⁶ nam⁶ sə³

yɔ³ sə³

xa:ŋ³

xa:ŋ³ pa:¹

tha:w³

kan⁵

hap⁶

hi³

2. เด็กจับแขนกันลุกขึ้น และนั่งลงในน้ำ

เอาไม้ไผ่ผ่าครึ่งรองน้ำเข้านาหรือเอาน้ำจากภูเขา
มาบ้าน หรือใส่กระเบื้องดำข้าว

รินน้ำหรือเหล้าจากภาชนะที่ละน้อย

สาด เท เอาน้ำหรือเหล้าใส่ภาชนะที่ละมาก ๆ

รินน้ำออกที่ละน้อย ๆ เพื่อแยกสิ่งที่เป็นอยู่กับน้ำ

เช่น รินให้แมลงวันในแก้วไหลไปกับน้ำหรือรินน้ำให้

เหลือแต่ยากันถ้วย

เทน้ำแรงและเร็ว

เทน้ำ ข้าว ฯลฯ ออกจากสิ่งที่บรรจุ

เทน้ำร้อนใส่ชาในกา หรือใส่เปลือกไม้ที่เป็นยา
เพื่อเอาไวกิน

ซับ เช่น ซับเหงื่อ ซับน้ำ

ใส่น้ำเล็กน้อยเพื่อให้ขึ้น อาจใช้มือพรมหรือรินหรือ
กลิ้งน้ำนิดหน่อย

หยอด หยด

เอาที่ก้นออกปล่อยน้ำเข้าหรือออก

ทำให้น้ำแห้งเพื่อจับปลา

ทำน้ำในนาในหนองให้แห้งลงนิดหน่อย

กั้น (น้ำอาจยังไหลได้)

เอาหินดินมากันทำให้น้ำไหลไม่ได้ ค่อย ๆ แห้งลง

เมื่อเอาหินดินกันน้ำ ถ้ายังมีรู ก็เอาดินอุดรูที่น้ำ

ซึม

8.5 การเกี่ยวข้องกับไฟและแสงสว่าง

ko³ fay², ko³ fay²

ก่อไฟ

ko³ fɛn²

cut³ (fay²)

จุดไฟให้ลูกโพลง เช่น จุดไฟเผาหญ้า

tay⁵, tem⁵

จุดไฟให้ไหม้ชนิดน้อย เช่น

tay⁵ fəŋ⁵ (จุดเทียน)

cəŋ¹ tian²

เปิดไฟไว้ตลอดคืน

ta:m¹ fay²

เอาไฟจากที่หนึ่งไปจุดอีกที่หนึ่ง

cam⁵ fay²

เอาเชื้อไฟจ่อไฟให้ติดเพื่อนำไปจุดอีกที่หนึ่ง

poy² fay²

รักษาไฟไว้ไม่ให้ดับ โดยเอาขี้เถ้าไปรยกลบพื้นท่อนใหญ่ที่ติดไฟไว้

xum² fay²

ทำให้ไฟลูกโพลงโดยเอาฟืนใส่มาก ๆ

sum¹ fay²

ทำให้ไฟลูกแรงมากโดยเอาฟืนใส่มาก ๆ

?ut³ xwa:y², ?ut³

สูมไฟโดยจุดเศษสิ่งของ หญ้า ขยะ ให้ไหม้ มีควันไต่สูง ฯลฯ

xwan², ?ut³ meŋ²

dap⁶ fay²

ดับไฟ (ในเตา)

faw¹

เผา

fiŋ¹ fay²

ผิงไฟ

lon² fay²

ลนไฟ มีอยู่บนเปลวไฟ

he¹ mi²

มีอยู่หน้าไฟ ทำเพื่อให้แห้ง

8.6 การเกี่ยวข้องกับวังของ

8.6.1 การสัมผัส

təŋ⁵

ถูก (ใช้กับมือเท้า) เช่น

tin¹ təŋ⁵ hin¹ (เท้าถูกก้อนหิน)

təŋ⁵ thik³, təŋ⁵ cap⁶

ถูกสิ่งที่กั้น

təŋ⁵ lut⁶

สะดุด

thik³

ถูก

sem⁵ thik³

ถูกนิดหน่อย (ใช้กับเท้า) เช่น

tin¹ sem⁵ thik³ sian⁵ (เท้าถูกเสี้ยน)

cam ²	คลำ เช่น คลำให้รู้ว่าเป็นอะไร
cam ² cam ² bæŋ ³	คลำ ๆ ดู เช่น มีคนบ่นว่าเจ็บ เราก้เอามือคลำ ๆ ดู
com ² ca: ² ŋom ² ɣwa: ²	1. คลำสะเปะสะปะเพราะไม่เห็น 2. ผู้ชายคลำผู้หญิง
tat ⁴ mi ² se ³	แตะ
tit ⁶	แตะแล้วชักกลับ เช่น ของร้อนแตะแล้วรีบชักกลับ
tit ⁶	จะแตะแต่ยังไม่ถึง
lup ⁴	ลูบ
kok ³	ใช้ข้อนิ้วเคาะ เช่น เคาะประตู
toy ³	ใช้ปลายนิ้วเคาะ
luŋ ⁵	กระทุ้งด้วยศอก เป็นต้น
sak ⁶	จี้ แทะ เช่น
xam ³	sak ⁶ xem ¹ (แตะเข็ม) จับแน่น เช่น
kam ¹	xam ³ xen ¹ (จับแขนแน่น) จับแรงและแน่น เช่น
xew ²	kam ¹ xen ¹ (จับแขนโดยแรงและจับแน่น) เกาะสิ่งใหญ่ เช่น xew ² ba: ³ (เกาะป่า)

8.6.2 การทำให้มีขึ้น การเอาไว้ การใช้และการทำลาย

taŋ ⁵ , sa:ŋ ⁵	สร้าง เช่น taŋ ⁵ hian ² , sa:ŋ ⁵ hian ⁵ (สร้างเรือน)
ko ³	1. ก่อ เช่น กองทราย 2. เริ่ม เช่น ko ³ ŋa:n ² (เริ่มงาน)
pan ⁵	ปั้น เช่น pan ⁵ ʔom ¹ (ปั้นหม้อ)
xian ¹ (โขน), xwian ¹ (โขน), tem ⁵	เขียน วาด เช่น tem ⁵ si ¹ (เขียนหนังสือ)

tem⁵ yon¹ tem⁵ ya:y²

วาดคร่าว ๆ เขียนคร่าว ๆ

xit³

เอาไม้ขีดเป็นลายบนหม้อ

het⁴ ya:⁵

จำลอง

ma:y¹ way⁶

ทำให้เป็นเครื่องหมาย

liak⁴

เลือก

xat⁶

คัด คือเลือกของดีไว้

ʔaw¹

เอา

haŋ⁵

1. รัง

2. จอง เช่น haŋ⁵ xon¹

(บอกเจ้าของว่าอยากได้ ไม่ให้ขายคนอื่น)

pat⁶

จับจับให้ได้ เช่น จับคนร้าย จับปลา

yip⁶

หยิบ (ใช้)

kep⁶

เก็บ (ใช้ปลายนิ้วมือ)

ka:p⁴

คาบ

yom¹

เก็บไว้ ใช้น้ำเพียงเล็กน้อย

faw⁵

เฝ้า เช่น เฝ้าเรือน

su⁵

ใช้

hi⁶ xon¹

ทำลายของ เพราะความโกรธ

pe³

รื้อ เช่น pe³ hian² (รื้อเรือน)

lit⁴

เลาะ เช่น pe³ fa:⁵ (เลาะผ้า)

รื้อ, เลาะ เพื่อทำใหม่ เช่น

lit⁴ hian² (รื้อเรือนปลูกใหม่)

lit⁴ sia⁵ (เลาะเสื้อเย็บใหม่)

ta:n⁵

ทลาย ต้องใช้แรงมาก เช่น ทลายจอมปลวก

โดยขุดจอมปลวกจนราบ

ta:w²

ทลาย ไม่ต้องใช้แรงมาก เช่น ทลายกองทราย

โดยยึบบนกองทรายแล้วใช้พลั่วทำให้ทลายลง

cik³

ใช้เล็บมือฉีกกระดาษ ผ้า หน่อไม้ และเนื้อเป็นต้น
ให้ขาด

det⁶

ใช้เล็บมือทำผัก ดอกไม้ เหา หมัด ด้าย ฯลฯ
ขาดออก

bit⁶

บี เช่น บีขนนเป็นค่าน้อย ๆ

toy³

ต๋อย เช่น ต๋อยก้อนหิน

nap⁴

ตัดด้วยตะไกร

xa:⁵ to¹

ขีดฆ่าตัวหนังสือ

8.6.3 การทำให้เปลี่ยนแปลงรูปร่าง

hon³

ทำให้สั้นเข้า เช่น

hon³ sa:y¹ ew¹ (ทำให้รูเข็มขัดสั้นเข้า)

cip⁴

จิบน้อย ๆ อย่างเช่นทป้าเสื่อ
(ทำให้สววยเบ็ดสั้นเข้า)

hut⁴

1. พับผ้าแล้วเอามือกรีดให้เป็นรอย

2. รูด เช่น รูดรวงข้าว

top⁴

ทบเข้า (ใช้กับเชือก ผ้า กระดาษ ฯลฯ)

nem⁵

รวบเข้าเป็นคำเล็ก ๆ เช่น

nem⁵ pu² (รวบพลุเป็ฉนคำเล็ก ๆ)

ho³

รวบเข้าเป็นห่อ

muan⁶

ม้วน ใช้กับแขนเสื้อ ชายเสื้อและกางเกง

lan⁵

ปากภาชนะสาน ฯลฯ

ham²

รูดม้วนแขนเสื้อขึ้น

มวน, ม้วนให้เล็ก ๆ แน่น ๆ (ใช้กับบุหรี ที่นอน ฯลฯ)

เช่น ham² xwan² (มวนบุหรี)

li^๕ lan^๔

xot^๓

คลึงไปมาให้เล็กลงหรือ เรียบ เช่น คลึงแบ่ง
ขมวด เช่น

xot^๓ kon^๕ xem^๑ (ขมวดกันเข็ม)

xot^๓ sa:y^๑ ?ew^๑ (ขมวดสายรัดเอว)

bem^๕

บีบเข้าจนไม่เป็นรูปเดิม

bep^๔, bep^๔

บีบโดยแรงจนไม่เป็นรูปเดิม เช่น บีบลูกบอล

kan^๕

บีบ ๆ ขยำ บีบ ๆ คนแก้ที่เมื่อย

nuat^๔

บีบขยำแรง ๆ เช่น บีบผักให้น้ำขมออก

bip^๓

บีบ เช่น บีบเนื้อ บีบแก้ว

?it^๓

หีบ เช่น หีบอ้อย

pit^๕ pom^๕

ขยำสิ่งใหญ่สิ่งหรือยาวเข้าด้วยกัน เช่น ขยำผ้า
ผืนใหญ่

pan^๕

ขยำขยี้สิ่งเล็ก ๆ (ใช้กับกระดาษ ผม ผ้า ฯลฯ)

1. บิด เช่น pan^๕ sia^๕ (บิดเสื่อ)

pan^๕ fa:^๒ (บิดผ้า)

2. บั่น เช่น

pan^๕ ka^๔ nok^๕ ka^๔ na:k^๕ (บั่นให้เป็นก้อน)

xut^๓

ขูด เช่น ขูดมะพร้าว

ka:ŋ^๑

ขึง กาง เช่น

ka:ŋ^๑ ciak^๔ (ขึงเชือก)

ka:ŋ^๑ ?o^๑ (กางร่ม)

keŋ^๔

ขึงตึง เช่น

keŋ^๔ ciak^๔ (ขึงเชือกตึง)

ya:y^๑

คลายออก เช่น คลายเชือกที่ม้วนอยู่ให้เป็นเส้นยาว

leŋ^๔

คลายสิ่งที่เป็นเส้น เช่น เชือก ด้าย ไหม ฯลฯ

ไม่ให้ม้วนกันแน่นหรือปนกันอยู่

yaŋ ¹	1. ดึงปลาย 2 ข้างให้กางออก เช่น yaŋ ¹ ciak ⁴ (ดึงเชือกคนละปลาย)
	2. ร่ายไป เช่น kən ² yaŋ ¹ ʔək ³ pen ¹ thew ¹ (คนยื่นร่ายไปเป็นแถว)
fəŋ ³	กางออก เช่น กางเสื่อ กางที่นอน
pa:y ³	คลี่ เช่น คลี่กระดาษที่พับไว้ คลี่ที่นอนที่ม้วนไว้
fɛ ³	แผ่
ŋa:ŋ ⁶	ง้าง เช่น ง้างรั้ว
fa:y ⁶	เหลาให้แหลม เช่น เหลาดินสอ
la:w ¹	เหลาให้เรียบ
koŋ ³	ก่ง (หน้าไม้)
lap ⁴	ลับ เช่น lap ⁴ mit ⁴ (ลับมีด) lap ⁴ hin ¹ (ลับหินให้มนกลม) lap ⁴ may ⁶ (ทำให้ไม้เรียบ)
tɔŋ ⁵	ทุบให้เรียบบาง เช่น tɔŋ ⁵ ma:k ³ (ทุบผลไม้สุกให้เรียบบาง แล้วตากแห้ง)
lɔ ³	หลอม เช่น หล่อทอง

8.6.4 การทำให้เปลี่ยนสภาพและจำนวน

la:ŋ ⁶	ล้าง (มักใช้กับภาชนะเครื่องใช้ในการกิน เช่น หม้อ ถ้วย ชาม และช้อน)
sak ⁴	ซัก
sak ⁴ suak ⁴	ซักมาก
huat ³	กรอง เช่น

	huat ³ xaw ⁵ (เอาข้าวเหนียวที่หมักแล้วใส่ ภาชนะให้น้ำหยดลงหมดน้ำขุ่น)
	huat ³ nam ⁵ kin ¹ (กรองน้ำกิน)
kwa:t ³	กวาด (ใช้มือ เท้า ไม้ ฯลฯ กวาดของใหญ่ ๆ)
few ⁵	กวาดของเล็ก ๆ เบา ๆ
thuk ⁵	ถู เช่น เอาแปรงถูพื้น
thi ¹ thuk ⁵	ถูแรง ๆ ด้วยไม้กวาดแข็ง ๆ
fat ⁴	ปิดโดยแรง
law ¹	ลูบโดยใช้ผ้า
lup ⁴	ลูบโดยไม่มีผ้า
cet ⁴	เช็ดโดยใช้ผ้าหรือไม้ก็ได้ เช่น เอามือเช็ดเหงื่อ
sep ³	จัด ทำให้เป็นระเบียบ
thia ⁵	เอาของดี ๆ มาแต่ง เช่น
	thia ⁵ hian ² (แต่งเรือน)
teŋ ³	แต่ง เช่น teŋ ³ pa:n ² kin ¹ (จัดอาหารใส่พานถวาย)
peŋ ¹	ซ่อม แก้ไข เช่น วิทยุ
ʔun ³	อุ้น
ta:k ³	ตาก เช่น
	ta:k ³ sia ⁵ (ตากเสื้อผ้า)
	ta:k ³ fən ¹ (ตากฝน)
	ta:k ³ det ³ (ตากแดด)
	ta:k ³ na:w ¹ (อยู่ในที่อากาศหนาว)
yom ⁵	ย้อม
cup ⁵ , ʔa:p ³	ชุบ เช่น cup ⁵ nam ⁵ xam ² , ʔa:p ³ nam ⁵ xam ² (ชุบทอง)
beŋ ³ , cək ³	แบ่ง

ka:w ²	ตะกวย เช่น ka:w ² xon ¹ (ตะกวยให้หลุด)
bɔŋ ³ hu ²	ka:w ² naŋ ¹ (ตะกวยหนัง) ทำช่องโดยใช้มีด พร้า ฯลฯ เช่น ทำช่องที่ฝาเป็น หน้าต่าง
cay ² hu ²	ไซรุ
loŋ ²	ทิ่มสิ่งที่กั้นให้ลงไป เช่น loŋ ² xɔ ⁵ (ทะลวงข้อออก)
ya: ¹	ยา เช่น ยาเรือ
pap ⁴	พับปิด (ใช้กับหู ตา หนังสือ ฯลฯ)
ŋwam ²	ปิด (ใช้กับสิ่งที่ฝาและตัวไม่ติดกัน)
hap ⁶	ปิด หุบ (ใช้กับปากกา ถุงหนังสือ ประตู ร่ม ฯลฯ)
xwa: ³	ล็อกกุญแจไม่ให้ เปิดได้อีก
peŋ ³	เปิดออกเล็กน้อย (แต่กว้างกว่า he ³) เช่น peŋ ³ tu ¹ (แง้มประตู) peŋ ³ ket ⁶ sia ⁵ (ไม่กลัดคุมเสื้อหลายเม็ด เปิดออกเล็กน้อย)
xay ¹	1. เปิดสิ่งที่ฝากับตัวติดกัน เช่น หน้าต่าง 2. แกঁห่อเอาเชือกที่มัดออก
pit ³	เปิดหน้ากระดาษ ฝาหม้อ ฯลฯ
he ³	เปิดออกน้อย ๆ เช่น he ³ ket ⁶ sia ⁵ (ไม่กลัดคุมเสื้อ เปิดออกเล็กน้อย)
thot ³	เอาปลอกออก (ใช้กับปลอกปากกา ปลอกแว่น)
ke ⁵	เอาสิ่งที่คลุมอยู่ออกไป เช่น ke ⁵ sia ⁵ (ถอดเสื้อ)
mɔt ⁴	ดับ ปิด เช่น ปิดวิทยุ ไฟ ที่วีเทียนไข
ten ² , tim ³ , tim ³ ten ² , เต็ม	
ten ² tim ³	

ka⁴ nem²

เพิ่ม เช่น มีงานอยู่แล้ว ก็เอางานอื่นมาเพิ่ม

มีของอยู่แล้วก็เอาของอื่นมาเพิ่ม

lot⁴, lut^๕

ลด

8.6.5 การทำให้เคลื่อนไหว เคลื่อนที่และอยู่กับที่

8.6.5.1 การทำให้เคลื่อนไหว

kweŋ^๓

แกว่ง เช่น kweŋ^๓ coŋ^๒ ca:^๒ (แกว่งชิงช้า)

way¹, wiŋ⁴

ทำให้เคลื่อนไปข้างหน้าข้างหลัง เช่น

way¹ ʔu^๓, wiŋ⁴ ʔu^๓ (ไกวแปล)

kway¹, wiŋ⁴

ไกวเป็นวง เช่น ไกวอู๋

san^๓

1. สั่น เช่น san^๓ ma:k^๓ hiŋ^๓ (สั่นกระดิ่ง)

2. ต้วสั่น

suk^๕ saw^๓

เขย่า เช่น เขย่าต้นไม้ให้ผลหล่น ลูกเขย่าแม่

suk^๕ san^๓

เขย่าแรง ๆ

sok^๓

1. เขย่าสิ่งที่บรรจุอยู่เช่น เขย่า ฝัก ก เขย่าหอย
ซึ่งอยู่ในตะกร้ามีรูเพื่อให้น้ำแห้ง

2. เขย่าให้คลุกเคล้ากัน เช่น เขย่าให้ปลากับเกลือ
คลุกเคล้ากัน

huan^๓

ค่อย ๆ สาวสายว่า สายเบ็ด เป็นต้น ให้สั่นเข้า

yap^๕ pa:¹, yap^๕ bet^๕

ขยับเบ็ดซึ่งมีสายสั้น

tik^๓ bet^๕

ตกเบ็ดโยยใช้คานยาว สบายยาว น้ำลึก

fit^๓ xin^๕

วัดขึ้น ตวัดขึ้น เช่น วัดเบ็ดขึ้น

win^๒

เบน เช่น เบนหัวเรือ

puk^๕ xin^๕

ทำให้ตั้งขึ้น ทำให้ลุกขึ้น ต้นไม้ล้มก็ทำให้ตั้งขึ้น

เด็กหกล้มช่วยให้ลุกขึ้น

lon^๕

พลิกข้างนอกออก

8.6.5.2 การทำให้เคลื่อนจากเดิม

ña:y ^๑	ย้าย
taŋ ^๒	ดิ่ง เช่น ดิ่งไปดิ่งมา ดิ่งเข็อกซักว่าว
taŋ ^๒ ka ^๔ ña ^๔ ka ^๔ ña ^๔	กระตุก ๆ
tok ^๔	กระตุกออก เช่น tok ^๔ bet ^๑ (กระตุกเบ็ดมา) tok ^๔ soy ^๕ (กระตุกสร้อย)
thot ^๓	ดิ่งสิ่งที่ซ้อนอยู่กับสิ่งอื่นออกมา
yin ^๔	ยื่น ยื่นให้
ye ^๑	ยื่นรับไป
te ^๒	เอาออกจากที่ เช่น เอากิ่งไม้ออกจากหลุม เอาหนามออกจากโคนไม้ไผ่ เอาของออกจากสิ่งที่บรรจุ
wak ^๔ ?aw ^๑	ควักเอา ล้วงเข้าไปและเอาออกมาโดยที่ตาไม่เห็น เช่น ควักผ้าเช็ดหน้าในกระเป๋า
xwot ^๔	ควัก เช่น ควักข้าวแข็งกันหม้อ
xwak ^๑	ควักใส่ เช่น xwak ^๑ xaw ^๕ หมายถึงพวยข้าวต้มใส่ปาก
xwa:๒	คน เช่น คนกาแฟ คนแกง
sok ^๓ ?aw ^๑	ตักเอามาก ๆ เร็ว ๆ
wak ^๔ thog ^๔	ล้วงกระเป๋า
xua ^๑	1. ความ เช่น เอาตะเกียบควานหาเนื้อในแกง ควานหาของในตัว 2. หาเอา เช่น หม่าบ้านอื่นมาคาบเอาอาหารที่บ้าน ไป คนอื่นมาเห็นของที่บ้านขึ้นไหนดักก็หยิบเอาไป ยก (ของหนัก)
ñok ^๑	ยก (มักเป็นของเบา) เช่น ño ^๒ cɔk ^๓ nam ^๑
ño ^๒	

xon^๕

ʔi^๕ xin^๕ kin¹ (ยกแก้วน้ำนี้ขึ้นกิน)

1. ขูดของฝึ้งไว้
2. รื้อเอาสิ่งที่อยู่ข้างใต้ขึ้น เช่น รื้อเอาแหวนที่อยู่ใต้กองผ้า
3. ใ้กับ law⁴ (เล่า) xon^๕ law⁴
หมายถึง เล่าเรื่องเก่า เช่น เล่าประวัติเมืองไทย
4. ใ้กับ da:³ (ดำ) da:³ xon^๕
หมายถึง ดำขูดโคตร เช่น da:³ xon^๕ hew⁴ paw^๕
hew⁴ pu³ xin^๕ หมายถึงดำบรรพบุรุษ

nom²

งม เช่น งมหอย ปลา ปู

pot^๕

เอาลงจากที่สูง เช่น ยกหม้อข้าวลงจากเตา

ŋa:w^๕

ดึงสิ่งที่ตั้งอยู่ให้ล้มลง

niaw^๕, ŋiaw^๕

เหนี่ยวสิ่งที่อยู่สูงให้ต่ำลง

ñan^๕

1. กดลงให้แน่น เช่น กดเสื้อผ้าให้ลงกระเป๋

2. กดลงกับพื้น เช่น กดคู่ต่อสู้ลงกับพื้น

yɔn^๕ sa:y¹

หย่อนสาย

pɔy³ sa:y¹

ร้อยสายลงทีละน้อย

8.6.5.3 การทำให้เคลื่อนห่างออกจากตน

set⁴

ผลักให้ห่างออกไปนิดหน่อย

suy¹

ผลักของหนักแรง ๆ เช่น ประตู ตู้ เส้า

xwa:ŋ⁴

ขว้างของหนัก เช่น ไม้ใหญ่ยาวไปที่ เป้าซึ่งอยู่ห่าง

dian^๕

ขว้างไม้สั้น ๆ เล็ก ๆ ไปที่ผลึกหรือผลไม้

thim^๕, tot⁴

ขว้างทิ้งไป

hin¹

ขว้างก้อนดิน หินไปที่สัตว์ เป็นต้น เช่น ขว้างนก

yɔn^๕

โยนสิ่งที่มีสายขึ้นหรือลง

yɔn^๕ yap^๕ yap^๕

โยนขึ้น ๆ ลง ๆ

han³ sa:ŋ³
lan¹

เอาเชือกพันลูกข้างแล้วขว้าง

1. กลิ้ง เช่น กลิ้งตัว

2. กลิ้งไปกลิ้งมากับพื้นเป็นการทำฤทธิ์ เช่น

lan¹ pay¹ lan¹ ma:² (กลิ้งไปกลิ้งมา)

8.6.5.4 การทำให้เคลื่อนไปจากตน

pa:²

พา (ใช้กับคนหรือสิ่งของ)

xon¹

ขน

pe⁵

สะพาย (ของอยู่ที่หลังมีสายคล้องคนหรือหรือหน้าผาก)

ba:ŋ¹

สะพายไหล่ เช่น ba:ŋ¹ thon¹ (สะพายถุง)

hiw⁵

หิ้ว เช่น

hiw⁵ pay¹ tɔŋ⁴ yɔŋ⁴ (หิ้วของเบา ๆ)

hiw⁵ thon¹ ka⁴ naŋ⁴ ka⁴ naŋ⁴,

hiw⁵ thon¹ ka⁴ tuŋ² ka⁴ taŋ²

(หิ้วถุงหลายถุง)

taw⁶ sə³ ?əw¹

กะเตี้ยด

kɔn²

คอน

ha:p³

หาบ เช่น

ha:p³ ka⁴ tɔŋ³ ka⁴ tɛŋ³ (หาบของเบา)

ha:p³ ka⁴ tɔŋ³ ka⁴ ta:ŋ³

(หาบของใหญ่และหนัก)

ha:m¹

หาม เช่น

ha:m¹ pay¹ tɔŋ⁴ yɔŋ⁴ (หามของเบา ๆ)

ian⁴

จับของที่ม้วนให้กลิ้งไปหรือหมุนไปโดยไม่ปล่อยมือ

เช่น lan⁴ sia³ (กลิ้งที่นอนไป)

bok⁶ ?aw¹

เอามือกอบสิ่งที่เป็นกอง เช่น ดิน ทราย

8.6.5.5 การทำให้อยู่ ณ ที่หนึ่ง

way ^๑ , mian ^๑ way ^๑	ไว้
tat ^๔	วางของขึ้นเล็ก
poŋ ^๑	วางของขึ้นใหญ่
wa:ŋ ^๒	วางเพราะถือไม่ได้หรือไม่อยากจะถือ เช่น แก้วน้ำร้อนมากต้องรีบวาง
la:t ^๔	1. ลาด วางกับพื้น 2. ทาเป็นบริเวณกว้าง
xwen ^๑	แขวนไว้ใกล้ ๆ ตัว
ŋwak ^๑	แขวนไว้ไกล ๆ หรือสูง ๆ
coŋ ^๑	คล้อง เช่น เอาผ้ายาว ๆ มาคล้องคอ
pa:t ^๔	พาด
pak ^๑	ปัก เช่น pak ^๑ lak ^๑ (ปักหลัก)
tok ^๓	ตอก เช่น tok ^๓ lak ^๑ (ตอกหลักรั้ว)
faŋ ^๑	ฝัง
ce ^๑ ʔo ^๑	กางร่มอยู่เหนือศีรษะ
com ^๑	1. จม 2. ทำให้จม เช่น com ^๑ fa:๕ (ทำให้ผ้าจมนลง)
kan ^๕ , tan ^๕	กั้น เช่น กั้นทาง
ʔat ^๑	กั้นไว้ตรงกลาง เช่น siŋ ^๒ ʔat ^๑ tu ^๑ (ยืนกั้นประตู) ʔat ^๑ ta:ŋ ^๒ (กั้นทาง)
fiat ^๓	เอากิ่งไม้มาสะไว้ให้ผ่านไม่ได้ สัตว์จะได้ไปทางที่ วางกับไว้ ปลาจะได้ไปทางที่วางไซไว้

yam¹ xɔŋ¹ (มีของมากแต่ไม่ให้คนอื่นรู้)

8.6.7 การทำให้สองสิ่งสัมพันธ์กัน

8.6.7.1 การทำให้รวมกันและแทนกัน

hom ¹	รวมเงินหรือสิ่งของของตน
hom ⁵ (ŋən ²)	รวม (เงิน) ของหลาย ๆ คน
hop ³	1. เอามือตะล่อมของเล็ก ๆ จำนวนมาก เช่น ตะล่อมซี่เก้าให้เป็นกองใหญ่ 2. ได้ของมามาก
tɔm ¹ (ma: ²)	ตะล่อม (มา) ให้เป็นกองเล็ก ๆ
pian ³	เปลี่ยน เช่น เปลี่ยนเสื้อผ้า เปลี่ยนที่อยู่ เปลี่ยน วันนัด
pot ³	แทน เช่น sɔn ¹ pot ³ (สอนแทน) sə ³ sia ⁵ ʔin ³ pot ³ (ใส่เสื้ออื่นแทน)
tha:y ³ (ໄທ), thay ³	เอาของดีว่ามาแทนของไม่ดี เช่น เอาเสื้อใหม่มาแทนเสื้อเก่าที่เอาไปซัก เอาดินสอดีมาแทนดินสอหัก
lek ⁴	แลก

8.6.7.2 การทำให้ติดและแยกออก

nɛp ⁴	ทำให้แนบกัน เช่น มัดกระดาษให้ติดกัน
ta:m ¹	ติด เช่น ta:m ¹ ket ⁰ sia ⁵ (เอากระดาษมาติดเสื้อ)
cap ⁶	เอากาวทาแล้วทำให้ติด
mat ⁴	มัด
fuk ³	ผูก

fuk ³ tam ³ tuan ³	ผูกเป็นเงื่อนกระตุก แก้ง่าย
fuk ³ kə ⁴ tak ⁴	ผูกแน่น แก้ง่าย
hat ⁴	รัดให้แน่น
hit ³	รัดให้แน่นมาก
len ²	ใช้เครื่องทำให้เส้นหลายเส้นเกี่ยวพันกัน เช่น len ² pa:n ³ (พันป่าน)
fan ⁵	ใช้มือทำให้เส้นหลายเส้นเกี่ยวพันกันไปทางเดียว เช่น fan ⁵ ciak ⁴ (พันเชือก)
fia ¹	ถักเป็นเปีย
sa:n ¹	สาน
sip ³	มัดให้ของอ่อนติดต่อกัน เช่น ต่อด้าย ต่อเชือก
to ³	ทำให้ของแข็ง เช่น ไม้ เหล็ก ติดกันโดยไม่ต้อง มัด
ta:m ²	ตาม เช่น ใช้ไม้ตามเมื่อขานัก
tha: ¹ , ta: ²	ทา เช่น ทาสี
te ² ta: ²	ทาไปมาจนเลอะไปหมด
let ⁴	ทานิดหน่อย เช่น เอาหินหม้อทาแก้ม ทายา
kit ³	แกะสิ่งที่ติดกันอยู่ เช่น kit ³ piak ³ ma:k ³ (ปอกผลไม้)
pok ³	ปอก
ta:w ²	ทำให้กระจายออก เช่น ta:w ² xaw ⁵ (เกลี่ยให้ข้าวที่ตาแผ่ออก ชาวข้าว) ta:w ² din ¹ (ขุดดินขึ้นแล้วทำให้กระจายออก)

8.6.7.3 การทำให้สิ่งหนึ่งปิดคลุมอีกสิ่งหนึ่ง

pay ⁵	เอาสิ่งที่เป็นแผ่นมาปิด เช่น เอาผ้ามาห้อยปิด หน้าต่าง เอากระดาษมาปิดที่ตู้
------------------	---

mug²

มุง

pok⁶

ปิด คลุม เช่น

pok⁶ ta:¹ (ปิดตาด้วยมือ ผ้า ฯลฯ)

pok⁶ sop⁶ (ปิดป่าด้วยผ้า ผ้า ฯลฯ)

pok⁶ fa:² (เอาผ้าคลุมศพ)

poy² hua¹

คลุมโปง

hom³

ห่ม

tom⁴

ห่อสิ่งร้อน ๆ เพื่อให้จับได้

tum⁵

เอาผ้าห่อไม้มิด เช่น

tum⁵ nig⁴ noy⁶ (ห่อเด็ก)

tum⁵ mo⁵ xaw⁵ hon⁶ (ห่อหม้อข้าวไว้
เพื่อให้ร้อนนาน)

หุ้มลงรูตื้นหรือค้ำคอก เช่น

kuam¹ sin⁵ tag² hua¹ (เอาขึ้นขึ้นทางหัว)

kuam¹ he¹ (เอาแหคลุมเพื่อรักษาขวัญไว้ไม่ให้ไป)

kuam¹ soy⁵ so³ xo² (เอาสร้อยค้ำคอก)

8.6.7.4 การทำให้สิ่งหนึ่งอยู่ข้างในอีกสิ่งหนึ่ง

sim² se³

เสียดตรงกลางระหว่างสิ่งอื่น

xan⁵

คั่น เช่น คั่นหนังสือ

tek⁶ se³

ดันลงไปข้างใน

nit⁴

ยัด เช่น ยัดเสื้อผ้าใส่กระเป๋า

fiw³ se³

โรยใส่ เช่น โรยน้ำตาล เกลือ พริก

ket⁶ (sia⁵)

ใส่กระดุม (เสื่อ)

na:p⁴

บรรจุดินปืนในกระบอกปืน

se³

ใส่ในรู ในช่อง

se³ kon⁵ xem¹,

สนเข็ม

son¹ (โอบ)

8.6.7.5 การทำให้สิ่งหนึ่งอยู่รอบอีกสิ่งหนึ่ง

pan ²	พัน เช่น พันแขน พันคอ ไม่ให้หนาว
pok ⁴	พันแผล
coŋ ⁶ xo ²	พันไปรอบศีรษะและหน้า ผูกชายที่คอ
xweŋ ⁶	พันรอบ เช่น
	xweŋ ⁶ wa:y ¹ (พันหวายโดยรอบ)
xot ⁶	พันหลาย ๆ รอบ เช่น
	xot ⁶ wa:y ¹ (เอาหวายขด ๆ หลายรอบเป็นหลายวง)
xen ¹ huk ³	พันสายไหมเข้าก็
lom ⁶	ล้อม เช่น
	?aw ¹ may ⁶ ma: ² lom ⁶ hua ⁶ (เอาไม้มาล้อมรั้ว)

8.6.7.6 การทำให้สิ่งหนึ่งอยู่ข้างได้อีกสิ่งหนึ่ง

kam ⁶	ค้ำ
ke ¹	รองให้สูงขึ้น เช่น เอาก้อนหินรองเสา
hoŋ ²	รองด้วยสิ่งแบนบาง เช่น เอากระดาดรองนั่ง
tip ⁴ se ³	ทำให้ซ้อนกันมาก ๆ เช่น เอาผ้าห่มมาห่มหลายชั้น เอานวมมาใส่รั้วมาก ๆ ไม่ให้ห่าง

9. ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม

9.1 ความเชื่อเกี่ยวกับแกนและผี

then¹

แกน , ผู้อยู่เมื่อฟ้า

then¹ luang¹

แกนที่ครองเมื่อฟ้ามีบริวาร 11 องค์

และบริวาร 11 องค์นั้นมีบริวารอีก 22 องค์

then¹ dam⁵ doy¹

แกนที่คอยดูว่าผู้ใดอยู่ตระกูลใด กินอาหารที่

ลูกหลาน เช่นให้และคอยช่วยลูกหลาน

แยกเป็น 5 กลุ่ม

1 dam⁵ ʔa:y⁵ noŋ⁵ ผีดำที่สัมพันธ์กับคนเป็นใน

ฐานะที่เคยเป็นพ่อแม่ภรรยา หรือ

พี่ชายน้องชาย

2 dam⁵ ŋiŋ² sa:w¹ ผีดำที่สัมพันธ์กับคนเป็น

ในฐานะที่เคยเป็นลูกเขย พี่น้องลูกเขย พี่เขย

น้องเขย หลานเขย

3 dam⁵ luŋ² ta:¹ ผีดำที่สัมพันธ์กับคนเป็นใน

ฐานะที่เคยเป็นพี่ชายน้องชายของภรรยาหรือเคย

เป็นภรรยาของพี่ชาย น้องชายของตน

4 dam⁵ cuaŋ⁵ kop⁵ , dam⁵ cuaŋ⁵ ka:ŋ¹

ผีดำที่อยู่กลางหาว กินหมอก กินลม ไม่มีอาหาร

กิน มักทำให้คนตาย เมื่อญาติเช่นคนตาย

ตนก็ได้กินด้วย

then¹ thoŋ³

5 dam⁵ fi¹ hew⁴ ผีดำที่อยู่ที่ฝั่งศพ

แกนของชาวนา คอยดูว่าคนตายอยู่ตระกูลไหน

จะให้ผีดำของตระกูลนี้มาอยู่ที่ฝั่งศพผู้นั้น และ

ขวัญของชาวนาที่ตายจะไปอยู่กับแกนถ่อง

then¹ hit⁴ , then¹ hay⁵ ,

แกนฮิตแกนไห้คือแกนที่ปกครองซึ่งเป็นที่อยู่

then¹ hit⁴ then¹ hay⁵

then¹ bun¹, then¹ caŋ⁴

then¹ xə⁶, then¹ xo⁵

then¹ soy⁶

then¹ lo³

then¹ me⁴ baw⁵

then¹ cət⁶ then¹ ca:t⁶,

then¹ fat⁶ then¹ fa:n⁵

then¹ thiak³

then¹ ciaŋ⁴

then¹ siŋ³

ของทารกที่ตาย คนถูกฆ่า เป็นอหิวาต์ตาย ตกน้ำ
ตาย คลอดลูกตาย คนตายที่ผิดหวังไม่ได้แต่งงาน
กับคนรัก หรือเป็นคนโสด คนจน คนขอทาน

แถบทั้ง 2 นี้ บันดาลสิ่งดี ๆ เช่น ทำให้คนสุขสบาย
มีอาหารกิน ได้ทำงานดี ฯลฯ เล่ากันว่า มีเขาสูง
และลื่น ไม่มีต้นไม้ แถบทั้ง 2 เอน้ำมันไก่อมาลูบให้
ลื่น ฝัขวัวของผู้ใดขึ้นเขานี้ได้ ผู้นั้นก็จะมีวาสนาดี
สุขสบาย ถ้าฝัขวัวขึ้นไม่ได้ ผู้นั้นก็ลำบาก

แถบซึ่งบอกชะตาของคนว่า

ช่วงชีวิตไหนจะเป็นอย่างไร

แถบที่คอยดูชะตาของคนว่าในช่วงชีวิตไหน

จะทำผิด มีโทษหรือไม่ โทษหนักเบาเพียงไร

แถบที่ดูแลการสร้างผู้ที่จะมาเกิดในเมืองมนุษย์

คือบริวารของแถบหล่อเป็นผู้กำหนดว่า

ผู้ใดจะเกิดวันใด ตายวันใด ชะตาชีวิตเป็นอย่างไร

แถบแม่เข้าเอาดินปั้นคนเสร็จแล้วเป่าขวัญใส่ มี

ha:ŋ² me⁴ baw⁵ คือรางทำจากไม้ไผ่ผ่าสอง

ใช้ในการสร้างคนและมีผู้ช่วยในการสร้างคนคือ

pu³ ca:ŋ⁴ และ po⁴ ca:ŋ⁴

แถบที่ดูเลขหนังสือซึ่งจารึกไว้ว่าผู้ใดเกิดเมื่อไร

ตายเมื่อไร

คอยดูในหนังสือว่าผู้ใดจะต้องตายเมื่อไร ถ้าถึง

เวลาแล้วยังไม่ตายก็บอกแถบเจียดแถบจาดให้ทำ

ให้ตาย

แถบที่มาช่วยคนทำสงคราม

แถบที่คอยดูว่าคนตายอยู่ตระกูลไหน จะต้องไปอยู่

กับผีดำใด

then¹ huŋ⁴, then¹ xa:w¹

but⁴

na:ŋ² tian¹

ta:w⁶ miaŋ² fa:⁶

fi¹

sa:ŋ¹, fi¹ sa:ŋ¹

fi¹ din¹

fi¹ nam⁶

fi¹ pu²

fi¹ pa:³

xwan¹ ba:n⁵ xwan¹ miaŋ²,

fi¹ ba:n⁵ fi¹ miaŋ²,

caw⁵ sia⁵

fi¹ yon²

fi¹ paw⁵ fi¹ pən³,

dam⁵, fi¹ dam⁵

fi¹ hian²

la:n⁶ xam²

fi¹ kən² ta:y¹ ba:p³,

fi¹ kən² ta:y¹ met⁴

fi¹ xwan¹

fi¹ ba:w⁵, fi¹ ba:w⁵ fi¹

xwan¹

แถบที่ทำให้มีพระอาทิตย์ พระจันทร์ มีฝน

ฟ้าแลบ ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า

แถบที่คอยช่วยคนดีที่ตกทุกข์ได้ยาก

ลูกสาวแถบ

ลูกชายแถบ

ผี

คำเรียกคนที่ตายไปแล้ว เช่น

fi¹ sa:ŋ¹ po⁴ xoy⁵ pen¹ kən² di¹

(พ่อของฉันที่ตายไปแล้วเป็นคนดี)

เจ้าดิน

เจ้าน้ำ

เจ้าเขา

เจ้าป่า

ผีบ้านผีเมือง ทุกหมู่บ้านจะมีก้อนดินก้อนหนึ่งซึ่ง
ถือเป็นขวัญของบ้านอยู่ที่ดงเล็ก เมืองก็จะมีขวัญ
เมืองอยู่ที่หลักเมือง

ผีประจำตระกูลเก่าแก่ของเมือง อาจเป็นเสื้อ

นก ฯลฯ

ผีบรรพบุรุษเหนือตนขึ้นไปอย่างน้อย 5 ชั่วคน

ผีเรือน เป็นผีพ่อแม่ ปู่ ย่า ฯลฯ

ผีบรรพบุรุษ (ใช้เรียกผีบรรพบุรุษ เจ้านาย หรือ
คนมีเกียรติได้เรียนสูง ๆ)

ผีตายโหง

ขวัญของคนตาย

ขวัญของเด็กที่ตาย

fi¹ ba:w³ fi¹ sa:w¹

ผีของคู่รักที่ตายด้วยกันหรือตายตามกันไป

fi¹ pa:y²

ไม่มีที่อยู่ประจำ

fi¹ pa:ŋ²

ผีพราย (ผีผู้หญิงที่คลอดลูกแล้วตาย)

fi¹ kay³

ผีที่ไปสิงศพ แล้วมาหลอกคนในครอบครัวผู้ตาย

ทำให้เจ็บป่วย

fi¹ fon²

ผีที่มีร่างเป็นผู้หญิงสวย บ้านใดมีคนเจ็บ ของเสีย ก็จะใช้โทษว่า บ้านนั้นมีผีไ้ที่บ้าน ทำให้เกิด เหตุการณ์

ไม่ดี

fi¹ mu¹, fi¹ sa⁴ ŋa:⁶

1. ผีมีร่างเป็นหญิงสวยมาก ปากแค้นแดง กิน เลือดของคนตาย คนออกลูก โดยไปคอยที่ได้ฤๅณ เรือนแล้วเอาเส้นคาสอดขึ้นไปตามช่องเอาเลือดมา กินคนถูกกินจะผอมซีดแล้วตาย

fi¹ ʔem⁵, fi¹ pop³

2. ผู้หญิงสวยที่มีผู้ชายชอบหลายคน ผู้ชายที่ผิดหวังจะหาว่าผู้หญิงคนนั้นเป็น fi¹ fon²

fi¹ kiət³

ผีตัวใหญ่มีเขี้ยว ตาแดง เงานทับคนไหน

ti² sə³

งานนั้นก็เป็บบ้า

ʔam¹

ผีที่ออกปากว่าสิงไหนอร่อย คนที่กินสิ่งนั้นจะปวดท้อง

la:m⁶

ผีของทารกอายุต่ำกว่า 1 ปี

kum⁶ kuam¹

สิง เช่น

to¹ fi¹ ti² sə³ (ผีสิง)

อำ

หลอก เช่น

fi¹ la:m⁶ (ผีหลอก)

คุ้มครอง (ผีบรรพบุรุษมาช่วยลูกหลาน ผีบ้านผี เมืองคอยปกป้องรักษาบ้านเมือง)

tin³

ตื่น วันสิ้นปี เชื่อกันว่าผีตื่น เรียก tin³ fi¹ หรือ fi¹ tin³ ผีตื่นแล้วจะร้องไห้อยู่ที่ที่ฝังศพ มีแสงเป็นดวงไฟพุ่งขึ้นฟ้าแล้วมอดลง เชื่อกันว่าเป็นแสงของคนที่ยายลำบาก ไม่มีญาติเช่น

9.2 ความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่ของมนุษย์ แถน ผี ฯลฯ

mian² lum⁴

1. เมืองมนุษย์

2. เมืองใต้ดิน เป็นที่อยู่ของคนตัวเตี้ยเล็ก

mian² then¹, mian²

เมืองแถนหรือเมืองฟ้า เป็นที่อยู่ของแถน

fa:⁵, mian² bon¹

mian² xo⁴ lo², mian², เมื่อฟ้าซึ่งเป็นที่อยู่ของคนจน คนขอทานและ

xa⁴ la:y²

คนโสดที่ตายไป

mian² fi¹ ha:³

เมืองฟ้าซึ่งเป็นที่อยู่ของคนที่ถูกฆ่า

fi¹ pa:y²

เป็นอหิวาห์ตาย ตกน้ำตาย คลอดลูกตาย ฯลฯ

mian² fi¹ cuan⁴

เมื่อฟ้าซึ่งเป็นที่อยู่ของคนตายที่ผิดหวัง

ไม่ได้แต่งงานกับคนรัก

mian¹ fi¹ kiāt³

เมื่อฟ้าซึ่งเป็นที่อยู่ของทารกที่ตาย

mian² lian² pa:n² luān¹ เมืองฟ้าซึ่งเป็นที่อยู่ของเจ้านายที่ตาย มีอาหาร

อุดมสมบูรณ์ เมล็ดข้าวใหญ่เท่าผลพิททอง ผักก็

ใหญ่เท่าต่อไม้ กินครั้งหนึ่งอยู่ได้ 20 วัน คนตายที่

อยู่ที่เมืองนี้ไม่ต้องทำงาน ถ้าก่อนตายเป็นหนุ่มก็

จะหนุ่มตลอดไป ถ้าเป็นคนแก่แม่จะไม่กลับเป็น

หนุ่มก็จะไม่ตาย

mian² ka:ŋ¹ bon¹

เมืองอยู่ระหว่างเมืองฟ้ากับเมืองมนุษย์

ka:ŋ¹ ha:w¹

เป็นที่อยู่ของเมฆ ฝน หมอก ลม และผีที่ไม่มี

ญาติ เช่น อาหารให้กิน ผีเหล่านี้ไปกับลมแรง

คนแก่จึงห้ามลูกหลานไม่ให้ออกจากบ้านเวลากลาง
แรง เกรงผีที่อยู่กลางบนกลางหาวเข้าสิง

9.3 ความเชื่อเรื่องแนน หมิง และขวัญ

nen²

สิ่งที่ตั้งอยู่แนบกับตัวคน เป็นชีวิตของคน ถ้าแนน
ล้ม คนก็ตาย

miŋ¹

สิ่งที่ทำให้บ้านเมืองหรือคนดำรงอยู่ได้ ถ้าหมิงดี
บ้านเมืองก็ดี ถ้าหมิงไม่ดี ขวัญก็เสีย แนนก็ล้ม

sa:y¹ miŋ¹ sa:y¹ nen²

สายที่ยิงหมิงและแนนไว้

xo¹ nen²

ขอที่เกี่ยวข้อง

xwan¹

ขวัญ อยู่ที่ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น หู ตา
มือ เท้า ฯลฯ ขวัญนั่งหรือยืนอยู่บนหมิงอิงแนนไว้
คนไหนขวัญอิงมัน ก็แข็งแรงสุขภาพดี ถ้าอิงไม่มัน
ก็เจ็บไข้

xaw⁵ xwan¹

ขวัญทั้งหมด ทุกคนมีข้าวขวัญของตัวเอง เหมือน
ทุกคน ต้องมีหัวใจ ถ้าข้าวขวัญล้ม เจ้าของก็ตาย

xwan¹ caw⁵

ขวัญที่อยู่ตรงจอมขวัญ

xwan¹ di¹

ขวัญดีทำให้เป็นคนใจดี ทำแต่สิ่งดี ๆ

xwan¹ ha:y⁵

ขวัญร้ายคือขวัญของคนมีผีไก่อ ผีพราย ฯลฯ

ทำให้คนอื่นเจ็บไข้

xwan¹ ca:n⁵

ขวัญคนซึ่งเกี่ยว

xwan¹ man³

ขวัญคนขยัน ถ้าไม่ได้ทำอะไรจะไม่สบาย

xwan¹ ?on³

ขวัญอ่อน (ผีบ่าวสาวจะเข้าคนขวัญอ่อนทำให้
คลั่งไคล้เป็นบ้า)

xwan¹ xεŋ¹, xwan¹ ka:⁵

ขวัญแข็งไม่กลัวอะไรง่าย ๆ

xwan¹ loŋ¹

ขวัญไปเที่ยวตอนที่คนนอนหลับแล้วหลงทางกลับ
ไม่ได้ เลยทำให้เจ็บไข้ เมื่อเด็กไปไกล แม่จะเอา

sia¹ xwan¹
met⁶ xwan¹

มีนม้อแต่มนหน้าผาก เพื่อผีจะได้รู้ว่ามิเจ้าของ
แล้วจะได้ไมเอาไป

ขวัญเสีย ทำให้เจ็บป่วย

หมดขวัญ ทำให้เสียชีวิต

9.4 ความเชื่อเรื่องเสน่ห์และเรื่องคงกระพันชาตรี

xwa:m² man⁴

ความมัน คือ คำที่มีผลให้หญิงชายรักกัน ผู้เรียน
ต้องกินน้ำลาย ผู้สอน และต้องเรียนวันสิ้นปี ผู้ที่รู้
ความมันอาจปล่อยความมันใส่ น้ำ เลื้อย ฯลฯ
ของผู้ที่ตนต้องการให้รัก

thik xwa:m² man⁴

ถูกเสน่ห์

ke⁵ xwa:m² man⁴

แก้เสน่ห์

xoŋ²

ความแข็งกล้าคงทน เช่น

lek⁶ xoŋ² (เหล็กที่แข็งกล้าคงทน)

da:p³ xoŋ² (ดาบที่แข็งกล้าฟันทุกอย่างขาด)

ken² mi² xoŋ² (คนที่แข็งกล้าคงทน ยิ่งฟัน
ไม่เข้าไฟไม่ไหม้)

seŋ²

แสงคือหมีงของคนมีคง คนมีแสง ผีจะทำร้าย
ไม่ได้

9.5 ประเพณีและพิธีกรรม

hit⁴ xoŋ²

ประเพณี

het⁴ bian¹

งานที่จัดขึ้นหลังวันเกิดของเด็ก 1 เดือน

มีการกินเลี้ยงและตั้งชื่อให้เด็ก

tat⁴ ci⁴, puk³ ci⁴

ตั้งชื่อให้เด็กที่เกิดใหม่ ตายายเป็นผู้ตั้ง

xa:¹ ci⁴

เอาชื่อลูกคนอื่นมาใช้เหมือนกับเป็นลูกตน

xa:w³ pu² ma:k³, ma:y¹ mia²

เอาหมาก ยาสูบ เหล้า ไก่ หมู ข้าวไปให้พ่อแม่

ma:y¹ pə⁰

ผู้หญิงเพื่อหมั้นหมายไว้

ให้กำไล แหวน ตุ่มหู ฯลฯ ผู้หญิงในวันหมั้น และ
นัดว่าจะแต่งงานกัน ในวันแต่งงานจะให้เงิน
และให้กำไลแม่ผู้หญิง (บางคนอาจให้กำไล แหวน
ตุ่มหู ฯลฯ แก่ผู้หญิงวันแต่งงาน)

kin¹ dɔŋ¹, tɛŋ³ ŋa:n²

แต่งงาน

ma:y¹ xəy¹

เพื่อเจ้าสาวเอาดินหม้อมาทาหน้าหรือเสื้อผ้า

เจ้าสาววันแต่งงาน

yu³ xəy¹

อยู่เขย (ผู้ชายไปช่วยงานพ่อแม่ผู้หญิงก่อนแต่ง
งาน)

kin¹ yɔn⁰

1. ผู้หญิงมาอยู่เรือนผู้ชายหลังจากแต่งงาน

2. ได้รับเลี้ยง

het⁴ fi¹

ทำพิธีศพเพื่อส่งขวัญคนตายขึ้นเมืองฟ้า

het⁴ fɛ¹

มาช่วยงานศพ

kin¹ ciəŋ¹ kin¹ pa:ŋ¹

กินเลี้ยงปีใหม่

kin¹ sen¹

เช่นเรือน หมู่บ้าน เมือง น้ำ

kin¹ sip⁰ si³;

กินสิบสี่หรือเลี้ยงเด็กน้อยหมายถึงการกิน

ciəŋ¹ niŋ² noy⁰

วันที่ 14 เดือน 7 ตามจันทรคติ ซึ่งเป็นเวลาที่

ดำนานเสร็จแล้ว จะเช่นขวัญ ควาย ไถ ฆาล ฯลฯ

โดยให้ควายกินเหล้าและข้าวดำข้าวแดง และวาง

ไว้ที่ไถ ฆาล ฯลฯ เล็กน้อย เด็กอายุต่ำกว่า 14 ปี

ได้กินไก่คนละตัว เรียก kay³ tak⁰ มีเรื่องเก่า

เล่าว่าคนแก่กินเลี้ยงตอนปีใหม่ ไม่ให้เด็กกิน ใช้

ให้เด็กไปเลี้ยงควาย เด็กก็ผูกปากลูกควายไม่ให้

กินหญ้า ให้แต่ความแก่กิน เมื่อถูกพ่อแม่ถาม

เด็กบอกว่า ลูกควายก็เหมือนเด็กที่ไม่ได้กินเลี้ยง

ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดประเพณีกินสิบสี่ขึ้น ในวันนี้นัก

kin¹ xaw⁵ mə³

sə², sen¹

pət³ fi¹

kin¹law⁵no³, sen¹
law⁵no³

puk⁶ law⁵ no³

xin⁵ ʔ⁵

sen¹ xək⁴

แก่จะอยู่บ้าน กินเหล้า เด็ก ๆ ไม่ต้องไปเลี้ยงควาย
พ่อแม่

เลี้ยงควายให้แทน ส่วนหนุ่มสาวจะชวนกันไปเที่ยว
ป่า บางทีก็ได้เสียกัน

ในเดือน 10 ข้าวสุกแล้ว ชาวนาจะเกี่ยวมานิด
หน่อย เอามาต้มหรือคั่ว ต้มแล้วนึ่งเอามาเช่นผี
เรือน พร้อมกับไก่ 1 ตัว เช่นแล้วให้หมากินข้าว
ก่อน ร้องว่า miŋ²kin¹miŋ²ko³ʔim³ku¹kin¹
ku¹ko³ʔim³ (น่าจะมีความแปลด้วย) แล้ว

เอามากินกันในครอบครัว ไม่เลี้ยงแขก

เช่น เช่น

sə² fi¹ (เช่นผีเพื่อให้ปล่อยขวัญคนเจ็บไข้)

ทำให้ผีออกจากคนเจ็บไข้

เช่นผีครูแม่มดโดยให้กินเหล้าหน่อ คนทั้งหลายที่
แม่มดรักษาจะมาชุมนุมกันเรือนแม่มด มีต้นกล้วย
ปักกิ่งไม้ล้อมสี่วางไว้กลางเรือน ผีครูแม่มดจะ
เข้าแม่มด แม่มดจะร้องเพลง เดินรำ ฯลฯ

ทำพิธีให้ผีครูแม่มด เข้าแม่มด

รับเอาผีครูแม่มดมาเข้าตัวแม่มดเพื่อจะได้หาขวัญ
ของคนไม่สบายว่าไปอยู่ไหน

เช่นโดยใช้แพชอก มี 2 กรณี

1. เช่นให้ผีบรรพบุรุษมารับขวัญของคนที่เป็นไข้
หนัก

2. เช่นเมื่อผัวหรือเมียที่รักกันเพราะถูกทำเสน่ห์
ตายลง ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่

ต้องตายตาม

sen¹ xwan¹ xaw⁵

เดือน 10 หรือ เดือน 11 เกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว
ก่อนนบเข้ายุ่ง ต้องเซ่นขวัญข้าว โดยใช้ผ้าขาว
1 วา มัดข้าวใหม่ 3 กุ่ม แล้วเรียกขวัญข้าวมา
อยู่ในมัดข้าว ฆ่าหมูหรือเปิดไก่ ทำอาหารนำมา
วางเซ่นไว้ เชิญคนในหมู่บ้านมาช่วยซ่อมและทำ
ความสะอาดยุ่งแล้วกินเลี้ยง ต่อจากนั้นก็ร้องรำ
ทำเพลงกัน

yia⁶ xaw⁵, law⁶ xaw⁵

เดือน 5 หรือเดือน 6 ก่อนจะดำนา 1 วัน
ฆ่าเปิดหรือหมู ทำอาหารมาวางที่คันทนาตรง
ปากเหมือง บักเฉลวไว้ใกล้ ๆ เอาเลือดเปิดหรือหมู
ทางเฉลวเพื่อแสดงว่าผีนาได้กินอาหารที่เซ่นแล้ว
ขอให้ผีนาคุ้มครองข้าวให้งอกงาม และบักกอลา
ข้าง ๆ เฉลว เชิญขวัญข้าวมาอยู่ที่กอลา ขอให้
ข้าวสูงใหญ่เหมือนกอลา จุดธูปไว้ที่อาหาร เมื่อ
ธูปหมดดอก หมดควัน แสดงว่าผีกินเสร็จแล้ว
เจ้าของนาและพี่น้อง 2-3 คนที่ทำพิธีกิน
อาหารที่เซ่น

sen¹ don¹ sia⁵

คนไทเมืองเด็กเชื่อว่าผีขวัญอยู่ในเสื่อ ถ้าเอาเสื่อ
คนเจ็บไปให้หมอทำพิธีจะหายเจ็บ ตอนปีใหม่
เขาจะเซ่นเสื่อเจ้าบ้านซึ่งเป็นคนเก่าแก่ที่สร้างหมู่บ้าน
นั้นมาโดยเอาเสื่อของพ่อบ้าน (เชื้อสายของ
เจ้าบ้าน) ไม่คลุมไม่หลักปักไว้ที่หน้าเรือนผีเสื่อซึ่ง
อยู่ในดงเสื่อ เรือนนี้มีขนาดเล็กพอคนประมาณ 10
กว่าคนนั่งได้ เขาจะฆ่าควายดำหรือหมูมาทำ
อาหาร พ่อบ้านเป็นคนทำพิธีเซ่น เซ่นแล้วพ่อบ้าน

sen¹ lak⁶ miang²

sen¹ wang² ʔom³,
sə² fi¹ nam⁶

way⁶ fom¹ xwan¹

tem⁵ xwan¹

het⁴ xwan¹

ton⁵ xwan¹, hap⁶ xwan¹

hiak⁴ xwan¹, yon²

xwan¹, ʔoy³ xwan¹

hoy⁶ xwan¹

su³ xwan¹

fuk³ xwan¹

lay⁶ wxan¹

และคนแก่ประมาณ 10 คน นั่งกินบนเรือน คน
หนุ่มกินข้างล่าง ผู้หญิงไม่เข้าร่วมพิธี

หลังจากกินเลี้ยงปีใหม่แล้วประมาณ 15 วัน

เขาจะฆ่าควายดำ เช่นหลักเมืองในวันเพ็ญ

หมอเมืองเป็นผู้ทำพิธี

ในวันที่เช่นหลักเมือง จะมีการเช่นวังอ่อมหรือฝี่น้ำ

ซึ่งอยู่ที่หัวน้ำตึก เชื่อกันว่าที่นี่มีตัวเงือก จะเช่น

ควายขาว ให้ฝี่น้ำคือตัวเงือกกิน ผู้เช่นจะโยนไข่

ลงน้ำ ถ้าแตกแสดงว่าฝี่กินแล้ว ถ้าไม่แตกแสดงว่า

ฝี่ไม่ได้กิน หลังจากเช่นแล้ว วันรุ่งขึ้น ทุกคนใน

เมือง จะมากันฝาย เอน้ำเข้านา

โกน ผมหมดแล้วเอาผมไว้ตรงจอมขวัญ

เพราะขวัญอยู่ตรงนั้น

เอามินหม้อทาหน้าผากและแก้มเด็กเมื่อเด็กเป็นไข้

หรือเมื่อจะจากบ้านไปไกล เพื่อให้ผีเห็นว่าเด็กมี

เจ้าของแล้วไม่มาเอาเด็กไป

ทำพิธีให้ขวัญที่อ่อนน้อย แข็งกล้าขึ้น

รับขวัญให้มาเข้าตัว

เรียกขวัญซึ่งหายไปให้กลับเข้าตัว

1. ทำพิธีเมื่อเจ็บไข้ เรียกขวัญที่หายไปกลับเข้าตัว

2. ลูกชายคนโตของผู้ตายผินหน้าไป 4 ด้าน

ของเรือน เรียกขวัญผู้ตายให้มาที่เรือน

สู่ขวัญ เมื่อมีแขกมาหา

ผูกขวัญ ผูกด้ายไว้ที่ข้อมือไม่ให้ขวัญไป

soŋ³ xwan¹

saj³ xwan¹

het⁴ xwan¹ xaw⁵

ta:m² fi¹

ta:m² mo¹

1. ลูกหลานทำพิธีไล่ขวัญให้คนแก่ที่เจ็บไข้มี
อายุยืน

2. ลูกหลานไหว้คนแก่ที่เรื้อนให้มีอายุยืนหลังจาก
ที่มีคนตาย เช่น พ่อตาย ลูกก็มาไล่ขวัญแม่

ส่งขวัญคนตายไปสวรรค์

ส่งขวัญให้คุ้มครองลูกหลาน

ทำขวัญข้าว

พูดเป็นเรื่องยืดยาวเมื่อส่งขวัญคนตาย

พูดเป็นเรื่องราวเมื่อเรียกขวัญคนเจ็บไข้

10. ถ้อยคำ

10.1 คำพูดและความหมาย

xwa:m ²	ข้อความ ประโยค
xot ³	คำ
xwa:m ² cian ⁶	เรื่องเล่า
xwa:m ² bon ³ , xwa:m ² bak ⁶ xwa:m ² bon ³	คำที่คนใกล้ตายสั่งลูกหลาน
xwa:m ² saŋ ¹ xwa:m ² son ¹	คำสั่งสอนของพ่อ แม่ ครู ฯลฯ
xwa:m ² nan ¹ sen ¹	ความทุกข์ที่พูดให้คนอื่นรู้
xwa:m ² lo ² le ²	คำพูดที่ฟังไม่เข้าใจเพราะลิ้นคับปาก
xwa:m ² baw ¹ lon ⁵ baw ¹ lok ³	1. คำพูดที่ฟังไม่เข้าใจ 2. คำไม่จริง
xwa:m ² cian ⁶ mia ⁴ de ¹ mia ⁴ da:y ¹ , xwa:m ² cian ⁶ xwa:m ² cia ⁶ , xwa:m ² cian ⁶ la:ŋ ² , xwa:m ² cia ⁶	เรื่องเล่าเก่าก่อน
xwa:m ² wa:n ¹	ถ้อยคำสุภาพ อ่อนหวาน
xwa:m ² xap ⁶	เพลง
ma:y ¹	ความหมาย

10.2 สถานวนพุดจา

day ⁵ yon ⁶	ขอบคุณ
day ⁵ yon ⁶ lam ³ la:y ¹	ขอบคุณมาก
ña: ⁴ mi ² xwa:m ² de ¹ he ⁵ xoy ⁵ de ³ no ⁶	อย่ามีความใดให้ฉัน(ใช้แสดงความเสียใจที่ทำผิด) ไม่เป็นไร (ใช้พูดเมื่อมีผู้ขอบคุณหรือเมื่อปฏิเสธ)
baw ¹ ya:m ³ lew ⁶	ข้อเสนออย่างสุภาพ เช่น มีผู้เชิญให้นั่ง ต้องการ ปฏิเสธว่าจะไม่นั่ง)

ʔən¹ pɛŋ²

ใช้พูดเมื่อมีผู้ถามถึงลูกหลานเป็นต้น พูดเพื่อแสดงความยินดีที่ผู้นั้นยังจำได้ ยังถามถึง

ha:w⁵ han¹ xan⁶ xa:ŋ⁶

สบายดีหรือ (ใช้พูดเมื่อพบกัน) dok³ ma:⁴ na:⁵

kin¹ di¹ yu³ ŋa:y⁴ nɔ⁶,

กินดีอยู่ง่ายหรือ อยู่ดีกินง่ายนะ (ใช้พูดเมื่อลา)

yu³ di¹ kin¹ ŋa:y⁴ nɔ⁶

cuap³ bun¹ cuap³ lok⁴

ขอให้ประสบความสำเร็จ (ใช้ทักกันตอนปีใหม่)

som¹ pɔ² lɛw⁶

พอแล้ว เช่น ทำงานพอแล้ว กินพอแล้ว

(ใช้ปฏิเสธข้อเสนอลักษณะสุภาพ)

10.3 คำแทนนาม

10.3.1 คำใช้แทนชื่อผู้พูดและผู้ฟังที่ไม่ใช่ญาติ

10.3.1.1 คำใช้แทนชื่อผู้พูด

caw⁵

1. คำใช้แทนชื่อผู้พูดขณะรำพึง

2. คำใช้แทนชื่อผู้ฟังที่เป็นเด็ก ผู้อายุน้อยกว่าหรือเท่ากัน

xɔy⁵

คำใช้แทนชื่อผู้พูด เมื่อพูดกับคนทั่วไปที่ไม่สนิทเป็นพิเศษ

ha:²

คำใช้แทนชื่อผู้พูด เมื่อพูดกับเพื่อนสนิท ส่วนใหญ่จะเป็นเพศเดียวกัน

ku¹

คำใช้แทนชื่อผู้พูดเมื่อพูดกับผู้ใกล้ชิดสนิทสนม เช่น สามีภรรยา เมื่อไม่มีผู้อื่นอยู่ด้วย และใช้เมื่อคำ

haw²

คำใช้แทนชื่อผู้พูด 2 คนขึ้นไป

muat³ haw², sum² haw²,

คำใช้แทนชื่อผู้พูดหลายคน

puak⁴ haw²

fu¹

คำใช้แทนชื่อผู้พูด 2 คนขึ้นไป พูดกับคนที่รู้จักที่อายุเท่ากันหรือน้อยกว่า

10.3.1.2 คำใช้แทนชื่อผู้ฟัง

ton²

คำใช้แทนชื่อผู้ฟังที่เป็นเพื่อนสนิท

ส่วนใหญ่มักจะเป็นเพศเดียวกัน

miŋ²

คำใช้แทนชื่อผู้ฟังที่ใกล้ชิดสนิทสนม เช่น

สามีภรรยา ลูก เด็กเพื่อนสนิท เมื่อไม่มีผู้อื่นอยู่ด้วย
และใช้เมื่อดำ

su¹

คำใช้แทนชื่อผู้ฟังที่อายุเท่ากันหรือน้อยกว่า เช่น

ครูพูดกับนักเรียน

muat³ su¹

คำใช้แทนชื่อผู้ฟังหลายคนซึ่งอายุเท่ากัน

หรือน้อยกว่า

10.3.1.3 คำเรียกญาติที่ใช้แทนชื่อผู้ฟังที่อายุมากกว่าผู้พูด

pi⁴, pi⁴ca:y²-

คำใช้แทนชื่อผู้ฟังชายที่มีอายุใกล้เคียงกับพี่

ʔa:w¹

คำใช้แทนชื่อผู้ฟังชายที่มีอายุใกล้เคียงกับอา

luŋ², ʔa:y⁵luŋ²

คำใช้แทนชื่อผู้ฟังชายที่มีอายุใกล้เคียงกับลุง

pu³

คำใช้แทนชื่อผู้ฟังชายที่มีอายุใกล้เคียงกับปู่

ʔia:y⁵

คำใช้แทนชื่อผู้ฟังหญิงที่มีอายุใกล้เคียงกับพี่

ʔa:¹

คำใช้แทนชื่อผู้ฟังหญิงที่มีอายุใกล้เคียงกับอา

pa:⁵, ʔem²pa:⁵

คำใช้แทนชื่อผู้ฟังหญิงที่มีอายุใกล้เคียงกับป้า

ya:⁴

คำใช้แทนชื่อผู้ฟังหญิงที่มีอายุใกล้เคียงกับย่า

10.3.1.4 คำเรียกญาติที่ใช้แทนชื่อผู้ฟังที่อายุน้อยกว่าผู้พูด

noŋ⁶, noŋ⁶ca:y²

คำใช้แทนชื่อผู้ฟังชายที่อายุใกล้เคียงกับน้อง

la:n¹, la:n¹ca:y²

คำใช้แทนชื่อผู้ฟังชายที่อายุใกล้เคียงกับหลาน

lã:n¹, lã:n¹niŋ²

คำใช้แทนชื่อผู้ฟังหญิงที่อายุใกล้เคียงกับน้อง

noŋ⁶, noŋ⁶sa:w¹

คำใช้แทนชื่อผู้ฟังหญิงที่อายุใกล้เคียงกับหลาน

10.3.2 คำใช้แทนชื่อผู้พูดและผู้ฟังที่เป็นญาติ

10.3.2.1 คำที่ผู้ยังไม่มีการใช้แทนชื่อพ่อแม่ของตนและของสามีหรือภรรยา

และพ่อแม่ใช้แทนชื่อตนเอง

ʔa:y ⁵	คำที่ลูกชาย ลูกสาว ลูกเขย ลูกสะใภ้ ใช้แทนชื่อพ่อ และพ่อของสามีหรือภรรยา เมื่อตนเองยังไม่มีลูก และพ่อใช้แทนชื่อตนเองเมื่อพูดกับลูก ลูกเขย หรือ ลูกสะใภ้
ʔem ²	คำที่ลูกชาย ลูกสาว ลูกเขย ลูกสะใภ้ ใช้แทนชื่อแม่ และแม่ของสามีหรือภรรยา เมื่อตนเองยังไม่มีลูก และแม่ใช้แทนชื่อตนเอง เมื่อพูดกับลูก ลูกเขยหรือ ลูกสะใภ้
siaw ³	คำที่พ่อแม่ใช้แทนชื่อตนเองเมื่อโกรธลูก
ʔa:y ⁵ ta: ¹	คำที่ลูกเขยใช้แทนชื่อพ่อภรรยาเมื่อตนเองยังไม่มีลูก (แต่ส่วนใหญ่ลูกเขยใช้ ʔa:y ⁵) และพ่อแม่ ลุง ป้า น้ำ อา พี่น้องของลูกเขยก็ใช้ตาม
ʔem ² na:y ²	คำที่ลูกเขยใช้แทนชื่อแม่ภรรยาเมื่อตนเองยังไม่มีลูก (แต่ส่วนใหญ่ลูกเขยใช้ ʔem ²) และพ่อแม่ ลุง ป้า น้ำ อา พี่น้องของลูกเขยก็ใช้ตาม
ʔa:y ⁵ pu ³	คำที่ลูกสะใภ้ใช้แทนชื่อพ่อสามีทั้งเมื่อตนเองมีลูก แล้วและยังไม่มีลูก (แต่ส่วนใหญ่ลูกสะใภ้ใช้ ʔa:y ⁵ และ
ya: ⁴ , mɛ ⁴ ya: ⁴	พ่อแม่ ลุง ป้า น้ำ อา พี่น้องของลูกสะใภ้ก็ใช้ตาม คำที่ลูกสะใภ้ใช้แทนชื่อแม่สามีทั้งเมื่อตนเองมีลูก แล้วและยังไม่มีลูก (แต่ส่วนใหญ่ลูกสะใภ้ใช้ ʔem ²) และพ่อแม่ ลุง ป้า น้ำ อา พี่น้องของลูกสะใภ้ก็ใช้ตาม

10.3.2.2 คำที่ผู้มีลูกแล้วใช้แทนชื่อพ่อแม่ หลานใช้แทนชื่อปู่ย่าตายาย และปู่ย่าตายายใช้แทนชื่อตน

ʔa:y⁵ pu⁶ คำที่ลูกชายใช้แทนชื่อพ่อเมื่อตนเองมีลูกแล้ว

pu^๑

และหลานใช้แทนชื่อปู่

คำที่ลูกชายใช้แทนชื่อพ่อเมื่อตนเองมีลูกแล้ว
หลานใช้แทนชื่อปู่ และปู่ใช้แทนชื่อตนเองเมื่อพูด
กับหลาน

?em² ya:⁴

คำที่ลูกชายใช้แทนชื่อแม่เมื่อตนเองมีลูกแล้ว

ya:⁴

คำที่หลานใช้แทนชื่อย่า และย่าใช้แทนชื่อตนเอง

?a:y^๕ po⁴

คำที่ลูกสาวใช้แทนชื่อพ่อเมื่อตนเองมีลูกแล้ว

และหลานใช้แทนชื่อตา

po⁴

คำที่ตาใช้แทนชื่อตนเองเมื่อพูดกับหลาน

?em² me⁴

คำที่ลูกสาวใช้แทนชื่อแม่เมื่อตนเองมีลูกแล้ว

และหลานใช้แทนชื่อยาย

me⁴

คำที่ยายใช้แทนชื่อตนเองเมื่อพูดกับหลาน

10.3.2.3 คำที่ใช้แทนชื่อลูก ลูกเขย ลูกสะใภ้ หลาน หลานเขย หลานสะใภ้

luk⁴

คำที่ใช้แทนชื่อลูก ลูกเขย ลูกสะใภ้ หลาน
หลานเขย หลานสะใภ้ และคนเหล่านั้นใช้แทนชื่อ
ตนเอง

xia:y¹

คำที่ใช้แทนชื่อลูกเขย หลานเขย ที่ยังไม่มีลูก

pe^๑

คำที่ใช้แทนชื่อลูกสะใภ้ หลานสะใภ้ ที่ยังไม่มีลูก

?a:y^๕ + ชื่อลูกคนที่ 1

คำที่ใช้แทนชื่อลูกเขยที่มีลูกแล้ว หรือสามี

?em² + ชื่อลูกคนที่ 1

คำที่ใช้แทนชื่อลูกสะใภ้ที่มีลูกแล้ว หรือภรรยา

la:n¹

คำที่ใช้แทนชื่อหลาน หลานเขย หลานสะใภ้

และคนเหล่านั้นใช้แทนชื่อตนเอง

la:n¹ ca:y^๒

คำที่ลุง ป้า น้า อา ปู่ ย่า ตา ยาย

ใช้แทนชื่อหลานชาย

la:n¹ ʔin¹

คำที่ลุง ป้า น้า อา ปู่ ย่า ตา ยาย

ใช้แทนชื่อหลานสาว

la:n¹ xia:y¹

คำที่ลุง ป้า น้า อา ปู่ ย่า ตา ยาย

la:n¹ pə^ə

ใช้แทนชื่อหลานชาย

คำที่ลุง ป้า น้ำ อา ปู่ ย่า ตา ยาย

ใช้แทนชื่อหลานสะใภ้

10.3.2.4 คำที่ใช้แทนชื่อพี่ น้อง

pi⁴

คำที่ใช้แทนชื่อชายที่เป็นพี่

(พี่ชายแท้ ๆ และลูกชายของลุงหรือป้า)

พี่เขย พี่สามี พี่ภรรยา และคนเหล่านั้น

ใช้แทนชื่อตนเอง

ʔiay⁵

คำที่ใช้แทนชื่อหญิงที่เป็นพี่ (พี่สาวแท้ ๆ และลูกชาย

ของลุงหรือป้า) พี่สะใภ้ พี่สามี พี่ภรรยา

และคนเหล่านั้นใช้ แทนชื่อตนเอง

noŋ⁶

คำที่ใช้แทนชื่อชายหรือหญิงที่เป็นน้อง (น้องแท้ ๆ

และลูกของอา น้ำ) น้องเขย น้องสะใภ้ น้องสามี

น้องภรรยา และคนเหล่านั้นใช้แทนชื่อตนเอง

10.3.2.5 คำที่หลานใช้แทนชื่อลุงป้า น้ำอา ลุงป้า น้ำอา ใช้แทนชื่อตนเอง

และเขย สะใภ้ ใช้แทนชื่อพี่น้องของภรรยาหรือสามี

luŋ²

คำที่หลานใช้แทนชื่อลุง ลุงใช้แทนชื่อตนเองเมื่อ

พูดกับหลาน และน้องเขย น้องสะใภ้ ใช้แทนชื่อ

พี่ชายของภรรยาหรือสามี

ʔa:y⁵ luŋ², luŋ²

คำที่หลานใช้แทนชื่อลุง

luŋ² ba:w³

คำที่หลานใช้แทนชื่อลุงที่ยังหนุ่ม ยังไม่ได้แต่งงาน

และน้องเขย น้องสะใภ้ ใช้แทนชื่อพี่ชายของสามีที่

ยังไม่ได้แต่งงาน

pa:⁵

คำที่หลานใช้แทนชื่อป้า ป้าใช้แทนชื่อตนเองเมื่อ

pa: ⁵ sa:w ¹	พูดกับหลาน และน้องเขย น้องสะใภ้ใช้แทนชื่อพี่สาวของภรรยาหรือสามี
pa: ⁵ ʔom ⁶	คำที่หลานใช้แทนชื่อป้าที่ยังสาว ยังไม่ได้แต่งงาน และน้องเขย น้องสะใภ้ใช้แทนชื่อพี่สาวของภรรยาหรือสามีที่ยังไม่ได้แต่งงาน
ʔom ⁶ , pa: ⁵ , pa: ⁵ ʔom ⁶	คำที่หลานใช้แทนชื่อป้าที่อายุมากแล้ว แต่ยังไม่ได้แต่งงาน ป้าโอมใช้แทนชื่อตนเองเมื่อพูดกับหลาน และน้องเขย น้องสะใภ้ใช้แทนชื่อพี่สาวของสามีหรือภรรยาที่อายุมากแล้ว แต่ยังไม่ได้แต่งงาน
na: ⁶	คำที่ป้าโอมใช้แทนตัวเองเมื่อพูดกับหลาน คำที่หลานใช้แทนชื่อน้า และน้าใช้แทนชื่อตนเองเมื่อพูดกับหลาน
na: ⁶ ba:w ³	คำที่หลานใช้แทนชื่อน้าชายที่ยังหนุ่ม ยังไม่ได้แต่งงาน
na: ⁶ ba:w ³ , na: ⁶ ca:y ²	คำที่พี่เขยใช้แทนชื่อน้องชายของภรรยาที่ยังหนุ่ม ยังไม่ได้แต่งงาน
na: ⁶ sa:w ¹	คำที่หลานใช้แทนชื่อน้าสาวที่ยังสาว ยังไม่ได้แต่งงาน
na: ⁶ sa:w ¹ , na: ⁶ ʔiŋ ²	คำที่พี่เขยใช้แทนชื่อน้องสาวของภรรยาที่ยังสาว ยังไม่ได้แต่งงาน
na: ⁶ ʔom ⁶	คำที่หลานใช้แทนชื่อน้าสาวที่ยังไม่มีลูก แม้จะอายุมากแล้ว น้าโอมใช้แทนชื่อตนเองเมื่อพูดกับหลาน และพี่เขยใช้แทนชื่อน้องสาวของภรรยาที่ยังไม่ได้แต่งงาน แม้จะอายุมากแล้ว
ʔom ⁶ , na: ⁶ , na: ⁶ ʔom ⁶	คำที่น้าโอมใช้แทนชื่อตนเองเมื่อพูดกับหลาน

na:^๕ ?ut^๕

คำที่หลานใช้แทนชื่อน้องสุดท้องของแม่ และพี่เขย

?ut^๕, na:^๕

ใช้แทนชื่อน้องชายน้องสาวสุดท้องของภรรยา

?a:w¹

คำที่น้ำอืดใช้แทนชื่อตนเองเมื่อพูดกับหลาน

pa:⁴ ?a:w¹

คำที่หลานใช้แทนชื่ออาชาย และอาใช้แทนชื่อตนเองเมื่อพูดกับหลาน

noŋ^๕ ?a:w¹

คำที่หลานใช้แทนชื่ออาชาย

?a:w¹ ba:w^๓

คำที่พี่สะใภ้ใช้แทนชื่อน้องชายของสามี

?a:w¹ ?ut^๕

คำที่หลานใช้แทนชื่ออาชายที่ยังหนุ่ม ยังไม่ได้

แต่งงาน พี่สะใภ้ใช้แทนชื่อน้องชายของสามี

ที่ยังหนุ่ม ยังไม่ได้แต่งงาน

คำที่หลานใช้แทนชื่ออาที่เป็นน้องชายสุดท้อง

ของพ่อและพี่สะใภ้ใช้แทนชื่อน้องชายสุดท้อง

ของสามี

?ut^๕, ?a:w¹

คำที่อาที่เป็นน้องชายสุดท้องของพ่อใช้แทนชื่อ

ตนเองเมื่อพูดกับหลาน

?a:¹

คำที่หลานใช้แทนชื่ออาหญิง และอาหญิง

ใช้แทนชื่อตนเองเมื่อพูดกับหลาน

mɛ:⁴ ?a:¹

คำที่หลานใช้แทนชื่ออาหญิง

noŋ^๕ ?a:¹

คำที่พี่สะใภ้ใช้แทนชื่อน้องสาวของสามี

?a:¹ sa:w¹

คำที่หลานใช้แทนชื่ออาหญิงที่ยังสาว ยังไม่แต่งงาน

และพี่สะใภ้ใช้แทนชื่อของสามีที่ยังสาว ยังไม่ได้

แต่งงาน

?a:¹ ?om^๕

คำที่หลานใช้แทนชื่ออาหญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน

แม้จะอายุมากแล้ว อาโaimใช้แทนชื่อตนเองเมื่อ

พูดกับหลาน และพี่สะใภ้ใช้แทนชื่อน้องสาวสามี

ที่ยังไม่ได้แต่งงาน แม้จะอายุมากแล้ว

?om^๕, ?a:¹, ?a:¹ ?om^๕

คำที่อาโaimใช้แทนชื่อตนเองเมื่อพูดกับหลาน

ʔa:¹ ʔut^๑

คำที่หลานใช้แทนชื่ออาที่เป็นน้องสาวสุดท้อง
ของพ่อและพี่สะใภ้ใช้แทนชื่อน้องสาวสุดท้อง
ของสามี

ʔut^๑, ʔa:¹

คำที่อาที่เป็นน้องสาวสุดท้องของพ่อใช้แทนชื่อ
ตนเองเมื่อพูดกับหลาน

lua^๒

คำที่พี่สะใภ้ใช้แทนชื่อน้องสะใภ้ของสามี และน้อง
สะใภ้ใช้แทนชื่อตนเองเมื่อพูดกับลูกของพี่สะใภ้

ʔem^๒ lua^๒

คำที่หลานใช้เรียกอาสะใภ้

luŋ^๒ + ชื่อลูกคนที่ 1

คำที่น้องสะใภ้ น้องเขย ใช้แทนชื่อพี่ภรรยาหรือ
พี่สามีที่มีลูกแล้ว และหลานใช้แทนชื่อลูกที่มี
ลูกแล้ว

pa:⁵ + ชื่อลูกคนที่ 1

คำที่น้องสะใภ้ น้องเขย ใช้แทนชื่อพี่ภรรยาหรือ
พี่สามีที่มีลูกแล้ว และหลานใช้แทนชื่อป้าที่มี
ลูกแล้ว

na:⁶ + ชื่อลูกคนที่ 1

คำที่พี่เขยใช้แทนชื่อน้องภรรยาที่มีลูกแล้ว
และหลานใช้แทนชื่อน้าที่มีลูกแล้ว

ʔa:w¹ + ชื่อลูกคนที่ 1

คำที่พี่สะใภ้ใช้แทนชื่อน้องชายสามีที่มีลูกแล้ว และ
หลานใช้แทนชื่ออาชายที่มีลูกแล้ว

ʔa:¹ + ชื่อลูกคนที่ 1

คำที่พี่สะใภ้ใช้แทนชื่อน้องสาวสามีที่มีลูกแล้ว และ
หลานใช้แทนชื่ออาหญิงที่มีลูกแล้ว

10.3.3 คำใช้แทนชื่อผู้ที่กล่าวถึง

man^๒

คำใช้กล่าวถึงผู้ที่ผู้พูดไม่รู้จัก หรือกล่าวถึง
คนรุ่นราวคราวเดียวกัน หรือมีอายุอ่อนกว่าผู้พูด
ผู้ฟัง

saw¹

คำใช้กล่าวถึงผู้ที่ผู้พูดไม่รู้จัก 2 คนขึ้นไป

muat³ saw¹

คำใช้กล่าวถึงผู้ที่ผู้พูดไม่รู้จักจำนวนมาก

pi⁴ cia⁶, pi⁴ cia⁶ man² คำที่ใช้กล่าวถึงสามี หรือกล่าวถึงชายหรือหญิงที่
อายุมากกว่าและรักใคร่สนิทสนม
pi⁴ cia⁶ saw¹ คำที่ใช้กล่าวถึงชายหรือหญิงที่อายุมากกว่าและรัก
ใคร่สนิทสนม

10.4 คำขยายกริยา

co⁶, ci⁶

จะ เช่น

co⁶ pay¹ (จะไป)

ci⁶...lew⁶

จะ...แล้ว เช่น

ci⁶ pay¹ lew⁶ (จะไปแล้ว)

da:ŋ¹ ci⁶...lew⁶

กำลังจะ...แล้ว เช่น

da:ŋ¹ ci⁶ kin¹ lew⁶ (กำลังจะกินแล้ว)

tham³ thia⁵...lew⁶

จะ...แล้ว เช่น

tham³ thia⁵ day⁵ lew⁶ (จะได้แล้ว)

tham³ thia⁵ ŋa:n² lew⁶ (งานจะเสร็จแล้ว)

tham³ thia⁵ pay¹ lew⁶ (จะไปแล้ว)

com⁶

เพิ่ง

da:ŋ¹

กำลัง เช่น da:ŋ¹ cew² hia² (กำลังแจวเรือ)

lew⁶, mom⁶

แล้ว เช่น kin¹ lew⁶ (กินแล้ว)

xəy²

เคย เช่น xəy² kin¹ (เคยกิน)

com⁶

เริ่ม เช่น com⁶ tham¹ (เริ่มทำ)

ŋaŋ²

ยัง เช่น ŋaŋ² mi² (ยังมี)

day⁵

ได้ เช่น

day⁵ het⁴ (ได้ทำ)

het⁴ day⁵ (ทำได้)

sik³

1. ต้อง เช่น sik³ pay¹ (ต้องไป)

2. ถูก เช่น sik³ pin¹ (ถูกปิ่น)

ŋiŋ² sik³ (ยิงถูก)

thik ³	ถูก เช่น thik ³ het ⁴ (ถูกให้ทำ)
may ⁵	ไม่ เช่น may ⁵ ci ³ day ⁵ (จำไม่ได้)
baw ¹ ,bew ¹	ไม่ เช่น baw ¹ mi ² (ไม่มี) baw ¹ day ⁵ tha:m ¹ (ไม่ได้ถาม) baw ¹ cɔp ⁴ kin ¹ (ไม่อยากกิน อาจเป็นเพราะอิ่มแล้ว) baw ¹ mak ² kin ¹ (ไม่ชอบกิน)
baw ¹ hon ³ , məy ³ hon ³	ไม่เคย เช่น baw ¹ hon ³ hen ¹ (ไม่เคยเห็น)
baw ¹ he ²	ยัง เช่น baw ¹ he ² kin ¹ (ยังไม่ได้กิน)
baw ¹ xian ³	ไม่ต้อง เช่น baw ¹ xian ³ he ⁵ tham ¹ (ไม่ต้องทำ เพราะ ผู้พูดทำเองได้) baw ¹ xian ³ caw ⁵ pay ¹ (ไม่ต้องให้เจ้าไป เพราะผู้พูดไปเองได้)
fa:w ⁶	รีบ เช่น het ⁴ fa:w ⁶ ,het ⁴ fa:w ⁶ het ⁴ fu ² (รีบทำ)
wan ² ,way ²	เร็ว เช่น het ⁴ way ² way ² no ⁶ (ทำเร็ว ๆ ซึ่)
cəm ⁵	ช้า เช่น ĩa:ŋ ⁴ cəm ⁵ (เดินช้า)
koy ⁴	ค่อย เช่น koy ⁴ het ⁴ (ค่อย ๆ ทำ) koy ⁴ bæŋ ³ kon ³ (ค่อย ๆ ดูก่อน)
tiŋ ⁴ noy ⁶ tiŋ ⁴ noy ⁶	ทีละน้อย ๆ เช่น ta: ⁴ wen ² tho ² xin ⁵ tiŋ ⁴ noy ⁶ tiŋ ⁴ noy ⁶ (ดวงอาทิตย์โผล่ขึ้นทีละน้อย)
ta:ŋ ¹	แทน เช่น het ⁴ ta:ŋ ¹ (ทำแทน)
fa:t ³	พรวดพราด เช่น fa:t ³ tin ³ (พรวดพราดตื่น) fa:t ³ len ⁴ (วิ่งพรวดพราด) fa:t ³ pay ¹ (พรวดพราดไป)

mi ² paw ³	มือเปล่า เช่น ma: ² mi ² paw ³ (มามีมือเปล่า)
si ⁵ , si ⁵ bəŋ ³	ลอง เช่น si ⁵ bəŋ ³ sia ⁵ (ลองเสื้อ) waw ⁵ si ⁵ kon ³ , waw ⁵ si ⁵ bəŋ ³ kon ³ (ลองพูดก่อน)
ca:ŋ ⁴	ข้าง เช่น ca:ŋ ⁴ si ⁵ (ข้างซีก ซีกแกง)
ko ³	อดทน เช่น ko ³ tham ¹ (อดทนทำ)
lia ¹ xon ³ lia ¹ lo ¹	พยายามมาก
tem ¹ ca ¹	เต็มใจ
ta ⁴ lon ²	ทำโดยไม่รู้ว่าจะดีหรือไม่ เช่น ta ⁴ lon ² kin ¹ (กินโดยไม่รู้ว่าจะอร่อยหรือไม่ อร่อย) ta ⁴ lon ² pay ¹ (ไปโดยไม่รู้ว่าจะได้ผลดีหรือ ไม่ เช่น ไปจับปลา ก็ไม่รู้ว่าจะได้หรือไม่ได้)
ha:k ³	เอง เช่น ha:k ³ ma: ² (มาเองไม่มีใครเชิญ หรือมาเองไม่มีใครพา)
ten ² , tim ³	เพิ่ม เต็ม อีก เช่น yu ³ ten ² song ¹ bian ¹ me ³ (อยู่เพิ่มอีก 2 เดือน)
law ⁴ ma: ²	อีก เช่น het ⁴ law ⁴ ma: ² (ทำงานไว้ไม่เสร็จ ต่อมาอีก) kin ¹ law ⁴ ma: ² (กินไม่เสร็จ กินต่อ) pay ¹ law ⁴ ma: ² (ไปซื้อของแล้วไม่ได้ ไปใหม่)
ləŋ ² ləŋ ²	เสมอ ๆ เช่น he ⁵ ləŋ ² ləŋ ² (ให้เสมอ ๆ) tham ¹ ləŋ ² ləŋ ² (ทำงานเสมอ ๆ) ma: ² ləŋ ² ləŋ ² (มาเสมอ ๆ)
ʔɔy ³ la: ⁴	นิดหน่อย เช่น kin ¹ ʔɔy ³ la: ⁴ (กินนิดหน่อย)

fɛŋ^๑

tham¹ ʔoy³ la:⁴ (ทำนิดหน่อย)

มาก เช่น

fɛŋ^๑ het⁴ wiak⁴ ʔi^๑ (ทำงานนี้มาก)

fɛŋ^๑ pay¹ (ไปได้ไกล)

คำขยายกริยาแสดงว่าผู้ทำมีหลายคนหรือหลายสิ่ง

เช่น muat³ ʔan^๕ waw^๑ nan² pua² nua²

(คนกลุ่มนี้พูดเสียงดังสนุกสนาน)

bok³ tɛk³ pua² nua² (ดอกไม้บานสะพรั่ง)

ŋa:w² ŋa:w²

คำขยายกริยาแสดงว่าผู้ทำมีหลายคน เช่น

hə^๕ ŋa:w² ŋa:w² (หลายคนให้)

son¹ bon¹

คำขยายกริยาแสดงว่าผู้ทำมีมากมายหลายคน

(มากกว่า ŋa:w² ŋa:w²) เช่น

hay^๕ son¹ bon¹ (หลายคนร้องให้)

puan³ pian³ kan¹

ผลัดกัน

ɸom^๕ kan¹

พร้อมกัน เช่น pay¹ ɸom^๕ kan¹ (ไปพร้อมกัน)

ta⁴ lot⁴

ตลอด เช่น ta⁴ lot⁴ pay¹

(ไปตลอด คือไปได้เร็ว ๆ ง่าย ๆ ไม่มีอะไรกัน)

ta⁴ lot⁴ loŋ² (ลงตลอด คือตกเร็ว ๆ ง่าย ๆ

ไม่มีอะไรกัน)

day^๕ kin¹ ta⁴ lot⁴ (ได้กินตลอดทุกครั้ง)

tɛ^๑ tɛ^๑, ciŋ³ ciŋ³

จริงๆ เช่น waw^๑ ciŋ³ ciŋ³ (พูดจริงๆ)

nɛ^๕

แน่ เช่น ʔan¹ ʔi^๑ nɛ^๕ (อันนี้แน่)

wa:⁴

ว่า เช่น tha:m¹ wa:⁴ (ถามว่า)

10.5 คำบอกคำถาม

fə¹, kən² də¹, kən² nay¹ ใคร เช่น

pi⁴ pen¹ kən² də¹ (พี่เป็นใคร)

la:n¹ pen¹ luk⁴ kən² də¹ (หลานเป็นลูกใคร)

ti⁴ də¹, ka⁴ də¹
tɔ⁴ də¹

mia⁴ də¹
cə² də¹

ki⁵

si² də¹

pen¹ si² (də¹)

?ɔ⁵

baw¹, bəw¹, bɔ¹

baw¹ he², bəw¹ he²,

อะไร เช่น het⁴ saŋ¹ (ทำอะไร)

ที่ไหน เช่น yu³ ti⁴ də¹ (อยู่ที่ไหน)

เท่าไร เช่น

xa:ŋ⁵ cɔk³ ?i⁵ si⁵ met⁵ tɔ⁴ də¹
(แก้วใบนี้ซื้อราคาเท่าไร)

tɔ⁴ də¹ bian¹ (กี่เดือน)

pi¹ ?i⁵ day⁵ tɔ⁴ də¹ pi¹ lew⁵
(ปีนี้อายุเท่าไรแล้ว)

เมื่อไร

เวลาเท่าไร เช่น ma:² het⁴ wiak⁴

tɛ³ cə² də¹

(มาทำงานตั้งแต่เวลาเท่าไร)

กี่ เช่น

ki⁵ bian¹ (กี่เดือน)

ki⁵ pap⁵ si¹ (หนังสือกี่เล่ม)

ki⁵ cə² (กี่โมง)

ki⁵ xuap³ (กี่ขวบ)

ทำไม เช่น si² də¹ ma:² miang² thay⁴ day⁵

(ทำไมมาเมืองไทยได้)

เป็นอย่างไร เจ็บไข้สบายดีหรือ

หรือ เช่น pay¹ ta:ŋ² ni⁵ ?ɔ⁵ (ไปทางนี้หรือ)

หรือเปล่า เช่น kən² nan⁵ ci⁴ kew⁵ baw¹

(คนนั้นซื้อแก้วหรือเปล่า)

หรือยัง เช่น mi² hian² mi² ǵa:w⁵ baw¹ he²

(มีเรือนมีเหย้าหรือยัง)

10.6 คำที่เฉพาะ

ʔi ^๑ , ni ^๑	นี้
ʔan ^๑ , nan ^๑	นั่น
no ^๑	โน้น
ʔin ^๑	อื่น

10.7 ลักษณะนาม

ʔan ¹	ใช้กับสิ่งต่าง ๆ ทั่วไป เช่น song ¹ ʔan ¹ (2 อัน)
kən ²	ใช้กับคน เช่น kən ^๒ ca:yŋ ^๑ (ผู้ชายคนหนึ่ง)
to ¹	ใช้กับสัตว์ เช่น song ¹ to ¹ kay ^๓ (ไก่ 2 ตัว)
ko ¹	ใช้กับต้นไม้ เช่น ko ¹ ma:k ^๓ xa:m ¹ niŋ ^๑ (มะขามต้นหนึ่ง)
lam ^๒	ใช้กับไม้ที่เป็นลำ มีรูกลวง เช่น lam ^๒ may ^๑ niŋ ^๑ (ไม้ลำหนึ่ง)
ko ^๑	ใช้กับไม้ใหญ่ยาว ไม่มีรูกลวง เช่น ko ^๑ may ^๑ niŋ ^๑ (ไม้ต้นหนึ่ง)
ka:p ^๓	ใช้กับผักที่มีลักษณะเป็นกาบ เช่น ka:p ^๓ fak ^๑ niŋ ^๑ (ผักกาดหนึ่ง)
ko ^๒	ใช้กับผักที่ปลิดออกได้เป็นกาบ ๆ หรือกลีบ ๆ ได้แก่ ผักกาดขาว หัวหอม กระเทียม เป็นต้น เช่น ko ^๒ fak ^๑ ka:t ^๓ niŋ ^๑ (ผักกาดหัวหนึ่ง)
ka:n ^๕	ใช้กับผักที่มีลักษณะเป็นก้าน เช่น ka:n ^๕ fak ^๑ niŋ ^๑ (ผักต้นหนึ่ง)
bua ^๓	ใช้กับผักที่มีรูปร่างกลม เช่น hua ¹ hom ¹ bua ^๓ niŋ ^๑ (หอมหัวใหญ่หัวหนึ่ง)
ho ^๓	ใช้กับผักที่กานห่อเข้าด้วยกัน เช่น ho ^๓ fak ^๑ ka:t ^๓ niŋ ^๑ (กะหล่ำปลีหัวหนึ่ง)
thut ^๑	ใช้กับผักที่เด็ดยอด เช่น

	thut ^๕ fak ^๕ bong ^๕ nig ^๔ (ผักบั้งต้นหนึ่ง)
fak ^๕	ใช้กับผักหรือผลไม้ที่เป็นผัก เช่น
	song ^๑ fak ^๕ ma:k ^๓ xa:m ^๑ (มะขาม 2 ผัก)
kam ^๑	ใช้กับผักที่กำไว้ด้วยกันโดยไม่ได้เอาเชือกมัด เช่น
	kam ^๑ fak ^๕ bong ^๕ nig ^๔ (ผักบั้งกำหนึ่ง)
po ^๕	ใช้กับผักที่ปลิดกาบออกแล้วเอาเชือกมัดเข้าด้วยกัน
	เช่น song ^๑ po ^๕ fak ^๕ (ผัก 2 มัด) หรือใช้กับ
	สิ่งที่เป็นเส้นยาวๆ ขดอยู่ด้วยกัน เช่น song ^๑ po ^๕ ciak ^๔
	(เชือก 2 ขด)
wa: ^๑	ใช้กับรวงข้าวที่มัดไว้ด้วยกัน เช่น song ^๑ wa: ^๑ xaw ^๕
	pen ^๑ kum ^๑ nig ^๔
	(ข้าว 2 มัดเป็นกุ่มหนึ่ง)
wi ^๑	ใช้กับกล้วยที่อยู่รวมกันเป็นหวี
hia ^๒	ใช้กับกล้วยที่อยู่รวมกันเป็นเครือ
thuang ^๑	ใช้กับดอกไม้ เห็ด เช่น
	thuang ^๑ bok ^๓ nig ^๔ (ดอกไม้ดอกหนึ่ง)
kam ^๒	ใช้กับอาหาร เช่น kin ^๑ song ^๑ kam ^๒ (กิน 2 คำ)
lak ^๕	ใช้กับรั้ว เช่น song ^๑ lak ^๕ hua ^๕ (รั้ว 2 รั้ว)
lag ^๑	ใช้กับเรือ เช่น song ^๑ lag ^๑ hian ^๒ (เรือ 2 หลัง)
ham ^๒	ใช้กับสิ่งที่ม้วนได้ ได้แก่ เสื่อ ที่นอน กระดาษ
	เป็นต้น เช่น ham ^๒ sia ^๓ nig ^๔ (ที่นอนอันหนึ่ง)
xaw ^๑	ใช้กับเขาวัว เขาควาย ฯลฯ
kam ^๕	ใช้กับเขาที่มีลักษณะแตกเป็นกิ่งๆ เช่น
	xaw ^๑ kwa:ng ^๑ mi ^๑ la:y ^๑ kam ^๕ (เขากวางมีหลายกิ่ง)
ka:n ^๕	ใช้กับหวี ซ้อน
ma:k ^๔	ใช้กับเครื่องใช้ที่มีคม ได้แก่ เข็ม มีด คีม พรำ
	เคียว ขวาน เป็นต้น เช่น

	ma:k ⁴ khem ¹ niŋ ⁴ (เข็มเล่มหนึ่ง)
boŋ ⁴	ใช้กับเรือ รถ เครื่องบิน
xuap ³	ขวบ (ใช้แก่อายุตั้งแต่ 1-10 ขวบ)
xop ⁴	ขวบเต็ม เช่น
	day ⁵ sa:m ¹ xop ⁴ (อายุ 3 ขวบเต็ม)
pi ¹	ปี (ใช้แก่อายุตั้งแต่ 11 ปีเป็นต้นไป)
xon ⁵	ใช้แก่สิ่งที่เป็นก้อนและไม่เรียบ เช่น น้ำแข็ง
	ก้อนดิน
xew ⁵	ใช้กับสิ่งที่เป็นซี่ ๆ เช่น
	sa:m ¹ xew ² sa:ŋ ¹ (ซ่อม 3 ซี่)
sa:y ¹	ใช้กับเส้นเล็ก ๆ ยาว ๆ เช่น ไหม
sem ⁵	ใช้กับเส้นยาวใหญ่ หรือค่อนข้างใหญ่ เช่น เชือก
	เข็มขัด ดอกไม้ที่ห้อยเป็นสาย แหวน กำไล
	สร้อยคอ
po ⁵	ใช้กับเส้นยาว ๆ ที่ขดรวมกัน เช่น เชือก
yo ²	ใช้กับเส้นเล็ก ๆ บาง ๆ เช่น yo ² fom ¹
	(ผมเส้นหนึ่ง)
po:y ¹	ใช้กับเส้นเล็ก ๆ บาง ๆ ที่อยู่ด้วยกัน
	เช่น fia ¹ soŋ ¹ po:y ¹ (เปีย 2 เปีย)
kuan ⁵	ใช้กับเส้นยาว ๆ ที่มีวงกลม เช่น เชือก
lem ⁵	ใช้กับสิ่งยาว ๆ ได้แก่ หนังสือ เชือก แหวน เทียน
	สร้อย เป็นต้น เช่น soŋ ¹ lem ⁵ si ¹ (หนังสือ 2 เล่ม)
piang ³	ใช้กับสิ่งยาว ๆ แบน ๆ เช่น
	soŋ ¹ piang ³ fa: ¹ (ฝา 2 ฝา)
bo ¹	ใช้กับสิ่งแบนบาง ได้แก่ ใบไม้ กระดาษ แผ่นภาพ
	หมวก เป็นต้น เช่น
	bo ¹ may ⁵ niŋ ⁴ (ใบไม้ใบหนึ่ง)

na: ⁵	ใช้กับหน้ากระดาษ เช่น
pen ⁵	na: ⁵ cia ⁵ niŋ ⁴ (กระดาษหน้าหนึ่ง)
fin ¹	ใช้กับแผ่นไม้ เช่น kim ⁵ pen ⁵ niŋ ⁴ (ไม้แผ่นหนึ่ง)
xa:ŋ ⁵	ใช้กับสิ่งที่ทอเป็นผืนหรือสิ่งแบน ๆ เช่น ผ้า เสื้อ ชั้น กางเกง เสื้อ
ken ³	ใช้กับสิ่งกลม ๆ ได้แก่ ครก แก้ว ไซ รถ เรือ กล้วย มะเขือยาว แว่นตา แหวน แดง หมาก พักทอง เป็นต้น เช่น xa:ŋ ⁵ cok ⁴ niŋ ⁴ (ครกใบหนึ่ง)
ket ⁰	ใช้กับสิ่งกลม ๆ เล็ก ๆ เช่น sa:m ¹ ken ³ ma:k ³ thua ³ (ถั่ว 3 เมล็ด)
ban ⁵	ใช้กับกระดุม เช่น ket ⁰ sia ⁵ ket ⁰ niŋ ⁴ (กระดุมเม็ดหนึ่ง)
piang ³	ใช้กับสิ่งกลมยาว เช่น หัวไซเท้า มั่น อูจจาระ เช่น ban ⁵ fak ⁰ ka:t ³ niŋ ⁴ (หัวไซเท้าหัวหนึ่ง)
kam ²	ใช้กับสิ่งที่ผ่านออกมาแบน ๆ เช่น sa:m ¹ piang ³ ma:k ³ tɛŋ ¹ (แดง 3 ชั้น)
cɛŋ ⁰	ใช้กับเนื้อ ปลา ผักที่หั่นเป็นชิ้น ๆ เช่น si ³ kam ² ma:k ³ ʔoy ⁵ (ฝรั่ง 4 ชั้น)
ya:ŋ ¹	ใช้กับชิ้นเล็ก ๆ เป็นเสี้ยว ต้องมีมุมแหลม เช่น cɛŋ ⁰ ma:k ³ tɛŋ ¹ mo ² niŋ ⁴ (แดงโมเสี้ยวหนึ่ง)
bep ³	อย่าง เช่น puk ⁴ sɔŋ ¹ ya:ŋ ¹ (ปลุก 2 อย่าง)
liang ⁴	แบบ
da:n ⁵	เรื่อง
muat ³	ด้าน เช่น hian ² ʔi ⁰ mi ² si ³ da:n ⁵ fa: ¹
mu ³	(เรื่องนี้ มี 4 ด้าน) ใช้กับคนที่รวมกลุ่มกัน ไม่ใช้กับสัตว์ ใช้กับคน สัตว์ ฯลฯ ที่รวมกลุ่มกัน

piŋ ²	ใช้กับควาย คน จำนวนมาก เช่น xwa:y ² pen ¹ piŋ ² (ควายเป็นฝูง)
ta:n ³	ใช้กับสัตว์หรือสิ่งที่เคลื่อนที่ได้จำนวนมาก ได้แก่ ควาย ช้าง ม้า นก มด รถ เป็นต้น เช่น ta:n ³ xwa:y ² (ควายฝูงหนึ่ง)
doy ¹	ใช้กับสิ่งที่เป็นคู่ เช่น ตะเกียบ รองเท้า
kik ⁴	ใช้กับข้างหนึ่งของสิ่งที่เป็นคู่ เช่น ตะเกียบข้างหนึ่ง
cum ⁵	ใช้กับสิ่งกลม ๆ ที่อยู่ด้วยกันจำนวนหนึ่ง เช่น ผลไม้ (มักเป็นพวงเล็ก อาจมี 2-3 ลูก)
pua ⁵	ใช้กับสิ่งกลม ๆ ที่อยู่ด้วยกันจำนวนมาก เช่น ไข่กบ
puan ²	ไข่ปลา ผลไม้ (มักเป็นพวงใหญ่ อาจมี 5-6 ลูก)
le ¹	ใช้กับสิ่งกลม ๆ ที่อยู่ด้วยกันจำนวนมากยิ่งขึ้นไปอีก เช่น มะพร้าว หมา
le ¹	ใช้กับสิ่งที่ใส่จาน เช่น
ho ³	xaw ⁵ sɔŋ ¹ le ¹ , sɔŋ ¹ le ¹ xaw ⁵ (ข้าว 2 จาน)
kwɔŋ ³	ใช้กับสิ่งที่เป็นห่อ เช่น sɔŋ ¹ ho ³ xaw ⁵ (ข้าว 2 ห่อ)
ŋɔp ⁴	ใช้กับสิ่งที่อยู่ในกล่อง เช่น sɔŋ ¹ kwɔŋ ³ xaw ⁵ (ข้าว 2 กล่อง)
ha: ³	ครึ่ง เช่น wa:y ⁵ sɔŋ ¹ ŋɔp ⁴ (ไห 2 ครึ่ง)
	ท่า (ใช้กับน้ำ) เช่น ha: ³ nɔŋ ² (น้ำองครึ่งหนึ่ง)
	hay ⁵ met ⁵ la:y ¹ ha: ³ nam ⁵ ta: ¹ (ร้องไห้หมดน้ำตาหลายท่า คือ ร้องไห้ครึ่งหนึ่งแล้ว พักก็เป็นท่าหนึ่ง ร้องต่อแล้วพักอีกก็เป็นอีกท่าหนึ่ง)

10.8 คำบอกจำนวนหรือปริมาณ คำขยายคำบอกจำนวน และคำบอกลำดับ

nɨŋ ⁴	1
sɔŋ ¹	2
sa:m ¹	3
si ³	4
ha: ⁵	5
hok ⁶	6
cet ⁶	7
pɛt ³	8
kaw ⁵	9
sip ⁶	10
sip ⁶ ?et ⁶	11
sip ⁶ sɔŋ ¹	12
sip ⁶ sa:m ¹	13
sip ⁶ si ³	14
sip ⁶ ha: ⁵	15
sip ⁶ hok ⁶	16
sip ⁶ cet ⁶	17
sip ⁶ pɛt ³	18
sip ⁶ kaw ⁵	19
sa:w ²	20
sa:w ² ?et ⁶	21
sa:w ² sɔŋ ¹	22
sa:m ¹ sip ⁶	30
sa:m ¹ sip ⁶ ?et ⁶	31
sa:m ¹ sip ⁶ sɔŋ ¹	32
si ³ sip ⁶	40

si ³ sip ⁶ ?et ⁶	41
si ³ sip ⁶ sɔŋ ¹	42
ha: ⁵ sip ⁶	50
ha: ⁵ sip ⁶ ?et ⁶	51
ha: ⁵ sip ⁶ sɔŋ ¹	52
hok ⁶ sip ⁶	60
hok ⁶ sip ⁶ ?et ⁶	61
hok ⁶ sip ⁶ sɔŋ ¹	62
cet ⁶ sip ⁶	70
cet ⁶ sip ⁶ ?et ⁶	71
cet ⁶ sip ⁶ sɔŋ ¹	72
pət ³ sip ⁶	80
pət ³ sip ⁶ ?et ⁶	81
pət ³ sip ⁶ sɔŋ ¹	82
kaw ⁵ sip ⁶	90
kaw ⁵ sip ⁶ ?et ⁶	91
kaw ⁵ sip ⁶ sɔŋ ¹	92
hɔy ⁶ niŋ ⁴	100
pan ² niŋ ⁴	1,000
pan ² niŋ ⁴ pay ¹ niŋ ⁴ , pan ²	1,001
niŋ ⁴ baw ¹ hɔy ⁶ pay ¹	
niŋ ⁴ , pan ² niŋ ⁴ niŋ ⁴	
pan ² niŋ ⁴ pay ¹ sɔŋ ¹ , pan ²	1,002
niŋ ⁴ baw ¹ hɔy ⁶ pay ¹	
sɔŋ ¹ , pan ² niŋ ⁴ sɔŋ ¹	
pan ² niŋ ⁴ pay ¹ sip ⁶ , pan ²	1,010
niŋ ⁴ baw ¹ hɔy ⁶ pay ¹	
sip ⁶ , pan ² niŋ ⁴ sip ⁶	

pan² niŋ⁴ sip¹ ʔet⁶, pan² 1,011
 niŋ⁴ baw¹ hɔy⁶ pay¹
 sip⁶ ʔet⁶, pan² niŋ⁴
 baw¹ hɔy⁶ sip⁶ ʔet⁶

pan² niŋ⁴ hɔy⁶ niŋ⁴, pan² 1,100
 ʔet⁶

pan² niŋ⁴ hɔy⁶ niŋ⁴ pay¹ 1,101
 niŋ⁴, pan² niŋ⁴ hɔy⁶
 niŋ⁴ niŋ⁴

pan² niŋ⁴ hɔy⁶ niŋ⁴ sip⁶ 1,111
 ʔet⁶

min³ niŋ⁴ 10,000

sɛn¹ niŋ⁴ 100,000

la:n⁶ niŋ⁴ 1,000,000

sip⁶ min³ baw¹ pan² sip⁶ 100,011
 ʔet⁶, sip⁶ min³ baw¹
 pan² baw¹ hɔy⁶ sip⁶ ʔet⁶,
 sɛn¹ niŋ⁴ pay¹ sip⁶ ʔet⁶

sɛn¹ niŋ⁴ sa:m¹ min³ 133,053
 sa:m¹ pan² baw¹ hɔy⁶
 ha:⁵ sip⁶ sa:m¹

si³ hɔy⁶ sa:m¹ sip⁶ min³ 4,300,453
 baw¹ pan² si³ hɔy⁶ ha:⁵
 sip⁶ sa:m¹, si³ sip⁶
 sa:m¹ sɛn¹ baw¹ pan²
 si³ hɔy⁶ ha:⁵ sip⁶
 sa:m¹

si³ sip⁶ sa:m¹ min³ baw¹ 430,453
 pan² si³ hɔy⁶ ha:⁵ sip⁶
 sa:m¹, si³ hɔy⁶
 sa:m¹ sip⁶ pan² si³
 hɔy⁶ ha:⁵ sip⁶ sa:m¹

kik⁴

เลขคี่ เช่น 3 5 7

ku⁴

เลขคู่ เช่น 2 4 6

xon¹

ข้างเดียว

kua⁵

คนเดียว เช่น

yu³ kua⁵ (อยู่คนเดียว)

ma:² kua⁵ (มาคนเดียว)

kən² kua⁵ (คนอยู่คนเดียว)

fua¹ diaw¹ mia² kua⁵

(สามีภรรยาอยู่กัน 2 คนเท่านั้น ไม่มีลูกหรือคนอื่นอยู่ด้วย)

kən² diaw¹

คนเดียว สิ่งเดียว เช่น

kən² diaw¹ hian² xoy⁵ yu³ han⁵

(เรือนชั้นหลังเดียวอยู่ที่นั่น)

kəŋ² diaw¹ mia² xoy⁵ hu² tam³ huk³

(ภรรยาชั้นคนเดียวทอผ้าเป็น)

nɔy⁶, ʔon³, ʔoy⁵ cɔy⁵ niŋ⁴, nɔy⁶ น้อย

cɔy⁵ niŋ⁴, nit⁶ niŋ⁴, nit⁶

nɔy⁶, nit⁶ diaw¹, nɔy⁶ diaw¹

nɛw¹

น้อย เช่น

wan² ni⁶ ma:² nɛw¹ (วันนี้มีคนมาน้อย)

nɛw¹ kən² kin¹ (น้อยคนกิน)

ma:k⁴

มาก เช่น

siŋ³ la:y¹ pa:y² ma:k⁴ (มีพี่น้องลูกหลานมาก)

la:y¹

มาก หลาย เช่น kən² la:y¹ (คนมาก)

ya:p⁴ ya:p⁴

มาก (จำนวนมากกว่า la:y¹) เช่น

kən² het⁴ wiak⁴ ya:p⁴ ya:p⁴

(คนทำงานอยู่หลายคน)

ka:m ²	มีจำนวนมากนับไม่ได้ เช่น day ⁵ ka:m ² (ได้จำนวนมาก)
met ⁶	หมด เช่น met ⁶ wiak ⁴ met ⁶ ka:n ¹ (หมดงาน)
ba:ŋ ³	บาง เช่น ba:ŋ ³ xwa:m ² (บางคำ)
cu ⁴ , thuk ³ , naŋ ⁵ , ca ⁴ loy ⁴	ทุก เช่น cu ⁴ ʔan ¹ (ทุกอัน) naŋ ⁵ kən ² naŋ ⁵ het ⁴ ɣa:n ² (ทุกคนทำงาน) ca ⁴ loy ⁴ mi ⁶ (ทุก ๆ วัน)
lin ⁴	เกิน เช่น po ⁴ lin ⁴ me ⁴ soŋ ¹ pi ¹ (พ่ออายุมากกว่าแม่ 2 ปี)
lut ⁶	น้อยกว่า เช่น me ⁴ lut ⁶ po ⁴ soŋ ¹ pi ¹ (แม่อายุน้อยกว่าพ่อ 2 ปี)
teŋ ²	ทั้ง ตลอด เช่น teŋ ² to ¹ (ทั้งตัว)
to ⁴ lep ⁴ mi ² dam ¹	เท่าที่เล็บ คือ น้อยมาก
fa:y ² mi ² niŋ ⁴	พายมือหนึ่ง
kum ¹	รวงข้าว 2 กำที่มัดเข้าด้วยกัน ปริมาณข้าวที่ได้ ประมาณ 3-4 กิโลกรัม
tem ¹	เต็ม เช่น tem ¹ sip ⁶ ha: ⁵ (เต็มลืบห้า)
xon ⁵	ค่อนข้าง เช่น nam ⁶ yu ³ xon ⁵ cok ³ (น้ำค่อนข้างแก้ว)
kwa: ³ , ka:y ¹	เกิน กว่า เช่น ्हอ ³ kwa: ³ (ใหญ่กว่า) ma: ² caw ⁶ ka:y ¹ (มาเร็วกว่าเวลา)
ya:w ³	ราว ประมาณ เช่น ya:w ³ sip ⁶ to ¹ (ราว 10 ตัว)
tiŋ ⁴	ทีละ เช่น ma: ² tiŋ ⁴ kən ² (มาทีละคน) ʔa:n ³ pap ⁶ si ¹ tiŋ ⁴ na: ⁵ (อ่านหนังสือทีละหน้า)
thi ³ it ⁶	แรก
sut ⁶ ti ⁴ , ti ⁴ sut ⁶	ที่สุด

siaw⁵

ไม่พอ ไม่ครบ เช่น

fa:⁵ siaw⁵ baw¹ pen¹ sia⁵

(ผ้าไม่พอตัดเสื้อ)

hə⁵ siaw⁵ ɲən² (ให้เงินไม่ครบจำนวน)

10.9 คำเชื่อม

kem²

กับ.....ด้วย เช่น

mɛ⁴ pay¹ kem² luk⁴ (แม่ไปกับลูกด้วย)

กับ ด้วย เช่น

kin¹ dom¹, kin¹ toy⁴ (กินด้วย)

xoy⁵ pay¹ dom¹ fu⁵ la:w² (ฉันไปกับคนลาว)

dom¹, toy⁴

kap⁶

1. กับ ด้วย เช่น

haw² het⁴ ɲa:n² kap⁶ kan¹ (เราทำงานด้วยกัน)

si⁶ pap⁶ si¹ kap⁶ but⁶ ci⁵

(ซื้อหนังสือพิมพ์กับดินสอ)

2. และ เช่น

mia⁴ puk⁴ xoy⁵ ci⁶ het⁴ ɲa:n² kap⁶ son¹ pap⁶ si¹

(พรุ่งนี้ฉันจะทำงานและสอนหนังสือ)

hi² wa:⁴

1. หรือ เช่น

xoy⁵ ci⁶ ʔaw¹ sa:w² hi² wa:⁴ sa:m¹ sip⁶

(ฉันจะเอา 20 หรือ 30)

2. แต่ เช่น

xoy⁵ niay³ la:y¹ hi² wa:⁴ xoy⁵ baw¹ fak⁴

(ฉันเหนื่อยมากแต่ฉันไม่พัก)

hot⁴, tam⁶, theŋ¹, taw⁵, ถึง เช่น

pong³

fua¹ mia² yu³ thaw⁵ yu³ ke³ tam⁶

(ผิวเมื่อยอยู่กับจนแก่จนเฒ่าหัวหงอก) hua¹ hok³

pay¹ pong³ (ไปถึง)

te ³	จาก เช่น ma: ² te ³ ba:n ⁵ (มาจากบ้าน)
	ตั้งแต่ เช่น te ³ sip ⁶ song ¹ ce ² (ตั้งแต่เที่ยง)
xoŋ ¹	ของ เช่น me ⁴ xoŋ ¹ xoy ⁵ (แม่ของฉัน)
siŋ ⁶	เหมือน ดัง เช่น xa:w ¹ siŋ ⁶ yuak ³ (ชาวเหมือนหยวก) song ¹ ken ² suŋ ¹ siŋ ⁶ kan ¹ (2 คนสูงเหมือนกัน)
wia ²	ใช้แสดงกริยาที่ทำเวลาเดียวกัน เช่น wia ² kin ¹ wia ² non ² (นอนกิน)
lew ⁶	แล้ว เช่น xoy ⁵ kin ¹ lew ⁶ non ² (ฉันกินแล้วนอน)
pia ⁴ , po ⁵ , pia ⁴ wa: ⁴	เพราะ เช่น xoy ⁵ baw ¹ non ² day ⁵ pia ⁴ man ² kon ¹ la:y ¹ (ฉันนอนไม่ได้เพราะเขากกรนมาก)
caŋ ⁴	จึง เช่น mia ⁴ puk ⁴ xoy ⁵ caŋ ⁴ pay ¹ (พรุ่งนี้ฉันจึงจะไป) xoy ⁵ niay ³ xoy ⁵ caŋ ⁴ fak ⁴ (ฉันเหนื่อย ฉันจึงพัก)
kw ⁵	ก็ เช่น som ⁵ kw ⁵ law ⁵ thaw ⁵ kw ⁵ na:ŋ ² ta: ¹ fa:ŋ ² kw ⁵ cu ⁶ (ถึงจะเบรียวกก็เป็นเหล่า ถึงจะแก่ก็เป็นนาง ถึงจะ เป็นคนตาฟางก็เป็นคนรัก) xoy ⁵ kw ⁵ pay ¹ (ฉันก็ไปเหมือนกัน)

10.10 คำเกี่ยวกับสถานที่

taŋ ² xwa: ¹	ทางขวา
taŋ ² sa:y ⁶	ทางซ้าย
taŋ ² te ⁵	ทิศใต้

taŋ ² nia ¹	ทิศเหนือ
koŋ ⁵	ใต้ ช้างใต้ เช่น tin ¹ yu ³ koŋ ⁵ pa:n ² (เท้าอยู่ใต้โต๊ะ)
teŋ ²	บน ช้างบน
bon ¹	บน (ใช้กับระยะที่สูงมาก) เช่น ka:ŋ ¹ bon ¹ ka:ŋ ¹ ha:w ¹ (บนฟ้า)
xa:ŋ ⁵ nok ⁴	ข้างนอก
xa:ŋ ⁵ kuaŋ ¹	ข้างใน
ka:ŋ ¹ cəŋ ² , ka:ŋ ¹ ken ³	ใจกลาง
ha:ŋ ³ ka:ŋ ¹	กลาง ๆ ยังไม่ถึงจุดหมาย เช่น hian ² lew ⁵ wa:ŋ ² ha:ŋ ³ ka:ŋ ¹ (เรียนแล้วเลิกกลางคัน) pin ¹ ko ¹ yu ³ ha:ŋ ³ ka:ŋ ¹ (เป็นต้นไม้ยังไม่ถึงยอด)
wa:ŋ ³	ระหว่าง เช่น wa:ŋ ³ saw ¹ (ระหว่างเสา)
kə ⁴ nem ²	แนบ ต้องเป็นสิ่งเล็กแนบกับสิ่งใหญ่ เช่น ไม้ห้อย แนบอยู่กับสี่ข้าง
fəŋ ¹	ชิด ใกล้ชิด เช่น fəŋ ¹ ko ¹ may ⁵ (ชิดต้นไม้) yu ³ fəŋ ¹ kan ¹ (อยู่ใกล้ชิดกัน)
cam ¹ , sə ⁵ , xəm ²	ใกล้ เช่น yu ³ cam ¹ (อยู่ใกล้กัน) yu ³ sə ⁵ kan ¹ (อยู่ใกล้กัน)
kay ¹ , dak ⁵	ไกล
dak ⁵ kay ¹	ไกลมาก
ha:ŋ ³	ห่าง
ni ⁵	ที่นี่ เช่น yu ³ ni ⁵ (อยู่ที่นี่)

han ⁵	ที่นั่น เช่น	yu ³ han ⁵ (อยู่ที่นั่น)
ti ⁴ nan ⁶ , ti ⁴ ʔan ⁶	ที่โน้น คืออยู่ไกลออกไป	
no ²	ที่โน้น คือไม่รู้ว่าอยู่ที่ไหน	

10.11 คำลงท้ายและคำตอบรับตอบปฏิเสธ

du ¹	ใช้ลงท้ายประโยคสั่ง เมื่อพูดกับคนเท่ากันหรือต่ำกว่า เช่น	ma: ² coy ⁴ xoy ⁵ de ³ du ¹ (มาช่วยฉันหน่อย)
-----------------	--	--

no ⁵	ใช้ลงท้ายประโยคสั่งหรือนัด เมื่อพูดกับคนเท่ากันหรือต่ำกว่า อีกฝ่ายหนึ่งจะต้องตอบว่าตกลงหรือไม่ เช่น	tɔn ¹ ba:y ³ pay ¹ no ⁵ (ตอนบ่ายไปได้ไหม)
-----------------	---	---

ʔe ⁶ , ʔi ⁶ , me ⁴	ใช้ลงท้ายประโยคสั่งหรืออนุญาต เมื่อพูดกับคนเท่ากันหรือต่ำกว่า เช่น	
---	--	--

waw⁶ mo³ ʔe⁶ (พูดใหม่ซิ)

naŋ⁴ ʔe⁶ (นั่งซิ)

lew² ʔi⁶ (เร็วซิ)

ma:²cuap³kaŋ⁴ me⁴ (มาพบกันนะ)

ma:²coy⁴xoy⁵de³ (มาช่วยฉันนะ)

no⁶

1. ใช้ลงท้ายประโยคสั่ง เช่น

het⁴ way² way² no⁶ (ทำเร็ว ๆ เข้า)

2. ใช้ลงท้ายประโยคชักชวน เช่น

haw⁴ pay¹ no⁶ (เราไปกันนะ)

3. ใช้ลงท้ายประโยคที่พูดเมื่อจะจากกัน เช่น

xoy⁵pay¹noŋ²kɔn³no⁶ (ฉันไปนอนก่อนนะ)

de³, de³ no⁶

ใช้ลงท้ายประโยคขออนุญาต เช่น

ho⁵xoy⁵naŋ⁴de³ (ให้ฉันนั่งนะ)

ʔo ⁵	ใช้ลงท้ายประโยคตกท้าย เช่น pa: ⁵ ma: ² ni ⁵ ʔo ⁵ (ป้ามานี่หรือ)
dok ⁴	ใช้ลงท้ายประโยคแย้ง เช่น fu ¹ com ⁵ het ⁴ dok ⁴ (เขาเพิ่งทำห rokok)
ʔan ¹ də ¹	คำขานรับ ใช้ได้ทั่วไป
ʔe ⁵ (โพบ)	คำขานรับ ใช้พูดระหว่างเพื่อนหรือกับคนต่ำกว่า
ʔo ⁵	ใช้ตอบรับแสดงว่าเข้าใจ
ʔə ⁵	ใช้ตอบรับแสดงว่าถูกต้อง
hi ⁵ , ʔi ⁵	ใช้ตอบปฏิเสธคนเท่ากันหรือต่ำกว่า

10.12 มาตรา

10.12.1 มาตราวัดความยาว ความกว้าง

xo ⁵ mi ²	ข้อนิ้วมือ
kam ¹	กำมือ ใช้วัดหัว ควาย หมู ตู๋ โต๊ะ ฯลฯ
thoŋ ³ kam ¹	ครึ่งกำมือ
kam ¹ taŋ ⁵	กำมือโดยยื่นหัวแม่มือออกมา
xip ⁴	คืบ
sok ³	ศอก
xen ¹	แขน
ba:t ³ tin ¹	ก้าว (ใช้วัดนา เป็นต้น)
wa: ²	วา
sa:w ¹ wa: ²	สิบสองวา หมายความว่า ระยะยาวมาก
cua ⁴ hua ⁵	ยาวประมาณไม้รวัก คือ ประมาณ 3 วา ใช้วัดพื้นที่ เช่น นา ไร่
cua ⁴ sa:w ⁵	ยาวประมาณไม้ส้าว คือ ประมาณ 3-4 วา ใช้วัดพื้นที่หรือวัดความสูงก็ได้

ʔəm⁵, ʔum⁵

อ่อม เช่น

ถือ³ ʔəm⁵ niŋ⁴ (ใหญ่ 1 อ่อม)

10.12.2 มาตราวัดน้ำหนัก

fən¹

มาตราวัดน้ำหนัก 10 เฝิน เท่ากับ 1 บ๊ัก

bak⁶

มาตราวัดน้ำหนัก 10 บ๊ัก เท่ากับ 1 เปี้ย

bia⁵

มาตราวัดน้ำหนัก 10 เปี้ย เท่ากับ 1 เกิน

ซึ่งน้อยกว่า 1 กิโลกรัมนิดหน่อย

kən¹

มาตราวัดน้ำหนัก 10 เกิน เท่ากับ 1 เอียน

ʔian³

มาตราวัดน้ำหนัก 1 เอียน เท่ากับ 1 กิโลกรัม

ta:⁵

มาตราวัดน้ำหนัก 10 เอียน เท่ากับ 1 ต้า

kam¹

มาตราวัดน้ำหนักเท่ากับ 1 กิโลกรัม หรือ 1 เอียน

10.13 คำอุทาน

ʔa:y⁵ ya:²

ร้องเมื่อตื่นตื่นที่เห็นผู้อื่นได้รับสิ่งดี ๆ หรือมี

ความสามารถมาก

ʔoy⁵ yo:², ʔo⁵ yo:²

ร้องเมื่อตื่นตื่นมากที่เห็นผู้อื่นได้รับสิ่งดี ๆ หรือมี

ความสามารถมาก

ʔa⁴ ca:³

ร้องเมื่อสนุกมากหรือเหนื่อยมาก

ʔoy⁶

ร้องเมื่อเจ็บหรือดีใจหรือสงสาร

ʔɛw⁵ ʔoy⁶

ร้องเมื่อเจ็บ

ʔuy⁶

ร้องเมื่อตกใจหรือไม่ชอบ

ʔe⁶

ร้องเมื่อแปลกใจ

ʔa:w²

ร้องเมื่อเข้าใจ

ʔi⁶

ร้องเมื่อขยะแขยง

hiy⁴

ร้องเมื่อกลัวหรือขยะแขยง เช่น เห็นเสือ เห็นตัวบุง

ʔə⁵ hə²

ร้องบอกให้ออกห่างไปหน่อย

10.14 คำที่ใช้ร้องเรียกสัตว์

ʔuy⁶ ʔuy⁶, ʔuy⁶

คำร้องเรียกหมู

ʔuy⁶ ʔə⁵

ʔew⁵ ʔew⁵ -

คำร้องเรียกหมา

mɛw² mɛw²

คำร้องเรียกแมว

kuk⁰ kuk⁰ kuk⁰, kuk⁰

คำร้องเรียกไก่

kuk⁰ ʔə⁵

cik⁰ cik⁰ cik⁰; cik⁰

คำร้องเรียกลูกไก่

cik⁰ ʔə⁵

11. สัตว์

11.1 สัตว์ต่าง ๆ

11.1.1 สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม

to ¹ sat ^o	สัตว์
to ¹ sat ^o to ¹ sig ³ ,	สัตว์ที่เลี้ยงไว้ เช่น หมู หมา เป็ด
to ¹ sig ³ to ¹ xon ¹ ,	ไก่ วัว ควาย
sig ³ xon ¹	
cua ²	คอก เช่น ʔok ³ day ⁵ cua ² ma: ¹ niŋ ⁴ (ออกลูกหมามาคอกหนึ่ง)
to ¹ ma: ¹	หมา
ma: ¹ yu ³ hian ² , ma: ¹	หมาที่เลี้ยงที่บ้าน
ba:n ⁵	
ma: ¹ nay ² , ma: ¹ pa: ³	หมาป่า
ma: ¹ fa:n ²	หมาล่าสัตว์
ma: ¹ fan ²	หมาที่เอาไว้ทำพันธุ์
ma: ¹ ba: ⁵ ma: ¹ maw ²	หมาบ้า
ma: ¹ fon ^o	หมาชอบกินสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ ฯลฯ
to ¹ mew ²	แมว
to ¹ mu ¹	หมู
mu ¹ loŋ ²	หมูป่า
mu ¹ hian ²	หมูบ้าน
mu ¹ me ⁴	หมูแม่
mu ¹ po ⁴	หมูพ่อ
mu ¹ fɔk ³	หมูที่จะเป็นแม่
mu ¹ ton ¹	หมูตอ
to ¹ ɣua ²	วัว
ɣua ² me ⁴	แม่วัว
thək ^o ɣua ²	วัวตัวผู้มีลูกแล้วแต่ยังมีแรง

ɲua ² thək ⁶	วัวตัวผู้ยังไม่มิลูกและยังมีแรง
ɲua ² si ³	วัวสาว
ɲua ² pa: ³	วัวป่า
ɲua ² su ⁴ lu ⁴	วัวในเรื่องเล่าเก่าแก่ มีแรงมาก
to ¹ xwa:y ²	ควาย
thək ⁶ xwa:y ²	ควายตัวผู้มิลูกแล้วแต่มีแรง
xwa:y ² thək ⁶	ควายตัวผู้ยังไม่มิลูกและมีแรง
xwa:y ² pɔ ⁴	พ่อควาย
xwa:y ² si ³	ควายสาว
xwa:y ² mɛ ⁴	แม่ควาย
xwa:y ² pa: ³	ควายป่า
xwa:y ² nam ⁶	ควายอยู่ในน้ำ
to ¹ la: ²	ลา
to ¹ lo ² , to ¹ lia ²	ล่อ
to ⁴ be ⁵	แพะ
be ⁵ mɛ ⁴	แม่แพะ
be ⁵ si ³	แพะสาว
be ⁵ buak ³	แพะตัวผู้แก่แล้ว
be ⁵ thək ⁶	แพะตัวผู้ยังหนุ่ม
to ¹ yiaŋ ⁶	แพะป่า
to ¹ ca:ŋ ⁶	ช้าง
to ¹ ma: ⁶	ม้า
ma: ⁶ la:y ²	ม้าลาย
ma: ⁶ xi ³	ม้าสี
ma: ⁶ ta:ŋ ³	ม้าต่าง
ma: ⁶ fan ²	ม้าตัวผู้ไว้ทำพันธู์
to ¹ kwa:ŋ ¹	กวาง
to ¹ fa:n ²	อีเก้ง

to ¹ het ⁴	แหวด
to ¹ mi ¹	หมี
mi ¹ be ⁵	หมีชนิดตัวเล็ก
mi ¹ ma: ⁶	หมีชนิดตัวใหญ่
to ¹ sia ¹	เสื่อ มีหลายชนิด เช่น
	sia ¹ nok ⁴ (เสื่อนก อยู่บนต้นไม้จับนกกิน)
	sia ¹ kum ³ (เสื่อกุ่ม อยู่บนพื้นดินจับหมูหมากิน)
	sia ¹ coŋ ⁴ , sia ¹ ma: ⁶ (เสื่อโค้ง)
	sia ¹ da:w ¹ (เสื่อดาว)
to ¹ ŋen ¹ xa:n ⁵	อีเห็น ตัวเท่าสุนัข
to ¹ ŋen ¹ moŋ ²	อีเห็น ตัวเท่าแมว
to ¹ liŋ ²	ลิง เช่น
	liŋ ² ha:ŋ ¹ kut ⁶ (ลิงหางกุด)
	liŋ ² ha:ŋ ¹ hi ² (ลิงหางยาว)
	liŋ ² koŋ ⁵ da:n ⁵ (ลิงก้นดำ)
	liŋ ² noy ⁶ (ลิงตัวเล็ก)
	liŋ ² lom ² (ลิงลม)
to ¹ kaŋ ¹ , to ¹ liŋ ² kaŋ ¹	ลิงก้นแดง
to ¹ ca: ² ni ²	ชะนี
to ¹ ba:ŋ ³	บ้าง
to ¹ lin ⁴	ลิน
to ¹ ?on ⁵	อัน
to ¹ liŋ ³	หนูหริ่ง
to ¹ paŋ ² poŋ ⁴	พังพอน
to ¹ coŋ ³	เหมือนหนู แต่ตัวเล็กกว่า ขอบกินไก่อ
to ¹ men ⁵	เม่น
to ¹ hoŋ ¹	เหมือนเม่น แต่ไม่แหลม
to ¹ tho ⁵	กระต่าย

to ¹ hok ⁴	กระรอก
to ¹ na:k ⁴	นาก
to ¹ kia ¹	ค่างคาว

11.1.2 สัตว์เลี้ยงคลาน

to ¹ hia ⁵	เหี้ย
to ¹ len ²	แลน
to ¹ kak ³ ke ³	ตุ๊กแก
to ¹ luaŋ ² ta:ŋ ²	สัตว์เลี้ยงคลาน เปลี่ยนสีได้ ใหญ่กว่ากิ้งก่า เกล็ดเป็นมันเงา ส่วนมากอยู่ตามพื้นดิน
cim ⁵ ka: ³ yā: ³ hian ²	จิ้งจก
to ¹ cim ⁵ ka: ³	จิ้งเหลน
to ¹ ŋu ²	งู มีหลายชนิด เช่น ŋu ² haw ³ (งูเห่า) ŋu ² haw ³ ha:ŋ ¹ kut ³ (งูเห่าหางกุด) ŋu ² haw ³ hɔm ⁵ (งูเห่าตัวเล็ก ๆ สีเทา ๆ) ŋu ² ta:m ³ ta:n ² (งูตามตาน มีหลายสีเช่น สีเหลืองสีเขียวสลับกันกัดคนตาย) ŋu ² ka:n ³ pɔŋ ⁵ (งูก่านป่อง มีสีดำขาวสลับกัน กัดคนตาย) ŋu ² siŋ ¹ (งูสิง ไม่กัดคน) ŋu ² sa: ¹ (งูสา ไม่กัดคน) ŋu ² xwiat ³ (งูเขียด กินเขียดเปิดอาหาร) ŋu ² nam ³ (งูน้ำ อยู่ในน้ำ) ŋu ² xew ¹ (งูเขียว กัดคนตาย)
to ¹ taw ³	เต่า

11.1.3 สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก

to ¹ ?iaŋ ⁵ ?a: ¹	อึ่งอ่าง
--	----------

to ¹ kop ⁶	กบ
to ¹ xwiat ³	เขียด
to ¹ ka ⁴ pa:t ³	ปาด
to ¹ ku ³ ·tu ³	คางคก

11.1.4 สัตว์มีกระดูกสันหลัง เลือดเย็น

to ¹ pa: ¹	ปลา มีหลายชนิด เช่น
	pa: ¹ bu ³ (ปลาบู่)
	pa: ¹ di ³ (ปลากระดี)
	pa: ¹ xem ¹ (ปลาเข็ม)
	pa: ¹ mik ³ (ปลาหมึก)
	pa: ¹ nay ² (ปลาไน)
	pa: ¹ duk ⁶ (ปลาดุก)
	pa: ¹ yen ³ (ปลาไหล)

11.1.5 สัตว์ปีก

to ¹ kay ³	ไก่
kay ³ yw ²	ไก่อุ่น ๆ ทั้งตัวผู้ตัวเมีย
kay ³ mε ⁴	1. ไก่ตัวเมีย
	2. แม่ไก่
kay ³ xiang ³	ไก่สาวยังไม่มีลูก
kay ³ pɔ ⁴	1. ไก่ตัวผู้
	2. พ่อไก่
kay ³ nɔy ⁶	ลูกไก่
kay ³ hok ⁴ xan ¹	ไก่อุ่นกระทง
kay ³ ka:ŋ ²	พ่อไก่
kay ³ ton ⁵ lok ⁴	พ่อไก่ที่ดึกกว่าพ่อไก่อื่น ๆ
kay ³ thian ¹ , kay ³ pa: ³	ไก่ป่า
kay ³ moy ²	ไก่ต๋อ
kay ³ ton ¹	ไก่ต๋อน

to¹ pet^๕
to¹ ɲa:n¹
to¹ nok^๔

เปิด
น่าน
นก มีหลายชนิด เช่น
nok^๔ yuŋ^๒ (นกยูง)
nok^๔ ʔɛn^๓ sɛw^๕ (นกนางแอ่น)
nok^๔ sɛw^๕ lew^๕ ka:¹ (นกแซงแซว)
nok^๔ pɔ^๔ waw^๕ (นกเขี้ยวคราม)
nok^๔ saw¹ (นกเขา)
nok^๔ saw¹ xɛw¹ (นกเขาเขี้ยว)
nok^๔ cɔk^๓ (นกกระจอก)
nok^๔ cik^๕ (นกกระจับ)
nok^๔ ten¹ (นกกระเต็น)
nok^๔ ha:k^๔ (นกขมิ้น)
nok^๔ ko¹ kɛ¹ (นกพิราบ)
nok^๔ hua¹ xwa:n¹ (นกหัวขวาน)
nok^๔ kot^๕ (นกกด)
nok^๔ thua^๓ (นกกระปูดใหญ่)
nok^๔ thua^๓ la:ŋ^๒ นกกลางหัวหงอก)
hua¹ hɔk^๓
nok^๔ xuak^๓ (นกปรอด)
nok^๔ xuak^๓ pet^๔ (นกปรอดตัวเล็ก)
nok^๔ wak^๕ (นกวก)
nok^๔ ca^๔ rok^๕ (นกเปลือกไม้)
to¹ kaw^๕, nok^๔ kaw^๕ (นกเค้า)
to¹ ta:p^๓ ti^๒ (นกทืดทื่อ)
nok^๔ kuy^๕ (นกแก้ว)
nok^๔ ʔiaŋ^๕ (นกเอี้ยง)
nok^๔ ʔiaŋ^๕ dam¹ (นกเอี้ยงดำ)

	nok ⁴ ʔiaŋ ⁵ xam ² (นกเอี้ยงปีกเหลือง ปากเหลือง ตาเหลือง)
	to ¹ pet ⁶ nam ⁶ (นกเปิดน้ำ นกเปิดผี)
nok ⁴ moy ²	นกต่อ
to ¹ ka: ¹	กา
to ¹ yiaw ⁴	เหยี่ยว
to ¹ huŋ ⁶	รุ้ง (เหยี่ยวขนาดใหญ่ชนิดหนึ่ง)

11.1.6 สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง แมลง แมง

to ¹ kuŋ ⁵	กิ้ง
to ¹ pu ¹	ปู
to ¹ hoy ¹	หอย มีหลายชนิด เช่น hoy ¹ na: ² (หอยอยู่ตามนา เปลือกลื่น) hoy ¹ ʔok ³ (คล้ายหอยนา แต่ใหญ่กว่า) hoy ¹ ho ⁶ (หอยอยู่ในน้ำ เปลือกขรุขระ ตัวเล็ก) hoy ¹ nam ⁶ (หอยขนาดเล็กกว่าหอยอื่น อยู่ตามก้อนหินในน้ำ) to ¹ hɛn ³ (หอยจำพวกกาบคู่ ขนาดเล็ก อยู่ในน้ำตื้น) to ¹ ka:p ³ kuaŋ ⁵ (หอยจำพวกกาบคู่ ขนาดใหญ่)
	to ¹ lak ⁴ lin ⁴ (หอยทาก)
to ¹ piŋ ²	ปลิง
to ¹ ta:k ⁴	ทาก
to ¹ dian ¹	ไส้เดือน พยาธิ มีหลายชนิด เช่น to ¹ dian ¹ wa:k ⁴ (ไส้เดือนตัวใหญ่) to ¹ dian ¹ deŋ ¹ (ไส้เดือนตัวเล็ก)
to ¹ fam ⁵	กิ้งกือ
xa:ŋ ¹ xep ⁶	ตะเข็บ
xa:ŋ ¹ xa:p ⁶	ตะขาบ
xa:ŋ ¹ xep ⁶ kwa:ŋ ¹	

to ¹ mot ⁴	มด มีหลายชนิด เช่น mot ⁴ lian ¹ (มดเหลือง) mot ⁴ den ¹ (มดแดง) mot ⁴ dam ¹ (มดดำ) mot ⁴ sum ⁵ sa: ⁵ , mot ⁴ sim ⁵ sa: ⁵ (มดแดงใหญ่)
to ¹ puak ³	ปลวก
to ¹ mot ⁴	มอด
to ¹ ŋuŋ ²	ยุง
to ¹ liap ³	เหลือบ
to ¹ hiat ⁴	เรือด
to ¹ haw ¹	เหา
to ¹ men ²	ตัวโลน (อีสานว่าเม็น)
to ¹ hay ²	แมลงคล้ายมดสีดำ ไข่สีขาวรสเปรี้ยว ทำรังบนต้นไม้
to ¹ min ¹	แมลงชนิดหนึ่งอยู่กับเปิดไก่อ
to ¹ mat ⁶	หมัด
to ¹ fəŋ ⁵	ผึ้ง
to ¹ cəŋ ²	ผึ้งขนาดเล็ก เลี้ยงไว้กินน้ำหวาน
to ¹ min ⁶	แมลงขนาดเล็กกว่าเจิง อยู่ในโพรงไม้
to ¹ to ³	ต่อ
to ¹ ten ¹	แตน
to ¹ caŋ ⁴	ครึ่ง
məŋ ² ci ⁶ rit ⁶	จิ้งหรีด
məŋ ² ciŋ ⁵ kuŋ ³	จิ้งโกร่ง จิ้งหรีดหัวโต
to ¹ cak ⁶ can ³	จ๊กจั่น
məŋ ² ŋuaŋ ²	แม่ม่ายลงใน
to ¹ bia ⁵ , to ¹ bia ⁵ bok ³	ผีเสื้อ
to ¹ bi ⁵	แมลงปอ
məŋ ² pu ⁴	แมลงภู

to ¹ tak ^๑ ten ¹	ตักแตน
to ¹ ka:p ^๓ koŋ ¹	ตักแตนผี
to ¹ luam ⁴	ตักแตนชนิดหนึ่งตัวยาว อยู่ตามกอข้าว กินได้
to ¹ kak ^๑ kaw ^๑	ตักแตนชนิดหนึ่งหัวแหลม
meŋ ² ka:n ⁴ ha:p ^๓ nam ^๑	ตักแตนกิ่งไม้
meŋ ² ma:๑	ตักแตนดำข้าว
hiŋ ^๓ hoy ^๕	หิงห้อย
to ¹ duan ^๕	ตัวอ่อนของแมลงมีขนาดใหญ่อยู่ตามต้นไม้ กินได้ (อีสานว่า ด้วง)
to ¹ boŋ ^๕	บุง มีหลายชนิด เช่น
	boŋ ^๕ xan ² (บุงคัน)
	boŋ ^๕ na:๒ (บุงนา)
	boŋ ^๕ kin ¹ bo ¹ (บุงกินใบไม้)
	boŋ ^๕ din ¹ (บุงดิน)
dak ^๑ de ^๕	ดักแด้
to ¹ non ¹	หนอน
to ¹ mon ² , to ¹ na:ŋ ²	ตัวไหม
(to ¹) meŋ ² ŋon ^๑ , (to ¹) meŋ ² ŋwon ^๑	แมลงวัน
(to ¹) meŋ ² sa:p ^๓	แมลงสาบ
to ¹ niang ^๓	เหนียง
meŋ ² cap ⁴	แมลงทับ
	แมลงปีกแข็ง
meŋ ² xi ^๕ mu ¹	แมลงปีกแข็ง อยู่ตามกอขี้หมู
meŋ ² xi ^๕ xwa:y ²	แมลงปีกแข็ง อยู่ตามกอขี้ควาย
meŋ ² hak ^๑ xo ²	แมลงหัวแข็ง
meŋ ² con ²	แมลงกระซอน
meŋ ² sak ⁴ lo ⁴	จิ้งจิ้งน่า

meŋ ² kə ⁴ rɔp ³	แมลงตด
meŋ ² da: ¹	แมงดา
meɣ ² siŋ ³ saw ¹	แมงมุม
meŋ ² pɔŋ ³	แมงป่อง
to ² hep ⁶	เห็บ
11.1.7 สัตว์ในนินยาย	
to ¹ luaŋ ²	มังกร
to ¹ ŋiak ⁴	นาค
11.2 ส่วนต่างๆของสัตว์	
xaw ¹	ขา
no ²	นอ
com ¹ daŋ ¹	ปลายจมูก
hiak ³	เหงือก
ŋɔy ² pa:k ³ , ŋɔy ² 'sop ⁶	จงอยปาก
ŋuaŋ ²	งวง
ŋa: ²	งา
lay ² , ŋɔy ²	เหล็กไน เช่น
	lay ² fəŋ ⁵ เหล็กไนของผึ้ง
xa: ¹ to ¹ pu ¹ ,	ก้ามปู
tin ¹ to ¹ pu ¹	
ŋa:m ⁴ pu ¹	ก้ามใหญ่ใช้หนีบ
diay ¹ kay ³	เดือยไก่อ
pik ³	ปีก
ʔoŋ ⁵	อกไก่อ, อกนก
kop ³	ตีน
ha:ŋ ¹	หาง มีลักษณะต่างๆ เช่น
	ha:ŋ ¹ kut ⁶ (หางกุด)
	ha:ŋ ¹ ya:w ² (หางยาว)

xon¹

xon¹ bua³

xon¹ ʔon³

xon¹ pik³ xon¹ ha:ŋ¹

xwoy³

ma:k³ lam¹, ma:k³ dam¹

paw¹ sat⁶

ʔiam⁵

niaŋ¹

hon¹

bem²

ka:ŋ⁵ pa:¹

dup³ pa:¹

te¹

ʔoŋ¹

ket⁶

lok³

11.3 สิ่งที่ได้จากสัตว์และที่อยู่

say³

ha:ŋ¹ foŋ¹ (หางเป็นพวงอย่างหางกระรอก)

ha:ŋ¹ suay⁵ (หางเรียวอย่างหางหมู)

ha:ŋ¹ xw¹ (หางอ้อยอย่างหางหมาที่กระดกขึ้น)

ขน

ขนอ้อย

ขนอ่อนที่คอ ท้อง ฯลฯ

ขนปีกขนหาง

1. ขนที่ขึ้นเวียนเป็นก้นหอยที่หน้าผาก

ขา ตัว ฯลฯ

2. ผมหูที่ขึ้นเวียนเป็นก้นหอย

หนอก

ปุ่มปมบนตัวสัตว์

ก้อนเนื้อที่คอของสัตว์บางอย่าง เช่น วัว ควาย

เหนียงคอก

หงอน

แผงคอม้า

ก้างปลา

กระดูกสันหลังของปลา

กระเพาะสัตว์ปีก

กระดอง เช่น

ʔoŋ¹ pu¹ (กระดองปู)

ʔoŋ¹ taw³ (กระดองเต่า)

เกล็ด

ปลอก เช่น

lok³ to¹ na:ŋ² (ปลอกตัวไหม)

ไข่ เช่น

say³ to¹ bia⁵ (ไข่ผีเสื้อ)

nam ^a min ^a	น้ำหวานที่ได้จากผึ้งและมิม
nam ^a min ^a cəŋ ^a	น้ำมิม
nam ^a min ^a fəŋ ^a	น้ำผึ้ง
xi ^a fəŋ ^a	ขี้ผึ้ง
yə ^a mɛŋ ^a siŋ ^a sa:w ¹	ใยแมงมุม
muŋ ^a	ที่อยู่ของสัตว์สี่เท้า เช่น หมู หมา
haŋ ^a	ที่อยู่ของสัตว์ที่บินได้ เช่น นก
hək ^a	ที่อยู่ของเปิดไก่อ
11.4 ลักษณะสภาพและนิสัย	
ŋət ³	ตัวเล็กกว่าปกติ เช่น
kay ³ ŋət ³	(ไก่อตัวเล็กกว่าไก่อื่น)
pet ^a ŋət ³	(เปิดตัวเล็กกว่าเปิดอื่น)
sop ^a prin ^a pri ^a	ปากยื่น เช่น
	sop ^a piŋ ¹ prin ^a pri ^a (ปากปลิงยื่น)
xaw ¹ kəm ¹	เขาโค้งเข้าหากัน
xaw ¹ ?a: ⁵	เขาไม่ได้โค้งเข้าหากัน
pen ¹ tha: ¹	เป็นขี้เรื้อน
xaw ⁵ fək ³	จะท้อง(ใช้กับสัตว์)
ma:n ²	มีไข่ มีท้อง เช่น
	pa: ¹ ma:n ² (ปลาที่มีไข่)
	fa:n ² ma:n ² (อีแกงมีท้อง)
thay ³ xon ¹	ผลัดขน (ใช้กับเปิด ไก่อ ฯลฯ)
lok ^a naŋ ¹ , lot ^a naŋ ¹	ลอกคราบ (ใช้กับงู)
ta:y ¹	ตาย
ta:y ¹ sa:k ^a	ตายไม่มีคนเห็น(ใช้กับคนและสัตว์)
kun ^a	เซื่อง
he ¹	ไม่คุ้นกับคน จับไม่ได้
xop ^a lak ^a	ดุ มักกัด

heŋ ⁴	เห่าแก่ง อาจไม่กัด
11.5 อากาการของสัตว์	
11.5.1 การกิน	
kin ¹ ka ⁴ cɔp ⁴ ka ⁴ cɔp ⁴	กินจื๊บจื๊บอย่างเสียงหมูกินอาหาร
kep ⁶	จิกกิน เช่น kay ³ kep ⁶ xaw ⁵ (ไกจิกข้าวกิน)
lem ²	เล็ม เอาลิ้นเลียกินที่ละน้อย
lia ²	เลีย
tot ³	จิก ตอด (ใช้กับไก่ เป็ด นก งู ปลา)
tot ³ bet ⁶ ka ⁴ nok ⁴ ka ⁴ nek ⁴	ตอดเบ็ดจื๊บ ๆ (ใช้กับปลา)
kew ⁶ ?iaŋ ⁵	เคี้ยวเอื้อง
kin ¹	กลืน (ใช้กับงู เป็นต้น)
11.5.2 การส่งเสียง	
haw ³	เห่า
hoŋ ⁶	ร้อง
hoŋ ⁶ xə ⁴ doy ² xə ⁴ doy ²	ร้องอย่างเสียงไก่ที่ตกน้ำ นกที่บาดเจ็บ
hoŋ ⁶ ka ⁴ ya:k ⁶ ka ⁴ ya:k ⁶	แม่ไก่ร้องเมื่อถูกจับ
ca:ŋ ²	คำราม คราง เช่น เสือคำราม หมาครางเพราะหนาว
ku ⁶	นกเขา นกพิราบ ชันคูดาคู่
ŋa:w ⁴	หง่าว
xan ¹	ชัน (ใช้กับไก่ นกเขา)
ka ⁴ ta:k ³	แม่ไก่ร้อง เมื่อจะไข่
thiw ¹	1. ร้องเสียงแหลม (ใช้กับนก) 2. ผิวปาก(ใช้กับคน)
het ³	ร้องเสียงแหลมสูง (ใช้กับช้างม้า ฯลฯ)

11.5.3 การสืบพันธุ์

ʔaw¹ la:ŋ²

ผสมพันธุ์กัน (ใช้กับสัตว์สี่เท้า เช่น หมู หมา วัว
ควาย)

fɔk³ kan², ʔaw¹ fɔk³

ผสมพันธุ์กัน (ใช้กับหมู)

ta:p⁴

ผสมพันธุ์กัน (ใช้กับสัตว์ปีก)

fat⁴ kan¹

ผสมพันธุ์กัน (ใช้กับปลา)

say³

ออกไข่ เช่น เปิดออกไข่

fak⁴

ฟัก

ʔop³ say³

กกไข่

tok⁵ luk⁴

แทงลูก

11.5.4 การเคลื่อนที่และเคลื่อนไหว

yu³ ka⁴ ŋup⁴ ka⁴ ŋup⁴

ไม่อยู่นิ่ง

len⁴

วิ่ง

len⁴ yaw³, len⁴ ka⁴ yaw³

วิ่งเหยาะ ๆ

ka⁴ yaw³

len⁴ way²

วิ่งเร็ว

ma:² tom¹ kan¹

มามาก ๆ ซ้ำ ๆ (ใช้กับคนหรือสัตว์) เช่น มด แมลงวัน
 ฯลฯ)

maw⁵ ma:²

มาหลาย ๆ ตัว เร็ว ๆ (ใช้กับยุง ไก่ วัว ควาย คน ฯลฯ)
 เช่น รถชน คนก็เข้ามาดู

plu⁵ ʔok³

พรวดออก (ใช้กับคนและสัตว์) เช่น

ma:¹ plu⁵ ʔok³ (หมาพรวดออก)

lian²

เลื้อย (ใช้กับงู)

bo⁵

ไต่ (ใช้กับหนอน บุ่ง)

boŋ⁵ ka⁴ ŋop⁴ ka⁴ ŋep⁴

ค่อย ๆ ดันไป (ใช้กับหนอน)

plot⁵ pay¹

พุ่งไปโดยเร็ว

bin²

บิน

sɯw⁵

บินเป็นวง

hiat ³ loŋ ²	โอบลงโดยเร็ว
cop ⁴	บินมาจับอยู่
dam ¹ nam ⁶	ดำน้ำ
loy ²	ว่าย ลอย
loy ² poŋ ⁴ peŋ ⁴	ลอยอยู่เหนือน้ำ เช่น เปิด
tew ²	กระโดด (ใช้กับกบ คางคก ฯลฯ)
tew ² ka ⁴ ŋoŋ ³ ka ⁴ ŋeŋ ³	เต็นหยองแหงอย่างกบเมื่อฝนตก
tew ² ka ⁴ yet ³ ka ⁴ ya:t ³	กระโดดอย่างกบ กระปาด
yon ⁵	กระโดดขึ้น (ใช้กับปลา)
dit ³	กระโดดขึ้นโดยแรง เช่น pa: ¹ dit ³ xin ⁵ (ปลากระโดดขึ้น)
yon ⁵	ย่อ เช่น xwa:y ² yon ⁵ loŋ ² (ควายย่อลง)
mop ³	หมอบ
cap ⁶ yu ³	เกาะ (ใช้กับจิ้งจก กิ้งก่า แมลงปอ ฯลฯ)
peŋ ³	เกาะ (ใช้กับบุ้ง ฯลฯ)
saw ² , daw ⁶	มาพักอยู่หลาย ๆ ตัว (ใช้กับเปิด ไก่ นก ฯลฯ)
tet ⁴	แช่น้ำ เช่น tet ⁴ nam ⁶ (แช่น้ำในลำน้ำ) tet ⁴ poŋ ² (แช่น้ำในปลัก)
kiak ³	เกือกอกอยู่กับดินแห้ง
din ⁵ ka ⁴ doŋ ³ ka ⁴ deŋ ³	ดิน (ใช้กับปลา ไล่เดือน ฯลฯ)
din ⁵ duk ⁴ duk ⁴	ดินขลุกขลิกในที่แคบ ๆ
din ⁵ prot ⁴ pret ⁴	ดินไปมา (มักใช้กับปลาที่ตื่นเมื่อน้ำแห้งลง) เช่น to ¹ pa: ¹ din ⁵ prot ⁴ pret ⁴ (ปลาดินไปมา)
ŋan ⁶	ยัน เช่น to ¹ sat ⁶ ŋan ⁶ so ³ pə ⁴ tu ¹ (สัตว์เอาหัวยันประตู)
ŋiak ³	เลียงคอกเมื่อจะชนกัน (ใช้กับสัตว์มีเขา เช่น วัว กวาง)

ŋa:ŋ ⁶ pik ³	กางปึก
ye ³ pik ³	เอาปึกลงเพื่อโอบลูก หรือจะสู้กัน เป็นต้น
luay ⁴ pik ³	ปึกลู่ลง เมื่อถูกยิง เป็นต้น
fit ⁴ ha:ŋ ¹ , kweŋ ³ ha:ŋ ¹	ยกหางขึ้นโบก
fat ⁴ ha:ŋ ¹	เอาหางปิดเข้าตัว มักเพื่อไล่แมลง
fɛ ³ ha:ŋ ¹ ʔok ³	รำแพนหาง แผ่หาง
taŋ ⁵ xo ² xin ⁵	แม่แม่เบีย
xot ⁶	ขด
xot ⁶ xoŋ ⁶	ขดกลม
kuan ⁵ kiaw ⁵	เลื้อยพันโดยรอบ
fun ⁴ nam ⁶	พ่นน้ำ
11.5.5 การทำร้ายและเอาใจ	
com ² se ³	กระโดดเข้าหากันเพื่อทำร้าย (ใช้กับม้า)
to ³	สู้กัน (ใช้กับนก ไก่ ฯลฯ)
to ² kan ¹ , tum ³ hua ¹	ชน (ใช้กับวัว ควาย ช้าง ฯลฯ)
xwit ⁶	เอาเขาขวิดขึ้น (ใช้กับสัตว์มีเขา เช่น ควาย กวาง)
thek ⁶	ใช้ขาหลังตี (ใช้กับม้า วัว ลา ฯลฯ)
dan ⁵	ต่อย (ใช้กับผึ้ง แตน ต่อย)
	ยัก (ใช้กับปลาตุก)
ŋa:w ⁵	ข่วน (ใช้กับแมว เสือ)
nip ³	หนีบ (ใช้กับปู)
xop ⁶	กัดให้เจ็บ เช่น หมากัดคน
kat ⁶	กัดเอามา เช่น หมากัดเนื้อ กัดเป็นรู เช่น หนูกัดผ้า
ŋap ⁴	จับ (ใช้กับงู หมาก ตะขาบ ฯลฯ)
ŋam ⁵	กัดเป็นรอยเล็ก ๆ ไม่ขาด เช่น กระต่ายกินหญ้า หนูกัด แมงสาบแทะ

ʔon ⁵	อ่อนเอาใจ เช่น หมาประจบเอาใจเจ้านาย สัตว์ที่แพ้อาใจตัวขณะไม่ให้ทำร้าย
11.5.6 อาการอื่นๆ	
say ⁶ xon ¹	(เปิด ไก่) ไข่น
ka:p ⁴	คาบ
ŋiŋ ³ xew ⁵	แยกเขี้ยว
ka:w ²	ตะกุกเบา ๆ เกา
cok ⁶	ตะกุกแรง ๆ เกาแรง ๆ
xot ⁴ din ¹	ควักดิน
xwia ³	เขี่ย เช่น kay ³ xwia ³ (ไก่เขี่ย)
cok ⁶ din ¹	ตะกุกดิน
ka:w ² din ¹	ตะกุกดินเบา ๆ เช่น ตะกุกดินก่อนจะเขี่ย
cun ⁶ din ¹	คุนดิน (ใช้กับหมู)
poy ²	เอาดินทรายมากลบ
si ¹	สี เช่น ควายเอาตัวมาสีกับเสา
xot ⁴ may ⁶	ไซไม้ (ใช้กับมอด)
pat ⁶	ตะปบจับ
ŋoŋ ¹	ย้ายสิ่งทีหนักและใหญ่ไปที่อื่น เช่น แมวลากหนูไป
hit ⁴	ดึงแรง ๆ เช่น ควายดึงเชือกที่ผูกแรง ๆ

12. พืช

12.1 ต้นไม้ กอไม้ เถาไม้ ฯลฯ

ko¹ may⁶, ton⁵ may⁶

ต้นไม้ (เล็กหรือใหญ่ก็ได้)

kok⁶ may⁶

1. ต้นไม้ใหญ่

sum¹ may⁶

2. ตอไม้ใหญ่

tum², tum² may⁶

กอ เช่น กอกล้วย กอไผ่

ต้นไม้เดี่ยว ๆ แผ่กิ่งก้านไปตามดิน ไม่เป็นต้น

เช่น มะเขือ

thaw¹

เถาไม้

cia²

ไม้เถา เช่น

cia² ma:k³ ʔik⁶ (ต้นฟักทอง)

cia² ma:k³ thua³ (ต้นถั่ว)

cia² thaw¹ (เถาวัลย์)

ko¹ fan²

ต้นไม้เล็ก ๆ เฟื่องอก

ke⁴ to¹, ko¹ to¹

ตอของต้นไม้เล็ก ๆ

fian²

ฟาง

12.2 ต้นไม้ต่าง ๆ

12.2.1 ไม้ดอก

ko¹ bok³ son⁶

ต้นชบา

ko¹ man² toŋ¹

ต้นพุทธรักษา

ko¹ cam¹ pa:¹

ต้นลิ้นทม

ko¹ xew⁵ mu¹

ต้นตะแบก

ko¹ xon¹ mu¹

ต้นกระดุมทอง

ko¹ bok³ hon¹ kay³

ต้นหงอนไก่

ko¹ bok³ sip⁶ ce²

ต้นแพรวเซียงไฮ้

ko¹ kiaŋ¹ nam¹

ต้นลำเจียก

12.2.2 ไม้ผล

ma:k ³ muəŋ ⁴	มะม่วงลูกใหญ่ รสหวาน
ma:k ³ so ¹	มะม่วงลูกเล็ก รสเปรี้ยว
ma:k ³ ca:y ¹	มะม่วงลูกเล็กจิ๋ว หัวกลม ปลายแหลม รสเปรี้ยว
ma:k ³ xa:m ¹ , ma:k ³ xa:m ¹ fak ⁶	มะขาม
ma:k ³ xa:m ¹ pɔm ⁵	มะขามป้อม
ma:k ³ fiaŋ ²	มะเฟือง
ma:k ³ fiaŋ ² som ⁵	มะเฟืองเปรี้ยว
ma:k ³ fiaŋ ² wa:n ¹	มะเฟืองหวาน
ma:k ³ ʔoy ⁵	ฝรั่ง
ma:k ³ hoŋ ²	ละมุด
ma:k ³ huŋ ³ , ma:k ³ teŋ ¹ kɔ ¹	มะละกอ
ma:k ³ na: ¹	น้อยหน่า
ma:k ³ fay ²	มะไฟ
ma:k ³ lu ⁶	มะปูด
ma:k ³ pi ¹ la: ²	ทับทิม
ma:k ³ ŋɛ ⁶	ส้มเขียวหวาน
ma:k ³ puk ⁴	ส้มโอ
ma:k ³ mi ⁶	ขนุน
ma:k ³ kian ¹	สับปะรด
ma:k ³ ka:y ⁶	ลิ้นจี่
ma:k ³ ʔa:n ²	ลำไย
ma:k ³ kuay ⁵	กล้วย
ma:k ³ kuay ⁵ ciaw ¹	กล้วยหอม
ma:k ³ kuay ⁵ bot ⁴ , ma:k ³ kuay ⁵ ken ³	กล้วยน้ำว้า

ma:k ³ kuay ⁵ xwa:y ²	กล้วยหักมุก
ma:k ³ kuay ⁵ pa: ³ , ma:k ³ kuay ⁵ pa:ŋ ⁴	กล้วยลูกเล็ก ๆ
ma:k ³ ?it ³	อุงุ่น
ma:k ³ pa:w ⁶	มะพร้าว
ma:k ³ la:ŋ ²	หมาก

12.2.3 พืชผัก พืชกินหัว

fak ⁶	ผัก
fak ⁶ mu ¹	ผักที่ให้หมูกิน
fak ⁶ ka:t ³ moŋ ¹	คะน้า
fak ⁶ boŋ ⁵	ผักบุ้ง
fak ⁶ ka:t ³	ผักกาด
fak ⁶ ka:t ³ ho ³	กะหล่ำปลี
fak ⁶ ci ²	ผักชีลาว
fak ⁶ hom ¹ pen ⁵	ผักชีไทย
fak ⁶ hom ¹ pen ⁵ la:w ²	ผักชีฝรั่ง
fak ⁶ na:m ¹	ผักหนาม
fak ⁶ ?ot ³ lot ³	ชะพลู
fak ⁶ kut ³	ผักกูด
fak ⁶ som ⁵ sian ⁵	ผักเสี้ยน
fak ⁶ som ⁵ poy ³	ผักส้มป่อย
fak ⁶ hom ¹	ผักขม
fak ⁶ hom ¹ na:m ¹	ผักขมหนาม
fak ⁶ wen ⁴	ผักแว่น
fak ⁶ kem ³	1. ผักหลาย ๆ อย่าง ปนกันใช้กินแกมอาหารอื่น 2. ผักกาดขาว
fak ⁶ ŋuan ⁶	ผักชนิดหนึ่งมีพิษ

fak^๕ tot^๕ ma:¹
 fak^๕ thua³ pu²
 fak^๕ ka:t³ ban^๕
 ban^๕ ka:t³ dey¹
 ma:k³ ban^๕ ka:t³
 ma:k³ xia¹
 ma:k³ xia¹ wa:n¹
 ma:k³ xia¹ xin³
 ma:k³ xia¹ ham¹ be^๕
 ma:k³ ญุง²
 ma:k³ ญุง² noy^๕, ma:k³
 kam¹ kat^๕

หญ้าตดหมา
 ถั่วพู
 หัวไชเท้า
 แครอท
 มันแกว
 มะเขือ
 มะเขือลูกใหญ่ สีเขียว
 มะเขือลูกเล็ก สีเขียว
 มะเขือยาวสีเขียวและสีม่วง
 มะเขือเทศ
 มะเขือเทศลูกเล็ก

ma:k³ na:w², ma:k³ liw²
 ma:k³ liw² cia^๕
 ma:k³ nam^๕ taw^๕
 ma:k³ ?ik^๕
 ma:k³ teg¹

มะนาว
 มะนาวเปลือกบาง น้ำมาก
 น้ำเต้า
 ฟักทอง
 แดง มีหลายชนิด เช่น

ma:k³ teg¹ la:y² (แดงไทย)
 ma:k³ teg¹ nu¹ (แดงกวา)
 ma:k³ teg¹ mo² (แดงโม)

ma:k³ buap³
 ma:k³ ka⁴ dom¹
 ma:k³ thua³

บวบ
 บวบที่กินได้ทั้งเปลือก
 ถั่ว มีหลายชนิด เช่น

ma:k³ thua³ xew¹ (ถั่วเขียว)
 ma:k³ thua³ dey¹ (ถั่วแดง)
 ma:k³ thua³ liang¹ (ถั่วเหลือง)
 ma:k³ thua³ dam¹ (ถั่วดำ)
 ma:k³ thua³ pep³ (ถั่วแปบ)

	ma:k ³ thua ³ thu ³ , ma:k ³ (ถั่วฝักยาว)
	thua ³ hi ²
ma:k ³ tɔy ²	ma:k ³ thua ³ din ¹ (ถั่วลิสง)
ma:k ³ xom ¹	พรรณไม้คล้ายถั่ว ใช้ทำเต้าหู้
ma:k ³ ŋa: ²	มะระ
ma:k ³ diay ¹	งา
ma:k ³ ?iat ³	ลูกเด็ดย
ma:k ³ fet ⁶ ŋa:w ²	พริก
ma:k ³ fet ⁶ noy ⁶	พริกยาว
ma:k ³ ?iat ³ ci ⁶ fa: ⁶ ,	พริกเม็ดเล็กและสั้น
ma:k ³ ?iat ³ non ¹	พริกชี้หนู
ma:k ³ fiak ³	เผือก
man ² ko ¹	มันสำปะหลัง
man ² ?on ⁵	มันฝรั่ง
het ⁶	เห็ด มีหลายชนิด เช่น
	het ⁶ puak ³ (เห็ด เห็ดโคน อยู่ที่จอมปลวก)
	het ⁶ ken ² (เห็ดหอม)
hom ¹ bua ³ deŋ ¹	หอมแดง
hom ¹ kip ⁶ , hom ¹ toy ³	กระเทียม
hom ¹ kim ² tɔy ²	สระแห่น
hom ¹ la:ŋ ⁶	โหระพา
hua ¹ hom ¹ cə ²	ตะไคร้
xa: ³	ข่า
xiŋ ¹	ขิง
12.2.4 ข้าว	
xaw ⁵ niaw ¹ , xaw ⁵ ?on ³ ,	ข้าวที่ใช้ทำพันธุ์
xaw ⁵ di ¹	ข้างเก่า ข้าวค้างปี

xaw ⁵ kaw ³	ข้าวใหม่ ข้าวที่ทำได้ในปีนั้น
xaw ⁵ mə ³	ขวัญข้าว (เมื่อข้าวสุก หญิงแม่เรือนจะไปเอาข้าว
xwan ¹ xaw ⁵	7,9 รวง มาผูกที่มุมหิ้งเหนือเตาไฟ ถือเป็น
	ขวัญข้าว)
ka: ⁵	กล้า
ko ¹ ka: ⁵	กล้าข้าวกอเดียว
ŋa:k ⁴ ka: ⁵	กล้าข้าวที่มัดเป็นพอน
kum ¹ xaw ⁵	ต้นข้าวที่มัดเป็นพอน
xaw ⁵ niaw ¹ , xaw ⁵ ʔɔn ³ ,	ข้าวเหนียว
xaw ⁵ di ¹	
xaw ⁵ nuat ³	ข้าวเหนียวอย่างหนึ่ง มีสายขาว ๆ ยื่นจากเมล็ดข้าว
	เหมือนหนวด
xaw ⁵ deŋ ¹	ข้าวเหนียวสีแดง ๆ กินไม่อร่อย ใช้ทำเหล้า
xaw ⁵ fa:ŋ ⁵	ข้าวฟ่าง ใช้ทำแกง ทำแป้งทำขนม
xaw ⁵ li ² , xaw ⁵ le ²	ข้าวโพด
xaw ⁵ hut ⁴	ข้าวที่ได้มาโดยรูดเอาที่ละรวง
xaw ⁵ ta:n ¹	ข้าวเหนียวที่เอาแหบไปตาน
xaw ⁵ lep ⁴ , xaw ⁵ la:p ⁴	ข้าวมีแต่เปลือก ไม่มีเมล็ด
xaw ⁵ ho ³	ข้าวที่ออกรวงแล้วแห้งไป ไม่มีเมล็ด
xaw ⁵ baw ¹	ข้าวไม่มีเมล็ด
xaw ⁵ baw ¹ ma:k ⁴	ข้าวเมล็ดไม่เท่ากัน
xaw ⁵ ma:k ⁴ , xaw ⁵ nak ⁶	ข้าวที่มีเมล็ดมากและเมล็ดใหญ่

12.2.5 ต้นไม้ทั่วไป

may ⁶ ciŋ ¹	ไม้จริง
may ⁶ fay ³	ไม้ไผ่มีหนาม
may ⁶ puak ³	ไม้ไผ่ลำใหญ่ ทำพื้นเรือน
may ⁶ xom ¹ , may ⁶ pat ⁴	ไม้ไผ่ไม่มีหนาม กินหน่อ

may ^๕ ha:ŋ ^๒	ไม้ไผ่ ใช้ทำตอก ทำเชือก
may ^๕ he ^๕	ไม้ไผ่ลำเล็ก ใช้ทำตอก สานกระบุง ตะกร้า และทำเชือก
may ^๕ sa:ŋ ^๒	ไม้ซาง
may ^๕ pa:w ^๑ (noy ^๕)	พรรณไม้คล้ายไม้ไผ่ ไม่มีหนาม ใช้สานฝาเรือน สานสุ่ม หวาย มีหลายชนิด เช่น wa:y ^๑ nu ^๑ (หวายหนู) wa:y ^๑ lek ^๕ (หวายเหล็ก) wa:y ^๑ lian ^๑ (หวายเหลือง)
kw ^๑ ka:ŋ ^๒	ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้เปลือกย้อมสีน้ำตาลอ่อน
kw ^๑ ka: ^๑	ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้เปลือกย้อมสีน้ำตาลอมเหลือง
kw ^๑ ha:n ^๕ min ^๕	ต้นขมิ้น ใช้เหง้าย้อมสีเหลือง
kw ^๑ mɔ:k ^๓ kiam ^๕	ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ผลมีรสเปรี้ยว ใช้เปลือกย้อม สีเหลืองอ่อน
kw ^๑ hem ^๔	ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ย้อมสีเหลืองส้ม
kw ^๑ hom ^๕	ต้นหอม ใบใหญ่ ใช้ย้อมสีน้ำเงินแก่
kw ^๑ ca:m ^๒	ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบเล็ก ใช้ย้อมสีน้ำเงินแก่
kw ^๑ xaw ^๕ dam ^๑	ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ใบย้อมสีดำ
kw ^๑ xaw ^๕ deŋ ^๑	ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ใบย้อมสีแดงสด
kw ^๑ fa:ŋ ^๑	ต้นฝาง ใช้ต้นย้อมสีแดงอ่อน
kw ^๑ ma:k ^๓ baw ^๑	ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใช้ผลย้อมสีแดงคล้ำออกน้ำตาล
kw ^๑ ma:k ^๓ paŋ ^๑	ต้นผักปลัง ใบกินได้ ใช้ผลย้อมสีม่วง
cia ^๒ bə ^๑ pu ^๒	ต้นพลู ใช้ใบย้อมสีเขียวอ่อน
kw ^๑ sa: ^๑	ต้นสา
kw ^๑ bon ^๑	ต้นบอน
kw ^๑ fuk ^๕	ไม้ล้มลุกคล้ายบอน ใบใหญ่ ใช้เป็นอาหารสัตว์
kw ^๑ xem ^๑	ต้นแถม

kw ¹ law ²	ต้นเลา
kw ¹ xa: ²	ต้นคา
kw ¹ ʔw ⁵	ต้นอ้อ
kw ¹ fek ³	ต้นแฝก
kw ¹ sa:m ¹ liam ³	ต้นกกสามเหลี่ยม
kw ¹ fa:y ⁵	ต้นฝ้าย
kw ¹ pa:n ³	ต้นป่าน
kw ¹ mon ²	ต้นหม่อน

12.2.6 ไม้หน้ำ

taw ² , taw ² kay ²	ตะไคร้หน้ำเส้นสั้น
kay ²	ตะไคร้หน้ำเส้นยาว
kw ¹ bew ⁶	ผักตบ
bew ⁶ hu ¹	จอก
ma:k ³ hew ⁵	กระจับ
bok ³ bua ¹	บัว

12.3 ส่วนของต้น ดอกและผล

12.3.1 ส่วนของต้น

ken ³	แก่น
pi ⁵ may ⁶	กระพี้
nan ¹ may ⁶ , piak ³ <u>may⁶</u>	เปลือก
paw ¹ may ⁶	ปมไม้
ha:k ⁴ may ⁶	รากไม้
na:t ⁴	รากที่งอกจากเมล็ด เช่น

(รากถั่ววงอก)

haw ⁵ may ⁶	เหง้าไม้ ครึ่งหนึ่งอยู่ใต้ดิน ครึ่งหนึ่งอยู่เหนือดิน
xa: ⁴ may ⁶	กิ่งไม้ใหญ่
xin ³ may ⁶	กิ่งไม้เล็ก

ŋa:m⁴ may⁶

mi²

ka:n⁵

ka:p³

bə¹, bə¹ may⁶

ʔen¹ bə¹ may⁶

bə¹ kuay⁵, tɔŋ¹ kuay⁵,

bə¹ tɔŋ¹ kuay⁵

bə¹ tɔŋ¹ ciŋ¹

bɔk³ may⁶

bɔk³ pa:ŋ²

cum⁶

sɔm²

ma:k³

pua⁶ ma:k³

pua⁶ ma:k³ buk⁴ yuk⁴

ma:k³ pi¹

fak⁶

tɛn¹ bua¹

ma:n² li²

kan³ li²

ŋia⁵ buap³

huan²

na:m¹

ง่ามไม้

มือไม้เลื้อยไม้เถา เช่น บวบ พักทอง

ก้าน เช่น ka:n⁵ kuay⁵ (ก้านกล้วย),

สาย เช่น ka:n⁵ bua¹ (สายบัว)

กาบ เช่น ka:p³ kuay⁵ (กาบกล้วย)

ใบไม้ เช่น

bə¹ ʔɔn³ bə¹ ke³ (ใบอ่อนใบแก่)

เส้นที่ใบไม้

ใบตอง

ใบของพรรณไม้ชนิดหนึ่ง เล็กกว่าใบตองกล้วย

ดอกไม้

ดอกไม้ซึ่งไม่กลายเป็นผล

ช่อดอกไม้

ส่วนผักกาดที่จะเป็นดอก สีเขียว ๆ

ผลไม้

ผลไม้ที่เกาะติดกันเป็นกลุ่ม

ผลไม้จำนวนมากที่ติดอยู่กับต้นเป็นกลุ่ม

เช่น ขนุน มะพร้าว

หัวปลี

ผัก เช่น fak⁶ thua³ (ผักถั่ว)

ผักบัว

ผักข้าวโพดยังมีเปลือก มีเมล็ด

ซังข้าวโพด

รังบวบ

รวง เช่น

huan² xaw⁵ (รวงข้าว)

หนาม

12.3.2 ส่วนของดอก

be ¹ bok ³	กลีบดอก
ka:n ⁵ bok ³	ก้านดอก
nuam ² bok ³	เกสรดอกไม้
nam ⁶ min ⁶ bok ³	น้ำหวานของดอกไม้

12.3.3 ส่วนของผล

ken ³ , mit ⁴	เม็ด, เมล็ด เช่น
	ken ³ le ² , mit ⁴ le ² (เมล็ดข้าวโพด)
	mit ⁴ xaw ⁵ (เมล็ดข้าว)
lok ³ ma:k ³ muan ⁴	ปลอดเม็ดมะม่วง
ñaia ⁵	เนื้อผลไม้อย่างมะละกอ ฝรั่ง แตงโม
yong ² ma:k ³	เนื้อผลไม้ที่ลื่น ๆ อย่างลิ้นจี่ ขนุน
pi ⁵ ma:k ³ mi ⁶	เนื้อรอบ ๆ ยวงขนุน กินไม่ได้
?en ¹	รก เช่น รกส้ม
buy ⁵ , kit ³	กลีบ เช่น กลีบส้ม
ta: ¹	ตา เช่น ta: ¹ ma:k ³ na: ¹ (ตาน้อยหน้า)
hua ¹ ma:k ³ kian ¹ , hon ¹	หัวสับปะรด
ma:k ³ kian ¹	
moy ¹ li ²	หมอยข้าวโพด

12.4 สิ่งที่ได้จากต้นไม้ ดอกไม้

pen ⁵ (may ⁶)	แผ่นไม้
may ⁶ hoy ¹ , may ⁶ hoy ¹ kon ⁵	ไม้เรียว ยาวแขนหนึ่ง
kim ⁵ din ³	ไม้ไผ่ยาว ๆ เอาไว้จุดไฟ
ya:ŋ ⁴ bok ³ , soy ⁵ bok ³	พวงมาลัย
ya:ŋ ¹	ของเหนียว ทำจากข้าว มัน ฯลฯ
nun ⁴	นุ่น มี 2 แบบ
	1. นุ่นที่ได้จากดอกเลา
	2. นุ่นที่ได้จากปุยของลูกจ๊ว

12.5 สภาพต้นไม้ ใบไม้ ผลไม้

ta:y¹ son²
 ʔot³

 cə⁴ do³ cə⁴ de³
 cə⁴ do³
 cə⁴ do³
 pen¹ ha:³
 bə¹ may^ə pen¹ wəŋ³
 ŋan⁴
 ken³ lep⁴ ken³ lip⁴
 xaw⁵ lep⁴ xaw⁵ lip⁴
 huaŋ^ə

 ha:w^ə
 suk^ə ŋuam²
 suk^ə ŋi²
 naw⁴

12.6 ระยะเวลาต่าง ๆ ของต้นไม้

xaw⁵ sa:w¹
 xaw⁵ ma:n²
 xaw⁵ coŋ²
 xaw⁵ num³, xaw⁵ nom²
 xaw⁵ mak⁴ maw⁵
 xaw⁵ kom⁵
 xaw⁵ hia⁴
 xaw⁵ ha:w⁴

ยืนต้นตาย

1. (ต้นไม้) ไม่โตขึ้นเพราะควายขวิดให้หัก เป็นต้น
2. (เด็ก) ไม่โตขึ้นเพราะทำงานมาก

และขาดอาหาร

ขึ้นเตี้ย ๆ และห่าง ๆ ไม่ออกงาม
 งอกขึ้นต้นเดียว ไม่มีใบ
 งอกขึ้นต้นเดียว สูงกว่าต้นอื่น
 ถูกแมงกินทำให้ผลไม่มีน้ำ หรือดอกใบเป็นรูแหง
 ใบไม้แหง (โดยธรรมชาติหรือหนอนกินจนแหง)
 ฟ้าม
 เมล็ดลีบ
 ข้าวลีบ
 ไม่สุก ต้นตายตั้งแต่ลูกยังไม่สุกหรือเก็บจากต้นทั้ง ๆ
 ที่ยังไม่สุก
 ห้าม เหลืองน้อย ๆ กำลังจะสุก
 สุกงอม
 สุกจะเลาะแล้ว
 เน่า

ข้าวที่ยังสาว
 ข้าวที่ตั้งท้อง
 ข้าวออกรวง
 ข้าวที่ยังเป็นนํ้านม ยังไม่แข็งเป็นเมล็ดข้าว
 ข้าวที่เป็นเมล็ดแล้ว แต่ยังอ่อน
 ข้าวแก่ แต่ยังไม่สุก
 ข้าวจะสุก
 ข้าวที่ยังไม่สุกดี เกียวมาที่ละรวง

xaw ⁵ suk ⁶	ข้าวสุก
xaw ⁵ suk ⁶ hia ⁴ , xaw ⁵ suk ⁶ pom ⁶	ข้าวสุกเต็มนา
xaw ⁵ doy ⁵	ข้าวสุกมาก และแห้ง รวงหักลง
12.7 อาการต้นไม้ ใบไม้ ดอกไม้	
lian ²	เลื้อย เช่น
	cia ² pu ² lian ² xin ⁵ ko ¹ may ⁶ (ต้นพญาลื้อยขึ้นต้นไม้)
(siŋ ⁶) ʔon ⁵ ʔen ⁵	ไหวไปมา โอนเอน
kuay ²	ล้มเอน โอนเอน เช่น
	ko ¹ kuay ⁵ kuay ² loŋ ² (ต้นกล้วยล้มเอนลง)
	lom ² tok ³ hə ⁵ may ⁶ kuay ² pay ¹ kuay ² ma: ² (ลมพัดให้ต้นไม้โอนเอนไปมา)
kom ⁵	โน้มลงมาก
ka:n ⁶	ล้ม
ka:n ⁶ pli ²	ล้มระเนระนาด เพราะลมพายุ
poŋ ³	ผลิ งอก เช่น
	poŋ ³ bə ¹ (ผลิใบ)
	poŋ ³ ha:k ⁴ (รากงอก)
bə ¹ may ⁶ lon ³ loŋ ²	ใบไม้หั่นลง
hap ⁶	หุบ
xay ¹	แย้ม
tek ³	บาน
tek ³ feŋ ⁶	บานสะพรั่ง
tek ³ son ¹ bon ¹	ออกดอกหลายดอก บางดอกแย้ม บางดอกบาน
tek ³ pua ² nua ²	บานมากและสวยงาม
tek ³ buk ⁴ yuk ⁴	บานเต็มต้น

13. โลก

13.1 โลกและส่วนประกอบของโลก

13.1.1 โลก ดิน หิน และอาการของดิน หิน

ma:k ³ din ¹	โลก
din ¹	ดิน
poj ²	โคลน
bun ² ʔon ³	เลน
xi ⁵ fia ¹	ดินที่แตกออกเพราะใช้เผื่อ
xun ³	ฝุ่น
xi ⁵ xun ³	มูลวัว ควาย เป็ด ไก่ ใช้ใส่นา
fog ¹	ผง
hin ¹	หิน
xon ⁵ hin ¹	ก้อนหิน
to ¹ hin ¹	ก้อนหินที่เป็นแท่ง ๆ ต่ำกว่าเสาหิน
saw ¹ hin ¹	ก้อนหินที่เป็นแท่งสูง
da:n ³ xew ⁵ ma: ¹ , xew ⁵ mew ²	หินงอกหินย้อย
hin ¹ noy ⁶ hin ¹ ʔon ³ , hin ¹ soy ⁵	กรวด
sa:y ²	ทราย
sa:y ² ʔon ³	ทรายเม็ดเล็ก
sa:y ² ke ³	ทรายเม็ดใหญ่
le ³ let ⁴	ดินไหลไป มักเป็นเพราะฝนตก
ʔon ⁵	งอก เช่น din ¹ ʔon ⁵ xin ⁵ (ดินงอกสูงขึ้น)
yup ⁴	ยุบ เช่น din ¹ yup ⁴ loŋ ² (ดินยุบลง)
yek ⁴	แยก เช่น din ¹ yek ⁴ ʔok ³ (พื้นดินแยกออก)
lom ³	ยุบ ถล่ม เช่น din ¹ lom ³ ʔon ² ʔoy ⁴ (ดินยุบลงเป็นหลุม ดินถล่ม)

pu² lom³ (ดินที่ภูเขายุบลงเป็นหลุม)

ยื่นเป็นชะงอกออกไป เช่น

da:n³ ɲɔn² ɲɔy⁴ (ชะงอกหิน)

13.1.2 น้ำและอาการของน้ำ

nam ⁶	น้ำ
pup ⁶ nam ⁶	หยดน้ำ
pɔt ⁴	ฟอง
fɔŋ ²	คลื่น
fɔŋ ² nam ⁶	คลื่นของน้ำ
fɔŋ ² ʔɔn ³ fɔŋ ² nɔy ⁶ , fɔŋ ²	คลื่นน้อย ๆ
nɔy ⁶ fɔŋ ² ʔɔn ³	
fɔŋ ² tɔ ³	คลื่นใหญ่
pɛw ¹ nam ⁶	สายน้ำที่ไหลแรง มักอยู่ตอนกลางของลำน้ำ
nam ⁶ di ¹	น้ำกินได้
nam ⁶ ʔuay ³	น้ำกินไม่ได้ เช่น มีปูนปน
nam ⁶ pun ⁴ xin ⁵	น้ำพุ
nam ⁶ suk ⁶	น้ำดื่ม น้ำสุก
nam ⁶ ʔa:p ³	น้ำสำหรับอาบ อาจเป็นน้ำพุร้อนที่ใช้อาบ หรือ น้ำดื่มที่ผู้หญิงใช้อยู่ไฟหรือคนเป็นไข้ใช้อาบ
nam ⁶ ʔit ⁶	น้ำพุร้อน (ใช้อาบแก้โรคผิวหนัง)
nam ⁶ xim ²	น้ำเย็น (น้ำที่ไม่ได้ต้มและไม่ร้อน มีน้ำท่า เป็นต้น) น้ำแข็ง
nam ⁶ ta: ⁴	1. น้ำที่ตกที่ท่า โดยมากใช้อาบ 2. น้ำที่ยังไม่ได้ต้ม
nam ⁶ pa: ³	น้ำป่า
nam ⁶ ʔun ³ ʔɔn ³	น้ำอุ่นน้อย ๆ
nam ⁶ ʔun ³	น้ำอุ่น
nam ⁶ hɔn ⁶	น้ำร้อน

nam ⁶ hon ⁶ tit ⁶ yut ⁶	น้ำร้อนมาก
nam ⁶ fot ⁴	น้ำเดือด
nam ⁶ kam ³ lim ⁵ lim ⁵	น้ำลึกจนมองไม่เห็นพื้นข้างล่าง
nam ⁶ kam ³ nam ⁶ xew ¹	สายน้ำลึก
waj ² kam ¹ waj ² xew ¹	วังน้ำลึก
tu ²	นั่ง เช่น น้ำในหนองในแอ่ง
xin ⁵	ขึ้น
log ²	น้ำลง
ma: ²	มา (ฝนจากเขาไหลมาสู่ที่ไม่มีน้ำ)
ma: ⁵	เอ่อ
noj ²	นอง
thuam ⁵	ท่วม
sap ⁶ siap ³	ท่วมพอเห็นผลุบ ๆ โผล่ ๆ
lup ⁴	ท่วมมิด
noj ² lup ⁴	นองมากจนท่วมมิด
thuam ⁵ thum ³	ท่วมโลก คนตายหมด
pug ⁴ xin ⁵	ฟุ้งขึ้น
fut ⁴ xin ⁵ , fun ⁴ xin ⁵	ฟุ้งขึ้นแรงและสูง
fun ⁴ xin ⁵ boy ⁵ boy ⁵	ฟุ้งขึ้นมาก ๆ บ่อย ๆ
fug ⁶ xin ⁵ , fug ⁶ nam ⁶ xin ⁵	ฟุ้งขึ้นแรงมาก (มักเป็นเพราะคนกระโดดหรือ ทิ้งก้อนหินลงในน้ำ)
fot ⁴ xin ⁵	ฟุ้งขึ้นเร็ว ๆ
pun ⁴ xin ⁵ , pun ⁴ nam ⁶ xin ⁵	กระเพื่อมน้อย ๆ
?in ⁴	เอ่อขึ้นเพราะมีอะไรกัน
hej ⁵ log ²	แห้งลง
hut ³ log ²	แห้งลงโดยเร็ว
got ³ log ²	งวดลง (ใช้กับน้ำแกงในหม้อ เป็นต้น)
	ยุบ (ใช้กับผี)

ha: ⁴ loŋ ²	แห้งลงนิดหน่อย (ใช้กับน้ำในแหล่งน้ำ)
kiat ⁴ loŋ ² , hot ³ loŋ ²	แห้งลงมาก
xet ³	แห้งมากติดพื้นแม่น้ำ กั้นหม้อ ฯลฯ
xə ³	แห้งสนิท
ciam ² cia ⁶	น้ำที่ขังอยู่เล็กน้อย
səm ⁴	ซึม
yoy ⁶ ʔok ³	ย่อย
tok ⁶ pup ⁶	หยด
ba: ³	หก
lay ¹	ไหล
lay ¹ ciaw ⁴	ไหลเชี่ยว
ha:t ³	ไหลเชี่ยวเพราะไหลมาจากที่สูงกว่านิดหน่อย เช่น ตีนน้ำตก เป็นต้น
lay ¹ lin ⁶ lay ¹ lo ³	ไหลแรงเพราะฝนตกใหญ่
lay ¹ pay ¹ ʔom ⁵ ʔεw ⁵	ไหลคดเคี้ยว
lay ¹ ʔom ⁵ pu ² ʔom ⁵	ไหลไปตามป่าเขา
pa: ³ pay ¹	
lay ¹ top ⁴ sok ⁴	ไหลหักเป็นข้อศอก
lay ¹ lot ⁴ hu ² lot ⁴	ไหลรอดรูรอดถ้ำไป
ha:ŋ ² pay ¹	
kə ⁴ piap ⁴	กระเพื่อมกระทบเรือ เมื่อเรือแล่น เป็นต้น
fian ² loŋ ³ leŋ ³	กระเพื่อมเป็นคลื่น เมื่อเรือแล่น เป็นต้น เช่น nam ⁶ fian ² loŋ ³ leŋ ³ (น้ำกระเพื่อมเป็นคลื่น)
dit ³	กระเซ็น
cok ⁶	ชะ เช่น nam ⁶ cok ⁶ din ¹ (น้ำชะดิน)
kian ³	ชะ
tok ³	ซัด เช่น

fat⁴

nam⁶ tok³ faŋ³ (น้ำตัดฝั่ง)

กระทบ เช่น

nam⁶ fat⁴ hia² (น้ำกระทบเรือ)

13.2 สิ่งที่อยู่บนผิวโลก

13.2.1 พื้นดินและลักษณะพื้นดิน

fin⁶ din¹

พื้นดิน

fen³ din¹

แผ่นดิน

na:⁵ din¹

หน้าดิน

hu² din¹

หลุมเล็ก ๆ

xum¹ din¹

หลุมใหญ่ลึก

lom³ poŋ²

หล่มโคลน ไม่ลึกนัก

lom³ cam²

หล่มโคลนลึก

lom³ fo²

หล่มที่ข้างใต้เป็นโพรง มีดินแต่ที่ผิวหน้า

fen⁴ din¹

ผืนดินที่เป็นประเทศ

xwen¹ din¹

ผืนดินที่เป็นเมือง

den¹ din¹

เขตแดน

den¹ din¹ den¹ mian²,

ชายแดน

den¹ ba:n⁵ den¹ mian²

ti⁴

ที่

bon³

แถว (ไม่เจาะจง) เช่น อยู่บ่อนั้น = อยู่ที่นั้น

ที่เหนือกว่าที่ บ้านช้อยอยู่บ่อนั้น = ไม่รู้อยู่ตรงไหน

la:y¹ ti⁴ la:y¹ bon³

หลายที่หลายแห่ง

paw¹

เนินเล็ก ๆ อยู่กลางทุ่ง

don¹

1. ที่สูงอยู่กลางทุ่ง กลางน้ำหรือริมน้ำ

2. บริเวณที่มีต้นไม้ต้นเล็ก ๆ ขึ้นเป็นกลุ่มอยู่กลาง

ป่าใหญ่

pom¹

ที่สูงขึ้นขนาดใหญ่กว่าดอน อยู่กลางทุ่งหรือกลางน้ำ

pen¹ pom¹ xin⁵,

เป็นเนินขึ้นไป

suat³ xin⁵

xin ⁵ nəm ⁶ nəm ⁶	ลาดขึ้นไป
dun ³ xin ⁵	ตรงขึ้นไป
13.2.2 พื้นที่อยู่อาศัยและทำกิจกรรมต่าง ๆ	
kwən ⁴	ที่ดินที่อยู่ในเขตรั้ว มีเรือนอยู่กลางหรือไม่กี่ได้
xuan ³	ลานบ้าน
ti ⁴ hom ⁴	ที่ร่ม
ti ⁴ yaŋ ⁶ ti ⁴ saw ²	ที่พัก
pa:y ⁶	ที่ว่างที่คนมารวมกัน สัตว์มารวมกัน
la:t ⁴	ตลาด
hew ⁴	ที่ฝังศพแต่ละศพ
pa:³ hew ⁴	ที่ฝังศพผู้อยู่ในสกุลเดียวกัน
na:⁵ sək ⁶	บริเวณที่มีการรบกวน
lan ¹ sək ⁶	บริเวณที่ห่างจากเขตรบกวน
ba:n ⁵	หมู่บ้าน
ba:n ⁵ kuan ¹	หมู่บ้านที่อยู่ศูนย์กลาง
ba:n ⁵ nok ⁴	หมู่บ้านที่อยู่รอบนอก
mian ²	เมือง ประเทศ เช่น
	mian ² ǰə ³ (เมืองใหญ่)
	mian ² nɔy ² (เมืองน้อย)
	mian ² tay ² , mian ² siam ¹ (ประเทศไทย)
mian ² cian ² , mian ² wian ²	เมืองหลวง
mian ² luan ¹	
mian ² kuan ¹	เมืองที่เป็นศูนย์กลาง
mian ² nok ⁴	เมืองที่ไม่ใช่เมืองหลวง
mian ² xək ³ mian ² xim ²	เมืองน้อยที่อยู่ไกลเมืองหลวง
ba:n ⁵ sək ⁶ mian ² sia ¹	บ้านเมืองที่มีศึก
din ¹	ประเทศ เช่น
	din ¹ tay ² (ประเทศไทย)

13.2.3 เขา ถ้ำและพื้นที่บริเวณเขา

pu²
xaw¹, pu² xaw¹ pu² suŋ¹
pu² kam³ pu² xew¹
da:n³

xɔn⁵ da:n³

na:⁵ da:n³

fa:¹ da:n³

ɔɔm¹ pu²

ɔɔm¹ pu²

ten⁴ pu²

tin¹ pu²

pu² xaw¹ ka:n⁵

tham⁵, ha:ŋ¹

lum³ pu²

hem⁵, hu² hem⁵ hu² hew¹,

hew¹, hu² ho³ hu² hew¹

wa:ŋ³ pu² wa:ŋ³ xaw¹

puŋ³

tɔŋ²

fiaŋ¹

thuŋ⁵, luŋ⁶

13.2.4 ป่า

doŋ¹ |

เขาต่ำ ๆ
ภูเขาที่สูงเป็นจอมเข้
ภูเขาสูงอยู่ไกล ๆ มีต้นไม้มาก
1. เขาหินไม่มีดิน
2. ด้านหนึ่งของเขาซึ่งไม่มีดิน
1. เขาไม่มีดิน
2. ก้อนหินขรุขระ
ด้านหนึ่งของเขาซึ่งไม่มีดิน
หินผาใหญ่สูง 2 ข้างแม่น้ำ
เขาทั้งลูก
จอมเขา ยอดเขา
ส่วนของเขาถัดจากจอมเขาลงมา
ตีนเขา
ชื่อภูเขาสำหรับขึ้นเมืองฟ้า
ถ้ำ
ที่บนเขาซึ่งเป็นหลุมลงไป
เหว
ที่ระหว่างภูเขา
ปุง = ที่ราบแคบ ๆ อยู่เชิงเขาหรือระหว่างภูเขา
ใช้เลี้ยงวัวควาย
ตง = ที่ราบเชิงเขาอยู่เหนือปุงขึ้นไป
ที่ราบเชิงเขาซึ่งขาดน้ำ อยู่เหนือตงขึ้นไป
ไม่ใช่ทำนา
ที่ราบกว้างระหว่างภูเขา มักใช้เลี้ยงวัวควาย
กลุ่มต้นไม้ใหญ่

pa:³, pa:³ may⁶, pa:³
doŋ¹, doŋ¹ pa:³
pa:³ doŋ¹ pa:³ kam³,
doŋ¹ kam³ doŋ¹ xew¹,
pa:³ kam³ pa:³ xew¹

law³

pa:³ law³

pa:³ fiaŋ¹

don¹

doŋ¹ sia⁵

13.2.5 นา ไร่ สวน

na:²

na:² day¹

na:² loŋ⁶

na:² hon²

na:² ley⁶

na:² dam¹

na:² wa:n³

na:² xon⁶

na:² siaw⁵ na:² ce¹

na:² ʔaŋ² ʔon³, na:²

com⁵ dam¹

na:² ma:² ka:⁵

na:² xaw⁵ sa:w¹

na:² xaw⁵ ma:n²

na:² xaw⁵ ma:n² ʔon³

ป่า

ป่าใหญ่ อยู่ไกล

ที่ซึ่งตัดต้นไม้ไปแล้วงอกขึ้นใหม่ยังไม่มาก

ป่าที่ต้นไม้เพิ่งขึ้น ต้นยังไม่ใหญ่

ป่าอยู่เชิงเขา มีต้นไม้ไม่มาก

1. ที่นูนสูงอยู่กลางทุ่ง กลางน้ำหรือริมน้ำ

2. บริเวณที่มีต้นไม้ต้นเล็ก ๆ ขึ้นเป็นกลุ่มอยู่กลาง

ป่าใหญ่

ดงไม้ซึ่งเชื่อว่าเป็นที่อยู่ของผีของหมู่บ้าน

นา

นาขึ้นกระได

นาลุ่ม

นาดอน อยู่สูงกว่านาลุ่ม

นาแล้ง ต้องอาศัยน้ำฝน

นาดำ

นาหว่าน

นาใหม่

นาที่ไม่เป็นสี่เหลี่ยม

นาที่เพิ่งปักกล้า

นาที่ข้าวเขียวแล้ว

นาที่ข้าวเกือบจะตั้งท้อง

นาที่ข้างตั้งท้อง

นาที่ข้างตั้งท้องอ่อน ๆ

na:² xaw⁵ ma:n² ke³

นาที่ข้าวตั้งท้องแก่

na:² xaw⁵ coŋ²

นาที่รวงข้างแตกออกมาแล้ว

na:² xaw⁵ kom⁵

นาที่รวงข้างหนักแล้ว

na:² xaw⁵ suk⁶

นาที่ข้าวสุกแล้ว

na:² miaŋ²

นาของเมือง

na:² bom³

นาส่วนตัว

na:² ha:p³

นาที่เจ้านายให้ทำ คนที่ทำงานนี้ต้องช่วยงาน

เจ้านาย เช่น ช่วยสร้างเรือน ฯลฯ

toŋ⁴ na:²

ทุ่งนา ทุ่งกว้างประกอบด้วยบ่อน้ำจำนวนมาก

boŋ¹ na:²

บ่อน้ำ = กลุ่มของบึงนาที่เป็นนาลุ่มหรือนาดอน

ก็ได้ มีชื่อเรียกแต่ละกลุ่ม

loŋ⁶ na:²

กลุ่มของบึงนาที่เป็นนาลุ่ม

he⁴ na:²

บึงนา

xan² na:²

คันนา

hay⁴ xaw⁵

ไร่ข้าว

suan¹

ที่ปลูกผักปลูกผลไม้ อยู่ใกล้บ้าน มีรั้วล้อม

13.2.6 ทาง

ta:ŋ²

ทาง

ta:ŋ² kot⁴

ทางคด

ta:ŋ² ʔat⁶ ʔɛw⁵

ทางคดเคี้ยว

ta:ŋ² si⁴

ทางตรง

ta:ŋ² tat⁶

ทางลัด

ta:ŋ² poŋ², ta:ŋ² pɔl.⁴

ทางเป็นโคลน

ta:ŋ² plet⁴

ทางมีโคลนมาก เดินยาก

ta:ŋ² beŋ³ la:y¹ ŋa:⁴

ทางหลายแยก

ta:ŋ² beŋ³ si³ ŋa:⁴

(ทาง) สี่แยก

ta:ŋ² beŋ³ sa:m¹ ŋa:⁴

(ทาง) สามแยก

ta:ŋ² ka:y⁵ luaŋ¹

ถนนใหญ่ให้รถแล่น

ta:ŋ ² pay ¹ ma: ²	ถนนเล็ก
ta:ŋ ² pian ²	ทางเรียบ
ta:ŋ ² baw ¹ pian ²	ทางไม่เรียบ
ta:ŋ ² ka ⁴ bak ⁴ ka ⁴ b:ŋ ¹	ทางขรุขระ ต่ำ ๆ สูง ๆ
ta:ŋ ² tip ³	ทางที่หญ้าขึ้นรก
ka:ŋ ¹ ta:ŋ ²	กลางทาง
no:k ⁴ ta:ŋ ²	นอกทาง
liap ⁴ ta:ŋ ²	เลียบริมทาง
na: ⁵ ta:ŋ ²	พื้นทาง
ta: ⁴ li ⁴	ข้างทางซึ่งมีระดับสูงเลียบบไปตามทาง

13.2.7 แหล่งน้ำและท่าเรือ

nam ⁶ be ⁵ (เวียด)	ทะเล
me ⁴ nam ⁶	แม่น้ำ
nam ⁶ luaŋ ¹ , me ⁴ nam ⁶ luaŋ ¹	แม่น้ำใหญ่
huay ⁵ nam ⁶	ห้วย (น้ำ)
bo ³ nam ⁶	น้ำไหลจากภูเขาหรือพุ่งจากดิน
hoŋ ⁴ nam ⁶	ลำน้ำที่ขุดขึ้น เล็กกว่าห้วย
miaŋ ¹	เหมือง (ทางน้ำที่ขุดให้น้ำไหลเข้ามา)
noŋ ¹ nam ⁶	หนองน้ำ
buŋ ³ nam ⁶	แอ่งน้ำขนาดเล็กกว่าหนองน้ำ
buak ³ nam ⁶	แอ่งน้ำขนาดเล็กและตื้น
ti ⁴ nam ⁶ sap ⁶ siap ³ , xwe ² nam ⁶ sap ⁶ siap ³	ที่มีน้ำน้อย ๆ อยู่หน้าดิน
nam ⁶ fun ⁴ , nam ⁶ pun ⁴	น้ำพุ
nam ⁶ tok ⁶ ta:t ³	น้ำตก
waj ² , waj ² nam ⁶	ที่น้ำลึก กว้าง และเป็นน้ำนิ่ง
wam ¹ nam ⁶	ที่น้ำลึกที่สุดในวังน้ำ

ke² da:n³ ke² hin¹
 fian¹ sa:y²
 fan³
 fan³ ɲon² ɲoy⁴
 kəm⁶
 liap⁴ nam⁶ (be⁵), liap⁴
 huay⁵, liap⁴ me⁴ nam⁶
 xwε²

la:y³ nam⁶, lay³ nam⁶

fa:y¹

ha:t³ nam⁶

ta:⁴

ta:⁴ nam⁶

ta:⁴ moŋ¹

ta:⁴ ka:y³, ta:⁴ xa:y³,

ta:⁴ luəŋ¹, ta:⁴ me⁴

13.3 สิ่งทีเห็นในท้องฟ้า มาจากท้องฟ้าและอากาศของสิ่งนั้น ๆ

fa:⁶

fa:⁵

mo:k³

miay¹

miay¹ doŋ¹

ʔa:y¹ nam⁶

ma:k³ hep⁶

น้ำที่ไหลไปตามซอกหิน

หาดทราย

ฝั่งสูงสองข้างแม่น้ำ

ฝั่งที่ยืนเป็นชะง่อน

รูดินที่ฝั่งซึ่งเกิดจากน้ำเซาะ

ชายทะเล

ลำน้ำหรือทางน้ำเล็ก ๆ ซึ่งไหลแยกจากห้วยหรือ

แม่น้ำ อาจเป็นแควที่ทำขึ้นเพื่อจับปลาก็ได้

ที่ซึ่งกั้นน้ำแต่กั้นไม่ตลอด อาจกั้นเพื่อไม่ให้น้ำเซาะ

ฝั่งหรือเพื่อให้น้ำไหลเข้านาลุ่ม

ฝาย ที่ซึ่งกั้นน้ำเพื่อให้ไหลเข้านา มักต้องทำ

ฝายถ้าเป็นนาดอน

ที่ซึ่งอยู่ต้นน้ำตกเป็นต้น เป็นที่ซึ่งสูงกว่าที่อื่น น้ำ

ไหลเชี่ยว

ท่าที่ใช้จอดเรือ

ท่าที่คนไปอาบน้ำ ชักผ้า

ท่าที่คนไม่มาใช้แล้ว

ท่าใหญ่สำหรับส่งขบวนผู้ตาย

ฟ้า ท้องฟ้า

เมฆ

หมอก

น้ำค้าง

หมอกที่หยดเป็นน้ำ มักเกิดในป่ายามหนาว

ไอน้ำ

ลูกเห็บ

tok ^๑ ma:k ^๓ ka ^๔ ca: ^๕	มีละอองน้ำแข็งโปรยปราย
fən ¹	ฝน
ha: ^๓ fən ¹	ท่าฝน (ฝนจำนวนมากที่ตกครั้งหนึ่ง)
sa:y ¹ fən ¹	สายฝน
mit ^๔ fən ¹	เม็ดฝน
fən ¹ ʔoy ^๒ , fən ¹ ʔə ^๓ fən ¹	ฝนที่ตกหนัก
nak ^๑ , fən ¹ ha: ^๓ nak ^๑	
fən ¹ lom ^๒	พายุฝน
fən ¹ dəm ^๒	ฝนตกพรำ ๆ หลายวัน
fən ¹ yam ^๒ yuy ^๒ , fən ¹ yuy ^๒	ฝนตกหิม ๆ
fən ¹ nak ^๑	ฝนหนัก
fən ¹ ha: ^๓ mɛ ^๔ ha: ^๓ luk ^๔	ฝนที่ตกหนักแล้วซาลง แล้วตกหนักอีกหลาย ๆ ครั้ง
tok ^๑	ตก (ใช้กับฝน น้ำค้าง ฯลฯ)
fən ¹ ʔian ^๕ , ʔian ^๕ fən ¹	ฝนหาย
fa: ^๑ ʔian ^๕ , fa: ^๑ ʔian ^๕	ไม่มีฝน
fa: ^๑ xə ^๓	
ha: ^๔ loy ^๒	ซา บรรเทา (ใช้กับฝน ไข้ ฯลฯ)
huy ^๑ kin ¹ nam ^๑	รู้จักน้ำ เช่น
	huy ^๑ kin ¹ nam ^๑ mi ^๒ cet ^๑ sɛy ¹ (รู้จักน้ำมี 7 สี)
ta: ¹ wen ^๒	ดวงอาทิตย์
sa:y ¹ ta: ¹ wen ^๒	ลำแสงอาทิตย์
da:w ¹	ดาว
bian ¹ ha:y ¹	ดวงจันทร์
bian ¹ mon ^๒ , bian ¹	ดวงจันทร์เต็มดวง
ha:y ¹ sip ^๑ ha: ^๕ ,	
bian ¹ sa:y ¹ mon ^๒ ,	
bian ¹ fey ^๒ , bian ¹	
ha:y ¹ fey ^๒	

bian¹ ʔon³, bian¹

ha:y¹ ʔon³

bian¹ ke³, bian¹

ha:y¹ ke³

bian¹ huŋ⁴, bian¹ ceŋ⁵

to¹ mi¹ kin¹ ta:wen²

to¹ kop⁶ kin¹ bian¹

ta:wen² ti² kup⁶

bian¹ ha:y¹ ti² kup⁶

ŋaw²

ta:wen² xin⁵

ta:wen² tho² xin⁵

ta¹ wen² tok⁶

ta:wen² taŋ⁵

ta:wen² ca:y⁶

ta:wen² coy⁵

yon⁵

ดวงจันทร์เสี้ยวตอนต้นเดือน

ดวงจันทร์เสี้ยวตอนปลายเดือน

ดวงจันทร์ส่องแสงสว่าง

สุริยคราส (หมี่กินตะวัน)

จันทร์คราส (กบกินเดือน)

พระอาทิตย์ทรงกลด

พระจันทร์ทรงกลด

เงา

ดวงอาทิตย์ขึ้น

ดวงอาทิตย์โผล่ขึ้น

ดวงอาทิตย์ตก

ดวงอาทิตย์ขึ้นตรงหัวตอนเที่ยง

ดวงอาทิตย์เคลื่อนไปในตอนบ่าย

ดวงอาทิตย์เคลื่อนต่ำในตอนเย็น

กระพริบ เช่น

da:w¹ yon⁵ (ดาวกระพริบ)

13.4 ฟ้ำแลบ ฟ้ำร้อง ฟ้ำผ่า

sa:y¹ fa:⁶ fe⁵

fa:⁶ pə⁴ la:p³ liam⁵

ka⁴ ńa:ŋ³ ka⁴ ńa:ŋ³,

fa:⁶ pə⁴ la:p³ liam⁵

ka⁴ ńeŋ³ ka⁴ ńa:ŋ³

fa:⁶ daŋ¹

fa:⁶ fe⁵

ฟ้ำแลบ

ฟ้ำแลบแปล็บปล้าบ

ฟ้ำร้อง

ฟ้ำผ่า

13.5 ลมและอาการของลม

lom², fa:⁶ lom²

ลม

(fa: ^๑) lom ^๒ ʔon ^๓	ลมอ่อน
(fa: ^๑) lom ^๒ heŋ ^๒ ,	ลมแรง
ha: ^๓ lom ^๒	
(fa: ^๑) lom ^๒ yen ^๑	ลมเย็น
(fa: ^๑) lom ^๒ hon ^๑	ลมร้อน
(fa: ^๑) lom ^๒ leŋ ^๑	ลมแล้งพัดพาความร้อน ความแห้งแล้ง
fa: ^๑ lom ^๒ hua ^๑ kut ^๑	ลมบ้าหมู
hua ^๑ duan ^๕	
fat ^๔	พัด
fat ^๔ fi ^๔	พัดไปมา
paw ^๓	ไซ
tok ^๓	พัดกระหน่ำ
pot ^๑ , pit ^๔	เปิด เช่น
	lom ^๒ pot ^๑ xa: ^๒ (ลมเปิดหลังคาให้หายไป)
	lom ^๒ pit ^๔ xa: ^๒ (ลมเปิดหลังคาค้าง)

13.6 ไฟและอาการของไฟ

fay ^๒	ไฟ
fin ^๒ fay ^๒	พื้นไฟ เช่น
	fin ^๒ fay ^๒ hian ^๒ ya:w ^๕ (พื้นไฟในเรือน)
pew ^๑ fay ^๒	เปลวไฟ
xwan ^๒ fay ^๒	ควันไฟ
taw ^๔	ถ้ำ
la:m ^๒	ลาม เช่น ไฟไหม้ลาม หนองงอกลาม คิ้วลาม
mot ^๔	ดับ เช่น
	fay ^๒ mot ^๔ (ไฟมอด)
	fay ^๒ fa: ^๑ mot ^๔ (ไฟฟ้าดับ)
	แลบมาถูก เช่น
	fay ^๒ pə ^๔ la:p ^๓ xa: ^๑ (ไฟแลบถูกขา)

pok³

ลวก เช่น

pok³ fay² (ไฟลวก)

pok³ nam⁶ (น้ำร้อนลวก)

pa:k⁴

กระจาย เช่น

xwan² fay² pa:k⁴ (คว้นไฟกระจาย)

13.7 ความสว่างและความมืด

ceŋ⁵

สว่าง ชัดเจน เช่น

(สว่างมาก)

(พูดชัดเจน)

sa⁴ wa:ŋ³, mit⁴ sa⁴
mua²

ขมุกขมัว เช่น

(มีแสงขมุกขมัวตอนใกล้รุ่ง)

(มีแสงขมุกขมัวตอนใกล้ค่ำ)

huŋ⁴ siaŋ⁵ huŋ⁴ sə¹
mit⁴

สว่างจ้า (เพราะไฟหรือแดดก็ได้)

มืด

mit⁴ ciw⁵, mit⁴ ŋom²
ŋwa²

มืดติดตื้อ มองอะไรไม่เห็น

mit⁴ mit⁴, su⁴ lum² mit⁴
fa:⁶ det³

มืด แต่พอเห็นบ้าง

fa:⁶ bot⁶, fa:⁶ hom⁴

แดดออก มีแดด

fa:⁶ mit⁴

ไม่มีแดด

fa:⁶ kam³, fa:⁶ kam³
fa:⁶ xew¹

ฟ้ามืดเพราะใกล้ค่ำหรือฝนจะตก หรือเพราะไม่มี

เดือนหรือดาว

fa:⁶ kam³ fən¹ kam³ lom²,

ฟ้าครึ้ม

fa:⁶ mit⁴ fa:⁶ day¹

ฟ้าครึ้มฝน

fa:⁶ hia⁴ det³

มีแดดไม่มาก

fa:⁶ sə¹ coŋ⁵ koŋ⁵

ฟ้าใสไม่มีเมฆตอนกลางวัน

fa:⁶ huŋ⁴, fa:⁶ siaŋ⁵,

ฟ้าสว่างเพราะมีดาวมาก

fa:⁶ huŋ⁴ siaŋ⁵ huŋ⁴

sə¹,fa:^๑ la:y¹ da:w¹

da:w¹ tem¹ fa:^๑

bian¹ ha:y¹ sian^๕,bian¹ ฟ้าย่างในคืนที่มีดวงจันทร์
sian^๕

bian¹ mit^๔

ฟ้ายืด เพราะไม่มีเดือนหรือดาว

13.8 ลักษณะอากาศ

fa:^๑ hon^๑

อากาศร้อน

fa:^๑ yen¹

อากาศเย็น

fa:^๑ na:w¹

อากาศหนาว

14. เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ อาหาร สิ่งปลูกสร้าง และพาหนะ

14.1 เสื้อผ้า

sia ⁵	เสื้อ มีหลายแบบ เช่น
sia ⁵ xen ¹ ten ⁵	(เสื้อแขนสั้น)
sia ⁵ xen ¹ ya:w ² , sia ⁵ xen ¹ hi ²	(เสื้อแขนยาว)
sia ⁵ xen ¹ kut ⁶	(เสื้อแขนกุด)
sia ⁵ xen ¹ kap ⁴	(เสื้อแขนคับ)
sia ⁵ hi ²	(เสื้อสวมทับข้างนอก)
soŋ ⁵	กางเกงมีหลายแบบ เช่น
soŋ ⁵ xa:1 kap ⁶	(กางเกงขาคับ)
soŋ ⁵ xa:1 kwa:ŋ ⁵	(กางเกงขากว้าง)
soŋ ⁵ xa:1 kut ⁶	(กางเกงขากุด)
soŋ ⁵ xa:1 kwe ²	(กางเกงแบบเก่าของคนไทย ลักษณะคล้าย กางเกงแพร)
sin ⁵	ชิน, กระโปรง
hua ¹ sin ⁵	ผ้าชินมีสีดำ
ka:ŋ ¹ sin ⁵	กลางชิน เป็น ผ้าแคบแถบ ๆ ใช้สีอื่นนอกจากสีดำ
pa:n ⁶ sin ⁵	เช่น สีฟ้า สีน้ำเงิน
tin ¹ sin ⁵	ชายชิน อยู่ด้านใน เป็นแถบสีแดง
taŋ ² di ¹	ตีนชิน
taŋ ² pin ⁵	ด้านนอกเสื้อผ้า
ho ² sia ⁵	ด้านในเสื้อผ้า
ka:ŋ ² sia ⁵	ผ้าที่เย็บติดหลังคอเสื้อด้านใน
wi ⁴ sia ⁵	แถบผ้าติดรอบคอเสื้อและต่อยาวลงมาเป็นสาย
wɛŋ ³ sia ⁵	ชายเสื้อ
ta:ŋ ² may ¹	ผ้าแหวกตรงชายเสื้อ
	ตะเข็บรอยเย็บ

14.2 เครื่องประดับ

pok ⁴ xen ¹ xwan ¹	เงินที่ทำเป็นกำไลสวมแขนเด็กไม่ให้เจ็บไข้
pok ⁴ xo ² xwan ¹	เงินที่ทำเป็นกำไลสวมคอเด็กไม่ให้เจ็บไข้
pok ⁴ tin ¹ xwan ¹	เงินที่ทำเป็นกำไลสวมข้อเท้าเด็กไม่ให้เจ็บไข้
soy ⁵ xo ²	สร้อยคอ
sa:y ¹ soy ⁵	สายสร้อย
soy ⁵ mi ²	สร้อยข้อมือ
soy ⁵ tik ⁶ , soy ⁵ ʔεw ¹	สร้อยที่ห้อยตรงเอว
sa:y ¹ ʔεw ¹ , ʔεŋ ⁵ , sa ⁴ ʔεŋ ⁵	สายรัดเอว
ma:k ³ hiŋ ³	กระพรวนห้อยคอหรือข้อเท้าเด็ก

14.3 อาหารและสิ่งที้นำมาทำเป็นอาหาร

14.3.1 อาหาร ยา และสิ่งเสพติด

say ³	ไข่ เช่น
say ³ kay ³	(ไข่ไก่)
say ³ pet ⁶	(ไข่เป็ด)
say ³ ya:ŋ ¹ tiw ⁵	ไข่เป็นยางมะตูม
say ³ kem ²	ไข่เค็ม
nom ²	นม เช่น
	nom ² ɲua ² (นมวัว)
	nom ² be ⁵ (นมแพะ)
nam ⁶ nom ²	น้ำมัน
nam ⁶ moŋ ⁶	น้ำมันงา ได้จากการเอาข้าวเหนียวกลั้วด้วย อ้อย มัน ข้าวโพด มาผึ่งเอาหมากเบือใส่
law ⁵	เหล้า มีหลายชนิด เช่น
	law ⁵ wa:ŋ ⁶ (เหล้าว่าง - เหล้าที่ไม่ได้ต้ม เอาน้ำ มาใส่น้ำมันงา)
	law ⁵ siaw ¹ (เหล้าที่ต้มกิน คือเอาเหล้าว่างมา ต้ม)

ʔan¹ kap^๕, cian⁴ kin¹
ñam³ law^๕, ʔan¹ ñam³
keŋ¹

keŋ¹ pa:¹

keŋ¹ ñia³

keŋ¹ fak^๕

keŋ¹ ʔot³ ʔet³

fak^๕ som^๕

koy^๕

la:p⁴

ya:¹

ya:¹ bia³ ya:¹ maw²

kok³ xwan² bæ¹

kok³ xwan² kew¹

xwan² ya:ŋ¹

xi^๕ kay³ po³

14.3.2 อาหารที่ทำจากข้าว

xaw^๕ niŋ^๕

xaw^๕ cam¹, xaw^๕ se³, xaw^๕

ʔa:m¹

xaw^๕ caw^๕

xaw^๕ ta:w³

xaw^๕ lew¹

law^๕ kep³ (เหล้าแกลบ)

กับข้าว

ของแกล้มเหล้า เช่น เนื้อ ปลา ฯลฯ

แกง มีหลายชนิด เช่น

(แกงปลา)

(แกงเนื้อใส่หอม)

(แกงผัก ใส่ผักหลายชนิด เช่น ผักกาด ผักบุ้ง)

แกงชั้นเพราะใส่ข้าวเบือ

ผักดอง

ก้อย เช่น

pa:¹ koy^๕ (ก้อยปลา)

ลาบ

ยา

ยาที่กินแล้วตาย

บุหรี

ยาสูบที่ใส่ในกระบอกยาสูบ

ฝิ่น

1. ซี้ไก่ที่ออกมาดำ ๆ

2. ฝิ่น

ข้าวเหนียวที่นึ่งเสร็จแล้ว

ข้าวสวย

ข้าวต้มเหลว ถ้าใส่ปลาเรียก xaw^๕ caw^๕ pa:¹

ข้าวสวยเอามาต้มให้สุก ๆ ดิบ ๆ แล้วเอามาต้ม

ถ้าไม่ใส่น้ำเรียกว่า xaw^๕ caw^๕ pɔŋ⁴ หรือ

xaw^๕ caw^๕ la:^๕

ข้าวต้ม

xaw ⁵ pet ⁴	ข้าวที่หุงใส่น้ำมากกว่าปกติ
xaw ⁵ ho ³	ข้าวห่อ
xaw ⁵ tok ³ tek ³	ข้าวโพด ข้าวสารที่คั่วในหม้อให้แตกออกเสียงดัง
xaw ⁵ kep ³	ข้าวเกรียบ
xaw ⁵ kep ³ ?on ³	ข้าวเกรียบที่พองไม่มาก
xaw ⁵ xua ⁵	ข้าวผัด ข้าวเม่าที่เอามาคั่ว
xaw ⁵ poŋ ²	ข้าวพอง ทำจากข้าวเหนียวเอามาจีไฟ
xaw ⁵ dek ³	ข้างคลุกงาคั่ว
xaw ⁵ si ¹	ข้าวตอกคลุกกับน้ำตาลต้ม
xaw ⁵ xwa: ²	ข้าวที่หุงผสมกับมัน เผือก หรือถั่ว เช่น
	xaw ⁵ xwa: ² man ² (ข้าวหุงผสมมัน)
	xaw ⁵ xwa: ² ma:k ³ thua ³ (ข้าวหุงผสมถั่ว)
xaw ⁵ ba:y ³	ข้าวเหนียวคลุกปลา ไข่ บั๊นเป็นก้อน
peŋ ⁵ ?oŋ ³ , beŋ ¹	ขนมทำจากข้าวเหนียวใส่ไส้ถั่วและหมู ห่อใบตอง
cig ⁴ (เวียด)	เป็นแท่งยาว มัดเป็นเปลาะ ๆ ต้ม ส่วนแบ่งจึงของ
	เวียดนามห่อเป็นรูปสี่เหลี่ยม
peŋ ⁵ ma:k ³ kuay ⁵	ขนมทำจากข้าวเหนียวใส่ไส้กล้วย ห่อใบตองหนึ่ง
peŋ ⁵ ma:k ³ thua ³ din ¹	ขนมทำจากข้าวเหนียวใส่ไส้ถั่ว ห่อใบตองหนึ่ง
peŋ ⁵ ?it ³	ขนมทำจากข้าวเหนียวบดเป็นแป้ง ใส่น้ำแล้วปั้น
	เป็นลูก มีไส้ถั่วและหมูผัดน้ำมัน ถ้าไม่มีถั่วบางทีก็
	ใส่กล้วยหนึ่งให้ลูก
xaw ⁵ pun ⁵	ขนมจีน
xaw ⁵ mi ⁵ (เวียด)	ขนมปัง
14.3.3 สิ่งี่นำมาเป็นอาหาร	
ŋia ³	เนื้อ (เนื้อสัตว์ต่าง ๆ เช่น เนื้อ วัว หมู เป็ด ไก่
	ยกเว้นปลา)
ŋia ³ cig ¹	เนื้อไม่ปนมัน
ŋia ³ dip ^e	เนื้อดิบ

cin ^๕	เนื้อ อาจเป็นเนื้อวัว หมู ควายเป็น ไก่ ฯลฯ
ñaia ^๕	สิ่งที่เป็นเนื้อในแกง เช่น เนื้อสัตว์ ผัก
pi ^๒	มันหมู มันสัตว์
sop ^๓ pi ^๒	กากหมู
nam ^๕ man ^๒ mu ^๑	น้ำมันหมู
nam ^๕ ʔoy ^๕	น้ำตาล
nam ^๕ ʔoy ^๕ pen ^๑ mit ^๔	น้ำตาลเป็นเกล็ด
nam ^๕ ʔoy ^๕ pen ^๑ ye ^๒	น้ำตาลเป็นสาย
kia ^๑	เกลือ
nam ^๕ som ^๕ xan ^๕	น้ำส้ม ทำจากหน่อไม้แช่น้ำทิ้งไว้แล้วนำมาต้ม
nam ^๕ cam ^๕ , nam ^๕ fet ^๔	น้ำจิ้ม
nam ^๕ pa: ^๑ , nam ^๕ pa: ^๑ bam ^๕	น้ำจิ้มชนิดหนึ่งใช้จิ้มผัก เนื้อ ใช้ปลาทำรสเค็ม

14.3.4 ข้าวที่นำมาทำอาหาร

xaw ^๕	ข้าว
xaw ^๕ di ^๑ , xaw ^๕ niaw ^๑	ข้าวเหนียว
xaw ^๕ cam ^๑	ข้าวเจ้า
xaw ^๕ ka:k ^๓	ข้าวเปลือก
xaw ^๕ lon ^๕	ข้าวที่เปลือกหมดแล้ว แต่ยังมีรำปน
xaw ^๕ sa:n ^๑	ข้าวสาร
xaw ^๕ piak ^๓	ข้าวเปลือกที่ตำจนละเอียด มีแกลบปน
xaw ^๕ pian ^๑	ข้าวหักกุด
xaw ^๕ kok ^๕	ข้าวเปลือกที่ตำดีแล้ว แต่ยังเป็นข้าวเปลือกอยู่
ham ^๒	รำ
kep ^๓	แกลบ
xaw ^๕ koŋ ^๕	ข้าวที่ยังอยู่ในรวง ยังไม่ได้ตำเอาเปลือกออก
xaw ^๕ siang ^๓	ข้าวที่เก็บไว้หลายปี
xaw ^๕ lia ^๑ , xaw ^๕ yen ^๑	ข้าวเย็น
xaw ^๕ maw ^๕	ข้าวเหนียวที่ยังเขียวนำมาคั่วทั้งเปลือกแล้วตำให้แบน

xaw ⁵ ha:ŋ ²	ข้าวแก่กว่าข้าวเฒ่า ต้มทิ้งรวงแล้วตาก แล้วตำ ใช้ทำขนม ทำแกง
xaw ⁵ bia ¹	ข้าวเปลือก - ข้าวเหนียวแช่แล้วเอามาตำเพื่อใช้ทำแกงให้ข้น
xaw ⁵ ta:k ³	ข้าวที่ตากยังไม่แห้งดี
xaw ⁵ ha:w ⁵	ข้าวที่ตากไว้จนแห้ง
xaw ⁵ xing ³	ข้าวคั่ว ทำจากข้าวสารคั่วแล้วตำป่นละเอียดใช้ใส่ปลาแดกเป็นต้น

14.3.5 สิ่งที่เกิดจากการทำอาหาร

nam ^a xaw ⁵	น้ำข้าว
nam ^a ta:w ² xaw ⁵	น้ำซาวข้าว
nam ^a ca:w ¹ xaw ⁵	น้ำล้างข้าวเหนียวในหวดก่อนเอาไปนึ่ง
nam ^a ma: ⁴	น้ำที่เกิดจากการแช่ข้าวเหนียว ยังมีเม็ดข้าวปนอยู่บ้าง
nam ^a muak ⁴	น้ำที่เกิดจากการแช่ข้าวเหนียว เอาเม็ดข้าวออกแล้ว

14.4 สิ่งปลูกสร้างและวัสดุต่าง ๆ

14.4.1 สิ่งปลูกสร้าง

hian ²	เรือน
lag ¹ hian ²	เรือน (กล่าวอย่างเจาะจง) เช่น lag ¹ hian ² ni ^a pen ¹ xoy ¹ xoy ⁵ (เรือนหลังนี้เป็นของฉัน)
hian ² ha:n ^a	เรือนใต้ถุนสูง
hian ² baw ¹ mi ² fa: ¹ mi ² fen ³ .	เรือนไม่มีฝา
thiang ¹	เพิงเล็ก ๆ เช่น
thiang ¹ fi ¹ , thiang ¹ hew ⁴	ศาลเล็ก ๆ ไว้สำหรับเช่นผีอยู่ตรงที่ฝังศพ
thiang ¹ na: ²	เพิงเล็ก ๆ ในนา - เกียงนา
thiang ¹ hay ⁴	เพิงเล็ก ๆ ในไร่

thiang ¹ thaw ⁵ koy ¹	ศาลพระภูมิอยู่ริมรั้วด้านหน้าเรือนใกล้บันไดขึ้น
thiang ¹ diang ³	เพิงเล็ก ๆ ริมน้ำ มีอุปกรณ์ดำข้าวโดยใช้พลังน้ำ
tup ³	กระท่อมเล็ก ๆ ซอมซ่อ
hian ² new ¹ , hian ² new ¹	เรือนที่มีคนในเรือนน้อย เช่น มีเพียงพ่อแม่ลูก
hian ² nuan ³	
hian ² kweng ⁶ ken ²	เรือนร้าง
law ⁶	เรือนเล็ก ๆ ที่ใช้เก็บข้าว
thiang ² so ¹	เรือนหลังเล็ก ๆ ปลูกไว้ริมทางเข้าหมู่บ้าน ให้ผีที่ไม่มี มีญาติอยู่
hoy ⁵ saw ¹ he ⁵	ห้องที่เจ้าบ้านอยู่ ขวัญเรือนอยู่ที่ห้องนี้
hoy ⁵ ki ³ fay ²	ห้องเจ้าเรือนนอน มีที่ติดไฟ
hoy ⁵ tag ² ca:n ²	ห้องลูกสาวอยู่
hoy ⁵ ta:ng ³ xwa:ng ¹	ห้องแขกผู้ชายนอน บางทีคนแก่ก็นอนที่ห้องนี้
luk ⁶	ห้องนอนของผู้หญิง ถ้าในบ้านไม่มีผู้หญิง ห้องนี้ใช้ ไว้ของ
hoy ⁵ sik ³ ma: ³ hoy ⁵	ห้องน้ำทำเป็นเรือนเล็ก ๆ อยู่ที่ชาน เป็นที่ไว้ซักกิน
sik ³ , sik ³	น้ำใช้และที่ปัสสาวะ
hoy ⁵ day ¹ xin ⁵	ห้องได้ขึ้น - ห้องตรงบันได ใช้ตากข้าว
ca:n ² , ca:n ² ba:n ⁵	ชานบ้าน
tag ² kwa:n ⁵	ด้านหลังเรือน เป็นที่ผึ่งเรือนอยู่และผู้ชายนอน
tup ³ loy ⁵	เพิงยื่นจาก ห้องได้ขึ้น ไว้ครกตำข้าว
coy ²	ที่เข่นไหว้บรรพบุรุษ
lan ¹ xa: ²	หลังคา
ca:y ² xa: ²	ชายคา
ha:ng ² ca:y ² xa: ²	รางรองน้ำฝน
he ² hian ²	หน้าจั่ว
hew ¹ hian ²	ช่องลมตรงหน้าจั่ว
may ⁶ kew ²	ไม้ประกบกันทำเป็นจั่ว

may ^๕ xi ^๓ , xi ^๓	ชื้อ
may ^๕ pe ^๑ , pe ^๑	แป
may ^๕ pe ^๑ bon ^๑	แปบนสุด
may ^๕ pe ^๑ tin ^๑ kon ^๑	แปที่อยู่ตีนกลอน
may kon ^๑	กลอน
may ^๕ kew ^๒ nu ^๑ ,	ไม้เล็ก ๆ อยู่เหนือแปบนและกลอน
may ^๕ kew ^๒ nu ^๑	
may ^๕ xat ^๕ nok ^๓	ไม้เล็ก ๆ สั้น ๆ ชัดให้คาไม่ตกไป
pen ^๕ lom ^๒	แผ่นแบน ๆ ชัดกันเป็นมุมแหลมอยู่หน้าเรือน
tha:n ^๕	ที่วางของอยู่บนชื้อด้านตีนนอน ใช้วางกระดิ่ง กว๊ย
	ฯลฯ
sa:๓	ที่วางของอยู่เหนือเตาไฟ ทำด้วยไม้ไผ่สาน ไว้เกลือ
	ปลาอย่าง ฯลฯ
saw ^๑	เสา
saw ^๑ ha:๒	เสาฮา - เสาอุยุม
saw ^๑ ka:y ^๓ , saw ^๑ to ^๑	เสาอยู่ส่วนใน ยาวกว่าเสาฮา
saw ^๑ xwan ^๑	เสาซึ่งเป็นที่อยู่ของขวัญเจ้าบ้าน ตายายของเจ้า
	บ้านจะเอาต้นกล้วยอ้อย รวงข้าวและเลื้อยของเจ้า
	บ้านมามัดไว้ที่เสาเวลาสร้างเรือนใหม่
pin ^๕ hian ^๒	1. พื้นเรือนทั้งหมด
	2. พื้นส่วนข้างใต้
ha:n ^๕ hian ^๒	พื้นส่วนบน
ta:t ^๓ hian ^๒ , fa:k ^๓	พื้นเรือนซึ่งทำด้วยไม้ไผ่
hian ^๒	
may ^๕ xweg ^๒	ไม้ไผ่ทั้งลำที่เข้าไปทำพื้นเรือน บางคนก็ใช้ไม้จริง
may ^๕ xweg ^๒ dem ^๑	ไม้แควงเต็ม - ไม้แควงที่ต่อเสาน้ำเรือน
may ^๕ xweg ^๒ toŋ ^๔	ไม้ใต้ไม้แควงเต็ม ทำให้พื้นเรือนไม่ยวบ
may ^๕ toŋ ^๑	ไม้ตั้ง - แผ่นไม้วางคาคบนไม้แควง

ta:t³,fa:k³ (Tu)
 may⁶ pa:n¹
 ta:t³
 coŋ⁴
 la:ŋ⁴,koŋ⁵la:ŋ⁴,
 to⁵ la:ŋ⁴
 fa:¹ hian²
 xop³ fa:¹ hian²
 may⁶ nep⁴fa:¹hian²
 ta:ŋ³
 na:⁵ ta:ŋ³
 pa:k³ ta:ŋ³
 ta:ŋ³ xwa:ŋ¹
 tu¹
 pa:k³ tu¹
 xop³ tu¹
 cak⁴
 cak⁴ ta:ŋ³
 cak⁴ tu¹
 sen¹ tu¹
 day¹
 day¹ tha:ŋ³
 day¹ tha:n⁵
 day¹ hiaw²
 day¹ bak⁶

ไม้อยู่บนไม้ตั้ง
 ไม้ใต้ไม้แควง อยู่ข้างเรือน
 ไม้ไผ่สับเป็นแผ่นเล็ก ๆ ปูต่อ ๆ บนไม้ตั้ง
 ช่องระหว่างตาด
 ใต้ถุนบ้าน
 ฝาเรือน
 ขอบฝาเรือน มีทั้งด้านบนและด้านล่างฝาเรือน
 ไม้ไผ่ที่ใช้แนบฝาเรือนด้านในและนอก
 หน้าต่าง (ใช้ทั่วไป)
 หน้าต่าง (ดูจากข้างนอกเข้าข้างใน)
 หน้าต่าง (ดูจากข้างในออกข้างนอก)
 หน้าต่างหน้าเรือน
 ประตู (ดูจากข้างนอกเข้าข้างใน)
 ประตู (ดูจากข้างในออกข้างนอก)
 กรอบประตู
 ไม้กั้นประตูหรือหน้าต่างไม่ให้เด็กออก
 ไม้กั้นตรงส่วนล่างของหน้าต่างสูงประมาณ 50 ซม.
 ไม้กั้นตรงส่วนล่างของประตูสูงประมาณ 50 ซม.
 ไม้ขวางประตูเพื่อปิดให้แน่น
 บันได
 บันไดมีขั้น
 บันไดเล็ก ๆ ยาว ๆ เอาไว้ขึ้นถ้ำซึ่งอยู่ได้ซื่อ หรือ
 ขึ้นเก็บหมากก็ได้
 บันไดสูงเอาไว้ขึ้นหลังคา
 บันไดที่ใช้ไม้ท่อนเดียวพันให้เป็นรอยสำหรับเหยียบ
 ขึ้นไป

day ¹ hua ^๕	บันไดอยู่ตรงรั้วที่ล้อมไร่นาสำหรับปีนข้ามไปอีก
mɛ ⁴ day ¹	ฟากหนึ่ง
hua ¹ day ¹	แม่บันได
tin ¹ day ¹	หัวบันได
hua ^๕	เชิงบันได
tu ¹ hua ^๕	รั้ว
saw ¹ hua ^๕	ประตูรั้ว
lak ^๕ hua ^๕	เสาที่อยู่ตรงมุมรั้ว
ha:w ² hua ^๕	เสาที่ปักเป็นระยะ ๆ อยู่ระหว่างเสารั้ว
xan ² theŋ ² (เวียด)	ราวรั้ว
mun ¹ wiaŋ ²	กำแพงทำจากดิน
wiaŋ ² to ³	กำแพงชั้นนอก
wiaŋ ² kuaŋ ¹	กำแพงชั้นกลาง
ce ¹ nok ⁴	กำแพงชั้นใน
ce ¹ to ³	มุมกำแพงชั้นนอก
ce ¹ kuaŋ ¹	มุมกำแพงชั้นกลาง
ko ⁴	ป้อมเล็ก ๆ สร้างที่มุมกำแพงชั้นในทั้ง 4 มุมเพื่อให้
xua ¹ (โอบ)	ทหารอยู่เฝ้าเมือง
xua ¹ wa:y ¹	สะพานทำด้วยไม้ลำใหญ่ ปัจจุบันใช้หมายถึง
may ^๕ ka:y ³	สะพานทั่ว ๆ ไป
14.5 พาหนะ	สะพานทำด้วยไม้หลายลำ
hia ²	สะพานที่ทำจากหวาย เวลาเดินจะโคลงเคลง
?oto	สะพานทำด้วยไม้ลำเดียว
taw ² bin ¹	เรือ
may ^๕ ce:w ² ,	รถ
may ^๕ ba:y ¹ (โอบ)	เครื่องบิน
	แจว

may^๕ sa:w^๕

ไม้สาว ไซ่ต่อเรือ

15. สิ่งของ เครื่องใช้

15.1 สิ่งของ

ciag⁴ xog¹

ข้าวของหลายอย่าง เช่น ken² ?i⁶ mi²

ciag⁴

ciag⁴ xog¹ la:y¹ (คนมีข้าวของมาก)

xog¹

ของใหญ่ ๆ เช่น ตู้ พูก มีด พร้า

สิ่งที่มีราคา เช่น ทองคำ แหวน นาฬิกา หนังสือ สิ่ง
ที่ดี เช่น

tu⁵ ?i⁶ pen¹ xog¹ (ตู้ไม้ดี)

xog¹ pay¹ ton⁵ pay¹ hap⁶

to¹ xwa:y² ni⁶ pen¹ xog¹ (ควายนีทำงานได้ดี)

xog¹ xwan¹

ของฝาก

ของที่ให้ตอนปีใหม่ ของฝาก ของที่ลูกสะใภ้ให้

ñiag⁴

แม่สามีตอนแต่งงาน ของที่คนรักกันให้กัน

xog¹ toŋ⁴ xog¹ peŋ²

ของที่สะใภ้ให้พ่อแม่พี่น้องสามี

xog¹ siaŋ³

ของที่แพง ของขวัญที่พ่อแม่ให้ลูก

xog¹ ha:ŋ⁴

ของโบราณ

xog¹ lia¹ xog¹ sia²

ของเสีย ใช้ไม่ได้

ของเหลือ

15.2 สิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ

xwa:n¹ toŋ⁶ fa:⁶

ขวานฟ้า (ก้อนหินเล็ก ๆ เป็นรูปขวาน ถือว่า

มากับสายฟ้า มีไว้กับตัวจะไม่เจ็บไข้)

xon⁵ xut⁴, xon⁵ seŋ¹

ของศักดิ์สิทธิ์ซึ่งได้จากดิน หรือตกจากฟ้า

เป็นอวัยวะสัตว์ เช่น เขี้ยวเสือ ฯลฯ ถือว่าถ้าใครมี
ผีจะกลัว

xut⁴ seŋ¹, seŋ¹

ของศักดิ์สิทธิ์ของหมอ ได้แก่ ดาบ มีด เขี้ยวหมูป่า

xut⁴ xew¹

พลอยสีเขียว มรกต หยก

xut⁴ deŋ¹

พลอยสีแดง ทับทิม หยกแดง

xut⁴ liaŋ¹ kiam⁵

พลอยเหลือง บุษราคัม

xut⁴ don³

พลอยสีขาว เพชร

xam ²	ทองคำ
ŋən ² xa:w ¹	เงินที่ยังไม่ได้ทำเป็นเครื่องประดับ
ŋən ²	1. เงินที่ทำเป็นเครื่องประดับแล้ว เช่น
	pək ⁴ xən ¹ ŋən ² (กำไลเงิน)
	2. เงินตรา
tɔŋ ²	ทองแดง ทองเหลือง
xa:ŋ ¹	เหล็กชนิดหนึ่งใช้ทำหม้อ
nam ³ ma:k ³ lot ⁴	ปรอท
ma:k ³ pat ³	ลูกบิด
15.3 สิ่งที่มีลักษณะต่าง ๆ	
piəŋ ³	แผ่นบาง ๆ เช่น piəŋ ³ naŋ ¹ (แผ่นหนัง)
kim ⁵	สิ่งยาว ๆ เล็ก ๆ เช่น
	kim ⁵ pən ⁵ (แผ่นไม้ยาว ๆ)
	kim ⁵ dup ³ sa:ŋ ⁵ (กระดุกซี่โครง)
tɔm ³	ตุ่มเล็ก ๆ เช่น
	tɔm ³ mɛŋ ² ŋwɔn ² (ไผ่)
	fa: ⁵ mi ² tɔm ³ (ผ้ามีตุ่มเล็ก)
xɔn ⁵ , kɔn ⁵	ก้อน เช่น ก้อนหิน
kam ²	ก้อน (ใช้กับสิ่งที่ติดเข้าด้วยกันและกำไว้ได้)
	เช่น la:y ¹ kam ² xaw ⁵ (ข้าวหลายก้อน)
tɔn ⁵	ท่อน
cin ³	ชิ้น
don ⁵	ดุ้น เช่น
	don ⁵ may ³ (ดุ้นไม้)
	don ⁵ lua ¹ (ดุ้นฟืน)
ka:n ²	คาน เช่น คานเบ็ด คานหาบ
duaŋ ¹	ดวง เช่น duaŋ ¹ da:w ¹ (ดวงดาว)
liam ⁴	เหลี่ยม

sa:y ¹	ปล้อง
la:y ²	สาย เช่น sa:y ¹ hi: ⁵ thoŋ ¹ (สายกระเป่า)
puy ⁴	ลาย เช่น la:y ² xwa:ŋ ¹ (ลายขวาง)
puy ⁴ buy ⁶ yuy ⁶	ชายครูย เช่น puy ⁴ thoŋ ¹ (ชายครูยยาม)
ko ⁴ no ⁴ , ko ⁴ no ⁴	ชายครูยที่อยู่รวมกันเป็นกระจุก
	สิ่งที่ยื่นออกมา เช่น ko ⁴ no ⁴ lin ⁶ kay ³
	(ลื่นไถ่ซึ่งมีลักษณะยื่นแหลม)
pom ¹	สิ่งที่เป็นยอดแหลม เช่น
	pom ¹ puak ³ (จอมปลวก)
	pom ¹ pu ² (ภูเขา)
loŋ ²	สิ่งที่อยู่กลาง เช่น
	loŋ ² ta: ¹ dam ¹ (ตาดำ)
	kuang ¹ loŋ ² (อยู่กลางห้อง)
	loŋ ² ma:k ³ (เนื้อผลไม้ เช่น ลำไย ลิ้นจี่ ฯลฯ)
pom ⁶	กลุ่ม เช่น soŋ ¹ pom ⁶ da:y ⁶ (ไหม 2 กลุ่ม)
koŋ ¹	กอง
nem ⁶	ห่อเล็ก เช่น nem ⁶ pu ² (ห่อหมากพลู)
la: ²	ห่อเล็กกว่า nem ⁶ มักเป็นห่อเนื้อวัวควายที่แบ่ง
	ให้บ้านอื่น
ho ³	ห่อใหญ่แบน ๆ
cuk ⁶	ห่อที่รวบปาก เช่น cuk ⁶ ma:k ³ (ห่อผลไม้)
nom ² pu ² ma:k ³	ห่อผ้าแดงหรือผ้าลาย
	มีหมากพลู ยาสูบ ฯลฯ อยู่ข้างใน ฝ่ายชายนำไปให้
	พ่อแม่ฝ่ายหญิงวันขอเป็นสะไภ้
can ⁶	ชั้น

15.4 ส่วนของสิ่งต่าง ๆ

suan ³	ส่วน
fa: ³ soŋ ¹ , fa: ³ fian ⁶	ผ้าสอง เช่น xa:ŋ ⁶ ma:k ³

	nɨy ⁴ fa:˥ ³ sɔŋ ¹ (ผลไม้ครึ่งผล)
	สุด เช่น sut ^๕ ta:ŋ ² (สุดทาง)
yɔt ⁴	ยอด
com ¹	ยอดสูงสุดของสิ่งแหลม ๆ เช่น
	com ¹ xaw ¹ (ยอดเขา)
	com ¹ kup ^๕ (ยอดหมวก)
ca:y ²	ชาย เช่น ca:y ² sia ^๕ (ชายเสื้อ)
pa:y ¹	ปลาย
pa:y ¹ pit ^๕ pa:y ¹ pɔt ⁴	ปลายสุดของต้นไม้ เชือก ฯลฯ
kok ^๕	ต้น
pa:k ³	ปาก
kon ^๕	ก้น
taŋ ²	ทาง (ใช้กับสิ่งเล็ก ๆ) เช่น
	taŋ ² na:˥ ⁵ (ทางหน้า)
	taŋ ² laŋ ¹ (ทางหลัง)
	taŋ ² sa:ŋ ^๕ (ทางข้าง)
	taŋ ² son ^๕ (ทางข้างที่สั้น เช่น รูปสี่เหลี่ยมผืน
	ผ้าสองข้างที่สั้นเรียก ทางสั้น)
	taŋ ² kok ^๕ (ทางต้น)
	taŋ ² pa:y ¹ (ทางปลาย)
da:n ^๕	ด้าน (ใช้กับสิ่งใหญ่ ๆ) เช่น
	da:n ^๕ na:˥ ⁵ (ด้านหน้า)
	da:n ^๕ laŋ ¹ (ด้านหลัง)
	da:n ^๕ sa:ŋ ^๕ (ด้านข้าง)
	da:n ^๕ son ^๕ (ด้านข้างที่สั้น)

ce¹, xɔk³, xim², him² มุม

15.5 สิ่งที่ใช้ในการทำอาหาร เก็บอาหารและกินอาหาร

15.5.1 สิ่งที่ใช้ในการทำอาหาร

taw ²	เตา
xɔn ⁵ saw ⁵	ก้อนเส้า (ก้อนดิน ก้อนหิน ที่ตั้งเป็น 3 มุม สำหรับรองรับหม้อหุงข้าว เป็นต้น)
kian ²	เหล็ก 3 ขาใช้แทนก้อนเส้า
tha:n ³ fay ²	ถ่าน
lua ¹	ฟืน
bɔŋ ⁵ paw ³ fay ²	ที่เผาไฟในเตาให้ลุก
kə ⁴ nap ⁴	คิมคิบถ่าน ทำด้วยไม้
may ⁶ xip ³ tha:n ³	คิมคิบถ่าน ทำด้วยเหล็ก
xiaŋ ¹	เขียง (ใช้หั่นเนื้อดิบ)
xiaŋ ¹ mon ²	เขียงกลม
bom ¹ , fa: ³ , fa: ³ bom ¹	แผ่นไม้ใหญ่กว่าเขียง รูปแบบกลม มีด้าม ตรงกลางลึกลงไปใช้วางข้าวเหนียวหนึ่ง หึ่งไว้ให้เย็น ขอบโดยรอบใช้หั่นเนื้อสุก
fa: ³ mon ²	ฝารูปกลม
cok ⁴	ครก
cok ⁴ ?iat ³	ครกเอือด ครกเล็ก ใช้ตำหมากเอือด ทำน้ำจิ้ม
cok ⁴ ñə ³	ครกใหญ่ ใช้ตำข้าว
cok ⁴ tam ¹ mi ²	ครกตำด้วยมือ
cok ⁴ noy ⁶ , cok ⁴ xaw ⁵ bia ¹	ครกขนาดใหญ่กว่าครกเอือด ใช้ตำข้าวเปลือก
cok ⁴ pu ²	ครกเล็ก ๆ ทำด้วยเขาควาย ใช้ตำหมากพลู
bɔŋ ⁵ suak ⁴	ครกตำหมาก ใช้ไม้ไผ่หรือไม้ปาวก็ได้
da:m ⁵ suak ⁴	สิ่งที่ตำหมาก ใช้ไม้ถูด้า
diaŋ ³	สิ่งที่ใช้ตำข้าวประกอบด้วยหางเคื่องเป็นอ่างน้ำ เมื่อน้ำไหลลงจะหนัก
cok ⁴ diaŋ ³	เครื่องตำข้าวประกอบด้วยครกและเคื่อง ซึ่งตำข้าว โดยใช้แรงน้ำ
diaŋ ³ lok ⁶	เครื่องตำข้าวที่ใช้ใบพัดวิดน้ำทำให้เกิดแรงตำข้าว

mɔŋ ²	สิ่งที่ใช้ตำข้าวประกอบด้วยสากมอง ซึ่งกระดก ขึ้นลงได้เมื่อเหยียบที่ปลายมอง
cok ⁴ mɔŋ ²	เครื่องตำข้าวประกอบด้วยหลุมดินสำหรับใส่ข้าว และมอง
sa:k ³	สาก
sa:k ³ may ⁶ ku ⁴	สากทำด้วยไม้กู่ซึ่งแข็งแรงมาก ใช้ตำข้าวเปลือก
sa:k ³ ʔiat ³	สากที่ใช้ตำหมากเือด
sa:k ³ xaw ⁵ bia ¹	สากที่ใช้ตำข้าวเปลือก
sa:k ³ tam ¹ xaw ⁵	สากที่ใช้ตำข้าว
hip ³ , hip ³ piŋ ⁵ pa: ¹	ที่บั้งปลา เนื้อ ฯลฯ ทำด้วยไม้ไผ่
may ⁵ man ⁵	ไม้เล็ก ๆ เสียบเนื้อบั้ง
mɔ ⁵ cɛn ¹	ภาชนะใช้ทอด
mɔ ⁵ tek ⁶	ภาชนะก้นเรียบ
mɔ ⁵ kha:ŋ ¹	หม้อขาง - ภาชนะก้นแหลม ปากผาย ใช้คั่ว ทอด ฯลฯ
mɔ ⁵ wa:k ⁴	ภาชนะ รูปหมอนขาง แต่ใหญ่กว่า ใช้ต้มผักให้ หมูกิน
mɔ ⁵ niŋ ⁵ , mɔ ⁵ biaŋ ⁵	ภาชนะใช้นึ่ง
mɔ ⁵ ʔa:m ¹ xaw ⁵	ภาชนะใช้หุงข้าว
hay ¹	ภาชนะทำด้วยไม้ท่อนขุดเนื้อในออก ใช้นึ่งข้าวเหนียว ฯลฯ
hay ¹ fak ⁶	ภาชนะทำด้วยไม้ขนาดเล็ก ใช้นึ่งผัก
huat ³	ภาชนะทำด้วยไม้ไผ่ ใช้ทำให้ข้างสะอาด หมคน้ำซุ้น

15.5.2 สิ่งที่ใช้ในการกินและเสพ

xɔŋ ¹ su ⁵ ciaŋ ⁴ kin ¹	เครื่องใช้ในการกิน เช่น ถ้วย จาน ตะเกียบ
le ¹	จาน
le ¹ noy ⁶	จานใบเล็ก
ʔhuay ⁵ ʔoŋ ² , ʔhuay ⁵ ʔho ³ ,	ถ้วยใหญ่ไว้ใส่แกง
ʔhuay ⁵ keŋ ¹	

thuay ⁵ noy ⁶ , thuay ⁵ kin ¹ xaw ⁵	ชามกินข้าว
don ⁵ gwam ²	ฝาตี
buay ³ , buay ³ kin ¹ buay ³ noy ⁶ , buay ³ lek ⁶ coy ¹ , buay ³ tho ³ , coy ¹ tak ⁶ ken ¹	ช้อน (ใช้ตักอาหารเข้าปาก) ช้อนหวาน ช้อนใหญ่ (ใช้ตักข้าว แกลง จากหม้อใส่ถ้วย)
coy ¹ tak ⁶ pa: ¹ dek ³	ที่ตักปลา ร้า ทำด้วยไม้ไผ่
coy ¹ tak ⁶ nam ⁶	ที่ตักน้ำ ทำด้วยไม้ไผ่หรือหมากจอบ
yuak ⁴	ที่ตักเหล้า บางทีก็ใช้ตักน้ำ ทำด้วยไม้ไผ่ ไม้ป่า
thu ³	ตะเกียบ
thu ³ da:m ⁵	ไม้พายมีสองอัน ใช้คนข้าว
da:y ²	กรวยใช้เทน้ำ เหล้า
may ⁶ cim ⁵ xew ⁵	ไม้จิ้มฟัน
taw ⁵ xwan ²	กล่องยาสูบ
boj ⁵ xwan ²	กล่องยาสูบแบบเวียดนาม
15.6 สิ่งที่ใช้ในการทำความสะอาดร่างกายและทำเครื่องแต่งกาย	
15.6.1 สิ่งที่ใช้ในการทำความสะอาดและตกแต่งร่างกาย	
fa: ⁵ law ¹ to ¹ law ¹ xij ²	ผ้าเช็ดตัว
wi ¹	หวี
wi ¹ sa:ŋ ¹	หวีซี่ถี่สำหรับสาวหา
wen ⁴	กระจก
na: ⁵ wen ⁴	หน้ากระจก
may ⁶ tat ⁶ lep ⁴ mi ²	ที่ตัดเล็บ
nam ⁶ ?a:p ³ hua ¹	น้ำที่ใช้สระผม
nam ⁶ bok ³ , nam ⁶ hwa: ¹ , nam ⁶ bok ³ , nam ⁶ hom ¹	น้ำอบ น้ำหอม

15.6.2 สิ่งที่ใช้ในการทอผ้าและย้อมผ้า

kɔŋ ¹	กงติดฝ้ายประกอบด้วย sa:y ¹ kɔŋ ¹ (สายกง)
pen ⁵ lo ⁶	xa: ¹ kɔŋ ¹ (ขากง) และ boŋ ⁵ kɔŋ ¹ (บ้องกง)
thu ² lo ⁶	แผ่นไม้ขนาดเท่าไม้ปิงปองใช้ในการล้อฝ้าย
la: ¹ , cuaŋ ⁶ la: ¹	ไม้ล้อมีลักษณะคล้ายตะเกียบ
nay ²	หลา เอาไว้เข็นฝ้าย
pia ¹	ไน
	เปีย ใช้เปียฝ้ายออกจากเหล็กไนเพื่อทำให้เป็น
	ไนฝ้าย
cuaŋ ² fian ³	สิ่งที่ใช้ในการรวักฝ้าย
xa: ¹ na:k ⁴	หลอดไม้เล็ก ๆ ทำด้วยแขนงไม้ไผ่เป็นต้น ใช้พัน
	ด้าย
ki ³ , ki ³ huk ³	กึ่งที่ยังไม่ได้ใส่เส้นไหม เส้นด้าย
huk ³	กึ่งที่ใส่เส้นไหม เส้นด้ายแล้ว
fim ²	ฟืม
pen ⁵ fat ⁴	แผ่นไม้ส่วนบนของฟืม
pen ⁵ fa:y ⁵	ไม้ใช้กันด้าย เวลาทำลายต่าง ๆ
suay ¹	กระสวย
fian ³	หลอดด้าย ใส่กลางกระสวย
faj ¹	ฝังใช้ถ่างผ้าให้หน้าพอดีกับฟืม จะได้ทอสะดวก
ban ⁵ fa:y ⁵	ไม้แกนม้วนผ้า ใช้ม้วนผ้าที่ทอแล้ว
xaw ¹	เขาหูก ใช้แยกเส้นยืนออกเป็นสองฝ้าย
fɔn ¹	ปูน
nam ⁶ dag ³	น้ำดั่ง น้ำขี้เถ้าที่กรองเป็นน้ำใส
hom ⁵	1. เนื้อครามที่เอาไปปูนน้ำดั่งทำสีย้อม 2. ห้อม (ได้จากต้นห้อม)

15.6.3 ผ้า ด้าย เข็ม

fa: ⁵	ผ้ามีหลายชนิด เช่น
	fa: ⁵ may ¹ (ผ้าฝ้าย)
	fa: ⁵ may ¹ da:y ⁵ , fa: ⁵ da:y ⁵ (ผ้าไหม)
fɛn ³	ผ้าชิ้นเล็ก ๆ
pian ³	ผ้าชิ้นใหญ่
fa: ²	ผ้าผืนใหญ่อย่างผ้าห่ม ผ้าปูที่นอน ฯลฯ
fa:y ⁵	ฝ้าย ผ้าฝ้ายผืนเล็ก
ʔom ⁵ , fa: ⁵ ʔom ⁵	ผ้าที่ใช้ห่อเด็กแนบไปกับตัวแม่
xan ¹ mon ²	ฝ้ายาวประมาณ 1 เมตร ใช้พาดคอห้อยชายลงมา สำหรับยกขึ้นเช็ดปาก
may ¹	ด้าย
da:y ⁵	ไหม
may ¹ fa:y ⁵	เส้นด้ายได้จากฝ้าย
may ¹ da:y ⁵ , may ¹ to ¹	เส้นไหมได้จากตัวไหม
na:ŋ ² , may ¹ to ¹ mon ²	
fa:y ⁵	ฝ้าย ผ้าตัดเสื้อ ตัดกางเกง ฯลฯ
fa:y ⁵ koŋ ¹	ฝ้ายที่ยังไม่ได้ปั่น
sem ⁵ fa:y ⁵	เส้นฝ้าย
nay ² fa:y ⁵	เส้นฝ้ายที่อยู่ทีไ
kam ² fa:y ⁵	เส้นฝ้ายที่ม้วนเป็นวง
yit ⁴ may ¹	เส้นด้ายสั้น ๆ ใช้เย็บเสื้อ
xem ¹	เข็ม มีหลายชนิด เช่น
	xem ¹ xa:w ² (เข็มขนาดใหญ่ ใช้ตอกนสัตว์ เย็บที่นอน ฯลฯ)
	xem ¹ ʔip ⁰ (เข็มขนาดเล็ก ใช้เย็บผ้า)
	xem ¹ sew ¹ , xem ¹ sew ³ (เข็มเล็กแต่ยาวกว่า เข็มเย็บผ้า ใช้ทำลายต่าง ๆ เมื่อทอผ้า)

(เข้มกลัดซอญปลาย)

15.7 เครื่องนอน เครื่องเรือน และของใช้อื่น ๆ

15.7.1 เครื่องนอน

poy ⁵ non ²	เครื่องนอน มีเสื่อ หมอน ผ้าห่ม เป็นต้น
ciaŋ ⁴ hom ³ ciaŋ ⁴ hoŋ ² , ʔan ² hom ³ ʔan ² hoŋ ²	สิ่งที่ใช้ห่มและรองนอน มีผ้าห่ม หมอน ฟูก เป็นต้น
fuk ⁴	เสื่อสานด้วยฟูก
sa:t ³	สาด เสื่อสานด้วยเปลือกไม้ไผ่
sia ³	ที่นอนทำด้วยผ้ายัดนุ่น
sia ³ fa: ² su ³	ที่นอนที่สะไภ้拿來ให้พ่อแม่สามี
lop ⁶ sia ³	ผ้าปูที่นอน
fa: ² hom ³ , fa: ² pok ⁶	ผ้าห่ม มี 2 ชนิด คือ ชนิดที่ข้างในมีฝ้าย และข้างในไม่มีฝ้าย
fa: ² men ²	ผ้าห่มเมื่อหนาว ข้างในมีฝ้าย
fa: ² tep ³	ผ้าห่มเมื่อเย็น ข้างในไม่มีฝ้าย
muŋ ⁶ (โอบ), pəy ³	มุ้ง
mɔn ¹ , mɔn ¹ hua ¹ , mɔn ¹ non ²	หมอน
mɔn ¹ kit ³	หมอน 2 ใบ เย็บติดกันและพับเข้าหากันได้ สำหรับคนชอบนอนหมอนสูง
mɔn ¹ lam ²	หมอนธรรมดา ไม่ใช่หมอนสองใบเย็บติดกัน
na: ⁵ mɔn ¹	หน้าหมอน
sia ⁵ mɔn ¹	ปลอกหมอน
ʔu ³	เปล

15.7.2 เครื่องเรือนและของใช้ในบ้าน

xoŋ ¹ su ⁵	ของใช้ในบ้าน เช่น แก้ว จาน แก้วอี ฯลฯ
pa:n ²	โต๊ะ
pa:n ² way ⁶ kin ¹ xaw ⁵	โตกทำด้วยหวาย ใช้กินข้าว
pa:n ² ko ⁴	โตกทำด้วยแผ่นไม้

pa:n ² ta:ŋ ³ xwa:ŋ ¹	โตกสำหรับผู้ใหญ่ในงานแต่งงาน
taŋ ³	ตั้ง
taŋ ³ ma: ⁶	ตั้งมีพนัก (เพิงมีไม่นาน)
taŋ ³ wa:y ¹	ตั้งหวาย
taŋ ³ kok ⁴	ตั้งทำด้วยดอกไม้
taŋ ³ sia ³	เบาะรองนั่ง
tu ⁵	ตู้ อาจทำด้วยวัสดุต่าง ๆ เช่น
	tu ⁵ wa:y ¹ (ตู้หวาย)
	tu ⁵ may ⁶ (ตู้ไม้)
coŋ ² ca: ²	ชิงช้า ผูกใต้ถุนเรือน
ŋu ² few ⁵ hian ²	ไม้กวาด มี 2 ชนิด คือ
	ŋu ² noy ⁶ (ไม้กวาดไม่มีด้าม ใช้ฟางทำ)
	ŋu ² ka:n ⁵ ya:w ² (ไม้กวาดด้ามยาว ใช้ดอกต้นเข็มก่งทำ)

15.7.3 ของใช้สำหรับให้แสงสว่าง ทำให้ลมพัดและกันฝนกันแดด

fəŋ ⁵	เทียน
tuan ² din ³	คบไฟ ทำด้วยกิมไม้ไผ่และไม้อื่นมัดเข้าด้วยกัน
tian ²	ตะเกียง
tian ² wa:ŋ ⁶	เครื่องใช้สำหรับให้แสงสว่าง แต่เดิมทำด้วยขี้ไม้ไผ่ ใส่ขี้ผึ้งหรือไขวัวควาย ใช้ด้ายทำเป็นไส้ ในระยะหลังใช้จานแทนขี้ไม้ไผ่
nam ⁶ man ²	น้ำมัน เช่น น้ำมันจุดไฟ น้ำมันใส่รถ
bə ¹ wi ²	พัด
ma:k ³ pan ³	ใบพัด
ʔo ¹	ร่ม
su ²	กลด (ร่มสำหรับคนใหญ่คนโต)

15.8 สิ่งที่ทำให้ความเพลิดเพลิน

15.8.1 เครื่องดนตรี

kɔŋ ³	กลอง
kɔŋ ³ nɔy ^๑	กลองเล็ก ใช้ตีเส้นผี
kɔŋ ³ ʔɔŋ ² , kɔŋ ³ ɦə ³	กลองใหญ่ ใช้ตีในงานของบ้านเมือง
kɔŋ ³ tɔŋ ²	มโหรีทีก
kɔŋ ³ din ¹	เครื่องดนตรีที่เด็กทำเอง ขุดดินแล้วคลุมด้วยกาบไผ่ ปักไม้สองข้างหลุม ขึงเชือก ด้าย ฯลฯ เนื้อหลุม ใช้ไม้ตีสายให้ถูกกาบไผ่
kɔŋ ³ may ^๑ (fay ³)	เครื่องดนตรีที่เด็กทำเองโดยกรีดเปลือกกระบอก ไม้ไผ่เป็นเส้นยาว เอาไม้สอดได้เส้นแล้วใช้ไม้ตี ให้เกิดเสียงสูงต่ำ
kɔŋ ^๑ kɔŋ ¹	เครื่องดนตรีเหมือนฉาบ มีขนาดใหญ่เล็กสำหรับตี เรียงกันไปหนึ่งชุด มี 4 ชั้น หรือ 3 ชั้น
səŋ ² sɛ ⁵	ฉิ่ง
thu ³ da:m ⁵	ไม้เหมือนถั่วดำ ซึ่งใช้ตักข้าว ใช้ตีกันทำให้เกิดเสียง
thu ³ se ²	ไม้เล็กยาวรูปร่างเหมือนตะเกียบ ขยับให้กระทบกัน เกิดเสียง ใช้สำหรับพ้อนรำ
pi ³	ปี่
pi ³ fiaŋ ²	ปี่ทำจากฟาง
pi ³ ʔɔ ⁵	ปี่ทำจากอ้อ
pi ³ xuy ¹	ปี่ขุย ปี่ยาว
pi ³ pap ⁴	ปี่ที่เป่าข้าง ๆ
pi ³ mot ⁴ , pi ³ mot ⁴ la:w ²	ปี่ใหญ่ยาวกว่าปี่ขุย
pi ³ pe ² , xɛn ² la:w ²	แคน
hin ¹ tɔŋ ²	เครื่องดนตรีทำนองจ้องหนอง ตรงกลางเป็นแผ่น ทองเหลือง มีสายเป็นวงสองข้างสำหรับสอดนิ้ว
bɔŋ ⁵ xap ^๑	เครื่องฟังทำด้วยกระบอกไม้ไผ่สองกระบอก ใช้หนังกบหุ้มปากกระบอก เจาะรูตรงกลาง

tiŋ³, tiŋ³ taw⁵, tiŋ³

ma:k³ coŋ¹

so⁴ lo²

15.8.2 ของเล่น

to¹ huŋ⁰ cia⁵

sa:ŋ³

tik⁰ ki², to¹ ki²

ʔaŋ⁵

15.9 สิ่งที่ใช้ในสังคมมนุษย์

15.9.1 สิ่งที่ใช้ในการสื่อสาร

mo⁰, to³ mo⁰

koy² (เวียด)

cia⁵

but⁰ ci⁵ (เวียด)

say⁵ but⁰ ci⁵

ka:n⁵ but⁰ ci⁵

mik⁴

to¹ si¹ kok⁰, to¹ si¹ ka:y³

to¹ so³, to¹ nap⁴

si¹, si¹ sa:n¹

na:⁵ si¹, ba¹ si¹

pap⁴ si¹

ใช้ด้วยร้อยกระบอกทั้งสองเข้าด้วยกัน ผู้พูดพูดใส่
กระบอกหนึ่ง ผู้ฟังฟังที่อีกกระบอกหนึ่ง ผู้พูดและ
ผู้ฟังอาจอยู่ห่างกันคนละบ้าน

พินน้ำเต้า

ขอ

ว่าว

ลูกข่าง

การเล่นมี 2 ฝ่าย ตัวเล่นอาจเป็นก้อนหิน ท่อนไม้
 ฯลฯ ใครชนะ เรียกว่าได้กิน

ไม้ยาวเรียก แม่จั่ง และไม้สั้นเรียก ลูกจั่ง

เอาแม่จั่งขวิดลูกจั่งให้ไปไกล คนรับได้เป็นคนชนะ
ถ้ารับไม่ได้ คนขวิดก็ชนะ

เพราะทำด้วยไม้ไผ่ ใช้ตีเรียกคน ควาย ไก่

นกหวีด

กระดาด สมุด

ดินสอ

ใส่ดินสอ

แท่นดินสอ

หมึก

ตัวหนังสือ

ตัวเลข

จดหมาย

จดหมายแผ่นหนึ่ง

หนังสือ

hun³

รูป เช่น hun³ ken² (รูปคน)

15.9.2 สิ่งที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมและของศักดิ์สิทธิ์

sum¹ bok³ xwan¹

ดอกไม้จำนวนมากที่จัดไว้ในพิธีเรียกขวัญ

pe² xok⁴

1. แพเล็ก ทำด้วยกาบกล้วยใช้ใส่ของ ลอยน้ำไปใน
วันปีใหม่ให้บรรพบุรุษในสวรรค์ (บางคนก็ใช้
ใบไม้ลอยน้ำไป)

2. แพใหญ่ ทำด้วยต้นกล้วย ลอยน้ำไปเมื่อสามี
หรือภรรยาตาย เพื่อไม่ให้อีกฝ่ายหนึ่งต้องตาย
ตาม

hian¹ (เวียด)

รูป

cok³ hian¹

กระถางรูป

sa:y¹ may¹, sa:y¹

เชือกใช้ผูกข้อมือ

fa:y⁵ sa:y¹ xen¹

ta:¹ lew¹

เฉลว ใช้ในกรณีต่าง ๆ เช่น

1. เอาไว้ที่ต้นไม้ ไร่ นา แสดงว่าเป็นของตน
2. เมื่อสร้างเรือนใหม่ ยังไม่เสร็จ ก็ผูกเฉลวไว้ที่เสา
เรือน เสาใดเสาหนึ่ง ไม่ให้ผีเข้า
3. เมื่อมีคนตาย เอาเฉลวมัดที่เสากันผีร้ายมาทำ
ร้ายคนตาย
4. วันปีใหม่ เอาไม้ไผ่ที่ยังสดมีกิ่งใบมาปักที่เสา
ชายเรือน แล้วเอาเฉลวกับไม้กวาดมามัดกันผี
ร้าย

thuay⁵ me⁴ baw⁵

ถ้วยดินใส่เงิน ทอง ผม หรือ เส้นไหม (ถ้าว้าเส้น
ไหมเป็นสายสะดือทารก) ของเด็กอยู่ในถ้วย พ่อ
แม่จะนำถ้วยนี้มาเช่นทุกวันสุดท้ายของปี เพื่อให้
เด็กเติบโตแข็งแรง และเช่นด้วยไก่หรือหมู เมื่อเด็ก
เจ็บไข้ จนเมื่อเด็กอายุเกิน 10 ปี ก็เลิกเช่น

ผู้ที่เขียนชื่อและวันเกิดของเด็กแขวนห้อยจาก
เพดานตั้งแต่วันทำขวัญเดือนจนถึงวันสิ้นชีวิตก็เอา
ไปเผา

15.9.3 สิ่งที่ใช้ทำร้ายหรือลงโทษ

da:p ³	ดาบ
da:p ³ sɔŋ ¹ xom ²	พระขรรค์
san ¹	สัน
lin ⁶	ส่วนคม
taŋ ² san ¹	ด้านที่เป็นสัน
taŋ ² xom ²	ด้านคม
fak ⁶	ฝัก
ca:w ³	หอก (อาวุธใช้พุ่งและแทงทำด้วยไม้ไผ่เสี้ยนปลาย ให้แหลม หรือไม้ไผ่ที่มีเหล็กเสียบปลาย)
ʔoŋ ³	ปืน
kw ²	โกปืน
suak ³	ดินปืน
cin ²	ลูกปืน
na: ⁵	หน้าไม้
hua ¹ na: ⁵	ส่วนหัวหน้าไม้
sa:y ¹ na: ⁵	สายหน้าไม้
kay ¹ na: ⁵	โกหน้าไม้
xa: ¹ na: ⁵	ขานหน้าไม้
pin ¹ xɔŋ ¹ na: ⁵ , pin ¹	ลูกหน้าไม้
kiaŋ ¹ na: ⁵	หางลูกหน้าไม้
may ⁶ kəŋ ⁶	ไม้ใหญ่เท่าแขน ใช้ตี
may ⁶ hɔy ¹	ไม้อันเล็ก ใช้ตี
ka: ²	คาใส่คอนักโทษ หรือใส่คอหมูไม่ให้เข้าสวนผู้อื่นได้
kum ²	ไม้เครื่องจองจำขานักโทษให้วิ่งไม่ได้

15.10 สิ่งที่ใช้ในการเลี้ยงสัตว์และจับสัตว์

15.10.1 สิ่งที่ใช้ในการเลี้ยงสัตว์

lok ⁴	เล้า คอก (ใช้กับเปิด ไก่) เช่น
lok ⁶	lok ⁴ pet ⁶ lok ⁴ kay ³ (เล้าเปิดเล้าไก่) คอก เช่น
xok ⁴	lok ⁶ gua ² lok ⁶ xwa:y ² (คอกวัวคอกควาย) เล้า คอก (ใช้กับหมู แพะ ฯลฯ) เช่น
tum ⁵	xok ⁴ mu ¹ (เล้าหมู) xok ⁴ be ⁵ (คอกแพะ) กรงสำหรับใส่ไก่ นก ฯลฯ เอาไปขาย เช่น
sɔŋ ² sop ⁶	tum ⁵ nok ⁴ (กรงนก)
?ɛk ³	tum ⁵ kay ³ (กรงไก่)
siaw ⁵	ตะกร้อใส่ปากสัตว์ เช่น หมู หมา ฯลฯ ให้กินไม่ได้
?ɔŋ ⁵ xwa:y ²	ไม้รูปโค้งที่พาดคอวัว คอควาย สำหรับลากเลื่อน
pew ⁴ xwa:y ²	สายที่มีดแอก ผูกกับไถแนบไปกับลำตัวควาย
cəw ² xwa:y ²	เชือกที่คล้องอยู่ใต้คอควาย
may ⁶ hoy ¹	เชือกร้อยตรงจมูกควาย
	เชือกสนตะพายควาย
	ไม้เล็ก ๆ ใช้ตีสัตว์ เช่น
	may ⁶ hoy ¹ ma: ⁶ (ไม้ตีม้า)
	may ⁶ hoy ¹ xwa:y ² (ไม้ตีควาย)
	may ⁶ hoy ¹ ma: ¹ (ไม้ตีหมา)
tɔŋ ³	สายเหล็กหรือเชือกผูกคอควาย แมว หมา ฯลฯ
mɔŋ ⁴	กระดิ่งผูกคอควาย ทำด้วยไม้ไผ่
ma:k ³ hiŋ ³	กระดิ่ง กระดิ่งทำด้วยทอง เหล็ก ผูกคอควาย แมว ม้า ฯลฯ เช่น
	ma:k ³ hiŋ ³ xwa:y ² (กระดิ่งควาย)
	ma:k ³ hiŋ ³ be ⁵ (กระดิ่งแพะ)

ʔa:n¹ ma:^๑

tin¹ ɦam^๔ xɔŋ¹ ʔa:n¹ ma:^๑

15.10.2 สิ่งที่ใช้ในการจับสัตว์

hew^๑

kap^๑

say²

ŋa:² say²

sɔn^๕

muɑŋ¹

bɔŋ^๕ ha:ŋ^๕ ɦen^๓, lut^๔

hɛ¹

ta:¹ hɛ¹

ka^๔ bak^๑, bak^๑, ka^๔ biŋ^๓,

ka^๔ sa:¹

may^๑ lem¹ sa:ŋ¹

taŋ¹ ya:¹

15.11 สิ่งที่ใช้ในการเพาะปลูก

cɔp^๓, kə^๔ cɔp^๓

ma:k^๓ hiŋ^๓ ma:^๑ (กระดิ่งม้า)

ma:k^๓ hiŋ^๓ ŋua^๒ (กระดิ่งวัว)

อานม้า

โกน

เครื่องจับสัตว์ มีหลายชนิด เช่น

hew^๑ fit^๔ (เครื่องจับสัตว์ที่มีไม้ยาวผูกเชือก
ทำเป็นบ่วง สัตว์เหยียบบ่วงทำให้กระดกขึ้น บ่วง
ก็รัดคอสัตว์)

hew^๑ lom^๓ (เครื่องจับสัตว์ที่เป็นหลุม ก้นหลุม
มีชวาก ปากหลุมปลูกหญ้าและเปลือกไม้)

hew^๑ ɦam^๔ (เครื่องจับสัตว์มีบ่วง สัตว์ย่ำไปถูก
บ่วงจะรัดขา)

กับ

ไซ

งาไซ

เครื่องจับปลา ใหญ่กว่าไซ ไม่มีงา

กระจู้

ลัน

แห

ตาแห

เครื่องจับสำหรับช้อนปลา มีรูปลามเหลี่ยม

ไม้แหลม เอาไว้แทงปลา แทะกบ

ยางไม้ ใช้จับนก ไก่ ผีเสื้อ ฯลฯ เมื่อติดกับแล้ว

จะหนีไม่ได้

จอบ

siam ¹	เสียม
lua ⁵	พลั่ว
fia ¹	เครื่องใช้ลักษณะเป็นซี่ ๆ สำหรับตะกวดดิน
	ใช้ควายลาก
may ³ kwa:t ³ xaw ⁵	คราด มีซี่สั้น
may ³ ka:w ² (ก้า:๕)	คราด มีซี่ยาว
thay ¹	ไถ
fa:n ¹ thay ¹	ผาดไถ
ha:n ⁶	ร้าน ห้างสำหรับยิงสัตว์ เช่น
	ha:n ⁶ ma:k ³ buap ³ (ร้านบวบ)
	ha:n ⁶ ma:k ³ tɛŋ ¹ (ร้านแดง)
soŋ ² kep ⁶ ma:k ³	ตะกร้อ สำหรับสอยผลไม้
kiaw ³	1. เคียว
	2. เกียว
hep ³	เครื่องมือใช้เกี่ยวข้าวที่ละรวง
new ³ fat ⁴ xaw ⁵	ไม้หนีบข้าวเอาไว้มัดข้าว
15.12 เครื่องใช้ใส่สิ่งต่าง ๆ และส่วนของเครื่องใช้	
kuay ¹	ภาชนะสาน มีหลายชนิด เช่น
	kuay ¹ thi ³ (ก้วยสานถี)
	kuay ¹ ta: 1 ha:ŋ ³ (ก้วยตาถ่าง)
	kuay ¹ ka: ๕ (ก้วยใส่ข้าวที่เกี่ยวมา)
buŋ ¹	กระบุง (ภาชนะสานถี ใช้ใส่ข้าว รำ ฯลฯ หาบไป)
soŋ ⁵	ภาชนะสานมีหูหิ้ว สำหรับใส่ด้าย ฝ้าย เข็มไหม
	ฯลฯ
soŋ ⁵ nay ² fa:y ⁵	ภาชนะสานมีหูหิ้วสำหรับผู้หญิง ใช้ใส่ในฝ้าย
sa: ๖	ภาชนะสานมีหูหิ้ว ขนาดใหญ่และตาห่างกว่าล้อง
	ใช้ใส่ผัก

kə ⁴ dəp ³	ภาชนะสานคล้ายกระจุง มีใบเล็ก มีสายใช้คล้อง เอวเมื่อผู้นั่งไปไร่ นา ไร่พลู่ หนัก ฯลฯ
kə ⁴ de ⁵	ภาชนะสานละเอียด คล้ายถ้วยที่ขนาดเล็ก ใช้คล้องเอวเมื่อผู้นั่งไปไร่ นา ไร่พลู่ หนัก ฯลฯ
kɔŋ ³ xaw ⁵	ภาชนะสานมีฝาและสาย กั้นเรียบ คอกกิว ใช้ใส่ข้าว เหนียว
ʔɛp ³ xaw ⁵	ภาชนะสานมีฝา แต่ไม่มีสาย กั้นเรียบ คอกไม่กิว ใช้ ใส่ข้าวเหนียว
sɔŋ ²	ภาชนะสานรูปกลมยาว ใช้ใส่หมู ไก่
lɔŋ ⁵	ที่ใส่รวงข้าว รูปร่างยาวทำด้วยไม้
sum ³	ภาชนะสานขนาดใหญ่ ใช้เก็บข้าวที่มัดแล้ว
bɔŋ ⁵ he ³	บ้องใส่รก ใช้แขวนปลายไม้
kə ⁴ doŋ ⁵ , doŋ ⁵	กระดัง มีหลายชนิด เช่น doŋ ⁵ mɔn ⁶ (กระดังขนาดใหญ่มาก) doŋ ⁵ ba:n ¹ (กระดังขนาดใหญ่ใช้ตากข้าว) doŋ ⁵ fat ⁶ (กระดังมัดข้าว) doŋ ⁵ ta:k ³ (กระดังตากข้าว) doŋ ⁵ bian ¹ (กระดังแบน ๆ ใช้ใส่ข้าวเหนียว)
doŋ ⁵ xem ¹ may ¹	กระดังขนาดเล็กสานละเอียด สำหรับผู้นั่งใช้เก็บ เข็ม ด้าย ไม้เย็บเสื้อ
səŋ ¹	ตะแกรงตาถี่ ใช้ร่อนเอารำข้าวออก
xa:ŋ ²	ตะแกรงตาห่างกว่า ใช้ร่อนเอาข้าวกากออก
hop ⁴	กล่องมีฝาปิด รูปร่างต่าง ๆ เช่น hop ⁴ mɔn ² (กล่องกลม) hop ⁴ si ³ tiŋ ³ (กล่องสี่เหลี่ยม)
thoŋ ¹	เครื่องใช้สำหรับใส่ของ เช่น ถุง ยาม กระเป่า ใช้หิ้วหรือสะพายก็ได้
bim ¹	กระเป่าใส่เงิน

thoŋ ¹ ba:ŋ ¹	กระเป่าสะพาย
thoŋ ¹ pa:k ³ ka:¹	ย่าม
thoŋ ¹ hiw ⁵	ถุงหิ้ว กระเป่าหิ้ว
tay ⁴	ได้ ถุงยาว ๆ ใส่ข้าว
sa:k ⁶	ถุงผ้าใส่ข้าว
keŋ ²	ภาชนะรูปกลมมนขนาดใหญ่ คอแคบ ใช้ใส่น้ำ
pu ⁶	ภาชนะรูปกลมมนขนาดรองลงมา ใช้ใส่น้ำ ใส่เหล้า
ʔom ¹	ภาชนะรูปกลมมนขนาดเล็ก ใช้ใส่เกลือ ปลาต้ม ฯลฯ
pa:y ⁶	ภาชนะรูปทรงกระบอก ปากใหญ่
ta:y ⁴	ภาชนะรูปทรงกระบอกปากแคบ ขนาดเล็กกว่า ใช้ใส่เหล้า
ca:y ¹ (เวียด)	ขวด ใช้ใส่น้ำ เหล้า ฯลฯ
ʔom ³ nam ⁶	กาใส่น้ำชาทำด้วยดิน
ʔom ³ nam ⁶ tom ⁵	กาต้มน้ำ ทำด้วยเหล็ก
ka:⁴	ถ้วยมีฝาปิดและมีหูจับข้าง ๆ
woŋ ²	พวย
boŋ ⁵ nam ⁶	ที่ใส่น้ำอยู่ในห้องน้ำ
boŋ ⁵ nam ⁶ poŋ ³	ที่ใส่น้ำทำด้วยไม้ไผ่ ใส่น้ำท่าเอาไว้ดื่ม
boŋ ⁵ nam ⁶ kin ¹	ที่ใส่น้ำทำด้วยไม้ไผ่ ใส่น้ำบ่อเอาไว้กิน
ʔa:ŋ ³ nam ⁶	1. อ่างใส่น้ำ 2. แอ่งน้ำ
ʔa:ŋ ³ toŋ ²	อ่างใหญ่ใส่น้ำ ทำด้วยทองเหลือง
ʔa:ŋ ³ toŋ ² suay ³ na:⁵	อ่างเล็กใส่น้ำ ใช้ล้างหน้า
cok ³	จอก แก้วน้ำ เดิมทำด้วยไม้ไผ่
cok ³ bok ³	แจกันใส่ดอกไม้
cok ³	แก้วใส่น้ำใบใหญ่
ʔa:ŋ ³ way ⁶ puk ³ bok ³	ภาชนะใส่ต้นไม้ กระถางต้นไม้
ʔot ⁶	จุก เช่น ʔot ⁶ ca:y ¹ (จุกขวด)

fa: ¹	ผ้า เช่น fa: ¹ ca:y ¹ (ผ้าขาว)
15.13 เครื่องใช้ในการทำงานต่าง ๆ	
mit ⁴	มีด
pa: ⁶	พริ้ว (มีดที่ปลายไม่แหลม)
pa: ⁶ ham ⁵ , pa: ⁶ tha:k ³	พริ้วโต้
pa: ⁶ xo ¹	พริ้วขอ
xia ¹	เลื่อย
sa ⁴ lay ²	กรรไกร
bua ³	ค้อน ขวาน
bua ³ tok ³	ค้อน
bua ³ fa: ³	ขวาน
xwa:n ¹	เครื่องใช้สำหรับโค่นต้นไม้ ถากต้นไม้
lim ⁵	เครื่องใช้สำหรับผ่าฟืน
deŋ ¹ (เวียด)	ตะปู
?iw ⁵ hu ²	เครื่องเจาะไม้
kim ²	คีม
ciak ⁴	เชือกขนาดใหญ่ ใช้ผูกวัวควาย
sem ⁵ ciak ⁴	เส้นเชือก
xot ³	ปมเชือก
sa:y ¹ fan ⁵	ราวตากผ้า
sɔy ⁵ he ¹	โซ่ ไล่ตีนแหให้หนัก
siaŋ ² , sɔy ⁵ ã ³	โซ่ใหญ่ ใช้มัดคน ช้าง
xo ¹ lek ⁶	ตะขอ
na:w ⁶	เครื่องขัง
xoŋ ²	สิ่งที่ใช้วิดน้ำในเรือ ทำด้วยไม้ไผ่สาน

16 ลักษณะ สภาพ ความสัมพันธ์และอาการของสิ่งต่าง ๆ

16.1 รูปร่างลักษณะ

mon ²	กลม
mon ² kwa:ŋ ⁶ kwa:ŋ ⁶	กลม (ใช้กับสิ่งที่มีขนาดใหญ่ เช่น ที่ดิน ท้องฟ้า)
mon ² cɛn ⁶ wen ⁶ , mon ² cɛn ³ wen ³ , mon ⁶ cɛ ⁶ wɛ ⁶	กลม (ใช้กับสิ่งที่มีขนาดเล็ก เช่น ปากถ้วย)
kom ¹	กลม ๆ เช่น
	may ⁶ kom ¹ (ไม้กลม)
mon ² kə ⁴ lok ⁴	กลมเป็นลูก เช่น ฟุตบอล มะพร้าว ม้วนเชือก
pɔm ⁵ kə ⁴ lok ⁴	กลมและมีขนาดเล็ก
mon ² si ³ cɛ ¹	สี่เหลี่ยมจัตุรัส ไม่หนา
mon ² si ³ tig ¹	สี่เหลี่ยม มีส่วนหนา
si ³ liam ⁴	สี่เหลี่ยมแบน เช่น ของจดหมาย ขอบโต๊ะ
sa:m ¹ cɛ ¹	สามเหลี่ยม
lem ¹ cɛt ⁶ wɛt ⁶ , lem ¹ cit ⁶ wit ⁶	แหลมเล็ก เช่น ปลายเข็ม
lem ¹ cɔt ⁶ wɔt ⁶	แหลมสูงขึ้นไป เช่น ยอดเขา ยอดเจดีย์
lem ¹ tɛ ⁶ lem ¹ wa: ⁴	แหลมมาก เช่น มีด ลูกศร ดินสอ
pum ⁵	ไม่แหลม ทู่
pum ⁵ pu ⁴ du ⁴	ทู่มาก (มักเป็นเพราะถูกกระแทก เช่น ขวานที่ใช้ งานมาก เป็นต้น)
top ⁴ sɔk ³	หักเป็นข้อคอก เช่น
	ta:ŋ ² top ⁴ sɔk ³ (ทางหักเป็นข้อคอก)
kin ¹ xaw ⁵ kin ¹ ʔɔk ³	เยื้องเข้าเยื้องออก เช่น เลี้ยวไม้ หรือตัดผ้าคดไปมา ไม่เป็นเส้นตรง

16.2 ขนาด น้ำหนัก ฯลฯ

ʔoŋ ²	ใหญ่
ha:m ²	กลาง ๆ ไม่ใหญ่ ไม่เล็ก (ใช้กับคนและสัตว์)

lek^๕, noy^๕, noy^๕ niŋ^๔,
noy^๕ noy^๕, noy^๕
coy^๕, noy^๕ cit^๕

เล็กน้อย

noy^๕ ?ut^๕ cut^๕, noy^๕
?it^๕ cit^๕, noy^๕
?oy^๕ coy^๕ noy^๕ ?et^๕
cet^๕

เล็กมาก น้อยมาก

kiw^๓
hoy^๔

กิว

ย่อย เล็ก เช่น

cia^๕ hoy^๔ (เศษกระดาษชิ้นเล็ก)

xaw^๕ hoy^๔ (ข้าวเม็ดเล็ก)

kwa:ŋ^๕

กว้าง หลวม เช่น

sia^๕ kwa:ŋ^๕ (เสื้อหลวม)

kwa:ŋ^๕ leŋ^๔ theŋ^๔,

หลวมโพรกเพรก เช่น

kwa:ŋ^๕ la:ŋ^๔ tha:ŋ^๔

sia^๕ kwa:ŋ^๕ leŋ^๔ theŋ^๔ (เสื้อหลวมโพรกเพรก)

kwa:ŋ^๕ te^๕ kwa:ŋ^๕ fian^๓

กว้างมาก (มักใช้กับพื้นที่กว้างขวาง เช่น บริเวณมหาวิทยาลัย)

luam^๑

หลวม

xep^๔

แคบ คับ เช่น sia^๕ xep^๔ (เสื้อคับ)

luam^๑ ta:๑

นิดหน้อย เช่น

hay^๕ xon^๑ luam^๑ ta:๑ (ให้ของนิดหน้อย)

คับ เช่น sia^๕ kap^๔ (เสื้อคับ)

kap^๔

คับแคบ เช่น hian^๒ kap^๔ xep^๔ (เรือนคับแคบ)

kap^๔ xep^๔

1. ชอบ เช่น cop^๔ kin^๑ (ชอบกิน)

cop^๔

2. พอดี เช่น sia^๕ cop^๔ to^๑ (เสื้อพอดีตัว)

kiap^๓ ni^๕ ti^๒ cop^๔ (รองเท้าคู่นี้สวมพอดี)

cap^๕ cop^๔

พอดีมาก เช่น

sia^๕ ?i^๕ cap^๕ cop^๔ (เสื้อตัวนี้พอ)

	ดีมาก)
ya:w ²	ยาว
hi ²	ยาวไปจนสุดสายตา (ใช้กับนา เส้นทาง ฯลฯ)
san ⁵	สั้น (ใช้กับอ้อย ไม้ไผ่ ฯลฯ)
ten ⁵	สั้น (ใช้กับเสื้อ ชิน เขื่อก ผม ฯลฯ)
sug ¹	สูง
sug ¹ heŋ ⁴	สูงมาก
sug ¹ cə ⁴ do ³	สูงอยู่คนเดียว
sug ¹ cə ⁴ do ³	สูงอยู่คนเดียวและสูงมาก เช่น คนหนึ่งยืน คนอื่น ๆ นั่ง คนที่ยืนจะสูงได้
sug ¹ ya:w ²	สูงเพรียว (ดูสวย)
sug ¹ kə ⁴ la:w ⁴	สูงมาก (ไม่สวย)
sug ¹ cit ⁶ wit ⁶ , sug ¹	สูงปรี๊ด
cot ⁶ wot ⁶	
sug ¹ ci ⁴ lin ⁶	สูงเรียบ เช่น ดึก ผึ่ง ภูเขา
sug ¹ cua ⁴ sa:w ⁵	สูงเท่าไม้เส้าปักเรือ
tam ³	ต่ำ เตี้ย
tam ³ tam ³	ต่ำ ๆ
tam ³ pɔŋ ⁴ doŋ ⁴ ʔɔŋ ⁴	ต่ำมาก
tam ³ ʔɔ ⁵ tɔ ⁵ , tam ³	ต่ำมากกว่า (ใช้กับคน สัตว์ สิ่งของ)
ʔɛ ⁵ tɛ ⁵	
tam ³ loɸ ⁴ pɔɸ ⁴ lep ⁴	ต่ำมากกว่า (ใช้กับคน สัตว์ สิ่งของ)
peɸ ⁴ , tam ³ loɸ ⁴ pɔɸ ⁴ ,	
tam ³ lep ⁴ peɸ ⁴	
tam ³ pə ⁴ let ⁴ , tam ³	ต่ำมากแทบติดพื้น เช่น
plet ⁴	ɦa ⁵ tam ³ pə ⁴ let ⁴ (หญ้าต่ำเรียดิน)
tam ³ le ¹ din ¹	ต่ำลงมาติดดิน เช่น ต้นไม้มีผลหนักย่อลงมาติด ดิน
can ²	ชัน เช่น

	pu ² can ² (เขาขัน)
na: ¹	หนา
ba:ŋ ¹	บาง
lək ⁴	ลึกเข้าไป ลึกลงไป
lək ⁴ heŋ ⁴	ลึกมาก
tok ⁶ lək ⁴ , tək ⁶ lək ⁴	ลึกเข้าไปมาก (มักใช้กับเมืองที่อยู่ลึก ไม่ใช้กับแม่น้ำ หลุม บ่อ ฯลฯ)
cin ⁵	ตื้น
baw ¹	เบา
baw ¹ wiw ² wiw ²	เบามาก (มักใช้กับสิ่งที่ปลิวไปในอากาศ เช่น ขนนก ใบไม้)
baw ¹ yoy ² yoy ² , baw ¹ woy ² woy ²	เบามาก (ใช้กับสิ่งทั่วไป เช่น ถุง หาบ)
nak ⁴	หนัก
nak ⁴ ?ik ⁶ yik ⁶	หนักมาก

16.3 สี แสง

si ¹	สี
xa:w ¹	สีขาว เช่น kən ² naŋ ¹ xa:w ¹ (คนผิวขาว)
xa:w ¹ xa:w ¹	ขาว ๆ
xa:w ¹ da:w ² ?um ⁶ sum ⁶	ขาวอมชมพูแบบสาวรุ่น
xa:w ¹ siŋ ⁶ yuak ³	ขาวเหมือนหยวก
don ³	ขาว (ใช้กับสัตว์ สิ่งของ) เช่น kay ³ don ³ (ไก่ขาว) cia ⁵ don ³ (กระดาศขาว)
don ³ pət ³	ขาวซีดอย่างผิวคนจมน้ำตาย
dam ¹	สีดำ
dam ¹ ?in ²	ดำสนิท

dam ¹ klip ⁴	ด้ามะเมือม อย่างสี่งูเห่า
dam ¹ kia ¹	ดำคล้ำ (ใช้กับสีผิว)
xem ⁵	ดำเกรียม
si ¹ mok ⁶	เทาเข้มอย่างสีตัวนาก si ¹ moŋ ¹ , si ¹ taw ⁴ สีเทา
dam ¹ deŋ ¹	ดำแดง ดำและมีแดงเจือนิดหน่อย
xew ¹	สีเขียว
xew ¹ ʔon ³	เขียวอ่อนอย่างสีใบต้นราชินีสีทอง
xew ¹ taw ²	เขียวอ่อนอย่างสีตะไคร้
xew ¹ kam ³	เขียวคล้ำ
xew ¹ siw ²	เขียวอย่างสีใบข้าว
xam ² xew ¹	เขียวอย่างสีหยก
xi ⁵ ma: ⁶	เขียวขี้ม้า
xew ¹ hua ¹ pet ⁶	เขียวหัวเป็ด
xew ¹ yon ² yon ²	เขียวสววยอย่างสีน้ำ สีท้องฟ้า
xew ¹ hom ⁵ , xew ¹ ca:m ² , si ¹ hom ⁵ , si ¹ ca:m ²	ฟ้าออกน้ำเงิน เขียวครามอย่างสีห้อม
si ¹ fa: ⁶ , si ¹ toŋ ⁶ fa: ⁶ , si ¹ nam ⁶	สีฟ้า
deŋ ¹	สีแดง
deŋ ¹ kam ¹	แดงเข้ม แดงแก่ แดงกำ
deŋ ¹ liat ⁴	แดงสด (อย่างเลือด)
deŋ ¹ te ⁶ , deŋ ¹ cit ⁶ cit ⁶ ,	แดงแจ๊ด
deŋ ¹ coy ⁴ coy ⁴ , deŋ ¹ piŋ ⁶	
deŋ ¹ boy ³ hoy ³	แดงเรื่อ (ใช้กับแก้ม)
deŋ ¹ boy ³ hoy ³	แดงเรื่อ (ใช้กับปาก)
si ¹ fa:ŋ ¹	แดงเรื่อออกชมพู
si ¹ da:w ² , deŋ ¹ da:w ²	สีชมพูอย่างแก้มผู้หญิง ดอกไม้
deŋ ¹ baw ¹ , si ¹ meŋ ² sa:p ³	สีน้ำตาลออกปดงอย่างสีตุ๋น
si ¹ may ⁶ xin ⁵ ka:w ¹	น้ำตาลขุ่นมัน มักเป็นสีไม้

si ¹ din ¹	น้ำตาลแก่
hin ¹ tap ³ kay ³	น้ำตาลอมเหลืองอมดำ
liang ¹	สีเหลือง
liang ¹ ʔon ³	เหลืองอ่อน
liang ¹ tɛ ³ , liang ¹ ha:n ⁵ min ⁵	เหลืองสด
liang ¹ hem ⁴	เหลืองจ้ำ
liang ¹ sep ³	เหลืองอ้อย
liang ¹ kiap ⁴	เหลืองออกน้ำตาลอ่อนอย่างใบไม้ที่เริ่มแห้ง
liang ¹ kiam ⁵	เหลืองออกน้ำตาล
(liang ¹) xam ²	สีทอง
xam ² deŋ ¹	สีส้มออกแดง
si ¹ paŋ ¹	สีม่วง
si ¹ ma:k ³ paŋ ¹ kam ³	สีม่วงแดงอย่างสีเปลือกมังคุด
si ¹ bok ³ hian ⁴	สีอย่างดอกผักตบ
hia ⁴	เรื่อ น้ำดู เช่น
	tɔŋ ³ fa: ³ hia ⁴ (ท้องฟ้าสีเรื่อ ๆ)
	kem ⁵ hia ⁴ (แก้มเรื่อ)
	ma:k ³ hia ⁴ (ผลไม้สีเหลืองเรื่อ ใกล้เคียง)
	xaw ⁵ hia ⁴ (ขาวสีเหลืองเรื่อ ใกล้เคียง)
	hian ² hia ⁴ (เรื่อนมีเครื่องใช้ดี ๆ น้ำดู)
	kən ² hia ⁴ (คนยังอายุน้อย สวยงาม และแต่งตัวสวยงามดู)
	kw ¹ bok ³ hia ⁴ (ต้นไม้ดอกสะพรั่ง น้ำดู)
lian ⁵ fa:n ¹ fa:n ¹	เป็นประกาย เช่น คมมีด น้ำที่ต้อแสงอาทิตย์
huŋ ⁴ yap ³ yap ³ , huŋ ⁴	ระยิบระยับ (ใช้กับแสงดาว แสงนิงห้อย ฯลฯ)
ka ⁴ ʔep ⁴ ka ⁴ ʔep ⁴	

16.4 เสียง

เสียงพูด เช่น hak⁴ pia⁴ siaŋ¹ pa:k³

ca:k³ pia⁴ siaŋ¹ sop⁰ (รักกันเพราะเสียง

จากกันก็เพราะเสียงพูด)

siaŋ¹ nan²

เสียงดังขึ้นมา เช่น เสียงกลอง เสียงรถ

siaŋ¹ fa:⁰ daŋ¹

เสียงฟ้าดังนาน ๆ

siaŋ¹ fa:⁰ fe⁵

เสียงฟ้าดังแหลมขึ้น

lak⁴ kay⁴

เสียงดังอยู่ในหูจนไม่ได้ยินเสียงอื่นเลย เช่น

เสียงพิมพ์ดีด

siaŋ¹ toŋ⁵

เสียงดังก้อง

sa⁴ nan⁴

ดังมากและกังวาน เช่น เสียงฟ้าร้อง

siaŋ¹ ya:n²

เสียงพูดซ้ำ ๆ ลาก ๆ เช่น เสียงคนแก่ คนเจ็บ

siaŋ¹ sep³

เสียงแหลมอย่างเสียงเด็ก

siaŋ¹ xo² xin⁵, siaŋ¹

เสียงแหลมขึ้นอย่างเวลาโกรธ

sep³ xin⁵

hep³

เสียงแหลม

siaŋ¹ hom¹

เสียงทุ้มต่ำ

siaŋ¹ luan¹, siaŋ¹ tɔp³

เสียงใหญ่มีอำนาจ

siaŋ¹ ʔon³ siaŋ¹ wa:n¹

เสียงหวาน

waw⁰ ʔoy⁵ soy⁵, waw⁰

เสียงอ่อนเสียงหวาน (มักเป็นเสียงผู้หญิงพูดกับ

ʔoy⁰ ʔoy⁰)

คนที่รัก ลูกน้องพูดกับเจ้านาย)

ken⁰ siaŋ¹

เสียงเค็ร้ออย่างคนเป็นหวัด

ka⁴ doŋ² ka⁴ deŋ²

เสียงกริ่งกริ่ง เช่น

ŋon² ka⁴ doŋ² ka⁴ deŋ² (เสียงเงินดังกริ่งกริ่ง)

kwɛŋ⁰ piŋ⁵

เสียงบสัด เช่น

hian² kwɛŋ⁰ piŋ⁵ (บ้านเสียงบสัด)

16.5 กลิ่น

ʔa:y¹ hɔm¹

กลิ่นหอม

ʔa:y¹ hɔm¹ tam⁰ daŋ¹

กลิ่นหอมเข้าจมูก เช่น กลิ่นอาหารหอม

ʔa:y¹ hɔm¹ tiŋ⁴ tiŋ⁴

กลิ่นอย่างดอกไม้หอมเข้าจมูก

men ¹	เหม็น
men ¹ pug ⁴ pug ⁴	เหม็นมาก
men ¹ pe ² pe ²	เหม็นเน่าอย่างสัตว์ตายนานแล้ว
men ¹ piŋ ^a	เหม็นชั่วคราว เช่น กลิ่นตด
xiw ¹	กลิ่นหนังหรือผมไหม้
xiw ¹ fom ¹	กลิ่นผมที่ไม่ได้สระ
xiw ¹ xay ²	กลิ่นเหงื่อไคล
xiw ¹ taw ³	กลิ่นขี้เต่า กลิ่นเหงื่อไคลตามรักแร้
ʔa:y ² xin ³	กลิ่นที่เกิดจากเนื้อที่ทิ้งไว้หลายวัน หรือคนไม่ได้ อาบน้ำหลายวัน
ʔuŋ ³ ʔuŋ ³ , men ¹ ʔuŋ ³ ʔuŋ ³	กลิ่นเหม็นอย่างกลิ่นหน่อไม้หรือเนื้อที่ทิ้งไว้ หลายวัน

16.6 รส

cep ⁴ , sep ⁴ , cop ⁴ sop ^a	อร่อย
cit ³ , ca:ŋ ³	จืด
kem ²	เค็ม
wa:n ¹ tian ^a	หวานยิ่งกว่าหวาน ใช้กับรสหรือเสียงก็ได้
tian ^a	หวานมาก มันมาก เช่น อาหารใส่น้ำมันมาก
lak ⁴ lin ⁴	เลี่ยน เช่น man ² mu ¹ lak ⁴ lin ⁴ (มันหมูเลี่ยน)
fian ³	มีรสจืดและกลิ่นไม่ดี ไม่ชวนกิน ใช้กับน้ำและ แกงปูกินแล้วจะอาเจียน
xin ³	รสเนื้อที่เก็บไว้นาน
fa:t ³	ฝาด

16.7 สัมผัส

ʔon ³	อ่อน เช่น มือ
nuan ²	นุ่ม เช่น ฟูก หมอน
em ¹ , ʔon ³ em ¹	นุ่มอ่อนอย่างเลื้อ ฟูก เบาะ หมอน
ʔuam ³	นิ่ม (ใช้กับผลไม้สุก ฝั ผิวหนัง ฯลฯ)
xɛŋ ¹	แข็ง
xɛŋ ¹ xɛŋ ¹	แข็ง ๆ ไม่แข็งมาก
xɛŋ ¹ kak ⁶ , xɛŋ ¹ ka ⁴ dak ⁶	แข็งมาก แข็งที่สุด เช่น เหล็ก
ka ⁴ dɛŋ ⁵	แข็ง กระจ่าง เช่น
	xaw ⁵ ka ⁴ dɛŋ ⁵ (ข้าวกระจ่าง)
	liat ⁴ ka ⁴ dɛŋ ⁵ (เลือดแข็ง ไม้ไหล)
ʔon ³	อ่อน
ʔon ³ sut ⁶	อ่อนที่สุด
ʔon ³ wut ⁶ wut ⁶	อ่อนมาก เช่น หน่อไม้ ดินโคลน ข้าวป่น กาแฟป่น
	เกลือ น้ำตาลป่น ยอดผักบั้ง
piɑŋ ²	เรียบ
min ⁴	ลื่น
min ⁴ cət ⁴ lot ⁴ , min ⁴ cət ⁴ let ⁴ , mincə ⁴ lot ⁴ , min ⁴ cə ⁴ let ⁴	ลื่นมาก (ใช้กับของเล็กและแหลมอย่างเข็ม)
min ⁴ ʔət ⁴ lot ⁴ , min ⁴ ʔət ⁴ let ⁴	ลื่นมาก (ใช้กับของเล็กและกลม)
min ⁴ kə ⁴ lot ⁴ , min ⁴ kə ⁴ la:t ⁴ , min ⁴ kə ⁴ lot ⁴ kə ⁴ la:t ⁴	ลื่นมาก (ใช้กับสิ่งใหญ่ ๆ เช่น คนดูสบู่ตัวลื่น)
min ⁴ plət ⁴ plet ⁴	ลื่นมาก (ใช้กับสิ่งเล็ก เช่น ปลาไหล)
min ⁴ plet ⁴ pla:t ⁴	ลื่นมาก (ใช้กับทาง)
miak ⁴	เมื่อก ๆ ลื่น ๆ
ca: ²	สาก เช่น

	mi ² ca: ² (มือสาก)
ka:y ²	ค้าย ๆ ทำให้คัน เช่น หนวด ขนตัวบุง
da:n ²	ด้าน เช่น
	da:n ⁵ xen ¹ sok ³ (ข้อศอกด้าน)
niaw ¹	เหนียวอย่างยาง
sa:y ³	่วน (ใช้กับข้าว ดิน ฯลฯ)
xom ²	คม
lun ²	ที่อ ไม่ฉลาด
xim ²	เย็นจัด เช่น น้ำแข็ง ลูกเห็บ
hon ⁶	ร้อน เช่น น้ำร้อน
yen ¹	เย็น เช่น น้ำเย็น
ʔun ³	อุ่น เช่น เลื้ออุ่น

16.8 สภาพที่มีสิ่งอื่นปนหรือปิด

sə ¹	ใส
xun ³	ขุ่น
xun ³ ʔet ⁶ let ⁶	ขุ่นมาก
kian ⁵	เกลี้ยง สะอาด
pet ³	เปื้อน เช่น
	pet ³ sop ⁶ (เปื้อนปาก)
mɛm ²	เปื้อน เปรอะ เช่น
	na: ⁵ mɛm ² (หน้าเปื้อน)
mɛm ² mo ² , mɔm ² mo ²	เปื้อนมาก
ploy ²	เป็นรอยเปื้อน เช่น
	na: ⁵ pet ³ din ¹ ploy ² (หน้าเปื้อนดินเป็นรอยเปื้อน)
	din ¹ pet ³ sə ³ tin ¹ ploy ² (ดินเปื้อนเท้าเป็นรอยเปื้อน)
xen ⁶	ติดกรัง เช่น ขี้มูกติดกรังที่จมูก ยางไม้ติดเลื้อ

ʔok³ nian⁵
mɔ², mua²
sə⁴ mua⁶

ชักไม่ออก

เป็นสนิม

มัว เช่น กระจกมัว

ไม่แจ่ม เช่น

bian¹ ha:y¹ sə⁴ mua⁶ (พระจันทร์มี
เมฆบัง)

mit⁴ sə⁴ mua⁶ (มีดพอเห็นตะคุ่ม ๆ)

hen¹ sə⁴ mua⁶ (เห็นตะคุ่ม ๆ)

pon³ lo⁶ pon³ lon⁶

โปร่ง เช่น หน้าต่างที่ไม่มีผ้าปิด ป่าที่มีต้นไม้

ขึ้นห่าง ๆ เรือนที่ไม่มีฝา

lon⁴

โล่ง เช่น ใต้ถุนโล่ง ห้องโล่ง

piay¹

เปลือย ไม่มีสิ่งปกปิด เช่น

piay¹ fom¹ (ไม่มีผ้าโพกผม)

yu³ piay¹ (ไม่ใส่เสื้อ แต่ใส่กางเกง

กระโปรง)

suk⁶

สุข (ใช้กับข้าว ผลไม้ เนื้อ ผัก)

ma:n⁶

ไม่สุขมาก (ใช้กับเนื้อ ฯลฯ)

dip⁶

ดิบ (ใช้กับเนื้อ ปลา ข้าว)

suk⁶ dip⁶

ครึ่งสุกครึ่งดิบ (ใช้กับเนื้อ ข้าว คน)

sa⁴ bat⁶, sa⁴ ban⁵

ไม่สุข เช่น นั่งข้าวแล้วไม่สุข

may⁵

ใหม่

may⁵ sa⁴ lom² sa⁴ lem²

ใหม่นิดหน่อย

16.10 สภาพเปียกและแห้ง

ʔin¹

ขึ้น

ʔam⁵

หมาด เช่น

fa:⁵ ʔam⁵ (ผ้าหมาด)

ʔot³ ʔet³

มีน้ำขลุกขลิก (ใช้กับแกง)

xə³

แห้ง (ใช้กับสิ่งที่ตากให้แห้ง) เช่น เสื้อแห้ง

heŋ⁵

แห้ง เช่น น้ำแห้ง

xo¹

แห้ง (ใช้กับเนื้อ ปลา ฟืน ใบไม้ ต้นไม้ที่ตากแดดจนแห้ง)

ha:w⁵

แห้งแตกเพราะถูกลมถูกแดด (ใช้กับผิวน้ำ ข้าว)

sop³

แห้งเพราะเก็บไว้นาน (ใช้กับเนื้อ ผลไม้ ฯลฯ)

16.11 สภาพที่ประเมิน

di¹

ดี

ŋa:y⁴

ง่าย

ya:k⁴

ยาก

men⁴, thik³, cap⁴

ถูก

fit⁴

ผิด

xət⁴

เป็นจริง เช่น

xwa:m² ni⁴ xət⁴ (คำพูดนี้เป็นจริง)

peŋ²

แพง

lut⁴

ต่ำกว่า เช่น นีวหนึ่งต่ำกว่าอีกนีวหนึ่ง อายุต่ำกว่าอีกคนหนึ่ง

tɛ⁴

แท้

ya:⁵

ปลอม เกี เช่น

si¹ ya:⁵ (ตัวหนังสือปลอม)

sɔy⁵ ya:⁵ (สร้อยเกี)

som¹ nam⁴ som¹ ŋia⁵,

1. อาหารดีมีน้ำมีเนื้อพอดี

cɔp⁴ nam⁴ cɔp⁴ ŋia⁵

2. พุดดี ไม่มากไม่น้อย ทำให้คนอื่นพอเข้าใจ

3. งานเสร็จดี ไม่ใช้เวลามาก

sia¹ la:⁴

เสียเปล่า เช่น เขียนหนังสือเสร็จเกิดไฟไหม้หมด

16.12 สภาพที่เปลี่ยนแปลงหรือผิดจากปกติ

man¹

ใช้ได้ทนทาน (ใช้กับด้าย ไหม ตู โต๊ะ ฯลฯ)

ŋa:p³

ฉีก ยาก หักยาก (ใช้กับเนื้อ ผ้า ไม้ ฯลฯ)

fɔy³

ฉีก ง่าย หักง่าย (ใช้กับใบไม้ แก้ว ไม้ ขนม ฯลฯ)

yit ⁴	ยึด
hot ⁶	หด
hɔp ³	เหี่ยวลง ยุบลงเมื่อต้ม (ใช้กับผัก)
bɔp ³	เหี่ยวเล็กน้อย (มักใช้กับผลไม้)
sɔp ³	เหี่ยวเล็กน้อย (ใช้กับมันหมู ซากศพ ฯลฯ)
fu ²	1. บวม เช่น คนใกล้ตายมือเท้าบวม 2. ลอย เช่น ใบไม้ลอยน้ำ ศพลอยน้ำ
pɔŋ ²	พอง เช่น ผิวหนังถูกไฟไหม้พอง
pen ¹ pɔp ³	พอง เช่น มือพอง เท้าพอง เพราะทำงานมาก
fɛp ⁴	แฟบ
tip ³	ตีบ เช่น ตาตีบ คอตีบกินไม่ได้ ทางตีบเข้าไม่ได้ ไส้ตีบ
lip ⁴	ลีบ เช่น ken ³ xaw ⁵ lip ⁴ (เมล็ดข้าวลีบ)
ŋɔ ²	งอ
ŋɔ ² ŋɛw ⁶	คดไปคดมา
hak ⁶	หัก
hɛw ³	เหี่ยว ย่น (ใช้กับใบไม้ ผลไม้ กระดาษ หน้าผาก หางตา)
hot ⁶ hɛw ³	อยู่ยี่ (เหี่ยวและย่น)
ka ⁴ bɔp ⁴ ka ⁴ bɛp ⁴	บอบแบบ เช่น กระเป่า ฝั
bɛp ⁴	บวบิบบุรี ไม่เป็นรูปร่าง เช่น รถที่ถูกรถชนโดยแรง ลูกบอลที่เผลอออก
lom ³ loŋ ²	พื้นเป็นรอยบุ๋มลงไปเมื่อย่ำลง เช่น พื้นเรือน พื้น ดิน
ya:n ²	ยาน หย่อนลงไม่เชิงตั้ง
hɔy ⁵ loŋ ²	ห้อยลง
ʔo ⁴ yot ⁴	ถ่วงลง เพราะใส่ของหนัก

bew ⁵	เบี้ยว เช่น
	sop ⁵ bew ⁵ (ปากเบี้ยว)
lut ³	หลุด
loy ²	ทะลัก เช่น ไล่ทะลัก
fət ⁴	ล้วยออก เช่น เส้นด้ายทอไม่เรียบจะล้วยออก ผมหล้วยออก
lon ³ ʔok ³	หลุดเป็นชิ้นเล็ก ๆ เช่น ฟันคนแก่หลุดออกเป็นชิ้นเล็ก ๆ เล็บหลุดออก
lon ⁵	เปลือกหลุดออก
plən ⁵ naŋ ¹	ถลอก
pok ³	เนื้อหนังหลุดออกหมด ปอกเปลือก
keŋ ⁴	ปริ
xa:t ³	ขาด
xa:t ³ wun ⁵ win ⁵ , xa:t ³ mun ⁴ min ⁴	ขาดเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย ขาดวิน
xa:t ³ baŋ ² yaŋ ²	ขาดกระรุ่งกระริง
xa:t ³ pen ¹ xew ⁵ xia ¹ ,	ขาดเป็นฟันเลื่อย
xa:t ³ pen ¹ weŋ ¹ weŋ ¹	
xa:t ³ pit ⁴	ขาดเร็ว
yek ⁴	ฉีก (ใช้กับกระดาษ เลื่อ ปาก)
ba:t ³	บาด เช่น
	naŋ ¹ ba:t ³ (ผิวเป็นรอยถูกมีดบาด)
xom ⁴	สีกไป (ใช้กับมีด ฟัน ฟัน ถนง)
xwa: ¹	ร้าว
tek ³	แตก
ŋiŋ ³	เป็นรอยแตก แต่ยังไม่หลุดออกจากกัน
bin ³	บิ่น เช่น แก้วบิ่น
bin ⁵	บิ่นน้อย ๆ
ba:n ³	รอย (ใช้กับมีด พัว ฯลฯ)

wew ⁴	แห้ว เช่น sop ^๕ wew ⁴ (ปากแห้ว)
dok ³	ดู (ใช้กับไม้ เสา เรือ น กระดาษเก่า)
piay ³	เปื่อย (ใช้กับข้าว เนื้อ มัน)
ñi ²	เปื่อยและ (ใช้กับเนื้อ ผลไม้สุก)
lek ³	แหลก
mun ⁴ , pon ³	ป็นเป็นขึ้นเล็ก ๆ
mun ⁴ min ⁴	ป็นเป็นขึ้นเล็กละเอียด
foŋ ¹	เป็นผง เป็นปุย (ใช้กับปูน ฝ้าย ฯลฯ)
pen ¹ hu ²	เป็นรู
pen ¹ hu ² pen ¹ coŋ ⁴	เป็นรูหลาย ๆ รู เช่น เลื้อยขาดเป็นรู
hua ⁴	ร้ว เช่น hian ² hua ⁴ (เรื้อนร้ว)
hua ⁴ som ² som ²	ร้วมาก
lo ⁴	เป็นรูโหว่ เช่น fa:y ¹ lo ⁴ (ฝายเป็นรูโหว่)
tok ^๕	ตก (ใช้กับสี) เช่น si ¹ tok ^๕ (สีตก)
ŋoŋ ^๕ ŋen ^๕	ง่อนแง่น ไม่มั่นคง
ca:n ⁴ (ʔok ³)	ละลาย (ใช้กับลูกเห็บ น้ำแข็ง น้ำมันหมูและแกงที่ แข็งตัว) xεŋ ¹ ma:² แข็งตัว
but ³	บูด
naw ⁴	เน่า (ใช้กับเนื้อสัตว์ ใบไม้ ฯลฯ)
pe ³	เสียเล็กน้อย
ha:ŋ ²	เสียมาก

16.13 ปริมาณที่มี

tem ¹	เต็ม เช่น tem ¹ piang ² pa:k ² (เต็มเสมอปาก)
------------------	--

	tem ¹ pian ² fan ³ (เต็มเสมอฝั่ง)
lon ^๑	ล้น
tip ^๔	มีของมาก เช่น hon ^๕ tip ^๔ (ห้องมีของมาก)
	pa: ^๓ may ^๑ tip ^๔ (ป่าที่มีต้นไม้มาก)
ka ^๔ nan ^๔ ka ^๔ nan ^๔	มีหลายคน หลายชั้น เช่น me ^๔ mi ^๒ luk ^๔ ka ^๔ nan ^๔ ka ^๔ nan ^๔ (แม่มีลูกนุ่งนัง)
mou ¹	ร้าง ไม่มีคน เช่น hian ^๒ mou ¹ (บ้านไม่มีคน) mou ¹ so ^๔ liw ^๒ (ร้างไม่มีคนนานแล้ว)
paw ^๓	เปล่าว่าง เช่น hou ^๕ paw ^๓ (ห้องว่าง)
kian ^๕	เกลี้ยง เช่น la:η ^๑ baw ¹ kian ^๕ (ล้างไม่เกลี้ยง)
met ^๑ cot ^๓	หมดไม่มีเหลือ เช่น het ^๔ met ^๑ cot ^๓ (ทำจนเสร็จ ไม่ค้างคา)
hian ^๕	ร่วงไป สิ้นไป เหลือน้อยมาก (ใช้กับชน ผ้า พัน) เช่น xon ¹ hian ^๕ (ชนร่วง)
ŋan ^๒ ma: ^๒	เหลือหลังจากใช้ไปแล้ว เช่น มีเงิน 20 บาท ซื้อของ 9 บาท เหลือ 11 บาท
lia ¹	เหลือเพราะไม่ได้ใช้ เช่น มีนาเหลือ
lia ¹ ʔok ^๓	1. โผล่ออกจากที่ปิดไว้ 2. เหลือจากที่บรรจุไว้
lia ¹ sia ^๒	เหลือมาก
po ^๒	พอ
pian ¹	เปลือง
sia ¹	หาย

16.14 ความสัมพันธ์ของ 2 สิ่งหรือหลายสิ่ง

xi ²	คล้าย
pek ³	เหมือน เช่น
	sia ⁵ pek ³ kan ¹ (สื่อเหมือนกัน)
cet ⁴ coy ⁶ kan ¹	เหมือนมาก
pen ¹	เป็น
ci ⁴	ใช้ เช่น
	xoŋ ¹ ni ⁶ (ci ⁴) xoŋ ¹ xoŋ ⁵
	(ของนี้เป็นของฉัน)
	xoŋ ¹ ni ⁶ baw ¹ ci ⁴ xoŋ ¹ xoŋ ⁵
	(ของนี้ไม่ใช่ของฉัน)
pen ¹ new ²	เป็นอย่าง เป็นเหมือน เช่น
	pen ¹ new ² diaw ¹ (เป็นเหมือนกัน)
ha:k ³	ต่างกัน
ta:ŋ ¹	แทน
ke ⁴ , to ⁴	เท่า
lin ⁴	สูงกว่า มากกว่า เช่น
	niw ⁶ ka:ŋ ¹ pen ¹ niw ⁶ lin ⁴
	(นิ้วกลางสูงกว่านิ้วอื่น)
	ken ² tham ³ lin ⁴
	(คนที่ทำงานได้มากกว่าคนอื่น)
lut ⁶	ต่ำกว่า น้อยกว่า เช่น
	niw ⁶ ci ⁶ lut ⁶ kwa: ³ niw ⁶ ka:ŋ ¹
	(นิ้วชี้ต่ำกว่านิ้วกลาง)
lut ⁶ lin ⁴	อันหนึ่งสูง อันหนึ่งต่ำ
ka ⁴ no ²	ยื่นออกน้อย ๆ เช่น กิ่งไม้ ลิ้นไก่
xaw ⁵	เข้า
dim ³ xaw ⁵	เข้าลึก เช่น tham ⁵ lek ⁴ dim ³ xaw ⁵ pu ²

son ^๕	ซ้อน
ya:y ¹	เรียง
sep ³	1. ซ้อนให้เรียง
	2. จัด
pen ¹ thew ¹	เป็นแถว เช่น
	may ^๕ puk ^๓ pen ¹ thew ¹ pay ¹
	(ต้นไม้ปลูกเป็นแถวไป)
pat ^๕ pong ^๓	สลับกันไป เช่น
	naŋ ⁴ pat ^๕ pong ^๓ (นั่งสลับกันไป)
cap ⁴ cəŋ ⁴	เป็นระเบียบดูงาม
sa:ŋ ^๓ sə ¹	มีของน้อยและเป็นระเบียบ ดูโล่ง ไม่รก
sa ⁴ ʔa:t ^๓	มีมากและเป็นระเบียบ เช่น cɿaŋ ⁴ sep ^๓ xəŋ ¹
	sa ⁴ ʔa:t ^๓ way ^๕ (ข้าวของซ้อนกันเป็น
	ระเบียบ)
hok ⁴	รก เช่น เรือนรก คับนารก
ŋuŋ ^๕	ยุ่ง (ใช้กับด้าย ผม)
ŋuŋ ^๕ ŋiəŋ ¹	ยุ่งมาก
xin ¹ , fit ^๓	พันกันยุ่ง (ใช้กับเชือก ไหม ผม ฯลฯ)
pa:n ^๒	พาน เช่น
	ciak ⁴ pa:n ^๒ tin ¹ (เชือกพานเท้า)
lon ⁴	ปนกันหลายสิ่ง
lon ⁴ la:w ⁴ , xon ^๒ xwa:๒	ปนกันมากมายหลายสิ่ง (สิ่งที่ปนกันมีจำนวน
lam ^๒	มาก)
kaw ^๕	เข้ากัน เช่น คนกาแฟให้เข้ากัน
	อยู่รวมกัน ไม่พัดกระจายไป เช่น
	mək ^๓ kaw ^๕ (หมอกคลุม)
	xwan ^๒ kaw ^๕ (ควั่นคลุม)
ya:y ¹ ʔək ^๓	กระจายออก (ใช้กับของเล็ก ๆ เช่น เมล็ดข้าว
	ฯลฯ)

	(ถ้ำลึกเข้าไปในภูเขา)
kat ⁴	คับรัดเนื้อ
kin ¹ xin ⁵ kin ¹ loŋ ²	ยกเยื้องไปมา เช่น
	na: ² kin ¹ xin ⁵ kin ¹ loŋ ² (นาคนหนึ่ง
	กินที่เข้าไปในนาอีกคนหนึ่ง ฝ่ายที่กินเข้าไปเรียก
	กินขึ้น อีกฝ่ายหนึ่งเรียก กินลง)
	fom ¹ kin ¹ xin ⁵ kin ¹ loŋ ² (ผมที่ตัดไม้เรียบ)
cam ¹	ไถล
nem ²	แนบ เช่น
	hun ³ yu ³ nem ² mo ⁴ (ภาพอยู่แนบตน)
	fua ¹ yu ³ nem ² mo ⁴ mia ² (สามีอยู่แนบชิดภรรยา)
lian ²	ติด เช่น ห้องติดกัน
to ³	ต่อ
taŋ ³	เก้าอี้
to ²	ชน (ใช้กับเรือ วัว ฯลฯ)
tum ³	ชนกันแรง (ใช้กับคน รถ เรือ วัว ฯลฯ)
tum ³ cap ⁶	ชนถูก
tum ³ fit ⁶	ชนไม่ถูก
siat ³	เฉียด
kiaw ⁵	พัน เช่น
	may ¹ kiaw ⁵ kan ¹ (ด้ายพันกัน)
xat ⁶	ขัดกัน เช่น ไม้ขัดกันที่รั้ว
baŋ ¹	บัง
tho ² ʔok ³	โผล่ออกน้อย ๆ
lia ¹ ʔok ³	1. โผล่ออกจากที่ปิดไว้
	2. เหลือจากที่บรรจุไว้
lon ⁵ ʔok ³	ล่อน หลุดออกง่าย
nen ⁵	แน่น
teŋ ¹	ทับ

pla:y³

กระจาย เกื่อนนกลาด เช่น

xaw⁵ wa:n³ pla:y³ way³ (ข้าวหวานกระจาย)

ta:y¹ pla:y³ (ตายเกื่อนนกลาด)

non² pla:y³ (นอนเกื่อนนกลาด)

yo² ye²

หรือมแหร้ม (ใช้กับข้าว หญ้า ผม ฯลฯ) เช่น

ko¹ xaw⁵ yo² ye²

(ต้นข้าวขึ้นหรือมแหร้ม)

yom² yem²

อยู่ห่าง ๆ กัน (มีอยู่มากกว่า yo² ye²)

เช่น

nuat³ yom² yem² (หนวดหยอมแหยม)

16.15 การเคลื่อนไหว การเคลื่อนที่และอยู่กับที่

way¹ loŋ³ leŋ³, way¹

ไหวไปมา เช่น ma:k³ muan⁴ lom² tok³

toŋ³ teŋ³

way¹ loŋ³ leŋ³ (ผลมะม่วงถูกลมพัด

ไหวไปมา)

hiw⁵ thoŋ¹ way¹ loŋ³ leŋ³ (หัวถุงแกว่งไปมา)

way¹ ?on⁵ ?en⁵

ไหวแรง เช่น เปล ชิงช้า

fian²

สั่นสะเทือน โคลงน้อย ๆ เช่น ต้นไม้สั่น พื้นเรือน

พื้นดินสะเทือน เรือโคลงน้อย ๆ

fian² new⁵ na:w⁵

สั่นยวบ ๆ อย่างพื้นเรือน หรือต้นไม้ถูกลมพัด

fian² dum³ dum³

กระเพื่อมขึ้นลงอย่างเนื้อคนอ้วนขณะเดิน

tot⁴ pay¹ tot⁴ ma:²

โคลงไปโคลงมา

ke⁴ nuk⁴ ke⁴ nuk⁴

กระดุก ๆ เช่น เด็กเล่นกันอยู่ในผ้า เห็นผ้า

kuay²

กระดุก ๆ

1. หมุน เช่น

sa:ŋ³ kuay² (ลูกข้างหมุน)

2. เอนล้ม เช่น

ko¹ kuay⁵ kuay² loŋ² (ต้นกล้วยเอนล้ม)

kuay² non², kuay² ?in²

หมุนเร็วเรียบอยู่กับที่ เช่น ลูกข้างนอนวัน

kuay ² ta:k ⁴	หมูนวน
kuay ² di ⁵	หมูนสะดุด ๆ
fit ⁴	กระดก เช่น dian ³ fit ⁴ (เตียงกระดก)
dun ³ xin	ฟุ้งขึ้น เช่น pin ¹ dun ³ xin ⁵ fa: ⁶ (ปิ่นหรือลูกปิ่นฟุ้งขึ้นฟ้า)
tok ⁶	ตก เช่น ดาวตก ของตก
tok ⁶ pom ¹ , tok ⁶ pem ¹ , tok ⁶ pim ¹ , tok ⁶ pum ¹ pim ¹	ตกลงน้ำและเป็นของเล็กไม่หนัก
tok ⁶ pom ¹	ตกลงน้ำและเป็นของหนัก เช่น ผลไม้ ก้อนหิน
tok ⁶ pum ¹	ตกลงน้ำลึก ๆ
tok ⁶ pop ⁴	ตกจากที่สูงลงดิน เช่น ผลไม้ตก
tok ⁶ sa ⁴ la: ⁴ pop ⁴	ตกเร็วและเสียงดัง อย่างเสียงคนตกต้นไม้
lon ³	หล่น เช่น ไข่ไม้ ผลไม้ หล่น
lut ³ log ²	หลุดลง
lut ³ tin ¹ lut ³ mi ²	หลุดจากมือ
sut ⁴ log ²	ทรุดลง
lə ³	ไหลลง (ใช้กับดิน หิน ทราย) เช่น sa:y ² lə ³ (ทรายไหลลง)
ka:n ⁶	ล้มน ทลาย (ใช้กับเรือน ดิน ต้นไม้) เช่น hian ² ka:n ⁶ (เรือนทลาย)
lan ³	1. ลั่น คือ กระดกลง เช่น kap ⁶ lan ³ (กับลั่น) lan ³ kay ¹ (ลั่นไก) 2. ลั่นไหวเมื่อมีอะไรมาถูก เช่น ต้นไม้ลั่นฟาด ต้นไม้อื่นแล้วมีลมพัดหรือสัตว์มาถูกก็ลั่นไหว 3. ท้องที่พองอืดค่อยลดลง เช่น lan ³ pum ¹ log ² ท้องค่อยหายอืด

com¹

จม

com¹ ?iw⁵

จมอยู่นานและลึก

dit³ ta:w³

กระดอน เช่น โยนลูกบอลเข้าฝาแล้วกระดอนออก

dit³ ta:w³ ?ok³

pay⁴ sok³ ka⁴ ัก๑๑⁴

กระดอนไปมา (ใช้กับรถ)

ka⁴ ัก๑๑⁴ xin⁵

pay⁴ sok³ tot⁴ kon⁵ xin⁵

กระดอนโดยแรง

puy⁴ pay¹

ไปเร็ว ๆ เช่น เรือ ปีน

khin⁵

ไปทวนน้ำ (ใช้กับเรือ แพ)

loy⁴ (nam⁴)

ไปตามน้ำ (ใช้กับเรือ แพ)

lay¹

ไปเพราะกระแสน้ำ กระแสลม

(ใช้กับเรือที่ไม่มีคนแจว ใบบั่ ศพ ก้อนเมฆ ฯลฯ)

cot³, yan⁴

จอด

fu²

ลอย เช่น ปลา ตายลอยอยู่

fu² poy⁴ pey⁴, fu²

ลอยนิ่ง ๆ ใช้กับสิ่งเบา ๆ เช่น ใบบั่ ขนนก

ko⁴ poy⁴ ka⁴

pey⁴

17. เวลา

17.1 ระยะเวลา

mi ⁶ , wen ²	วัน
bian ¹ pi ²	เดือน
ce ²	ปี
fut ⁶ (เวียด)	เวลา ชั่วโมง โมง
thoŋ ³ mi ² , thoŋ ³ wen ²	นาฬิกา เช่น sip ⁶ ha: ⁵ fut ⁶ (สิบห้านาที)
thoŋ ³ xin ²	ครั้งวัน
thoŋ ³ bian ¹	ครั้งคืน
thoŋ ³ pi ¹	ครั้งเดือน
thoŋ ³ ce ²	ครั้งปี
ya:m ² , ģa:m ² (โບ), taŋ ²	ครั้งชั่วโมง
xa:w ²	เวลาระยะหนึ่งในชั่วชีวิตคน เช่น ยามหนุ่ม
cua ⁴	ยามสาว ยามเด็ก ยามชรา
	ระยะเวลาหนึ่งในรอบปีเช่น ยามหนาว
	ยามแดด ยาม
	เวลาสั้น ๆ เช่น xa:w ² ģi ⁶ (คราวนี้)
	เวลาชั่วชีวิตคน เช่น
	(ชั่วคน) cua ⁴ kən ²
	(ชั่วปู่ชั่วย่า) cua ⁴ pu ³ cua ⁴ ya: ⁴
la:ŋ ² , pa:ŋ ¹	เวลายาวนานเมื่อก่อน เช่น pa:ŋ ¹ kən ³ , mia ⁴ la:ŋ ²
	, mia ⁴ la:ŋ ² pa:ŋ ¹ kən ³ , mia ⁴ də ¹ mia ⁴
	da:y ¹ (เวลานานมาแล้ว)
si ²	สมัย นับตามผู้ครองเมือง เช่น si ² tøy ¹
	(สมัยที่ฝรั่งครองเมือง)
?it ⁶ ce ¹	ชั่วจิตใจ
cua ⁴ xa:w ²	ชั่วครั้งหนึ่ง ๆ อาจเป็น 2 เดือน 3 เดือน เป็นต้น
luk ⁶ niŋ ⁴	เวลาไม่นาน อาจเป็นชั่วโมงหนึ่ง เช่น het ⁶ ŋa:n ²
	day ⁵ luk ⁶ niŋ ⁴ (ทำงานได้ช่วงเวลานี้)

	ซึ่งไม่นาน)
tia ⁴ niŋ ⁴	ครั้งหนึ่ง ที่หนึ่ง
na:n ² , cəm ⁵ (เวียด)	นาน
həŋ ¹ na:n ²	นานมาก
don ¹	นานมาก เช่น naŋ ⁴ don ¹ (นั่งนานมาก)
ta:m ¹ pi ¹ ta:m ¹ mua ²	นานตาปีตาชาติ
ha:m ¹	ตลอด (ใช้กับเวลา) เช่น ha:m ¹ xin ² ha:m ¹ wen ² (ตลอดคืนตลอดวัน) ha:m ¹ huŋ ⁴ ha:m ¹ xam ⁴ (ห้ามรุ่งห้ามค่ำ)
te ³ xin ² te ³ wen ²	ทั้งคืนทั้งวัน เช่น het ⁶ te ³ xin ² te ³ wen ² (ทำทั้งคืนทั้งวัน)
hem ² xin ² hem ² wen ²	หลายคืนหลายวัน
hem ² pi ¹ hem ² bian ¹	หลายปีหลายเดือน
pəŋ ³	ช่วง เช่น pen ¹ pəŋ ³ (เป็นช่วง ๆ)
cak ⁴	ระยะที่หยุดพักครั้งหนึ่ง ๆ เช่น pay ¹ pen ¹ cak ⁴ cak ⁴ (ไปแล้วพักแล้วไปต่อ) het ⁴ ŋa:n ² pen ¹ sa:m ¹ cak ⁴ (ทำงานเป็น 3 ระยะ)

17.2 เวลาใน 1 วัน

ka:ŋ ¹ wen ²	1. กลางคืน
	2. เพียงวัน
ka:ŋ ¹ xin ²	1. กลางคืน
	2. เพียงคืน
taŋ ² xin ²	กลางคืน
xon ⁵ huŋ ⁴ , yak ³ huŋ ⁴ ,	ค่อนข้าง เวลาประมาณ 4.00 - 5.00 น.
ya:p ³ huŋ ⁴	
huŋ ⁴ muŋ ¹ mu ¹ , sa ⁴	เวลาใกล้สว่าง
wa:ŋ ³ huŋ ⁴	
kay ³ ʔok ³ lok ⁴	เวลาใกล้ออกจากโรง

bian¹ cua¹ sa:w⁵
 bian¹ ña:³ xuan³
 dək^ə, ya:m² dək^ə, dək^ə
 din³, dək^ə din³ tin³
 non², ka:ŋ¹ dək^ə
 ka:ŋ¹ xin², bian¹
 ha:y¹ ñam⁴ ɣaw²
 kay³ xan¹ niŋ⁴
 kay³ xan¹ sɔŋ¹
 kay³ xan¹ sa:m¹
 kay³ xan¹ sa:n²
 bian¹ ha:y¹ we³ ɣaw²
 bian¹ ha:y¹ we³ huŋ⁴
 bian¹ ha:y¹ tok^ə, bian¹
 ha:y¹ tok^ə huŋ⁴,
 bian¹ ha:y¹ yak³ huŋ⁴
 cə² niŋ⁴
 sɔŋ¹ cə²
 cet^ə cə² taŋ² caw^ə
 cet^ə cə² thɔŋ³
 cə² niŋ⁴ ya:m² ca:y^ə,
 cə² niŋ⁴ taŋ² ca:y^ə
 sip^ə sɔŋ¹ cə²
 sip^ə sɔŋ¹ cə² sip^ə ha:⁵
 sip^ə sɔŋ¹ cə² sa:w² ha:⁵
 cə² cə⁵

เวลาที่พระจันทร์ขึ้นสูงแล้ว ประมาณ
20.00-21.00 น.

เวลาที่พระจันทร์ละช่วงไปเป็นเวลาตึก
บ่าวสาวต้องแยกจากกัน

เวลาตึก

เที่ยงคืน.

ตี 1 - ตี 2 (โก้ยันครั้งที่ 1)

ตี 2 - ตี 3 (โก้ยันครั้งที่ 2)

ตี 3 - ตี 4 (โก้ยันครั้งที่ 3)

ตั้งแต่ตี 1 - ตี 3 เป็นต้นไป

เวลาพระจันทร์คล้อย ตั้งแต่ 3.00 นาฬิกา

เป็นต้นไป

เวลาพระจันทร์ตก ใกล้เคียง

1. ตีหนึ่ง บ่ายโมง

2. 1 ชั่วโมง

ตี 2

โมงเช้า

โมงครึ่ง

บ่ายโมง

เที่ยง

เที่ยงสิบห้า

เที่ยงยี่สิบห้า

เวลาก่อนโก้ยัน (หนู)

ta:¹ wen² xin⁵ lap⁴ lo⁴ pu²	เวลาตะวันขึ้น
tin³ caw⁰	เวลาตื่นนอน ประมาณ 5.00-6.00 น.
ya:m² caw⁰, taŋ² caw⁰	เวลาตื่นนอน ประมาณ 6.00-9.00 น.
ta:¹ wen² cua⁴ sa:w⁵	เวลาตะวันขึ้นสูงหัวเค้า คือประมาณ 8.00-9.00 น.
ta:¹ wen² ña:³ na:², poy³ xwa:y² na:², hon⁰ nam⁰ na:², sa:y¹ ŋa:y², ton⁰ ŋa:y², ka:ŋ¹ ŋa:y², ya:m² ŋa:y²	เวลา 10.00-11.00 น. เวลาปล่อยควายหรือเวลาที่น้ำในนาร้อนคือ เวลาประมาณ 10.00-12.00 น.
ñam⁴ ŋaw², ka:ŋ¹ wen² we³ ŋaw², we³ ca:y⁰	เวลาที่เย็นเหยียบงา คือเวลาเที่ยง เวลาที่เงาเบนไป คือหลังเที่ยงจนถึงประมาณ 14.00 น.
taŋ² ca:y⁰, ña:m² ca:y⁰	เวลาประมาณ 14.00-17.00 น.
ta:¹ wen² tok⁰, ta:¹ wen² tok⁰ lap⁴ lo⁴ pu² yak³ xam⁴ su⁴ lum⁰ mit⁴	เวลาตะวันตกดิน ประมาณ 17.00-18.00 น.
mit⁴ hom³ ha:m³	เวลาโพล้เพล้ ประมาณ 17.00-19.00 น.
mit⁴ xa:t³	เวลาจนจะมีด ประมาณ 19.00-20.00 น.
hua¹ xam⁴	เวลามีดแล้ว
taŋ² xam⁴, ka:ŋ¹ xam⁴	เวลาหัวค้ำ
ya:m² xam⁴	เวลาค้ำก่อนเที่ยงคืน
bian¹ ha:y¹ xin⁵	ยามค้ำ เวลาพระจันทร์ขึ้น อาจขึ้นตั้งแต่ 17.00 น. ถ้าเป็นbian¹ ʔว่หรือขึ้นดึก ถ้าเป็นbian¹ ke³

cə ² paw ⁵	เวลาไก่ขัน (ควาย)
cə ² ɲi ²	เวลายามหัวรุ่ง (เสือ)
cə ² maw ⁵	เวลาเช้า (แมว)
cə ² si ¹	เวลาสาย ประมาณ 8.00-9.00 นาฬิกา (มังกร)
cə ² sə ⁵	เวลาสายมาก ประมาณ 9.00-10.00 นาฬิกา (งู)
cə ² sa ⁴ ɲa: ⁶	เวลาสายมาก ประมาณ 11.00-12.00 นาฬิกา
cə ² mot ⁴	เวลาบ่าย ประมาณบ่ายโมง-3 โมง (แพะ)
cə ² san ¹	เวลาเย็น ประมาณ 3-5 โมง (คน)
cə ² haw ⁵	เวลาค่ำ (ไก่)
cə ² met ⁴	เวลากลางคืน (หมา)
cə ² kə ⁶	เวลาเที่ยงคืน (หมู)

17.3 วัน

17.3.1 คำเรียกวันแบบหนึ่ง

(mi ⁶) xam ⁴ niŋ ⁴	วันที่ 1
(mi ⁶) sɔŋ ² xam ⁴	วันที่ 2
(mi ⁶) sa:m ¹ xam ⁴	วันที่ 3
(mi ⁶) si ³ xam ⁴	วันที่ 4
(mi ⁶) ha: ⁵ xam ⁴	วันที่ 5
(mi ⁶) hok ⁶ xam ⁴	วันที่ 6
(mi ⁶) cet ⁶ xam ⁴	วันที่ 7
(mi ⁶) pət ³ xam ⁴	วันที่ 8
(mi ⁶) kaw ⁵ xam ⁴	วันที่ 9
(mi ⁶) sip ⁶ xam ⁴	วันที่ 10
(mi ⁶) sip ⁶ ʔet ⁶ xam ⁴	วันที่ 11
(mi ⁶) sip ⁶ sɔŋ ¹ xam ⁴	วันที่ 12
(mi ⁶) sip ⁶ sa:m ¹ xam ⁴	วันที่ 13
(mi ⁶) sip ⁶ si ³ xam ⁴	วันที่ 14
(mi ⁶) sip ⁶ ha: ⁵ xam ⁴	วันที่ 15
(mi ⁶) sip ⁶ hok ⁶ xam ⁴	วันที่ 16

(mi ^๕) sip ^๕ cet ^๕ xam ^๔	วันที่ 17
(mi ^๕) sip ^๕ pet ^๓ xam ^๔	วันที่ 18
(mi ^๕) sip ^๕ kaw ^๕ xam ^๔	วันที่ 19
(mi ^๕) sa:w ^๒ xam ^๔	วันที่ 20
(mi ^๕) sa:w ^๒ ?et ^๕ xam ^๔	วันที่ 21
(mi ^๕) sa:w ^๒ soŋ ^๑ xam ^๔	วันที่ 22
(mi ^๕) sa:w ^๒ sa:m ^๑ xam ^๔	วันที่ 23
(mi ^๕) sa:w ^๒ si ^๓ xam ^๔	วันที่ 24
(mi ^๕) sa:w ^๒ ha: ^๕ xam ^๔	วันที่ 25
(mi ^๕) sa:w ^๒ hok ^๕ xam ^๔	วันที่ 26
(mi ^๕) sa:w ^๒ cet ^๕ xam ^๔	วันที่ 27
(mi ^๕) sa:w ^๒ pet ^๓ xam ^๔	วันที่ 28
(mi ^๕) sa:w ^๒ kaw ^๕ xam ^๔	วันที่ 29
(mi ^๕) sa:m ^๑ sip ^๕ xam ^๔	วันที่ 30
(mi ^๕) sa:m ^๑ sip ^๕ ?et ^๕	วันที่ 31

17.3.2 คำเรียกวันอีกแบบหนึ่ง xam^๔

mi ^๕ kap ^๕	วันที่ 1
mi ^๕ hap ^๔	วันที่ 2
mi ^๕ ha:y ^๕	วันที่ 3
mi ^๕ məŋ ^๒	วันที่ 4
mi ^๕ pək ^๕	วันที่ 5
mi ^๕ kat ^๕	วันที่ 6
mi ^๕ xot ^๕	วันที่ 7
mi ^๕ huaŋ ^๕	วันที่ 8
mi ^๕ taw ^๕	วันที่ 9
mi ^๕ ka: ^๕	วันที่ 10
mi ^๕ daw ^๕	วันที่ 11
mi ^๕ met ^๔	วันที่ 12 เวลากินข้าวใหม่มักกินวันนี้

17.3.3 วันลักษณะต่างๆ

wen ² xɛŋ ¹	วันแข็ง
wen ² ʔɔn ³	วันอ่อน
wen ² di ¹	วันดี เช่น วันที่คนให้ของ
wen ² day ⁵	วันได้ เช่น จับปลา ยิงสัตว์ได้
wen ² day ⁵ wen ² di ¹ ,	วันดี เช่น วันแต่งงาน วันขึ้นบ้านใหม่
mi ⁶ di ¹ bian ¹ cɛŋ ⁵	วันเกิด
mi ⁶ kət ³ , wen ² ʔɔk ³	วันที่ระลึกวันตายของพ่อแม่ ไม่ให้แต่งงาน
mi ⁶ kam ³ , mi ⁶ toŋ ⁶	ปลูกบ้าน
fay ²	ค่านา ฯลฯ
mi ⁶ yaŋ ⁶ wiak ⁴	วันหยุดงาน
mi ⁶ mi ² wiak ⁴	วันทำงาน
xam ⁴ dap ⁶ , wen ² hem ²	วันสุดท้ายของปี
pi ¹ hem ² bian ¹ ,	
wen ² met ⁶ pi ¹	
met ⁶ bian ¹	

17.4 เดือนต่างๆ

17.4.1 คำเรียกเดือน

bian ¹ cian ¹	เดือนที่ 1
bian ¹ soŋ ¹ , bian ¹ ŋi ²	เดือนที่ 2
bian ¹ sa:m ¹	เดือนที่ 3
bian ¹ si ³	เดือนที่ 4
bian ¹ ha: ⁵	เดือนที่ 5
bian ¹ hok ⁶	เดือนที่ 6
bian ¹ cet ⁶	เดือนที่ 7 (เดือนที่ 1 ของไทย)
bian ¹ pət ³	เดือนที่ 8
bian ¹ kaw ⁵	เดือนที่ 9
bian ¹ sip ⁶	เดือนที่ 10
bian ¹ sip ⁶ ʔet ⁶	เดือนที่ 11

bian¹ sip^๕ sɔŋ¹, เดือนที่12

bian¹ la:p^๔

17.4.2 เดือนลักษณะต่างๆ

bian¹ sia^๒ เดือนที่มี 31 วัน

bian¹ do¹ เดือนที่มี 30 วัน

bian¹ siaw^๕ เดือนที่มี 29, 28 วัน

bian¹ hɛm^๒ pi¹ hɛm^๒ เดือนสุดท้ายของปี

bian¹, bian¹ met^๕

pi¹ met^๕ bian¹

17.5 ปี

pi¹ cə^๕ ปีหนู

pi¹ paw^๕ ปีควาย

pi¹ ʔi^๒ ปีเสือ

pi¹ maw^๕ ปีตัวต่อตัวแทน

pi¹ si¹ ปีมังกร

pi¹ sə^๕ ปีงู

pi¹ sa^๔ ɲa:^๕ ปีม้า

pi¹ mot^๔ ปีแพะ

pi¹ san¹ ปีลิง

pi¹ haw^๕ ปีไก่

pi¹ met^๔ ปีหมา

pi¹ kə^๕ ปีหมู

17.6 ฤดู

ña:m² ba:n¹ ʔok³,
 ya:m² ba:n¹ ʔok³,
 mua² ba:n¹ ʔok³,
 ña:m² bok³ tek³,
 ya:m² bok³ tek³,
 mua² bok³ tek³,
 ña:m² ba:n¹ pun²,
 ya:m² ba:n¹ pun²

ฤดูใบไม้ผลิ (เดือน 2 - เดือน 3)

ña:m² hɔn⁶, ya:m² hɔn⁶,
 ña:m² hɛ², ya:m² hɛ²,
 mua² hɛ², mua² hɔn⁶

ฤดูร้อน (เดือน 4 - เดือน 7)

ña:m² yen¹, ya:m² yen¹,
 mua² thu¹ (เวียด),
 mua² yen¹

ฤดูใบไม้ร่วงที่มีอากาศเย็น (เดือน 8 - เดือน 10)

ña:m² na:w¹, ya:m²
 na:w¹, mua² na:w¹

ฤดูหนาว (เดือน 10 - เดือน 1)

mua² na:², ya:m² na:²

ฤดูทำนา

ya:m² dam¹ na:²

ฤดูดำนา

ya:m² ta:n¹ na:²

ฤดูเก็บเกี่ยว

17.7 คำเรียกเวลา วัน เดือน และปีในปัจจุบัน อดีต และอนาคต

17.7.1 คำเรียกเวลาในปัจจุบัน อดีต และอนาคต

xay⁴ ni⁶, xay⁴ ʔi⁶, xay⁴ เวลา
 nay², cə² ʔi⁶, cə² ni⁶

ba:t³ ni⁶, bat³ ni⁶

แต่
 นี้ไป

(ไป), tɛ³ ki⁵ ʔi⁶,

tɛ³ ʔi⁶

tɛ³ mi⁶ ni⁶ pay¹, tɛ³

แต่
 วันนี้ไป

wen² ni⁶ pay¹

tɔ³ pay¹

ต่อไป

mia ⁴ ki ⁵	เมื่อกี้
te ³ kon ³ te ³ lag ¹	แต่ก่อน
mia ⁴ kon ³ mia ⁴ lag ¹	เมื่อก่อน
tag ² caw ⁶ ni ⁶	เมื่อเข้านี้

17.7.2 คำเรียกวันในปัจจุบัน อดีต และอนาคต

mi ⁶ ni ⁶	วันนี้
mia ⁴ gwa: ²	เมื่อวาน (นี้)
mia ⁴ sin ²	เมื่อวานขึ้น
mia ⁴ sin ⁶	วันก่อนเมื่อวานขึ้น
mia ⁴ puk ⁴ , puk ⁴ ni ⁶	(วัน) พุ่งนี้
mia ⁴ hi ²	มะรืน (นี้)
mia ⁴ mon ⁶	มะเรื่อง
mia ⁴ niag ⁴	วันต่อจากมะเรื่อง
mia ⁴ niag ⁶	วันต่อจาก
mia ⁴ na: ⁵ , mia ⁴ na: ⁵	เมื่อหน้า - วันหน้า
mia ⁴ lag ¹	
mi ⁶ lag ¹ , mi ⁶ na: ⁵	วันหลัง
mi ⁶ lag ¹	
mi ⁶ kon ³	วันก่อน

17.7.3 คำเรียกเดือนในปัจจุบัน อดีต และอนาคต

bian ¹ ni ⁶	เดือนนี้
bian ¹ ka:y ¹	เดือนก่อน
bian ¹ na ⁵	เดือนหน้า
bian ¹ lag ¹	เดือนต่อจาก

17.7.4 คำเรียกปีในปัจจุบัน อดีต และอนาคต

pi ¹ ?i ⁶	ปีนี้
pi ¹ ka:y ¹	ปีกลาย, ปีก่อน
pi ¹ kon ³	ปีก่อน pi ¹ ka:y ¹
pi ¹ kon ⁶	ปีก่อน pi ¹ kon ³

pi¹ na:⁵

ปีหน้า

pi¹ nia¹

ปีต่อจากปีหน้า

pi¹ nia^a

ปีต่อจาก pi¹ nia¹

